

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

vd No. Curent 12896 Format III

No. Inventar 86563 Anul

Secția Raftul

15328

ACADEMIA ROMÂNĂ
—
DIN VIEȚA POPORULUI ROMÂN
CULEGERI ȘI STUDII
—
XX.

SĂRBĂTORILE LA ROMÂNI
—

CRĂCIUNUL

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

TUDOR PAMFILE.

ȘEDINȚA DELA 27 MAIU 1913.

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

LEIPZIG

VIENA

OTTO HARRASSOWITS

GEROLD & Comp.

1914

1956

JUN 1956

Innr. A. 3851

ACADEMIA ROMANĂ

DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN

CULEGERI ȘI STUDII

XX.

SĂRBĂTORILE LA ROMÂNI

CRĂCIUNUL

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

TUDOR PAMFILE.

ȘEDINȚA DELA 27 MAIU 1913.

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

LEIPZIG

OTTO HARRASOWITS

VIENA

GEROLD & Comp.

1914

€ 95 98

col. 12896

12896

1913

1966 CONTROL 1955

1961

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI
12896

NĂMOR DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN

- I. *Hora din Cartal*, de Pompiliu Pârvescu, 1908 . . . L. 3.—
- II. *Cimiliturile românești*, de T. Pamfile, 1908 » 1.—
- III. *Poezii populare din Maramureș*, de Tit Bud, 1908 . . . » 1.—
- IV. *Cântece și urături*, de Al. Vasiliu, 1909. » 5.—
- V. *Din literatura populară*, de N. Păsculescu, 1909. . . » 6.—
- VI. *Jocuri de copii*, de T. Pamfile, 1909 » 1.—
- VII. *Sărbătorile poporului*, de C. Rădulescu-Codin și
D. Mihalache, 1910. » 1.—
- VIII. *Industria casnică la Români*, de T. Pamfile.
Premiul «Neuschotz» din 1909, 1910 » 10.—
- IX. *Hore și chiuituri din Bucovina*, de S. Fl. Marian, 1911. » 2.—
- X. *Legende, tradiții și amintiri istorice*, de C. Rădulescu-
Codin, 1910 » 1.50
- XI. *Sărbătorile de vară la Români*, de T. Pamfile, 1911. » 2.—
- XII. *Cântece de țară*, adunate de T. Pamfile, 1913 . . . » 4.—
- XIII. *Boli și leacuri*, la oameni, vite și păsări, după dati-
nele și credințele poporului român adunate din
Țepu (Tecuciu) de T. Pamfile, 1911 » 1.—
- XIV. *Cântece populare românești din Comitatul Bihar (Un-
garia)*, adunate de Bela Bartók, 1913 » 5.—
- XV. *Vremuri înțelepte*. Povestiri și legende românești, cu-
lese de Dumitru Furtună, 1913 » 1.—
- XVI. *Agricultura la Români*, de T. Pamfile, 1913 » 5.—
- XVII. *Ingerul Românului*. Povești și legende din popor, de
C. Rădulescu-Codin, 1913 » 4.—
- XVIII. *Povestea lumii de demult*, după credințele poporului
român, de T. Pamfile, 1913 » 2.—
- XIX. *Sărbătorile la Români : Sărbătorile de toamnă și Postul
Crăciunului*, de T. Pamfile, 1914 » 2.—
- XX. *Sărbătorile la Români : Crăciunul*, de T. Pamfile, 1914. » 3.—
- XXI. *Superstițiile poporului român*, de G. F. Ciușanu.
Premiul «Adamachi» din 1913, 1914 » 4.—
- XXII. *Colinde din Ardeal*, culese de Alexiu Viciu, 1914 . » 2.—
- XXIII. *Cuvinte scumpe. Taclale, povestiri și legende românești*,
culese de D. Furtună, 1914 » 1.50

B. C. U. Bucuresti

C86563

CAPITOLUL I.

AȘTEPTAREA SĂRBĂTORILOR.

Sărbătorile *Crăciunului*¹ sunt așteptate cu multă bucurie de toată lumea. În *Postul Crăciunului* hori și nunți nu se fac prin sate, mai nicăiri² și singurile prilejuri de adunări și petreceri pe aceste vremuri nu sunt decât *șezătorile*, *furcărurile* sau clăcile de noapte, unde se lucrează de obicei puțin și se petrece în destul, vorbindu-se, mai ales, cântându-se și câte odată jucându-se³. Prin urmare, tineretul are binecuvântate pricini să aștepte deschiderea sau *deslegarea*

1. Asupra Crăciunului s'au făcut o sumă de cercetări mitologice comparative, fără însă ca vreuna să-și aibă încheierile sigure.

2. Dintr'o împărțășire a d-lui Al. Moisei, inv. în Vânători, jud. Neamț : «Nu-i vorba, că și *postul* are petrecerile lui. Numai mâncarea, cam pe sponci, te face să te saturei «ca de pădurețe acre». Dar dacă-i omul sănătos, toate le'ndură și le trece. Batrânii, când pe la biserică, pe la crăsmă, pe la vreo cumetrie, pe la înmormântări... Mai află câte ceva. Tinerii jocuri nu fac. Uneori, pe la *clăci* făcute de cei mai chiaburi pentru tors *buci*, ori pe la cele făcute de preot pentru strâns ghebele toarse de femei, — atunci mai știi ce-i jocul. Incolo, nu. Mai degrabă se face mai mare chef la *priveghiuri*: Băietani, fete și femei stau cu mortul până'n ziua ; nu-l pot lăsa așa singur în casă ; fac felurite *iznoave*. Bucătăresele [cari pregătesc praznicul îngropării] spun glume și povești, flăcăii și fetele «vând pește», se joacă *de-a mișca*, *de-a cărbunele*, *de-a dușii*. Unii se'mbracă în tot felul și vin în casă fără veste, ca să vadă pe cei «tari de inger». Acù, când vând pește, este cum este : numai cel ce nu știe să păzească bine calul, se răstoarnă cu scaun cu tot de cătră cei mai abrași. Cu mișca iar trebuie să bage de samă, că de va avea și vreo coajă de *mălaiu* în ștergar, apoi te-a văzut sfântul ! De-a cărbunele «e foc și pară». Intr'un cărbune aprins se înfinge un ac cu ață ; ața se leagă de coarda casei. Imprejurul cărbunelui spânzurat sunt scaune pe cari stau cei ce se bizue că pot suflă cu putere. Toți cei de pe scaune suflă odată în cărbune. Cine nu poate, ori uită să sufle, tot se frige la gură de cărbunele împins de cei ce suflă cu mare putere».

3. E cunoscută zicala : «Frunză verde frunz'ai fost, — adică frunză de nimica, — Mai văzut-ai nuntă'n post ?». — Am văzut la un Țigan, Cu fasole și un bostan !».

horilor, cari vor atrage după dânsese, după Bobotează, și nunțile; copiii tânjesc după colindat, stea, irozi, capră și altele, iar toată lumea la olaltă așteaptă Crăciunul sătul, cu mâncarea de carne.

«Ale Crăciunului atâtea-s: trei zile: după el [vin] cu duiumul, sărbători și obiceiuri, cari de cari mai frumoase... Atâtea obiceiuri felurite dau prilej ca plăcerile și veselia să se simtă în orice suflet, din orice bordeiaș. Copilașul mânâncă *ăti*,—lapte,— «căci popa nu mai taie limba». Cei mai mărișori de-abiă așteaptă să mânânce *chiș-cuță* și *cărnăciori* făcuți cu usturoiu, *cigheraș* și *costițe* fripte în *hărgău*, *răcitur*, «măi tătucă», din picioarele lui *balan*! ¹ Cei bătrâni așteaptă și ei să vină Crăciunul, să-și mai ungă gâtul cu vreo câteva jumere din *tiğău*. Cei mai *sburătăciți* se țin val vârtej, să le cumpere tatu-so opinci, că doar au să se ducă cu popa... și or s'aducă acasă *plăcinte*, *vărzări*, *chiroște* și *turte*. După ce-or găti cu Ajunul, se duc cu steaua. Și aceste-s gânduri, nu bucluc, pe capul celor de vreo câteva palme. Flăcăii au și ei de *dălcă*: au să se ducă cu *capra*,—unii cu *moșnegii*, alții cu *uratul*. Dar oricum, tot îi mai bine cu capra, — da să se îmbrace așa fel, ca toate fetele cele mai frumoase ale celor bogăți, să nu-și mai iea ochii dela dânsii. Mulți anume s'or îmbracă bine, or glumi mult, s'or rătăci, ca doar-doar or pune mâna undă li-i gândul! D'apoi fetele! Fetele și ele, cari mai de cari or fi mai gătite și mai *ghilosite*, mai dârze, să nu mai treacă și cășlegile Crăciunului [fără ca să se mărite]. Seara, bătrânele or sta la taifas până într'un târziu, or lăudă, și or huli: or lăudă băieții și flăcăii cu inimă: «băietul cutăruia, bine cântă!, al cutăruia bine mai eră îmbracat ca fetele!»; or huli pe cei *bobletici*,—cei fără vlagă, molăi, «pe cei cari n'au nici un Dumnezeu» ².

Acestea însă,—e aproape cu neputință de crezut,—nu se întâmplă pretutindeni. Prin unele sate din jud. Vâlcea, precum sunt Voicestii și altele, «nu se umblă cu *steaua*, nu cu *plugușorul*, nu se știe ce-i acela *moș-ajun*, nu *colinde*. Ba încă până mai acum câțiva

1. Culegere din com. Boureni, jud. Dolj, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu: «S'ântălnit Crăciunul cu Paștele și s'au luat la ceartă. Paștele a zis:

— Tu, tu ești trențáros... unsuros... friguros...

— Dacă,—da pân' a veni eu, s'au petrecut: o puțină cu varză, un sac cu făsui, apoi o să se mai treacă un porc gras și... bunătate și veselie... Pe când tu, tu traistă goală, față ușoară, numai veselie... trup fidul și sărăcăcios».

2. Dat. Rom. din Căndești-Neamț, împart de d-l Al. Moisei.

ani, cu steaua veniau prin sat niște băieți de prin jud. Argeș și Olt, depărtare de zeci de kilometri; acum nu mai vine nimeni din nici o parte»¹.

Credem a fi o amăgire copilărească credința bucovinească care ne spune că *Crăciunul* este socotit de popor ca un moșneag ce vine pe un cal alb, după al treilea cântat de cocoși [în noaptea de 24—25 Decembrie]².

Sărbătorile Crăciunului,—ând oamenii vor merge unii pe la alții,—nu se cade să găsească gospodăriile neîngrijite. De aceea femeile, cu tot frigul aspru care poate este pe această vreme, scot din case totul afară, ca să văruească, să lipească, să tragă brăie, să spele ferestrele și ușile, să scuture lucrurile, — toate «bloclucurile», — din casă, și să le așeze iarăș frumos la locul lor. Intrând cineva în casă, s'o vadă *ca un pabar*, «s'aminoase», nu altceva, căci gospodinelor mai ales, venind cu pomeni unele la altele, nu le va fi frumos să audă mai târziu una că i s'au zvonit prin sat vorbe urite. În curățenie, se întrec mai ales fetele, ca să-și aibă casele îngrijite, căci la Crăciun și apoi la Sf. Vasile le vor veni ibovnicii cu uratul la fereastră, și Doamne ferește să zică dușmanul:

— «Văzuși, vere, la ibovnica ta? Prin crăpăturile ferestrei, se dădeau șoarecii cu sania la vale!».

Cu privire la îmbrăcăminte, tineretul mai ales,— «cei ce joacă în horă», — caută să se înnoească cu câte ceva din vreme, dacă cele avute până atunci sunt ponosite³.

1. Dintr'un răvaș împart. de d-l I. N. Popescu, înv., care adaugă: «Am cercetat multă vreme ca să pot găsi pe cineva ca să-mi spună să scriu vreo *colindă*, *moș-ajun*, *urație*, *cântec de stea*, *plugușor* și alte feluri de obiceiuri din aceste sărbători, și, te-a ferit sfântul să dau de așa ceva. Nu se pomeneste, nu se știe nimic. Abia anul acesta [1913], s'a făcut o încercare cu *sorcova* de niște copilași, ca o slabă imitație din orașul Drăgășani, care nu-i departe decât de vreo 7 km.. Lucruri triste, dar adevărate».

2. Voronca, *Datinele și credințele poporului român*, p. 57.

3. Împart. de d-l I. Preutescu, com. Balțătești, jud. Neamț: «Luni, înaintea Crăciunului, este iarmaroc la noi, la Tg.-Neamț. Aici oamenii vând vite, porci și se pregătesc cu cele trebuitoare pentru sărbători, cumpărându-și făină, untdelemn, *lumânări* și altele. Acum cumpără haine și le scot pe cele tocmită [la croitori]».

CAPITOLUL II.

TURTELE SI COLACII.

O grijă de samă a gospodinelor, în preajma Crăciunului, este făcutul *turtelor* și al *colacilor* pentru ziua de ajun.

Turtele se fac din făină de grâu «cernută cu sâta cea deasa». Făina se cumpără din târg, ori o are gospodina măcinată din grâu său, la moara satului. Făina se moaie în apă caldută și se sară. Aluatul, — numit prin părțile jud. Tecuciu mai ales *pâne*, — nu se dospște.

Din aluatul bine frământat, se rup bucățele, una câte una, se frământă din nou și apoi *se întinde*, — se lățește, se turtește, — cu *sucitorul* sau *ciucitorul*, un băț rotund și neted, cu care, apăsând cu încetul peste aluat, întinde și subțiază prefăcându-l într'o foaie rotundă, mare cât o farfurie sau mai mare încă.

După ce foaia sau *turta* s'a subțiat în de-ajuns, se ia binișor, ca să nu se rupă și se pune pe *plită*, — tuciul sobei de tinicheă, pe o *tablă*, — tinicheă, — așezată pe jaratec sau pe *fierul plugului* pus asemenea în foc, ca să se coacă turta. De pe turtă încep să se ridice un fel de beșici cari îndată se rumenesc sau se ard, lucru care face ca turtele să aibă un gust plăcut. După ce foaia de turtă s'a ruminat pe o parte, se întoarce și pe cealaltă, ca să se coacă. În urmă, turtele se pun *clit*, adică una peste alta, pe sobă sau pe poliță, ca să se usuce pe deplin.

Întâia turtă pe care gospodina o face, se numește *turta-vacii*. Ea se coace tocmai la *Bobotează*, când se dă vacii odată cu târâțele ca s'o mânânce, având gospodina credință că în chipul acesta vaca sa va fi lăptoasă¹.

Turtele se mai numesc și *scutecele* sau *pelincele*, — *pelincuțele*,

1. Dat. Rom. din com. Jorăști, jud. Covurlui, împart. de Păr. I. C. Beldie.

Domnului, — închipuind, după credința poporului, pe cele ce au slujit la nașterea pruncului Hristos.

Colacii se pregătesc fie pentru colindători, numindu-se prin unele părți și *colindete*, fie pentru masa ajunului, fie pentru pome-

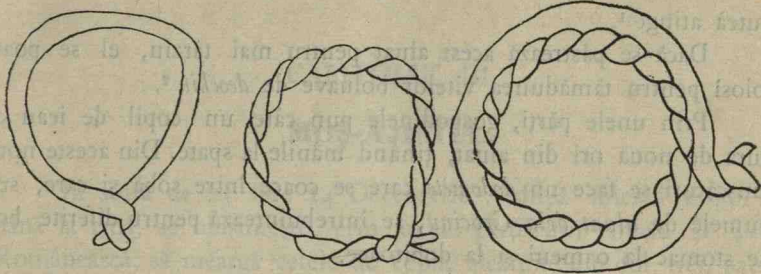

Fig. 1.

nirea morților. După ce pânea pentru colaci se plămădește, — în anii din urmă numai cu plămădă făcută din drojzii de vin, numită și drojzii, — după ce se frământă și se lasă ca să răsară, adică să înceapă a crește, obișnuit pe cuptor la căldură, învelind covata cu blâni, după ce pânea se ferește ca nu cumva frigul să o «dea'napoi» din crescut, se frământă din nou pe masă, și cu mânilor, rupându-se bucăți-bucăți, se preface în vițe groase ca degetul, din cari se împletesc covrigii, — cei dintr'o singură viță, — colăceii din două vițe și colacii, din două vițe împletite și încunjurate cu o altă viță (fig. 1) 1.

Obișnuit covrigii se vor da colindătorilor mărunți, cu colăceii se vor răsplăti colindătorii cei mai mulți, iar colacii se vor da flăcăilor, colindătorilor neamuri, vor împodobî masa de ajun și se vor da de pomană.

Gospodinele nevoiașe, după cum vom vedeă, vor înlocui atât turtele cât și colacii, prin felii sau bucăți de pâne din târg.

Prin Bucovina, se fac colaci «rotunzi ca soarele și ca luna» 2.

De aluatul de Crăciun se țin o sumă de credințe și datine.

Aluatul, din care cu nici un chip nu se împrumută, este dospit ca să se ouă găinile și să fie sănătoase peste vară, iar vitele să se plodească, adică să fete. Unele gospodine se feresc chiar de vecinele lor cari vin într'adins ca să poată ciuși câteva fărături de aluat,

1. Vezi și *Industria Casnică la Români*, p. 196—7.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 362.

ca să iea sporul și mana *vacilor* dela acea casă. Dacă o femeie poate lua aluat dospit dela trei case, dacă dintr'însul face o pâne și dacă o mânăncă apoi cu toți ai casei sale, fără să piardă o fărâmură măcar din acea pâne, se crede că acea femeie va avea *cloște* multe, cari vor cloți bine și vor scoate pui mulți, de cari *uliul* nu se va putea atinge ¹.

Dacă se păstrează acest aluat pentru mai târziu, el se poate folosi pentru tămăduirea vitelor bolnave de *deochiu* ².

Prin unele părți, gospodinele pun câte un copil de ieau cu gura de nouă ori din aluat, ținând mâinile la spate. Din aceste nouă mușcături se face un *dodomete* care se coace între sobă și care, sub numele de *aluat dela Crăciun*, se întrebuințează pentru diferite boli de stomac la oameni și la dobitoace.

Prin alte părți, *aluatul dela Crăciun* se face în seara Crăciunului. Unele băbărese adună și muguri de *prun roșior*, *măr dulce*, *alun*, *viță*, *gorun* și *cireș*, îi descântă și îi păstrează peste an, pentru *de mânăncături*, tot o boală de stomac ³.

Prin Bucovina, femeile fac un *creciun*, un colac în chip de 8, care se păstrează până primăvara, când se afumă și se tămăie boii și plugul înaintea pornitului la arat. Acest creciun se pune atunci în bârsa plugului și când plugarii ajung la țarină, îl mânăncă ⁴.

După ce pânea se dă în cuptor, femeile pun un *cărbune* stins deasupra jaratecului. Dacă acest cărbune se aprinde îndată, se crede că peste vară popușoi vor fi buni, și anume vor rodi bine cei sămânați mai în frunte, adică mai timpuriu; dacă se va aprinde mai târziu, vor fi buni popușoi sămânați mai la urmă; tot astfel se judecă și pentru cei mijlocii.

În sfârșit, alte gospodine, după ce dau pânea în cuptor, noaptea, până a nu răsări soarele, merg în *grădină* cu lopata ridicată și strigă :

— Cum e cuptorul și lopata plină de pâne, așa să fie copacii,
— pomii, — plini de poame ⁵.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 47.

2. Dat. și cred. Rom. din com. Zlătărei, jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira, înv.

3. *Șezătoarea*, IV, p. 24.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 167.

5. *Ibidem*, p. 48.

CAPITOLUL III.

MOȘ-AJUNUL.

În seara de 23 spre 24 Decembrie¹, după miezul nopții și până la ziuă, se obișnuște, prin unele părți din Ardeal și Țara-Românească, să meargă cetele de copii, alcătuite din doi, trei, patru, și câte odată și mai mulți inși, din casă în casă, cu *colinda*, *moș-ajunul*, *buna-dimineața*², *colindișul*, sau *buna dimineața la moș-ajun*.

1. Culegere din jud. Romanși, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu: În seara de 23 — 24 [Decembrie], copiii se duc cu *colinda* sau *moș-ajunul*. Mergând la fiecare casă urează «Bună dimineața...» și spre bucuria lor primesc *colindețe*.

2. *Albina*, I, p. 386—7: «În noaptea de 23 spre 24 Decembrie copiii umblă cu *buna-dimineața*. Cu o săptămână mai înainte ei încep a se pregăti. Așa încep a-și face bețe, cioplind câte un lemn; și dacă-i întrebi ce fac, îți răspund veseli:

— Imi fac măciucă pentru buna-dimineața!

Asemenea pun pe foc pe mamele lor ca să le facă trăiști, în cari să pună ce vor căpăta în acea noapte. Cu câtă dragoste fac ei ce le zic părinții, numai ca să-i lase să se ducă cu buna-dimineața.

Îndată ce s'a lăsat sec de postul Crăciunului, ei încep a-și căuta tovarăși, formând cete dela 10—20 copii, iar în noaptea ajunului se adună toți la o casă unde șed până după miezul nopții, spunând la basme și ghicitori, și după aceea o ieau din casă în casă zicând:

— *Buna dimineața la moș-ajun!*

Stăpânii casei le dau *nuci*, *prune* și *covrigi*. Așa, până la ziuă cutreieră tot satul și se întorc acasă cu traistele pline.

C. Sandu-Aldea, *Două neamuri*, București 1906, p. 171—3: «În aceste, Sărbătorile Crăciunului se apropiau. Băieții se prinseseră tovarăși pentru colind și pentru *pluguleț*. Flăcăii puneau la cale *Brezaia* și se prinseseră și ei tovarăși pentru colind, căci prin partea locului băieții colindă la orice fereastră de rumân, dar flăcăii intră numai în casele unde sunt flăcăi și fete...

Ajunul Crăciunului sosi. De noapte, tare de noapte, începură a fierbe băieții. Îi vedeai curgând pe uliță cete-cete, cu săculețele pe după gât, cu

Prin jud. Muscel se zice că umblă cu *colindețele* ¹.

Prin unele părți din jud. Prahova, aceasta se face în seara de 22 Decembrie: «Copiii dela etatea de șapte până la treisprezece ani se întrunesc la unul din hanurile mari ale comunei, cam de obicei în unul din acelea unde se face hora. Aci dă fiecare câte 5, 10, 15 bani, după putere și fac o sumă, pe care o dau cârciumarului, ca să le dea lăutarii, să le cânte și ei să joace.

În această sără nu vine nimeni la han decât numai copiii.

Petrecerea lor ține până la 12 sau 1 noaptea, când se împart în grupuri câte 5 sau 6, sub conducerea unuia mai mare dintre ei. Pleacă toți în toate părțile, strigând pe la ferestrele locuitorilor :

— *Buna dimineața la moș-ajun!*

Stăpânul casei iese și le dă *covrigi, mere, nuci* sau *colindețe*, cari sunt singura răsplată a umbletului lor» ².

Obișnuit copiii au trăistute sau *săcui* în gât sau bețe în mână, pentru ca să se apere de câni și să se sprijine la alunecușuri.

Prin Banat și prin unele părți din Ardeal, copiii cari merg cu colindul, se numesc *pițerei* sau *pițerei*; împărțiți pe cete sub conducerea unui vâtav de ceată, ei umblă prin sat dela casă la casă, poftind ziua lui Ajun cu adausul: «că-i mai bună a lui Crăciun.» Pițerii pot umblă slobozi prin casele oamenilor, căci după credința poporului ei sunt purtători de noroc și fericire. De cum intră în

bețe în mâni. Intrau în curți și câni tăbărau pe ei. Ei se apărau cum puteau mai bine, se apropiu de ferești și strigau cu glasuri subțirele :

— *Buna dimineața la moș-ajun,*

Buna dimineața la moș-ajun,

Buna dimineața la moș-ajun!

Iar femeile ieșiau în pragul caselor, cu suflitul vesel de bucuria darurilor, cu șorțurile pline de mere, de nuci și de covrigi.

Uneori se întâlneau cete vrăjmașe. Cei mai slabi stăteau de se socotiau ce-i de făcut: să dea piept, ori s'o tulsească la fugă și să-și scape nucile strânse cu atâta alergătură.

Iar când se luminase de ziua, alt rând de vestitori ai Crăciunului ieși de prin case. Erau copilații de câte trei, patru, mult cinci ani, cari plânseră le mamele lor, să le facă și lor săculețe spre a strigă și ei. Și îi vedeai mergând domol, ținându-se de mână, cu câte un frățior mai mare, care-i apăra de câni. Și glasul lor răsună subțire și sfios pe la ferestre».

1. C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, p. 95.

2. Culegere din Predeal de d-l V. Gavril și împart. de d-l Șt. St. Tuțescu.

vreo casă, e datina ca pițerii să scormone focul din vatră cu bețele ce poartă în mâni și cari se numesc *colinde*¹.

Prin Munții-apuseni, în zorii zilei de Ajun, copiii dela 12 la 14 ani, formați în cete dela 5 la 40 de inși, pornesc în strigări a colindă pe la case. Intrând ei zic, în rotacismul lor :

— *Bur ajurul lui Crăciur !*

iar ieșind :

— *Noi ieșim, Dumnezeu intră !*

Ei se numesc *pițarei* și colindă până seara².

Prin unele părți din jud. Gorj, mamele pun copiilor în săcui, la pornire, *nuci* și *mere*, pe care copiii în parte le mănâncă, iar rămășița o păstrează, căci aceste nuci și mere purtate de colindători, descântându-le și dându-le să le mănânce femeile cari nu fac copii, se crede că vor naște nu după mulți ani. —

Aceste nuci și mere, precum și colacii pe cari copiii îi strâng în această noapte, se dau *vacilor* spre a fătă *viței* mulți, — cât de mulți sunt și *pițărăii*, — nume ce-l poartă atât copiii cât și colacii pe cari cetașii îi dobândesc în schimbul urării lor.

Dela acest nume, și această datină a umblatului se numește «*în pițărăi*», iar ajunul Crăciunului mai poartă și numele de «*în ziua de pițărăi*».

Prin jud. Muscel, în noaptea de către Ajun, tineretul se adună la o casă, *bagă* lăutari sau cântă unul din fluier și aici se pun pe *sbereguială* și petrecere până la miezul nopții, când pornesc spre capul satului, de unde ieau casele de-a rândul strigând :

— *Buna dimineața la moș-ajun !*

Gazda le dă *colindeți* : covrigi, colăcei, poame, iar câte odată și câte un păhărel de vin. Unii gospodari îi bagă în casă și îi pun

1. Sim. Manguiuca, *Calendar pe 1882*, p. 9—10.

2. Frâncu, Candrea, *Românii din Munții-apuseni*, p. 141—2. — Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 52 : «Ziua dinaintea Crăciunului o numesc oamenii [din Țara-Românească] *Ajun* sau *Pițerei*. În această zi se adună la capul satului toți copiii de ambele sexe, mic și mare, până la vârsta de 15 ani, pentru a se duce apoi prin tot satul din casă în casă și a lua *colaci*, un fel de pâne mică, făcută de țarance, colaci cari se numesc și ei câte odată *pițerei*. *Pițerei* se numesc și copiii cari umblă după colaci. În alte comune, cuvântul *Pițerei* însemnează mai special copiii cari merg în ziua Ajunului după colaci, sau obiceiul de a aduna colaci. Câte odată *Pițerei* = ajunul. În com. Peșticani, *Pițereii* se numesc și *Moștenitori*, iar în com. Stolojeni *Colindeți*».

să scociorască cu ciomegile în foc, ca să aibă noroc la *cloștele* cu pui. După aceasta strigă de trei ori «Buna dimineață la Ajun».

Dimineața și ziua umblă cu colindișul copii mai mărunți¹.

Prin unele părți din Oltenia, copiii își mai fac și un *steag* alcătuit dintr'o prăjină lungă, împiestrițată la fum cum vom vedea, în vârful căreia leagă o basmă, două sau trei, cari au un *ban de argint*, câteva fire de *busuioc* și puțină *tămâie*, închipuind darurile pe cari magii le-au adus la ieslele în cari s'a născut Mântuitorul.

La fiecare casă, urarea este aceasta :

— Buna dimineața la moș-ajun !

Că-i într'un ceas bun !

În acest timp, unul din casă iese afară cu o farfurie pe care sunt grăunțe de *grâu*, *fasole* și *porumb*, din cari colindătorii luând câte puțin, aruncă prin casă ; aruncând cu grăunțele, pe rând, în sus urează astfel :

Grâul atât,
Spicul atât,
Pita cât masa,
Fuioarele
Cât *râschitoarele* ².

Mănușele
Cât mătușele !
Ce-i afară, să izvorască,
Stăpânii să stăpânească
Sănătoși ³.

Prin unele părți din Țara-Românească, urarea cântată este aceasta :

Buna dimineață la moș-ajun,

Ne dați

Ori nu ne dați ?

sau, cu muzica d-lui Al. Podoleanu, pe două voci ⁴ :

Allegretto.

Bu-nă-di-mi-nea-ța la Moș-A-jun Ne dați ori nu ne dați? Ne dați ori nu ne dați, ne dați, ne dați?

sau :

Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș Crăciun,
Ne dați, ne dați, ori nu ne dați ?
Ne dați, ne dați, ori nu ne dați ?

1. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 95.

2. Râschitoarele pentru jurebii.

3. *Albina*, I, p. 297—8.

4. *Idem*, XII, p. 292.

sau :

Buna dimineata,
Dați-ne *colindeața*!
Buna dimineata la moș ajun,
Dați-ne un colac bun!¹

Prin jud. Ialomița, pe-alocuri, în loc de «Buna dimineata la moș-ajun, colindătorii, prescurtând, zic :

Neațaluș,
Neațaluș,
Ne dai, lele, ne dai ?

Mai demult, tot prin această parte, spun bătrânii că se zicea și :

Mă chitii,
Mă chitii
După sac,
Dă-mi, babo, colacul
Și *bornacul*,
Să mă duc la altă casă
Unde-i fata mai frumoasă !

după care ieșiă gazda și dădea colindătorilor nuci, *bornaci*, — un fel de colaci mici, covrigi ori bani².

Prin satele bulgărești din Ialomița, locuite în întregime sau numai în parte de Bulgari, copiii umblă cu «Buna dimineata» în ziua de ajun, de îndată ce trece soarele de amiază, și până seara, strigând cât pot mai tare :

Hoța 'n boța coladele,
Dăi, babo, cravaicele,

după care primesc dela gazdă nuci ori colaci, făcuți în acest scop³.

Prin Banat, feciorandrii colindători, ajungând înaintea casei, cântă în cor :

Buna ziua lui ajun,
Că-i mai bună a lui Crăciun!
Câți miei,
Câți purcei,
Fug copiii după ei.
Cârnați,
Cârnați,

Ieși, gazdă, de ne dați.
Lopocița,
Lopocița,
Ieși, gazdă că ni-s d'o viță.
Covrig,
Covrig,
Ieși, gazdă, că ni-i frig!

1. G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare*, p. 11.

2. Dat. Rom. din com. Urziceni, împart. de d-l Dobre Ștefănescu.

3. *Albina*, III, p. 340—1.

După ce primesc *cârnați*, *slănină* sau bani, colindătorii mai strigă :

Câtă trestie la gazda *pră* casă,
Atâția gologani *pră* masă !

Și apoi pleacă de-acolo ¹.

Prin părțile de miază-noapte ale Olteniei, copiii se scoală cu noaptea'n cap «și se duc la *biserică*, unde bat *toaca* toți cei cari știu să o mănuească mai bine, și o bat și strigă 'n gura mare :

Hă, hă, hăă! Buna ziua lui moș-ajun,
Că-i mai bună a lui Crăciun,
Dimineața într'un ceas bun,
C'un cârnaț și-un colac bun !

Când se vede că s'a strâns tot satul, adică copiii dela cinci ani, până la flăcăii și fetele de optsprezece ani, se alege un vătav, care se chiamă *vătrai*. Se chiamă «vătrai», fiindcă el intră întâiu în casa omului și *bodicăie* cu *colinda* în foc, unde găsește câte un *dovlete*, — *bostan*, — îl iea și dă la tovarășii lui ceilalți, cari au grijă să nu se certe pițărăii.

Când pițărăii au venit la casa omului, omul îi bagă în curte pe toți și scoate o *coțovaică*, — coajă de dovleac, — cu semințe de cânepă, in, porumb, grâu, semințe de dovleac și i le dă vătraiului. Vătraiul iea cu mâna, aruncă în toate părțile, pe casă, *pimniți* și zice :

Să crească,
Să îmulțească,
La mulți ani ea să înflorească !

Câte cuie pe casă,
Atâția galbeni pe masă,
La anul și la mulți ani !

Atunci omul iese cu desagii și le dă la toți pe rând *pițărăi*. Pițărăi se dă : *covrigi*, *simigi*, *boabe* fierte, *pere*, *mere*, *colivă*, *țuică* fiartă, *vin* și altele.

Și așa [se urmează] până seara, când toți *pițărăii* vin rebeğiți de frig acasă, dar veseli că vin cu sacul plin » ².

Prin unele părți, *colindețele* se mai numesc și *bolindețe*, frământându-se și cocându-se în noaptea Ajunului ³.

Urațiile moș-ajunului sunt adeseori parodiate, nu însă la festrele celor ce strigă «mai la ziuă», —vrând prin aceasta să înțeleagă

1. Culegere de d-l Al. Țanțaru.

2. Dat. Rom. din com. Vâlcelele-din-Topești, jud. Gorj, împart. de d-l I. I. Ciuncanu.

3. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 10.

colindătorii că nu sunt primiți la acea casă, — ci cu alte prilejuri. Numai copiii mici o fac, fără știință chiar și la fereastă.

Iată câteva din aceste parodii :

Intâia :

Buna dimineața la moș-ajun !
Ne dai, ori nu ne dai ?
Dă-mi un covrig,
Că mor de frig ;
Dă-mi o nucă,

Că mă dau cu capul de-o ulucă ;
Dă-mi o pară,
Că mă dau cu capul de scară ;
Dă-mi un măr,
Că mă trag de păr ;

A doua :

Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș-Crăciun,
Dați-ne câte un covrig,
Că tremurăm de frig ;
Dați-ne câte-o nucă,
Că vă dăm de ulucă ;
Dați-ne câte-un măr,
Că vă luăm de păr ;

Dați-ne câte-o pară,
Că vă lovim de scară ;
Dați-ne câte-un șoric,
Că noi nu plecăm d'aici ;
Dați-ne măcar parale,
Că luăm ușa'n spinare ;
Ne dați, ne dați, ori nu ne dați,
Că de noi nu vă scăpați !¹

Și a treia :

Buna dimineața la moș-ajun,
Intr'un ceas bun.
Dă-mi un covrig,
Că nu mai pot de frig ;
Dă-mi un măr,
Că mă ieau cu mânilor de păr ;
Dă-mi o pară,

C'am înghețat de-aseară ;
Dă-mi o nucă,
Că mă dau cu capul de ulucă ;
Dă-mi o pară,
Că nu mai plecăm de-aicea,
La anul
Și la mulți ani!²

1. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 12. — Vezi și N. Păsculescu, *Lit. pop. rom.*, p. 5.

2. N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 5. — M. Lungeanu, *In sărbători*, București 1910, p. 14—5: «Iar în prag iese Simena, fata cea mare a lui Stancu Lupu, coboară repede treptele cu ciurul ținut pe șold și merge înaintea copilașilor, cari abia pot pași prin zăpada *nătăvuloasă*.

— Olileo! Măncă-v'ar lelea de *burduși*! Veniți încoa, să vă dea lelea pânica și câte un măr.

Copiii se fac roată'n jurul ei, tremurând de gerul aspru al dimineții.

— Să strigați întâiu și-apoi vă dau !

Mititeii se uita unii la alții și-și șterg nasurile cu mânecele zehiștilor.

— Ei, începeți odată «Buna dimineața la moș-ajun !», îi îndeamna ea. Și copiii prind curaj :

— 'Mneța la *mos-azun* !

Ne dați câte-un *covlig*

Că *mulim* de *fig* ;

Prin unele părți de jos ale Olteniei se pare că datina de a umbla cu moș-ajunul în dimineața Ajunului, s'a contopit cu o altă datină care se practică mai demult în chip de sine stătător, care se numia «în colindeți» și pe care vom vedea-o într'alt capitol. Astăzi, prin aceste părți, cererea colindeților se face la fereastă și dacă gazda primește cârdul de colindători, aceștia intră în casă și zic :

Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș-ajun!
Boi, vaci,

Cai, oi și porci,
Sănătate,
Bogătate,
Că-i mai bună decât toate,

sau această urătură mai lungă, având în cuprins adause părți din colindele obișnuite :

Buna dimineața la moș-ajun,
Buna dimineața la moș Crăciun !
Ne dați, ne dați, ori nu ne dați !
Iar acum, boierii bogăți,
Dela noi acum aflați
Că s'a născut mântuitor
In palatul¹ hoilor
Erou eroilor (*sic*)
De maică-sa însoțit

Isus Hristos *cormăncit*.
Sculați, sculați, sculați,
De vă'mbrăcați,
Căci lumina, iat'o, vine.
Să vă mai cântăm odată
Pentru ziua luminoasă ;
Ne dați, ne dați,
Ori nu ne dați!²

Stăpâna casei, punând colindătorii la rând, le dă la fiecare «câte un *colindete* care e mai *gheros*».

Dacă cei din casă nu răspund, colindătorii adaugă :

Mărăcine la fereastă,
Inima să te lovească,
Cu copii și cu nevastă³

sau alte cuvinte de ocară.

Ne dați câte-un *mâl*,
Că ne luăm de *pâl* !

Simina râde de se prăpădește. Stă așa plecată, le dă câte o bucă-țică de pâne, câte un măr crețesc, îi sărută pe toți, întrebând în parte de fiecare :

— Da tu al cui ești ?

Se uită după ei mult, le mai strigă'n urmă și iar râde când vede pe câte unul căzând mototol în zăpadă».

1. *Ieslea*.

2. Șt. St. Tuțescu, *Colinde din popor*, Craiova 1909, p. 5—6.

Ibidem, p. 7.

CAPITOLUL IV.

ICOANA.

Prin unele părți este obiceiul ca în ziua de Ajunul Crăciunului, băieții, dar mai cu samă cântăreții bisericești¹ să umble cu icoana, — o icoană pe care este zugrăvită nașterea lui Isus Hristos în mijlocul staulului.

Intrând în casă, fără a zice alte vorbe, unul din băieții așează marginea de jos a icoanei pe piept, ținând-o cu mâinile de cele două colțuri de sus, după care încep să cânte troparul Nașterii Mântuitorului.

«Nașterea ta Hristoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina conștiinței, că întru dânsa cei ce slujiau stelelor, dela stea s'au învățat să se închine ție, Soarelui dreptății, și să te cunoască pe tine Răsăritul cel de sus, Doamne, mărire ție!

Fecioara astăzi pe cel mai presus de ființă naște și pământul

1. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 95: «În ziua de ajun, țârcovnicii umblă cu *Crăciunul*, icoana care închipuie Nașterea Mântuitorului, cântând cunoscutul imn: Nașterea ta Hristoase, Dumnezeul nostru..., iar toți cei din casă sărută icoana. Li se dau bani, covrigi, și *colindete*». — M. Lungeanu, *op. cit.*, p. 19—20: «... și zărește pe dascalul Marin urmat de o droaie de copii cari încep încă de pe trepte cântecul: Nașterea ta Hristoase...» Dascalul își scoate căciula, se ploconește și zice gazdei:

— «La mulți ani, logofete!...

[Gaza,] după ce a sărutat sfânta icoană cu chipul Nașterii Domnului în iesla dobitoacelor și a dat dascalului o bănuță neschimbată, [pornește vorba de una și de alta; apoi:]

— Stai, că nu pleci d-ta așa ușor dela mine. Ce Dumnezeu! Odată pe an doar vii la noi cu icoana!

Și strigându-și fata:

— Simino, tată, chiamă copilașii ăștia dincolo, și vezi de le dă ceva calduț, c'or fi înghețat *jeliții* (sărăcuții, vrednicii de jale); iar pentru noi scoate un borcănaș de țuică din butoiul ăl mic, ferbe-o și fă-o tu cum știi mai bine, cu piper și zahar, că noi o să mai *tăinim* nișel de-le noastre...»

peștera celui neapropiat aduce, îngerii cu păzitorii slavoslovesc și maghii cu steaua călătoresc, că pentru noi s'a născut prunc tânăr, Dumnezeu cel mai înainte de veci»¹.

Această datină nu este decât o înfățișare a «umblării cu ajunul» al preotului, care, neputând colindă într'o singură zi prin cele mai îndepărtate cătune ale parohiei sale, trimite în locu-i cântăreții dela biserică și, la nevoie, chiar oameni, — feciori mai ales, — străini de biserică².

1. Culegere din Tg.-Ocna.—G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 10.

2. Prin 1912 mi se pare, lupta politică dintr'un sat tutovean aducea la prefectură o plângere împotriva unui preot: că nu-și îngrijește poporul cum trebuie. Ca dovadă se scria că într'o cătună trimisese dascalul cu icoana, în loc să «umble» el. Firește eră lipsa de vreme care-l făcea pe preot să-și trimită dascalul cu icoana Ajunului.

CAPITOLUL V.

SFINȚIREA MESEI DE AJUN.

Când cocoșul vestește miezul nopții, spre Ajun, gospodinele se scoală ca să *moaie turtele*. Clitul de turte se scoboară dela locul de unde fusese pus ca să se usuce și să fie ferit de ochii și mânilor copiilor, se ieau câte 3 — 4 turte, se rup în două ori în patru bucăți și se moaie într'o apă călduță în care s'a topit *zahăr* și apoi se așează pe fundul unei farfurii. Peste acest strat de turte se presară zahăr pisat, amestecat cu miez de *nucă*, asemenea pisat, sau numai *jolfă*, *julfă*, *jofă* sau *juflă*¹ de sămânță de cânepă.

Unele gospodine îndulcesc apa cu *miere*².

Pe la târg sau chiar și prin sate, frunțașii adaugă și *apă de flori*, *migdale* și alte «bunătăți» frumos mirositoare.

Peste acest strat se pune un alt rând de turte muiate, și iarăș *julfa* sau miezul de *nucă*, și astfel se urmează până se umple blidul, peste care se presară zaharul sau miezul de *nucă*; alte ori, turtele se ung cu *miere*, căci deasupra nu se pune niciodată *julfă*.

Gospodinele cari, din pricina nevoiilor, nu au turte, taie felii de pâne de târg și le îndulcesc în apă cu zahăr, punându-le apoi pe farfurii în locul turtelor, căci ajun fără turte sau «turte-rupte» n'ar sta frumos pentru cinstea casei.

Când lucrul acesta este isprăvit, femeia merge în «casa cea mare» sau în «casa de dincolo»,—odaia care este păstrată curată,—așează pe masa de sub icoană cea mai frumoasă față de masă pe care o are, iar pe mijlocul ei pune o sticlă de vin roșu, *prôbir*³, iar la lipsă alb. La dreapta sticlei pune o farfurie cu turte, iar în cea-

1. Culegere din jud. Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună. — Pentru chipul cum se pregătește *jolfa*, vezi *Industria casnică la Români*, p. 244.

2. *Șezătoarea*, VII, p. 35. — *Albina*, I, p. 391.

3. Prôfir, roșcat, amestec din alb și roșu sau colorat din pricina vasului care în anul trecut a păstrat vin roșu.

49598

laltă parte o farfurie, jumătate cu *bob făcălit* sau *făcăluit*, — *sleit*, după cum se spune prin Muntenia, — cu ceapă prăjită pe deasupra, iar cealaltă jumătate este plină cu *perje* fierte. În cele patru *cornuri* sau colțuri ale mesei se așează câte un *colac*, iar în lipsă, câte un sfert de pâne. Între colacii din dreapta se pune câte un *fuior de cănepă*, bine periat, zicând unii că acesta este barba lui *Moș-Crăciun*; adevărat, e un mic plocon preotului; prin alte părți, «fuiorul popii» se dă de obicei în ajunul *Băbotezei* ¹.

Prin jud. Neamț, gospodinele pregătesc, pentru masa preotului, *borș cu mazere*, *plachie cu righi*, — *hribi*, *brighi*, — *găluște*, salată de masline cu *oțel și ceapă*, *pere* fierte, *tocmagi* cu zahăr, *grâu* îndulcit cu *miere*, ș. a. ².

Prin jud. Suceava, se pun pe masă cele mai bune bucate de sec. «Nimeni n'are voie să descopere masa până nu intră preotul pe ușă. Tot așa n'are dreptul să guste din masă, căci se crede că unul care ar face acest lucru, ar face *bube*. Preotul cântă și apoi stă pe laiță după ce blagoslovește întreaga masă. Iea și gustă din fiecare fel de mâncare. Bărbatul destupă sticla cu vin și cinstește pe preot. Protul face urările cuvenite în legătură cu venirea sărbătorilor. De-i glumeț, mai spune câte o glumă; gustă din masă și cei ai casei, și ceea ce le-a rămas, dau și la alți megieși, ca Dumnezeu să primească» ³.

În acest timp, afară arde cățuia cu tămâie.

Ca plată preotul iea gologanii pe cari îi găsește sub fața de masă, pe cornul mesei din față și din dreapta, cei doi colaci din dreapta precum și o parte din vinul din sticlă. Dascalii poartă pe umăr dășagii cu colaci, ajutându-se la aceasta și de alți oameni din sat sau ucenici dela strană ⁴.

Prin Bucovina se pune pe masă *grâu* fiert, crezându-se că datina a rămas de când *Maica Domnului* și cu *Isus Hristos* au binecuvântat grâul sămănătorului ce le-a arătat drumul spre Egipt ⁵, când Jidovii lui Irod căutau prunci :

De doi ani și mai în jos,
Ca s'omoare pe Hristos.

1. Dat. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.
2. Dat. Rom. din com. Bălțatești, împărt. de d-l I. I. Preutescu.
2. Dat. Rom. din com. Căndești, împărt. de d-l A. Moisei.
4. Dat. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.
5. Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 87.
6. Voronca, *op. cit.*, p. 50.

Fetele pun repede sub prag câte o *spelcă*, — ac de păr, — ca să treacă preotul peste dânsa. După ce va trece, fata va lua-o și va pune-o în cap, va dormi noaptea cu dânsa și astfel își va visa viitorul soț.

Alte fete pun grâu pe patul unde va sta preotul, ca să se mărite în cășlegile viitoare ¹.

Alte fete roagă neapărat, prin mamele lor, pe preot să stea cât de puțin pe laiță și să guste din masă; altfel nu vin *peșitorii* de grabă.

După ce iese preotul și cârdul de copii din casă, gospodinele mătură numai decât casa, ca să fie ferită de *purici* peste vară ².

Unele femei pun câteva grăunțe sub așternutul unui pat, unde va ședeă preotul, ca să-i stea *cloștele* pe ouă. Preoții știu acest lucru, stau puțin pe pat, căci dacă nu stau, femeile îi pândesc pe furis și-i petrec afară cu cociorva pe la spate, așezându-se apoi dânsule pe locul unde trebuia să șadă preoții ³.

Datina de a umblă preotul cu Ajunul, ca să sfințească masa și să vestească enoriașilor Nașterea Domnului, este, de bună samă, foarte veche. Diaconul Paul de Aleppo, notarul și însoțitorul patriarhului Macarie al Antiohiei, călătorind în țerile noastre pe aproape de jumătatea veacului XVII, înseamnă următoarele: «e de observat că în această țară se obișnuște în seara despre Nașterea lui Hristos, ca toți preoții din diferite târguri, însoțiți de sârmani, de ceteti și de coriști, să se ducă în cârduri, purtând icoane și să umble prin norod toată noaptea, vizitând casele boierilor și urându-le bucurie. Astfel umblă ei toată noaptea, cântând Nașterea lui Hristos».

Că nu-i vorba de colindul de seară al tineretului, ci de vestirea Nașterii și sfințirea mesei, dovedesc șirele următoare, cari într'adevăr ne vorbesc despre colindători: «Tot asemenea făceau lăutarii, toboșarii, flautiștii, colindând în cete toată noaptea următoare cu lanterne pe la casele boierilor celor mari» ⁴.

Fiindcă de obicei prin cele mai multe părți *poporul*, adică parohia unui preot, este foarte mare, foarte răspândită, preotul por-

1. C. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, p. 105.

2. Dat. și cred. Rom. din com. Căndești, jud. Suceava, împărt. de d-l Al. Moisei. — Voronca, *op. cit.*, p. 46.

3. *Șezătoarea*, III, p. 50.

4. *Arh. ist. Rom.*, 1865, p. 89.

nește cu ajunul încă de cu noapte; poporării știu aceasta și se pregătesc ¹.

De pe la poartă preotul începe să cânte «Nașterea ta, Hristoase...»; intrând, dă tuturor celor din casă să sărute icoana.

La Români de pe lângă Suceava și prin unele părți din Moldova, nu se face cina de seară ca în părțile Cernăuților, ci atunci se mănâncă, la venirea preotului. După ce a venit și a blagoslovit masa, cei din casă se așează la masă ².

Prin Bucovina, unele femei își învață copiii să zică atunci când aud pe preot cântând în casă, de câte trei ori: «găinile se ouă», cu credința că astfel găinile se vor ouă în șir tot anul.

Prin Ardeal, precum de pildă în Tomnatec, femeile *țipă*, — aruncă, — *foc* cu *cenușă* după preot, ca să nu-i mănânce *purecii* peste vară ³.

Alte gospodine ieau un linguroiu de *grâu* fiert și îndulcit cu miere, care se află pe masă, și aruncă de trei ori în pod, prinzând pe cel ce cade și păstrându-l până în ziua când se scot *albinele*. Atunci se ieia acel grâu și se pune sub știubeie, zicând albinelor :

— Așa să fiți de roditoare și de cinstite, precum este grâul ⁴.

Cu acest *grâu* din ajunul Crăciunului și cu *aghiasmă* dela *Bobotează* se stropesc *grădinile* ca să rodească ⁵.

Indată după plecarea preotului, gazda, dând cevă turte celor din casă, pleacă prin vecini cu alte turte și bucate, spre a le da de pomană, pentru sufletul morților, pentru sănătatea celor vii și pentru rodul câmpului ⁶.

1. Cu privire la acest fapt : O femeie, care știă că preotul va veni cu ajunul de cu noapte pe la dânsa, s'a sculat tare de dimineață, s'a pregătit și a început să tragă cu urechea prin vecini, să audă dacă nu cumva s'apropie preotul. Când în sfârșit și preotul a ajuns la casa ei, femeia, spre a-și arăta grija cu care l-a așteptat, i-a zis :

— Veniși părinte? Iată,

Câți câni lătră,

Toți credeam că-i sfinția ta!

2. Voronca, *op. cit.*, p. 46.

3. *Ibidem*, p. 1202; v. și p. 46.

4. Marian, *Insectele*, p. 152.

5. *Gazeta sateanului*, VIII, p. 149.

6. *Albina*, I, p. 391.

CAPITOLUL VI.

DATINI SI CREDINȚE MĂRUNTE LA AJUN.

În afară de datinile și credințele cari s'au arătat și cari se vor mai arăta în capitolele următoare, ca legându-se de ziua Ajunului, rămân pe din afară o altă mulțime de datini și credințe mărunte, pe cari le dăm în cele ce urmează, întocmite într'un izvod după cum curg de obicei :

Prin jud. Romanai, în seara de 23—24 Decemvrie, flăcării se duc pe la familiile cari au fete mari și le urează noroc și fericire la *măritiș* ¹.

Spre Ajunul Crăciunului este bine ca muncitorii de câmp să se gândească la *popușoi*, ca să-i viseze peste noapte. Cum îi vor visa, așa vor fi *popușoi* peste an ².

Pentru Ajunul Crăciunului gospodarii își strâng de prin sat toate lucrurile cari le aveau date cu împrumut, pentru ca sfintele sărbători să le găsească și pe dânsule acasa, căci altfel, se crede că ele vor plânge ³.

În ziua de Ajun, unele femei, și în deobște toți ai casei, când ies afară întâiu de dimineață, la înapoiere caută să ia câteva *surcele* în mână și când intră în casă, împarte *unul* câte *unul* prin casă și zic, ca și colindătorii :

Bună dimineața la Ajun,
Că-i mai bună a lui Crăciun !
Pui, vaci, oi, porcei, ș. a.
Sănătate
Bogătate,
Că-i mai bună decât toate !

Astfel zic și când se duc prin alte case.

1. Împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu.

2. Cred. Rôm. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tușescu.

3. Voronea, *op. cit.*, p. 50.

Aceste surcele se numesc *pui*. «Când cineva fură *pui de-aldeștea* în noaptea asta a Ajunului, atunci zice că-ți moare toată vara *hoarăle*»¹.

Unele femei se scoală înainte de răsăritul soarelui și aruncă spre răsărit mâncare *paserilor* de curte, socotind că făcând astfel, paserile nu le vor strică sămănăturile din grădină, la primăvară². Alte femei, tot de dimineață, iau o poală de *paie* din stratul porcilor, cu ochii închiși, o duc în casă și se așează pe ea, ca să le stea peste vară *cloștile* la clocit³.

Gospodarii, tot înainte de răsăritul soarelui, se scoală și pun mâna pe toate lucrurile din ogradă: car, plug, coasă, sapă și celelalte, ca să-i fie drag să se folosească de dânsule la munca țarinei, când va veni rândul fiecărui lucru⁴. Tot astfel fac și femeile: împung cu acul de câteva ori, răsucesc câteva fire în furcă, înnoadă câteva ațe și altele, ca să aibă spor peste an. Alte gospodine însă, spun că nu-i bine să se împungă cu acul în această zi, căci dacă ar face una ca aceasta, insecta numită *prunar* sau *burghiaș* ar împunge *prunele* și *cireșele*, făcându-le astfel să se ofilească și să cadă înainte de coacere⁵.

De acum încolo până după trecerea sărbătorilor, vreme de două săptămâni, fiecare este dator să se înțeleagă și să trăască bine cu cei din preajma sa. Cine caută sfadă, va fi ocărit din această pricină în toată curgerea anului⁶. Cel ce va lovi cu pumnul sau cu palma, va face atâtea *buboai* câți pumni a dat, și atâtea *râni* câte palme a dat⁷.

În vasul cu apă, din care căsenii urmează să-și toarne pentru spălat, se pun *nuci*, ca să fie oamenii sănătoși peste an⁸. Alți gospodari pun o *potcoavă* în cofa cu apă și după această potcoavă beau apă și adapă vitele, ca să fie cu toții sănătoși și tari ca fierul⁹.

1. Dat. și cred. Rom. din com. Boureni, jud. Dolj, împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 420.

3. Dat. și cred. Rom. din com. Zlătărei, jud. Vâlcea, împărt. de d-l G. Fira.

4. Dat. și cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. Marian, *Insectele*, p. 87.

6. Voronca, *op. cit.*, p. 52 și 693.

7. *Șezătoarea*, VI, p. 23.

8. Dat. și cred. Rom. din Ardeal, împărt. de d-l P. Ugliș.

9. Voronca, *op. cit.*, p. 51.

Femeile pun o *piatră* în cuptor, unde o lasă să stea până în noaptea de *Bobotează*, când vor scoate-o pe la miezul nopții și vor arunca-o, zicând :

— Cum dorm toți oamenii și nimeni nu vede, așa să nu vadă *uliul* puii mei, ci să stea împietrit și încremenit ¹.

Multă băgare de samă se dă străinilor cari vor intra întâiu în ogradă. Dacă acel gospodar are *vitele* la ceair și dacă-i vine un bărbat întâiu în casă, crede că vaca îi va fătă un *bouț* ; dacă îi va veni o femeie, vaca îi va fătă o *vițea* ². Tot astfel se socotește pentru *iepe* și pentru *oi* ³. Dacă acel ce vine este un *Țigan*, vițelul sau mânzul ce-l va dobândi va fi negru ⁴.

Găinilor li se dă de mâncare din *sită* sau din *ciur*, ca să se ouă mult ; în grăunțe se pune câte puțin din bucatele ce se mănâncă în ziua de Ajun, crezându-se că după cum grăul curge cu spor din ciur, așa vor curge și ouăle dela găini. Alte gospodine dau găinilor mâncare în mijlocul unui *cerc* de fier, de poloboc, de cadă sau de alt vas, pentru ca pe viitor să i se strângă toate paserile odată la mâncare, să meargă odată la culcare, să se ouă în cuibarul hotărît, iar nu prin bălării și prin cuibare străine. La mâncare, găinile nu se strigă, căci chemându-le, se poate întâmpla ca vecina să audă și să zică și dânsa :

— Găinile ale tale, și ouăle ale mele ⁵.

Alte gospodine, înainte de a da grăunțe la paseri, le trec prin veriga *coasei*, și prin gaura *laiței* ⁶ unde toarce gospodina, ca să fie paserile sănătoase ⁷. Alte gospodine fac aceasta și peste zi, după plecarea preotului, «ca să mănânce găinile și să nu piară» ⁸. Unele femei hrănesc paserile până fug singure de mâncare, căci a doua

1. Dat. Rom. din Vicovul de sus, Bucovina.

2. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 266.

3. Cred. Rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, împart. de d-l I. N. Popescu.

4. Cred. Rom. din com. Idrici, jud. Fălciu, împart. de d-l G. Arteni.

5. Dăt și cred. Rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoiu, împart. de Păr. N. V. Hodoroabă : În ziua de Ajunul Nașterii (ca și la Bobotează), să nu strigi găinile, că nu se vou ouă peste an și se vor îmbolnăvi, căci «le strigi boala» iar cel care te aude strigând, zice :

— Găinile ale tale, iar ouăle ale mele !

6. Această gaură slujește pentru pus furca.

7. Voronca, *op. cit.*, p. 583.

8. *Ibidem*, p. 46.

zi, în ziua de Crăciun, nu le vor da nimic, deoarece numai astfel urmând nu vor strică *bobul* și *fasolea* sămănată. Dacă aceasta se face și seara, găinile, pe lângă că vor fi cumințe, încă se vor ouă și mult ¹.

Alte femei, începând dela Ajun și până la Bobotează, dau pașerilor de mâncare dintr'un *vas* cu doage, ca să fie găinile îngrădite și să nu scurme sămănăturile din grădină.

Nu se strigă din gură, căci le mănâncă *uliul*. Numai după ce preotul a sfințit *aghiasma*, se poate strigă, căci atunci toate dihăniile au fugit pe pustiu ².

Ca să nu aibă în casă, peste vară, *purici*, gospodarii se feresc în această zi de a rosti cuvântul *mac*, cu toate că femeile îl folosesc acum și umblă cu mâna pe dânsul ³.

Unele femei își pun caiere în *furcă*, dar nu le leagă cu *ată* ⁴; *ată* nu trebuie să se vadă nici pe fus, nici pe rășchitor, căci se face *cânepa* volburoasă și se rupe la cules. Alte femei caută și ascund *fusele* și *acele* din casă, pentru ca să nu vadă *șerpi* peste vară ⁵.

Unele femei caută să prindă *lilici*, pe cari îi îngroapă într'un *furnicar*, pentru ca după ce vor putrezi, să le ia oasele și să *facă* — să descante — cu ele de urit, de dragoste și altele ⁶.

Stăpânii de oi pun un *bruș* mare de *sare*, învelit bine, sub pragul casei peste care se umblă, unde îl lasă să stea până în ziua de *Ales*, — 22 Aprilie, — când îl vor scoate, îl vor măcină, îl vor amestecă cu tărățe și-l vor da oilor în mâncare ⁷.

Cu împrumut nu se dă nimic în această zi, căci cei ce caută să ceară sau să împrumute, fac aceasta numai ca peste an să aibă noroc la *furtișaguri*, ca să nu fie prinși. Afară de aceasta se crede că cel ce dă, își dă din casă tot *norocul*; «n'ai să ai pâne și huiet în casă are să fie, iar găinile vor mânca totul în grădină» ⁸. Cine împrumută *foe* în această zi, își împrumută sieși supărare ⁹ și pa-

1. Dat. și cred. Rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împart. de d-l I. O. Zugravu.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 52.

3. *Ibidem*, p. 46 și 560.

4. *Ibidem*, p. 55.

5. *Ibidem*, p. 54 și 55.

6. Culegere din jud. Romanați, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

7. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 235.

8. Voronca, *op. cit.*, p. 47—50.

9. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

gubă¹. Numai lapte și în deobște fruct de vite se poate da; cine face astfel, poate să dea și peste an fruct de vită în zi de sec, căci nu i se va strică nimic la vite. Cu toate acestea unii spun că e bine ca tu să împrumuți ceva dela altă casă, spre a avea noroc la albine². În sfârșit alții cred că nici de dat, dar nici de luat nu este bine, pentru sănătate și pentru vite³.

Pe marginea mesei, din dreapta, se pune coasa, tiocul, cutea și ciocanul. Acolo stau până după Bobotează, când se încheie sărbătorile. Atunci gospodinele le ieau, le pun în chip de cruce și mergând să mulgă vacile, le așează sub doniță, ca să fie laptele vacilor bun.

Chiuva se așează pe alocuri sub masă, pentru noroc, iar sub fața de masă se pune pleavă de grâu. În cele patru cornuri de masă se pune usturoiu și mac. Usturoiul este bun pentru deochiu, iar cu macul se presură vita care a născut, ca să n'o strice farmecele. Pleava de grâu se dă a doua zi la vite⁵.

Străinul care intră în bățătura unui om nu trebuie să-i închidă poarta, ci gazda singură să și-o închidă, ca să nu i se închidă norocul, să nu i se taie calea pețitorilor, dacă va avea fete mari⁶.

Coșurile se mătură și funinginea se aruncă prin vie, ca vara să încarce viea cu struguri, după cum a fost încărcat coșul cu funingine⁷. Alții pun această funingine pe la rădăcina pomilor, ca să se încarce pomii de poame⁸; alții o aruncă pe sub pomi și pe straturi, ca să nu facă viermi și mai ales ca puricii să nu mânânce verdeța și rodul. Cenușa se dă afară în această zi, numai după ce se dă de pomană sare și ceapă; cine face astfel, poate apoi și peste un an să facă acest lucru în zilele de sec⁹. Unele gospodine păstrează această cenușă, pe care o strâng de pe vatră pe nemâncate și o amestecă cu gunoiul ce-l strâng din casă, iar primăvara, când întocmesc straturile pentru sămânături, preșară cenușă și gunoiu peste ele și zic:

1. Impărt. de d-l M. Lupescu, com. Zorleni, jud. Tutova.

2. Culeg. din Românești, jud. Iași.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 47.—*Ibidem*, p. 47: De ajun să nu dai nimic dela casă, ca n'au fruct vacile.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 583.

5. *Ibidem*, p. 50, 560.

6. *Ibidem*, p. 56.

7. Tușescu și Danilescu, *Monografia com. Catanele, jud. Dolj*, p. 129.

8. Dat. și cred. Rom. din Zlatărei, jud. Vâlcea, împărt. de d-l G. Fira.

9. Voronca, *op. cit.*, p. 48.

— Cum n'am mâncat eu diminețile ajunurile, așa să nu-mi mânânce nici o lighioană roadele ¹.

Până ce preotul nu sfințește masa, nimeni nu trebuie să mânânce pentru cinstea *Maicii Domnului*, care în această zi a fost mânănită și lipsită de hrană. Cine *postește*, are noroc la pânea câmpului, care-i va rodi din îmbelșugare ². Copiii cari vor posti până de-a-mează, vor avea peste vara noroc la pui de paseri; pentru aceasta vor mai lua cu gura doua *paie* și le vor pune în sobă cu ochii închiși ³.

Cine va posti cu *post negru* și se va feri să mânânce pe afară până la ajunul *Bobotezei*, nu va avea pagubă în sămănături peste vară ⁴.

Numai femeile însărcinate pot gusta din orișice ⁵.

În această zi postesc mai ales *pietrarii*, cari leagă *piatra*. Seara își pun pe masă din toate bucatele de pe țarină. «Masa lor e țarina atunci. Înainte de a se pune la masă, se pun în genunchi și chiamă să vie piatra,—grindina,—că de nu va veni atunci, când o chiamă ei, la vară n'are dreptul să vie ea. Zic astfel de 3 ori și înnoadă noduri pe ață de cânepă uitată pe ogor». Astfel piatra s'a legat. Aceste noduri sunt bune peste vară pentru vrăjit piatra pe ogoare ⁶.

1. *Șezătoarea*, III, p. 49.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 45.

3. Dat. și cred. Rom. din Zlatărei, jud. Vâlcea, împart. de d-l G. Fira. — Prin unele părți însă se spune că nu-i bine să mânânce copiii disdedimează, ca să aibă noroc peste vară, să găsească paseri și bani (*Albina*, I, p. 397) și altele.

4. Dat. și cred. Rom. din Vatra-Dornei, Bucovina, împart. de d-l T. Bizom.

5. E. Sevastos, *Nașterea la Români* (lucrare rămasă neterminată).

6. Voronca, *op. cit.*, p. 801: «Pentru *piatră* postesc *pietrarii* trei ajunuri, unul după altul: Ajunul Crăciunului, ajunul *Sf. Vasile* și ajunul *Bobotezei*; nu mânâncă nimic toată ziua. La ajunul cel întâiu face pietrarul o turtă din cel dintâiu aluat și pune în ea de toate bucatele ce sunt pe masă; iese cu turta în prag și zice:

— Poftim, piatră, la mine la masă! Cum nu vezi tu acū pânile mele, și n'ai nici o putere, așa să nu ai putere vara în câmpuri, când îi veni!

Așa chiamă el cu turta ceea piatra în trei ajunuri și apoi vara, când merge la alungat piatra, iea turta într'o mână, mătîșori dela *Florii* în alta și în tot una dă din mâni, o'alungă unde vrea el, că are drept: de ce n'a venit atunci când a chemat-o?».

Cu privire la copii, se crede că este bine ca ei să mânânce *dovlete*, ca să fie grași și frumoși peste an ¹.

Prin unele părți se fierb *crupe* cu foc de *surcele* adunate în *postul* Crăciunului câte una în fiecare zi. Aceste *crupe* se pun pe masă, fără sare, pentru ca *ursitorul* să vie peste noapte pe cahă și să mânânce din ele ². Prin alte părți, aceste *hășchii* se pun pe foc ca să ardă, și arzând se sgândăresc ca să sară scânteii; în chipul acesta se crede că la acea casă va fi sloată în *bucate, dobitoace, bani* și toate bunătățile ³. După cum am mai pomenit, aceste *surcele* se numesc *pui* și se aduc în casă numai în Ajunul Crăciunului, prin unele părți ale Olteniei ⁴.

Pe alocurea se spune că în această zi e bine ca fiecă om să mânânce *pește*, ca să fie ferit de *friguri* peste an ⁵; prin alte părți se spune că și peștele are sânge și că pentru aceasta nu este îngăduit în ziua de Ajun.

Sânge nu se cade să se mânânce, pentru că în această zi *Maica Domnului* a fost plină de sânge ⁶. Sunt destul de multe roadele pe cari pământul ni le dă: bobul, bureții, ș. a. ⁷, și ori pe unde se pot găsi cele *nouă feluri de bucate*, pe cari este bine ca fiecare om să le mânânce, ca să nu *râieze* peste an, — ca să nu facă *râie* ⁸.

Gospodina fierbe pentru masa Ajunului din toate felurile de bucate, ca să rodească peste an. *Bobul* se mânâncă pentru *saț*, căci după bob, omului îndată îi vine sete și se simte sătul. *Perjele* sunt bune, căci îndulcesc pe om și-l potolesc la sfezi și la mâinii. «*Sarmalele* să le lași mai pe urmă, căci ele-s neamurile, ele-s sfădăușe; cât fierb în oală, tot una clocotesc și huesc; și altul nime nu te ocărăște decât neamul. Străinii sunt ca pânea și ca zaharul, — sunt dulci, nu te batjocoresc» ⁹.

1. *Albina*, I, p. 397.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 55.

3. *Albina*, I, p. 396—7.

4. *Calendar ilustrat pe 1910*, Craiova, la zi.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 756.

6. Să nu fie vreo confuzie cu ziua de Crăciun?

7. Voronca, *op. cit.*, p. 45.

8. Șt. St. Tuțescu, com. Balota, jud. Dolj; cfr. revista *Tinerimea română*, VI, fasc. 1—2, p. 96: «Cine o mănecă *dovlete* dela Ajunul Crăciunului înainte, *râiază*».

9. Voronca, *op. cit.*, p. 45.

Bobul crud este bun de pus și sub fața de masă ; a doua zi să înghită fiecare din casă câte trei fire, ca să nu pătimească de *gâlci* peste an¹.

Din aceste mâncări se pune câte ceva într'o strachină și se încunjoară casa de trei ori, ca să fie plină și sătulă de toate ; după aceasta se dau ca să le mânânce vitele, ca să fie și ele sătule.

Megleno-Românii cineză într'un chip cu totul deosebit :

«Toată ziua se prepară pentru această seara și pentru ziua de Crăciun care urmează. Fiecare se duce și aduce un pom din pădure, numit *boadnic* sau *cloșcă*. Boadnicul nu trebuie să fie *cracă* — ramură—ci arbust tăiat din rădăcină. Adus acasă, unde femeia a preparat masa cu tot felul de poame : stafide, portocale, smochine, pere, etc., așezate frumos pe o tepsie pe care se află și alte mâncări de post, barbatul, încunjurat de copii, iea boadnicul în brațe, iar femeia tipsia pregătită și ies în curte. Aci încunjoară cu toții *strejuru*, și după ce se pune în tepsie, tot ținută ca să nu cadă și o turtă preparată (ca în ziua de *Sf. Vasile*, plăcinta tradițională la Români), și în care se pune o monetă de argint, barbatul face o rugăciune către Dumnezeu, prin care îi cere, între altele, ca să fie cu bielșug în cursul anului :

Doamne, Doamne !
Vin să ținâm !
Cu birichet,
Cu casmet,
Cu sănătați
Și cu tot țe dideși !

Doamne, Doamne !
Vin să cinăm,
Cu bielșug,
Cu noroc,
Cu sănătate,
Și cu tot ce ai dat !

Se zice de trei ori.

Apoi intră în casă, se pune boadnicul să ardă nițel și apoi se pune mai la o parte în vatră, pentru că trebuie să se arză dintr'însul în fiecare seară nițel, până în ziua de *Sf. Bobotează*, când se arde totul.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 46—7 : «De Ajunul Crăciunului se fierbe de toate celea ca să fie pe masă și preotul se cade să le blagoslovească, să fie tot anul bielșug».—*Ibidem* : «De Ajunul Crăciunului... să iei din toate mâncările de deasupra : *grâu*, *găluște*, ș. a. Ieai apoi și două plăcinte : una o dai întâiu argatului care e la vite, dar trebuie să fie mănăcios, că apoi mânâncă bine vitele peste an, iar cealaltă o rupi în bucațele și o dumici în mâncarea vitelor. Când le dai să mânânce, zici :

— Cinați sănătoase, că și noi cinăm !»

Se așează toți la masă și gustă câte o bucățică de *usturoiu*, ca să fie sănătoși. Se aduce turta și se fac atâtea bucăți egale, câte persoane sunt în casă, păstrându-se și porții pentru acei membri cari ar fi absenți, o porție pentru *Domnu*, — Dumnezeu, — și diferite porții pentru vite : boi, vaci, oi, etc.

Cine găsește moneda de argint, este considerat ca norocos (*casmellă*).

Vitele cari mănâncă din această turtă sunt prezervate de boli.

Vin trebuie să bea fiecare.

Se păstrează din ziua Crăciunului dela boadnic trei smochine cari au fost puse sub masă în acea seară, și se consideră de bune pentru vindecarea copiilor când suferă de anghină.

La Huma, Birlslau, părintele familiei, ieșind cu butucul, căruia acî i se dă numele de *cloșca* — *cfacică* — îl duce la *strejur*. Copiii în timpul acela țin câte o ramură de cloșcă și după ce se face la strejur obiceiul descris, părintele, imitând glasul cloșcăi când își adună puii, iar copiii pe al puilor, se reîntorc în casă. În prima seară se pune dintre ramurile verzi să ardă, adică *pulî*, *pui*¹.

Banul de argint se atarnă cu o ață de ulciorul care servește de băut apă, această pentru ca *dracii*, în timpul zilelor de sărbători, să nu spurce apa și din acest ulcior.

Cenușa care se strânge din vatră, unde s'a ars boadnicul, se păstrează și se aruncă la rădăcina *pomilor* ca să fie roditori².

Dela masă, toți câți au fost în preajma ei, trebuie să se scoale deodată, ca să iasă și *puii* din găoace tot odată. Mama, când se scoală, cloncăește ca *cloșca*, iar copiii chiscue ca puiii. Prin unele părți, mama aruncă pe *jos nuci*, iar copiii chiscuind ca puii, le adună. Gospodina nu se urnește dela masă, ca nu cumvâ să se scoale și *cloșca* de pe ouă în vremea clocitului și cu chipul acesta ouăle să se răcească ; ea trebuie să țină piciorul pe *topor*, ca să-i fie puii tari ca fierul și iuți, ca să nu-i mănânce uliul. Prin alte locuri se vără sub masă o fetiță care cloncăe ca *cloșca*, iar mama îi dă nuci. Prin altele, copiii trec pe sub masă³.

În această zi, familia prisăcarului trebuie să șeadă «după ce s'a dus preotul sau dascălul cu icoana, la masă și să mănânce și să nu

1. Surcelele pomenite mai sus, pentru Oltenia.

2. P. Papahagi, *Megleno-Români*, I, p. 110.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 51.

se scoale dela dânsa, până ce nu s'a săturat. Înainte însă de a se pune la masă, se caută ca toate cele necesare să fie dindemână, adică să nu trebească a se sculă vreo persoană dela masă, ca să meargă, să aducă bunăoară sare, piper, lingură, ș. a. Când s'a sfârșit masa, se scoală întreaga familie deodată dela masă și în acelaș timp își face cruce și mulțumește lui Dumnezeu. După aceasta, gospodina de casă, — de sunt mai multe, cea mai bătrână, — strânge toate lingurile și furculițele și, de sunt mai multe, le leagă mănunchiu, se duce cu dânsese în mână unde petrec *albinele* peste vară sau în apropierea locului respectiv și, cuprinzând un pom de pe care ar fi de îndemână de scuturat un roi, zice :

— Cum prind eu pomul acesta, așa să-l cuprindă roii mei, și matcele, vara (de voește să-i vină roii vecinului, respective ai altui sătean, zice :... roii și matcele lui N. N.), și precum nu mă duc eu cu lingurile și furculițele mele prin alte grădini și pomete, așa să nu meargă nici roii mei și matcele mele în alte grădini, fără numai la mine !

Iar după ce au rostit cuvintele acestea, se întorc cu lingurile și cu furculițele în casă»¹.

După masă, bărbații merg în *grădină* cu șecura ori cu toporul, ca să taie cōpaci cari nu rodesc. Femeile însă, cu mânilor pline de *aluat*, și în lipsă, orișicine din casă, aleargă după dânsii cu rugămintea să nu-i taie, că vor rodi în anul ce urmează. Aceasta o fac de trei ori, crezându-se că cu chipul acesta pomii se vor înspăimântă și vor rodi la primăvară².

La cina de seară, gustă întâiu din *grâu*, și apoi unul din căseni iea o lingură și aruncă cu dânsa în podèle, ca să se prindă firele de grâu sus, având nădejde că făcând astfel, așa li se vor prinde

1. Marian, *Insectele*, p. 160—161.

2. Dat. și cred. Rom. din Vatra-Dornei, Bucovina, împart. de d-l T. Bizom. — *Șezătoarea*, VI, p. 51—52: Seara, înspre Ajunul Crăciunului, femeia când face aluatul pentru *turte*, așa cu mânilor *ciucură* de *aluat*, se duce în grădină pe la fiecare soi de pomi, însoțită de bărbatul său care ține în mână un topor. Dacă ajunge de pildă la un măr, bărbatul zice :

— Bre femeie, eu am să taiu mărul ista, că nu rodește de loc.

Femeia zice atunci :

— Nu-l tăia, mă rog dumitale, că cum îs mânele mele încărcate *ciucură* de aluat, așa și el — mărul — la anul o să rodească !

Așa se face la fiecare pom, și se zice că vara pomii rodesc *vrăjmaș*.

roi de albine ușor și nu se vor rătăci prin locuri străine și grele de străbătut.

Unii socotesc că prin gustarea *grăului* se închipuește Cina cea de taină, când Hristos a mâncat în mijlocul celor doisprezece Apostoli, pentru care cuvânt, și pe masă trebuie să fie neapărat douăsprezece feluri de bucate.

La această cină trebuie să fie toți ai casei adunați; iar când vreunul dintr'ei unei case se află la un asemenea prilej singur, jeleşte, pe când mama lui «plânge și nu mânâncă».

Unele fete, cari au postit la amează, se așează acum la masă, însă nu ieau decât o singură bucatură, pe care îndată o și scot din gură și o pun în brâu. Când se duc la culcat, pun *brăul* jos, bat trei mătâni pe brâu și zic :

Brâu, brăușorul meu,
Arată-mi pe *ursitorul* meu,
Care-i dat de Dumnezeu,
In vis să-l visez,
Aieva să-l văz,

și apoi se culcă, având nădejde că-și va visa *ursitorul*¹.

Unele gospodine lasă în fiecă blid câte un fel de bucate, din cari peste noapte vor gusta umbrele celor *morți*.

Casa se *mătură* seara, dar gunoiul nu se dă afară, ca să nu aibă gospodarii supărări și pagube în *vite* și ca să nu le iasă *norocul* dela case; alte gospodine însă, nu mătură casa seara; cei ce vor face-o și nu li se vor arăta semne rele, pot mătură și în alte seri de peste an, căci nu vor păți nimic. Unele femei, chiar dacă mătură acum, în loc să strângă *gunoiul* după ușă, ca de obicei, îl adună în fundul casei, ca să-i vină binele și *norocul*. Alte gospodine țin *gunoiul* în casă până la *Jordan*, căci altfel tot anul vin musafiri la acea casă. Altele mătură casa dela apus spre peretele dela răsărit, spre icoane, ca să se adune *peșitorii* la casă.

Unii socot că dacă vor încercă în această seară să *fure* ceva și nu vor fi prinși, vor avea *noroc* la furturi și peste an².

Seara se pune *rășchitorul* cu câteva fire de ață pe dânsul sub masă, unde rămâne peste Crăciun. Această ață se păstrează până

1. Voronca, *op. cit.*, p. 55—56.

2. *Ibidem*, p. 48—51.

scot găinile pui, cari apoi se trec peste ață. Dacă se întâmplă ca una din paseri se pierde, atunci ea vine singură acasă ¹.

Izbutirea celor *menite*, — celor puse în gând, — se poate cercă în această seară, punând într'un pahar mai mare nouă păhăruțe de apă. A doua zi apa se va măsura cu acelaș păhăruț, și dacă se va afla spor în apă, cele puse în gând se vor izbândi ².

Fetele, pentru a-și vedeă ursitorul, peste noapte pun afară pe prisă sub fereastră câte puțin din toate felurile de bucate, negustate. *Ursitorul* va veni și va gustă și fata îl va vedeă ³.

Seara, sub fața de masă se pune *coasa*, ca să fie toți cei din casă sănătoși, iar sub picioarele mesei se pune *toporul*, — alții stau pe topor, — ca să fie peste an tari ca *ferul*. Sub masă pun cofa cu apă, ca să le meargă bine vitelor. Unii pun și *fân* sub fața de masă, pentrucă *Domnul Hristos* s'a născut pe fân; făcând astfel, toate *roadale* câmpului vor spori. *Vacile* se adapă cu apă de sub masă, ca nimeni să nu le poată aduce vreo vătămare ⁴.

Prin unele părți se ung și se astupă toate găurile din casă, pentru ca *ulii* și *tălharii* cari peste an vor veni la paseri, să nu-și poată îndeplini socotințele ⁵.

Noaptea nu-i este nimănui îngăduit să doarmă pe *fân* sau pe *paie* în grajdul vitelor, căci în acea noapte *boii* vorbesc între dâșii despre *Domnul Hristos* care s'a născut în ele și pe cari dâșii le-au încălzit cu suflarea lor ⁶.

Odată cu boii, prin multe părți se crede că vorbesc și celelalte vite, destăinuind între altele și locurile unde se află *comorile* ascunse în pământ, cari ard în această noapte ⁷. Nu-i bine însă să asculte omul, căci se pot întâmplă multe primejdii. Se povestește pretutindeni că un gospodar s'a apucat și a mers să asculte glasul boilor. Boii însă, între altele, au început să-și căineze stapânul care se apropiă de ceasul morții. Și într'adevăr, a doua zi omul a și murit.

1. Dat. și cred. Rom. de pe Valea Bistriței, Moldova, împart. de d-l Gr. Vlad.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 56.—*Ibidem*, p. 127 : «La ajunuri se pune apă la crescut de noroc».

3. *Ibidem*, p. 55.

4. *Ibidem*, p. 50, 583.

5. Dat. cred. Rom. din com. Dragomirna, Bucovina, împart. de d-l M. Baci.

6. Z. C. Arbore, *Basarabia în sec. XIX*, p. 173.

7. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 168.

Unii ies afară și ascultă ce glas de animal vor auzi întâiu : dacă s'aude vreun *porc* țipând, cred că acesta le prevestește vreun rău ; dacă aud vreun muget de vită, e semn bun ¹.

Inspre Crăciun, *cerurile* se deschid, dar minunea asta n'o pot vedea decât cei buni la Dumnezeu : glasuri îngerești se aud atunci în cer, dar iarăș numai cei fără de păcate le pot auzi ² ; «cei cari vor, stau toată noaptea trezi și păzesc clipa când se deschide cerul. Atunci se aude o toacă de sus, iar cocoșii încep să cânte». Unii cer sănătate ori bani, căci ori și ce ar cere, cred că vor dobândi. Sărmana mama, — zice un povestitor, — a văzut : ci-că se făcea ca o cărare și într'o parte și într'alta [a cerului]» ³.

Credința în deschiderea cerului o găsim și la Megleno-Români. Ea se întâmplă în *dirêp Cărciun*,—în ajun de Crăciun. Ori și cine vede cerurile deschise, dacă cere trei lucruri, i se împlinesc.

În această noapte, prin aceste părți, nu se deschide la nimeni, oricât de mult ar suna la ușă. Cui deschide, îi sboară toț *norocul* din casă.

Nu se răspunde la nici o întrebare de afară. Iată în această privință o povestire :

O femeie, ca să fure norocul din casa unor oameni mai bogătași, se desbracă în pielea goală, veni apoi la casa acestora și începù să-i cheme pe un ton mai jalnic. Dintre membrii acestei familii avute, unul care nu știă de însemnătatea păstrării datinii, a greșit și a întrebat :

— Cine este ?

— Eu, răspunse femeia, dar nu te vreau pe tine, nu te chem pe tine, ci averea ta din casă !

Din momentul acela a sburat norocul avutului în casa femeii sărace ⁴.

Fetele samănă *cânepă* la trunchiul de tăiat lemne și o grăpează cu cămașa ca să facă drum *ursitorului* întins ca o pânză. Atunci fetele zic :

— Eu nu samăn cânepă pentru pânză de cămeși, că am, dar samăn drum ursitorului meu, în vis să-l visez și aievea să-l văz ⁵.

1. Z. C. Arbore, *op. cit.*, p. 174.

2. Cred. Rom. din com. Balintești, jud. Covurluiu, împărt. de d-I N. I. Munteanu.

3. Candrea, Densușeanu, Speranța, *Graiul nostru*, I, p. 315.

4. P. Papahagi, *Megleno-Români*, I, p. III—112.

5. Voronca, *op. cit.*, p. 56.

Alte fete ieau o sămânță de *cânepă* și o înfig într'un ac și apoi o duc în para unei lumânări ; dacă sămânța nu pocnește, este semn ca mai au încă vreme, până le va veni rândul măritatului.

Alte fete se adună la o casă și taie o *pâne* într'atât de multe bucăți, câte sunt de toate ; bucățile se pun apoi lângă pereți, deopotrivă depărtate de mijlocul casei unde fetele stau, știind fiecare care este bucata sa de pâne. Ieau apoi o mătă și-i dau drumul prin casă. Dacă mătă ia o bucată de pâne, fata a cărei bucățică de pâne a fost luată, crede că se va mărită cea dintâi.

Altele, după ce-și fac lăutoare și se lau, își pun *pieptenele* și *soponul* sub căpătâiu, cu nădejde că peste noapte li se vor arăta viitorii miri în vis.

Altele, tot spre acest scop, își fac o *lumânare* lungă și groasă cât degetul cel mic dela mână, o aprind și se roagă *Maicei Domnului*, făcând mereu mătânii, până ce arde toată lumânarea, după care apoi se culcă.

Alteori «în noaptea despre Crăciun, iea fata două fire de *păr* din cele dela coama porcului, și pe unul îl numește a fi ea, iar pe celălalt fir [il numește cu] numele nădăduitului ei bărbat ; apoi fiind vatra focului fierbinte, o mătură curat, după aceasta pune acele două fire de păr pe acea vatră și îndată ce se vor înfierbântă perii, dacă se vor împreună unul cu altul, atunci crede că negreșit o va lua acel nădăduit de dânsa, iar dacă firele se vor depărta unul de altul, atunci își pierde nădejdea dela dânsul»¹.

Alte fete se feresc de a bea apă toată ziua. Seara își fac întocmai ca și la *Andrei*² o turtiță, jumătate de sare și jumătate de făină, și o mănâncă ; firește, este cu puțință ca viitorii lor miri să li se arăte în vis, spre a le da să bea apă.

Altele ieau din *fiștocul* preotului o crenguță de busuioc, o leagă în colțul testemelului și seara, făcând trei mătânii, fără *cruci*, îl pun sub cap, ca să li se arate în vis *ursitorii*. Altele leagă acele crânguțe cu *arniciu* roș, le pun în streșina caselor, unde le lasă până a doua zi, când merg de le văd. Dacă crânguțele au *promoroacă*, socot că vor fi norocoase.

Ca să se mărite mai curând, rup câte o bucățică din *aluatul* pentru *vărzare*, o întind, o umplu cu mac și o pun întâiu în cuptor. După ce se coace, o scot întâiu și o rup în două : o jumătate o mănâncă și o jumătate o strâng în pălămida lăzii³.

1. *Șezătoarea*, VII, p. 100.

2. Cf. T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, p. 140-1.

3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 103—105.

CAPITOLUL VIII.

COLINDATUL.

I. Colindatul ¹.

De îndată ce se lasă iarna și mai ales de cum se lasă sec de postul Crăciunului, copiii de pe la șapte sau opt ani în sus încep să-și caute tovarăși,—*să-și prindă* tovarăși, pentru umblatul cu *colindul* sau cu *colinda*, la Crăciun. Dacă sunt mai mărișori, și au umblat și în celălalt an, se înțeleg și pentru anul ce curge. Dacă însă în anul trecut nu s'au împăcat, fie din pricină că unul n'a putut răsbate gerul cel aspru ori omătul cel mare, fie că pe unul somnul l-a doborât prea de curând, astfel că tovarășul său ori tovarășii săi au trebuit să se ducă și dânșii la culcare, cu multă părere de rău că n'au putut umblă tot satul și prin urmare n'au putut adună cât doriseră, fie că unul din tovarăși n'a arătat destoinicie în cântare, fie că s'a arătat *năzuros*—*mofturos*,—fie că la împărțirea foloaselor s'a arătat necinstit,—unul ca acela sau unii ca aceia sunt ocoliți și fostul sau foștii săi tovarăși își caută pe altul sau pe alții.

În afară de aceste pricini binecuvântate, sunt părăsiri fără pricină:

— Ce, tu nu te duci cu colindul cu Vasile ?

— Nu ; *m'a lăsat !*

Ori :

— Nu te mai duci cu Gheorghe ?

— Nu ; am să-l las.

Pentru colind se întovărășesc mai ales copiii caselor vecine, ca să se poată întâlni ușor pentru pregătiri, și după colindare, noaptea, când își vor împărți ce au strâns, să-și aibă casele pe aproape. Dintre aceștia sunt căutați—doriți—mai ales cei ce cântă frumos, cei cari știu colinde frumoase și multe, cei cari au neamuri cu stare și cari prin urmare vor da și gologani colindătorilor ca răsplată.

1. Asupra acestei datine avem o sumă de încercări folcloristice ; în deosebi, multe încercări s'au făcut pentru lămurirea înțelesului ce l-ar avea refrenul colindelor, fără însă să se poată ajunge la ceva hotărât.

Impăcarea între tovarăși se face pe parte dreaptă și numai arareori se fac tocmele între colindători, așa ca unul să iea ceva mai mult, — sau când la o *pereche* său *cârd* întocmit mai vine un altul, care este amenințat să rămână pe dinafară, dacă n'ar mai lăsa ceva.

Numărul copiilor dintr'un cârd sau *ceată* este de doi inși; se pot însă, prin unele părți, să se alcătuească cete și din trei, patru sau încă și mai mulți inși. Neajunsul unui cârd numeros este partea prea mică care li se va cuveni, împărțind la sfârșit agoniseala.

La întocmirea unei tovarășii, se învoesc și asupra celui ce va fi *căpetenia*, *vătaful* sau *judete*¹ cârdului. Acela se va aține la primitul plății, și va apăra pe ceilalți de câni și de dușmani. El va strânge banii, ca să fie sprinten, iar ceilalți vor purta traistele pentru celelalte lucruri ce vor căpăta.

Odată ce toate acestea s'au pus la cale, se hotărăște locul și vremea învățării adecă a deprinderii colindelor. De obicei vremea care se alege este cea către seară, după ieșirea copiilor dela școală, sau chiar de-ameza, înainte de plecarea la școală. Locurile cele mai nimerite sunt poiețile unde se adăpostesc vitele, — unde-i liniște și unde nimeni nu le poate fură colindul, — fânăriile, pe după șurile de paie sau la un capăt al lor, care de obicei are făcut un fel de colton, de unde se smulg paietele pentru vite, cu cârligul.

Acolo se adună cârdul întreg și încearcă colindele ce vor fi *spuse* sau *zise* la Crăciun. Întâiu începe unul și-l *zice*, adică îi rostește cuvintele, — cuprinsul, — cântându-l în acelaș timp, pe când ceilalți îl ascultă și caută *să-l prindă* sau *să-l deprindă*, atât în ceea ce privește cuprinsul cât și *viersul*, adică melodia sau cântarea.

Când cei ce nu știu cutare colind l-au deprins, cârdul întreg îl cântă odată, de două sau de mai multe ori, și apoi trece la al doilea colind și astfel mai departe, până când, sătui, copiii se despart, plecând fiecare pe la casa lui, după ce vătaful le-a hotărât vremea și locul întâlnirii pe a doua zi.

Cu cât se apropie Crăciunul mai mult, cu atât copiii sunt mai îngrijorați: le va merge bine, ori ba? Vor avea tovarășiile făcute convenita trăinicie ori nu? Aceasta, se înțelege, se bagă de samă mai ales la copiii mărunți, — la ploduri. Băieții mai mari, cei de 14—18 ani, se pregătesc doar cu 3—4 zile înainte de Cră-

ciun, căci ei știu colindele și cântările din anii trecuți; flăcăii și oamenii însurați se întovărășesc adesea tocmai în clipele din urmă.

Mare grijă au copiii ca să nu le fure cineva colindul; de aceea vătaful are grijă ca la despărțire să amintească fiecăruia:

— Măi, băgați de samă să nu spuneți cuivă colindul! Ați auzit? Dacă am mai putea fură unul nou de pe la alții, n'ar fi rău; vedeți...

Fig. 2. Ceată de colindători gata de plecare¹.

De aici urmează felurite ispitiri între copii:

— Măi, zice unul către un altul, care este socotit ca mai prost; — știi tu un colind frumos?

— Știu, răspunde acela prefăcut.

— Pe care-l știi? Ia zi-l!

— Să-l zic:

Colindă,
Colindă,
Bagă iapa'n tindă

O leagă de grindă,
Ii dă fân să roază
Și-o sărută'n găoază!²

1. Fotografie împărt. de d-l D. I. Procopie, com. Ardeoini, jud. Bacău, ca și toate cele următoare, al cărui izvor nu se arată.

2. Vezi *Jocuri de copii*, II, p. 115.

În ziua de ajun sau chiar și mai înainte, cârdul de colindători se adună în casa unuia dintre ai lor și mai repetă colindurile odată, ca să se știe în chip hotărîtor, cari vor fi zise sau spuse și cari nu.

Prin Comit. Hunedoarei, învață colindul, — *il probează*, — într'o casă cu fată mare ¹.

În afară de pregătirea sau învățarea colindelor, colindătorii mai au și alte griji înainte de a porni cu colindul.

Traistele sau *toștele* pentru adunat *colacii*, *covrigii* și *poamele* trebuie să *închipurluite* din vreme. Dacă se întâmplă și lipsesc dela o casă, ele se împrumută aiurea; dacă-s rupte, li se pun petece și li se întăresc baierile.

Gologanii se vor aduna în *pungi* de pânză sau de piele, încrețite la gură, prin ajutorul unei baieri date pe după gât. *Basmana* și «*portofelul*» nu sunt bune, căci nu se pot lega sau închide cu mâinile înghețate de frig al unor copii. Dacă nu vor putea avea punga trebuincioasă, *gologanilor* le vor da drumul în tureatca *ciobotelor*, unde îi vor găsi la sfârșit, când *vătavul* se va descălța și va face împărțeala.

Pentru *colaci* și *covrigi* se mai poate alcătui și un băț lung în formă de **—**, pe care aceștia se vor înșiră. «Dar Doamne ferește să te împiedici de o rădăcină, cum una ca asta nu se vede din omăt, că praful s'alege de toți *covrigii*».

După toate acestea, sau înaintea lor, trebuie să se pregătească *bețele* cu cari copiii trebuie să se apere de câni și cu cari să se sprijine pe drum. La nevoie, tot cu ele se vor apăra de «blăstămății și netoții cari vor căuta să-și facă răs și batjocură» de dânșii; — de multe ori niște cârduri de copii mai mari cari se năpustesc peste cei mai mici, răpindu-le astfel *colacii*, *covrigii* și celelalte «bunăături» strânse de pe la casele colindate.

Prin multe părți de peste munți, pe unde colindătorii au și *dobe*, *dobașii* au griji să-și caute din vreme *doba*. Dacă aceasta este prea veche și nu se mai poate întrebuința, i se pune o altă *piele de căne*. Tot acum își fac și bățul de fag sau de gorun. *Dobaș* e de obicei flăcăul care își are cățania făcută ².

Colindele se zic, — și prin urmare colindatul se face în seara

1. *Familia* XXXIX, p. 589.

2. *Ibidem*, p. 51.

de Ajunul Crăciunului, în noaptea Crăciunului, — care este adevărata seară mare a colindelor. Prin unele părți se umblă cu colindul și în seara de *Sf. Vasile*, dar aceasta se pare că o fac mai ales copiii mici și cei sărmani. Cei mari, flăcăii și oamenii în vârstă umblă de altfel în această seară cu *uratul* sau cu *plugușorul*¹.

Fig. 3. O ceată de colindători la fereastră.

Prin comit. Hunedoarei, copiii colindă în ziua de Ajun prin satele vecine, iar în a doua zi colindă în satul lor².

În jud. Constanța, copiii umblă în ziua de Ajun, dimineața de pe la miezul nopții și până la ziuă, iar flăcăii în cete de câte 7-8, umblă seara³.

Imbrăcați și încălțați cât se poate de bine, ca să nu le oprească în cale frigul, cetele de colindători pornesc de obicei dela o mar-

1. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 9—10.

2. *Familia*, XXXIX, 51—2.

3. *Albina*, VII, p. 1131. — Impărtașire făcută de d-l A. Moisei, com. Căndești, jud. Suceava: «De colinde, la Crăciun, unde sunt provenite! Colindă [numai] Țigani își unii moșnegi; dar [se face] în ajunul lui *Sf. Vasile*. Și încă atunci în ziuă. Mai înainte umblau mai mulți; acū s'au mai lăsat dintr'înșii».

gine de sat, luând casele de-a rândul pe o uliță, până ce ajung la celălalt capăt de sat. Dacă satul este prea mare, cetele colindează numai o parte din sat, — un *cot*, — unde de obicei sunt cunoscuți de gospodari și unde și copiii cunosc pe gospodari. Când vor să colinde sau să *umblе* tot satul, și când satul este mare, nu cântă pe la toate casele, ci-și aleg pe cele ale gospodarilor mai frunțași, ocolind pe cei mai sărmani, pe văduvele nevoiașе și pe cei ce îi știu în supărări.

În orice caz, înainte de a plecă, își fac toate chibzuelile despre chipul cum vor luă ulițele satului, așa că până ce nu-i vor răsbi somnul și truda, să colinde toate casele sau măcar cele mai de samă. Neamurile, oricum, nu trebuesc uitate. Tot astfel nașii, — nânașii, — de botez, cei de «luat în par», moașa, cumetrii și cunoscuții mai de aproape ai părinților lor.

Prin jud. Tecuciu, de altfel ca mai în toate părțile, cârdurile de colindători găsesc toate porțile caselor deschise; deci pot intra oriunde și cântă la orice fereastră. Numai pe le târguri, și prin puține sate, cum am pomenit, colindătorii trebuie să-și ceară voie dela gazde, înainte de a-și începe cântarea. Fiecare gospodar aproape își are copiii lui, fiecare a fost copil și-și aduce cu plăcere aminte de tăria și curățenia bucuriei copilărești în așteptarea serii de colindare. «Atăta au și copiii!»

Deci fiecare se va îngriji de *colacii* și *colăceii* de casă, pe cari i-am văzut, de șireagul de *covrigi* de târg, de mere, nuci, câțiva gologani și altele câteva lucruri pentru a le dărui colindătorilor. Afară de aceasta, colindătorii în deobște se primesc cu multă bucurie, pentrucă în unele colinde se vestește Nașterea Domnului Hristos, ce va înfrânge puterea Necuratului, slobozind pe toți urmașii vii și morți ai lui Adam dela robie.

Bucoveninii cred că mai înainte vreme foarte multe răutăți făceau oamenii, din pricină că își uitaseră de Dumnezeu. Pentru a-i scăpa dela păcate, Dumnezeu a lăsat *colindele*, ca în fiecare an la Crăciun, numele cel sfânt al Domnului să vină neapărat la urechile oamenilor și astfel să se abată dela calea răutăților.

Tot prin aceste părți se mai spune că atunci când colindele nu se vor mai auzi pe pământ, vor ieși *diavolii* și astfel lumea va încăpea pe mâna lor¹.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 54.

Pentru aceste motive, colindătorii se primesc cu dragoste, și a doua zi, fiecare gospodar va găsi o fală să spună că l-au colindat atâtea cârduri, — când ele sunt mai numeroase decât la alții.

Colindătorii vin în casă cu numele Domnului, merit să risipească mâhnirile și să aducă mierea nădejzii; deci se socotește ca un păcat mare faptul că unii nu primesc colindătorii.

Toate acestea le-a știut măeștra până de poet care a scris în pragul anului 1908, după grozave nenorociri, aceste versuri :

... Și mai ales în iarna asta, lăsați copii să colinde, —
Să nu se'nchidă nici o poartă în preajma lor, și nici un semn
Să nu-i oprească din curatul și sfântul datinii îndemn. —
O, mai ales în iarna asta, lăsați copiii să colinde!...

Când argintiile lor glasuri vor îngână „Florile-dalbe“,
Gândiți-vă, că nu e dată închipuirii omenști
O mai aleasă întrupare de sol al vrerilor cerești,
Ca argintiile lor glasuri, când vor cânta „Florile-dalbe!“¹

În case e lumină; cei mai în vrâstă stau de vorbă pe paturi sau pe lângă foc, ori ascultă la fereastră. În casă, o fată de obicei, ori gospodina, este aceea care se va duce «șă dea» colindătorilor.

Colindătorii, scuturându-și ciobotele ori opincile încărcate de omăt, se așează la fereastră și încep să cânte. Alteori se așează de o parte și de alta a ferestrei luminate și cântă privind în pământ, ca să nu se uite în casă, căci uitându-se, pot vedea ceva care să le aducă râsul și astfel să fie siliți să-și curme cântarea colindului, ceea ce se socotește ca o mare necuviință făcută acelei case.

Obișnuit, prin jud. Tecuciu încep cântarea amândoi colindătorii sau întreaga ceată de colindători. Prin alte părți însă, ceata se desface în două părți: întâia jumătate spune două versuri din colind și după ce le sfârșește, urmează să cânte cealaltă jumătate alte două versuri, după care urmează astfel, alternând până ce isprăvesc tot colindul².

Câte odată, gazda are plăcere să cheme pe colindători în casă

1. E. Farago, în *Calendarul Ligei pe 1908*, p. 29.

2. Culegere din com. Popești, jud. R.-Sarat. — *Albina*, III, p. 340.
Datina din jud. Ialomița: «Îndată ce s'a însărat bine, colindătorii (flacăii și oamenii mai tineri) se adună în grupe de 4—5 și chiar mai mulți și pornesc prin sat ca să colinde. Ei colindă la fereastră: doi cântă două versuri și alți doi alte două versuri, și tot astfel, până termină colindul. Acestui colind i se zice *colindul de fereastră*».

și aici să le asculte colindul. Aceasta o fac gospodarii cari prețuesc mult datinile neamului în deobște, dar o fac și alții pentru copiii lor, ai vecinilor buni și ai neamurilor. «Să vie bieții copii în casă, să cânte și să se mai desghețe o leacă!»

Cu acest prilej le dă să bea și câte un păhăruț de vin fiert¹.

În casă, colindătorii cântă ca și afară, cu toții de odată sau pe rând.

Prin multe părți de peste munți, în întâia zi de Crăciun satul huește de *dobe*, *fluere* și cânturi. Gazdele ies înaintea colindătorilor și le deschid porțile curții. Dobașul *dubăește* de trei ori, și la acest semn colindătorii se așează în grup de câte 4-5, tot 2 cu 2, îmbrățișați în cercul lor. Dobașul face un semn și un grup începe a colinda, apoi pe rând, fiecare grup cântă câte un vers până când întregul cântec se sfârșește.

La sfârșitul colindului *dobarul* face sgomot, când gazda iese afară cu plata colindătorilor².

1. A. E. Mihăilescu, *Crâmpeie din viața țaranului român*, București 1904, p. 85-6: «Dar iată-ne în ajunul Crăciunului. Cum a înserat, flăcăii și băieții purced cu colindele și într'un glas cu toții, colindă pe la ferestrele oamenilor; și multe mai știu: *Oleranda-lerului-Doamne, Florile în dalbe, De când, de când Dumnezeu și pământul s'a născut, Cetinele, Ciutalina, Ostrovelul mărului dalb*, ș. a.

Cei din casă stau prin prejurul focului și-și mai încălzesc sufletul c'o leacă de vin, căci mai adinioarea slăbiră castronul de *turte* cu julfă. Mai spun câte o jâtie, mai joc de cărți, câte o babă mai dă în bobi; numai fetișoara cea mai mijlocie are grija colindătorilor, să dea câte un gologan la cei mai răsăriți și câte un covrig sau doi la cei mai mărunți.

În casa lui moș Țuțuianu, stau flăcăii roată prin prejurul lui Costică, fecioru-so, gata să înceapă colindul, căci așa vrea unchiașul: *să-l colinde feciorul*; iar moș Țuțuianu, desfăcându-și punga dela brâu, pune un franc în mâna *zarafului* și cu oala de vin în mână, cinstește flăcăii de-a rândul, să poată zice: „Ostrovelul mărului dalb“, cu glas puternic.

După cinste, flăcăii trag măneca zăbunului, se șterg la gură și încep cu toții.

2. *Familia*, XXXIX, p. 51—52. — Frâncu, Candrea, *Moții*, p. 142: «În ziua de ajun, seara, încep colindătorii printre cari «se mai amestecă și însurățeii. Aceștia, însoțiți de muzică, compusă din *dubă*, *fluiere* și *ceteră*, merg pe la case și colindă, recitează versuri și spun orații ocazionale, de multe ori comice și sarcastice.

Duba, —toba,— e din doage de brad, în forma unui ciubăraș. Peste ambele funduri e trasă și bine încordată o piele argăsită de căne. Pereții sunt ca de o palmă de înalți, și are un vuet ascuțit, care se aude dela o depărtare de o jumătate de oră. *Duba* se bate de îndată ce ies colindătorii dela o casă, până ajung la alta.

La fiecare casă, plata colindatului, aproape se știe ce va fi: neamurilor li se vor da câte un gologan de 5 bani sau mai mult; pentru aceasta, colindătorii trebuiesc văzuți la fereastra luminată cine sunt, ori sunt întrebați afară:

— Mai, da a cui sunteți voi?

— Eu's a lui Cutare, răspunde unul.

— Dar celalt a cui-i?

— A lui Cutare.

— Apoi, na-vă un gologan, da să nu-l prăpădiți. Care-i vătav?

— Eu's!

Vătaful pune banul în chimir, ori îi dă drumul în ciobote, dau cu toții gazdei un «să vă lăsăm sănătoși», și pleacă.

La poartă, tovarășul sau tovarășii îi sar îndată înainte.

— Cât ți-a dat, măi?

— Iacă, un gologan de cinci. Cinci [bani primiți acum] și cu douăzeci și cinci [câți aveam primiți mai înainte], fac treizeci de bani!

— Treizeci de bani, repetă ceilalți, ce să țină bine minte.

Socoteala banilor se face însă și pe numărul gologanilor de cinci bani. Treizeci de bani au 6 gologani de 5 bani și prin urmare, de dânșii se poate ține ușor socoteală dacă pe băț își vor face 6 crestături cu briceagul, la întunec. Crestăturile se vor împărți la numărul colindătorilor din ceată, după ce vor sfârși casele de colindat.

Gazda mai poate da colindătorilor și colaci, covrigi, — câte unul, doi, trei sau patru, și câte odată nuci, mere și alte poame. Toate acestea se pun în traistă.

De acasă, copiii sunt învățați de părinți să fie cuviincioși:

— Mulțumiți-vă cu ce veți dobândi. Să nu cârțiți. Omul dă ce poate. Ați înțeles?

Numai la neamurile mai de aproape ori la cunoscuți, colindătorii își pot îngădui ca după ce au isprăvit colindul, să strige:

— Un gologan, moș Vasile!

Moș Vasile, firește, aflând numele celor ce i-au cântat la fereastră, le dă gologanul și le zice:

— Na-vă și duceți-vă; băgați de seamă să trageți bine poarta după voi, ca să nu-mi iasă vițelul, că vă jupoiu!

— Să vă lăsăm sănătoși, moș Vasile!

— Umblați sănătoși, flăcăi!

Prin unele părți, la fereastră rostesc colinde numai copiii;

flăcăii intră în casă, sărută mâna gazdei și apoi, așezându-se pe pat începe să zică colindul, la sfârșitul căruia își ieau plata ¹.

Copiilor mai mari și flăcăilor de joc, cari alcătuesc una sau două cete și colindă în această seară pentru a strânge bani, ca să aibă cu ce plăti *lăularii*, tocmiți pentru sărbătorile Crăciunului, ale lui Sf. Vasile și ale Bobotezei, li se dă 10, 20 sau mai mulți bani, după starea fiecărui gospodar ².

Prin comit. Hunedoarei, gazda plătește pe călindători cu un colac sau o *pupăză*, — care prin jud. Tecuciu are forma din fig. 4,

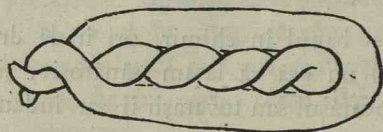

Fig. 4. Pupăză,

adică: o împletitură scurtă din două vițe, înconjurată de o viță, — cu *cârnați* sau *costițe* de porc. Cel mai de frunte dintre colindători merge înaintea gazdei, iea darul și tot învârtindu-l, zice:

— Io mi-s copil mic de școală,
Cu cămeșa scurtă'n poală,
Am trudit de-am învățat
Ă ceti și-a *sloveni*
Și'nc'o țără și-a scriă.
Dumnevoastră, de nu mi-ți crede,

Aduceți-mi un cărbune,
Să vă scriu mare minune,
Că în această zi mare,
Chisălița cinste n'are.
Numai colacul și cărnaț
Ne ține nouă de saț!

Dumnezeu să trăească la mulți ani gazdele casei!

Dacă gazda îi cinstește cu bani, mulțămirea e aceasta:

— Mulțămim la giupăn și giupăneasă

Pentru un taler, doi,
Să ne putem lua nădragi noi,
Strânși bine pe la pulpe,
Să putem fugi după vulpe.
Vulpea fu tare vicleană,
Noi picarăm feciori la cătană!

1. *Șezătoarea*, XIII, p. 113.

2. *Albina*, VII, p. 1131: «Gazda dă flăcăilor un colac împletit frumos, iar la gazda unde sunt fete, li se dă tot un colac și 50 bani sau 1 leu. Intre colindători nu pot lua parte decât flăcăii și tinerii însurați din acel an. După ce sfârșesc de colindat, se întrunesc toate grupele la o casă, anume hotărîtă de mai înainte. Acolo cântă toate colindele și în urmă se pun la chef cu vin (Oltina-Constanța).»

Prin alte părți din Transilvania, după ce colindătorii] au is-
prăvit de cântat și și-au luat plată, *judele* zice :

— Buna seara, buna seara de Crăciun, jupâne gazdă și ju-
pâneasa găzdoaie! Să dăm laudă și mulțămită că ne-a învrednicit
Dumnezeu de am ajuns și Nașterea Domnului

Cu pace, cu sănătate,
Și cu iertare de păcate!

Fig. 5. Țigani colindători.

Acum luați în nume de bine cinstit *orșagul* nostru că se a-
rată jupânul gazdă cu jupâneasa găzdoaie cu toată casa dumnealor
dîmpreună

C'un stog de grâu frumos¹;
De frumos.
E frumos,
Că-i fața Domnului Hristos;
c'o bute de vin, c'o mână de galbeni, c'o spată de porc.

De unde dumnealor au luat și au golit,
Și pe noi ne-au dăruit,
Dumnezeu să le dăruască
Cu mia, cu suta,
Cu darul sfinției sale,
Ca'n veci să nu se sfârșească!

Dumnezeu să-i ție întru mulți ani, ca să mai poată dărui
feciorași de oameni ca aceștia, și mai de omenie de vor fi².

Prin alte părți, după colindă, unul dintre feciori face următoarea urare :

Cinstită gazdă din loc,
Vă poflesc mult bine și noroc.
Fiind în grădina cu florile,
Mi-a mirosit,
Duhul sfânt m'a pornit
Să viu să vă *provodesc*
La tot neamul pământesc.
Acest praznic luminat
Noi cu drag l-am așteptat

S'auzim îngerii cântând
Păsările ciripind,
Căci Hristos n'a născut
In curți nalte, minunate,
Ci jos în iesle dobitocească,
Ca pe dumnevoastră să vă cinstescă,
Cu mari daruri să vă dăruască!

Altul urmează :

Nin stăi frate în laturi
Să spun și-a mele sfaturi.
Când umblam la școală,
Invățam puțină carte,
Dar minciunile toate.
Mă prindea dascălul de vine, —
Strigam: vai de mine!
Mă prindea de cap,
Rămâneam gol ca un nap.
De-acolo mă duceam la vecinul,
Acolo'n casă
Pe masă
O cofă de *vereză*,

Purcel fript lângă ele
Și-un colac de grâu curat.
Dar n'avui parte de ele,
Că mă bătură cu ușa'n spate,
Cu tine de'mpreună, frate.
Grițaraș
Poteraș,
Groși la dungă,
Spor la pungă:
De-a fi *palincă*,
N'am zice nimică;
De-a fi vinars,
Am da și la *ăstialați*³.

1. Colacul căpătat.

2. I. G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 249—50.

3. *Calendarul Neamul românesc* pe 1913, p. 28.

Prin Ardeal, mulțumita colindătorilor este următoarea :

— Stați frați
Și ascultați !
S'a sculat domnul gazdă
De-o lună,
De-o săptămână,
Mai vârtos în astă seară bună,
Cu un colac mare,
Mândru și frumos,
Nouă ni se pare
Că-i pelița lui Hristos ;
Toți să aveți gură de mulțămit !
[Toți strigă : *Mulțai mare !*]
— Un dar și-al doilea dar :
C'un *șold-bold* de porc.

Nouă nu ni se pare că-i *șold-bold*
de porc,
Ci-i porcul cu cap cu tot.
Toți s'aveți gură de mulțămit !
— Mulțai mare !
— Un dar și-al treilea dar :
Cu vreo doi, trei asprișori ;
Nouă nu ni se pare că-s doi, trei
asprișori,
Ni se pare că-i comoară împără-
tească,
Dumnezeu gazdei s'o'mplinească,
Toți să ziceți : Să trăească !
— Să trăească !

După cum am mai spus, colacii ce se strâng se pun pe ruda sau coada unui *furceriu*,—furcă de fier,—pe care îl poartă doi inși de capete. Carnea și cărnații se poartă în *străiți* de piele².

Când ca colindatori pleacă și oameni în vrâstă, aceștia de obicei n'o fac decât pe la neamuri, unde de multe ori se și opresc ca să cinstească, unul sau mai multe pahare de vin.

Sfezile, după cum am pomenit și într'alt loc, nu lipsesc și au mai multe pricini. Se întâmplă unele neînțelegeri chiar între cetași : unii vor să meargă în cutare casă, alții' nu vor ; unii spun că la o fereastră să zică un anumit colind, pe câtă vreme de cealaltă parte este o împotrivire ; unul se simte ostenit, pe când tovarășul său încă mai dorește să umble. Dar ca un *rând* de colindatori să se desfacă chiar în această noapte, mai rar se poate întâmplă. Mai întotdeauna gâlceava vine din afara cetei.

Iată câteva prilejuri :

O ceată trece pe lângă alta, și cum e întunec și omătul e greu, unul, «mai al dracului», dă brânci unui băiet din altă ceată și acesta cade în omăt, că de-abia poate se mai vede. Odată cu asta, îi poate pune și piedecă. De aici sfadă întâiu și încăierare pe urmă ;

O ceată zice colindul la fereastră, pe câtă vreme alta așteaptă la poartă, în bățatură sau chiar și alături, la fereastră. În acest timp, gazda, ca să scutească pe colindatori de tremur, iese ca să le dea,

1. A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 63—4.

2. *Familia*, XXXIX, p. 590—1.

când se poate întâmplă că alții din celelalte cete cari așteaptă rândul, să se folosească de întunerec, și să întindă mâna la plata cuvenită altora. Apoi s'o rupă de fugă, cu păgubașii după dânșii.

Așteptarea fiind o întârziere, se mai pot naște neînțelegeri și din pricina ei. Unii zic să se grăbească sfârșitul cântării, alții nu vor; unii caută să îngâne chiar pe cei ce cântă, și de aici, câte o dată, adevărate trânteli.

De bună samă că prin toate părțile se întâmplă astfel de neînțelegeri; prin unele părți de peste munți cetim că ele nu se curmă decât dacă *cetea* venită mai pe urmă știe colindul, «cetea de fecior».

Când la o casă sunt doi frați, când, firește, fiecare își caută tovarăși de potriua sa, cel mai mic se pune la adăpostul celui mai mare :

— «Ca să nu vă bată cinevă, să vă țineți de mine : Avem să *zicem* noi întâiu, și după noi, veniți voi casă după casă !».

Mărunții, se înțelege, fac întocmai și urmează cârdul celor mai mari, până când, dintr'o sumă mare de pricini, se rătăcesc.

Numai când acești colindători sunt prea mici, părinții, sau cinevă dintr'ai casei, se ieau după dânșii la cele câteva case unde copilașii urmează să colinde, «ca să nu-i rupă câinii»; aceasta o fac spre a le împlini cât de,cât gustul, căci : «lasă ! îi încolțește el frigul îndată, și s'or rugă ei singuri ca să vină repede acasă !»

Fetele nu umblă cu colindul. Nu se cade ! Dar câte odată și numai prin vecini, pornesc și ele. Inșă e vai de steaua lor când le vor simți băieții ! De aceea, când aceste ființe răsgâiate nu vor putea fi stăpânite pe lângă casă, trebuesc neapărat păzite. Și fiindcă uneori nu se învoesc cu aceasta, fetele se îmbracă *băiețește* și gustul tot și-l fac. Le dă însă de gol *viersul*, și nu după multă vreme se grăbesc să închidă ușa pe dinăuntru, la casele lor.

Prin unele părți din Ardeal, cât timp se colindă, *fetele de joc* urmează pe tineri și când aceștia ies din casă și *tufăiesc* în *turecii* cismelor, le învârt pe fete și chiuie :

Dragi boieri de lumea nouă,
Ziua bună zisei vouă,
Că nu mergem fără vin,
Ca omul când e bătrân !

La o casă, colindătorii nu se pot duce de două ori, folosindu-se de întunerec și de faptul că n'au fost cunoscuți. E păcat, se zice

și apoi, la o adică, ar fi mare rușine pentru cel ce ar fi fost prins cu acest soi de înșelăciune.

Când însă gazda lasă să-i cânte colindătorii și nu iese cu darul, lucrul se schimbă. Copiii bat în geam, clănțanesc la ușă, țipă și schimbă versurile din urmă ale colindului :

Busuioc verde pe masă,
Rămâi, gazdă, sănătoasă,

în :

Busuioc pe pirostie,
Să rămâi, gazdă, pustie !

sau :

Unde șeade putineiul,
Să cânte cristeiul ;
Unde șeade masa,
Să tragem la vară cu coasa !

Prin Banat, copiii cântă :

Rădăcina socului
În vatra focului.
Mâți *boldăni*
Prin *bădăni*,

Lupii sbiară
Prin ciubeară,
Nu-i nici câtă brânză !

Prin Bucovina se poate auzi și această parodie de colind :

Constantine, du-te'n tindă,
colimandros,
Constantine, sui pe casă,
colimandros,
Că boierii stau la masă,
colimandros.

Celelate ¹
Dă pe spate,
Colimandros,
Boierii că s'au sculat,
colimandros.
Noi frumos am colindat,
colimandros ².

Vasile Alecsandri ne aduce mărturie că cetele de colindători din Ajunul Crăciunului poartă cu dânsese și o iconiță pe care se află zugrăvită Nașterea lui Hristos ³.

Tot în această seară, dar începând de obicei cu mult mai târziu, colindă și *lăutarii*, români sau țigani, cântând din instru-

1. Adică *slăninile*.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 283. — Este vorba, se vede, despre o ceată de colindători, cari sub chipul colindatului umblă după *bojogării*, după furțișaguri.

3. In *Poezii populare*, ed. „Minerva“, p. 283.

mente, nu melodii de-ale colindelor, ci felurite cântece lumești : doine, marșuri, ș. a. Lucrul acesta, se înțelege, ca o curată cerșetorie.

Chiar și când cântă colinde obișnuite, colindatul *Țiganilor* nu se bucură în popor de mare cinste. Colindele pe cari le cântă, după ce le-au învățat dela Români greco-orientali, prin Transilvania, nu mai sunt cântate de acești din urmă, iar gazdele cari ar fi colindate cu asemenea colinde, s'ar simți atinse¹.

La o oră sau două după miezul nopții, cârdușii de colindători încep a se rări, și prin urmare și ferestrele caselor, una câte una, se pot întuneca. Cetele se îndreaptă spre casa unuia dintre cetași, care se află mai la mijloc și acolo își împart ceea ce au adunat.

Câtimea banilor găsiți, se știe după răboș; colacii, covrigii, poamele și bucatele ce au adunat, se găsesc în traistă. Se fac părți drepte sau potrivit învoelilor de mai înainte, își iea fiecare colindător partea sa. Astfel, mulțumit, se îndreaptă spre casa părintească, unde «cade rupt de oboseală».

În deobște numai, aceasta este orânduiala colindului sau colindei la Crăciun. Sunt însă multe alte părți, unde practicele au alte încrucișeri. Iată, de pildă, descrierea acestei datine pentru un sat din jud. Ialomița.

«Colindul se cântă sau afară din casă, sau în casă. Prin unele sate este obiceiul ca în seara de ajun să se cânte numai unul din colindele: *Astă seară e seara mare*, sau *Doamnele icede în ceste curți*, la fereastră, fără a intra în casă sau de a cere plată, ci pleacă la altă casă și așa până isprăvește tot satul de colindat; și de aceea, aceste două colinde se mai zic și «colinde de fereastră», în locurile pe unde se obișnuiește astfel.

În ziua de Crăciun, după ce au mâncat de prânz, se strâng flăcăii toți la un loc, și dacă satul este mare, se despart în două cete de câte opt sau zece și colindă o ceată satul jumătate și cealaltă ceată iarăș jumătate. De astădată nu mai stau ca seara, să colinde la fereastră, ci acum intră în casă și colindă mai întâiu *colindul cel mare* sau *colindul casei*, începând chiar de când intră pe ușa casei. Colindului cel mare i se mai zice și *colindul casei*, din pricină că-l cântă la fiecare casă și în el se pomenesc stăpânii casei,—bărbatul și femeia.—După aceea colindă pe rând și copiii casei potrivit cu etatea și sexul. Aceasta o cer chiar părinții, căci cred

1. I. G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 251.

că dacă îi colindă, sunt tot anul sănătoși și nu pat nimic rău în tot timpul aceluia an. Când ies din casă, mai cântă unele versuri, ca «Cetașe, *vătașe*» ș. a.

După cum se vede și din acest vers, celui mai în vârstă dintre toți i se dă numele de *vătașul* cetei. El este însărcinat cu buna rândueală, și de care toți ascultă. Tot el adună *bani*, *colacii* și *cârnații*, iar colacii și cârnații îi încredințează unuia din tovarășii săi, care îi înșiră pe o nuiă. E o rușine pentru fata care n'ar face colac pentru colindători.

În unele localități se colindă numai în seara de Ajun și numai până se culcă oamenii, cari în această seară se culcă mai târziu ca în alte seri. Ei colindă sau numai la fereastră, ori în casă, dacă stăpânul sau stăpâna casei îi poștește în lăuntru. Aceasta o fac mai ales cei ce au fete mari. În casă nu-i lasă să colinde în picioare, ci îi poștește pe pat. Ei cred că dacă colindătorii stau pe pat, le stau *logoditorii*»¹.

După trecerea Crăciunului, copiilor nu le mai este îngăduit să mai zică prin casă colindul, cu toate că le vine foarte greu. Mamele, de bună samă că pentru liniștea casei, au grijă să-i amănințe :

— Taceți că nu-i bine să se mai zică !

Intr'adevăr, poporul crede că cine mai spune colindul după *Bobotează*, va suferi de curgere de *urechi*»².

II. Colindul.

Urarea versificată ce se cântă în totdeauna la sărbătorile Crăciunului, după datina zugrăvită până aici, se numește *colind*, *colindă* sau *corindă* și numai rareori *urare* sau *urare la fereastră*.

Cuprinsul colindului este foarte felurit și, prin urmare, împărțirea colindelor în categorii felurite este cu neputință de făcut. Două categorii par mai bine deosebite ; una ar cuprinde colindele cu un conținut *religios*, iar alta pe cele cu un conținut *lumesc*. Aceasta s'ar putea primi numai atunci când vom avea de clasificat un mic număr de colinde. Astfel a urmat d-l A. Bârseanu pentru cele 50 de colinde culese de elevii școalelor din Brașov. Pentru un număr

1. Culegere din com. Urziceni, împart. de d-l P. Ștefanescu.

2. Cred. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

mai mare, împărțirea colindelor numai în aceste două capitole nu ne-ar aduce un folos vădit.

Grupările pe cari și noi le-am făcut, cu colindele ce ne-au venit din multe părți, iarăș nu pot folosi pentru nouă culegeri de prin alte părți, unde este cu putință să se găsească bucăți cari, sau nu-și vor avea variantele între cele ce urmează, sau vor avea părți aparținând la două sau mai multe grupări făcute de noi.

Tot ca și colindele, foarte felurite și peste putință de clasificate sunt acele versuri-refrene, cari se cântă după fiecare vers sau grupă de versuri.

Din refrenurile ce se vor vedea numai în următoarea colecțiune de colinde, se va constata cât de unilaterală este cercetarea acelu «Ler», dat ca refren al colindelor în de obște.

Urmează acum grupările colindelor ce le-am dobândit sau cules :

I. *Colindătorii vestesc gazdei și gazda se pregătește pentru primirea lui Moș Crăciun. Părăul botezului. Plata colindatului.*

I.

De, sculați, boieri, cuconi,
Că vă vin colindători
Noaptea pe la cântători.
Nu vă aduc nici un rău,
Ei v'aduc pe Dumnezeu.
Dumnezeu e mititel
Mitel
Și 'nfășețel,
Fașă dalbă de bumbac
Bătută cu diamant
Și trimisă 'n *Telegrad*,
Telegradul jumătate,
Rusalimu-a treia parte.
Mai în jos de Rusalim
Este-un pat
Mândru lucrat
Din nouă scânduri de brad;
Din gealău e geluit,
Din bårdiță bårduit,
Din cuțit e *cuțitit*.
Da 'ntr'insul ce-i așternut?

Scorțar verde mohorit,
S'obozit până 'n pământ.
Și 'ntr'ins' cine-i restignit?
Domnul nostr' Isus Hristos
Și la cap,
Floare de mac;
La picioare,
Mintă floare;
Și la brâu
Un spic de grâu;
La părete,
Păun verde;
La podele
Clopoțele;
[Și] la ușă
Flori de *rujă* (sic);
Și la feresti
Flori domnești;
La icoane, busuioac;
In mijloc
Pară de foc ¹.

1. Cules dela Tudosia Păpușoi din Frătăutul vechiu, Bucovina, împart. de d-l M. Boca.

De, lasă-ne gazdă 'n casă,
 Dimineața lui Crăciun,
 Că de-aseara
 Stăm pe afară,
 Dimineața lui Crăciun ¹,
 Și m'o nins și m'o plouat;
 Vreme bună înc'o fost,
 Crucea 'n cer înc' s'o întors,
 Să cate pe fiul sfânt.
 L-o cătat
 Și l-o aflat
 In iesle pe flori de fân.
 Unde Dumnezeu naște[ă],
 Pajiște verde crește[ă],

Din *plociuni* ² făclii arde[ă],
 Din *grădele*
 Luminile,
 Din păițe
 Luminițe!
 Să fii, gazdă, sănătoasă,
 Să plătești colinda noastră
 C'un colac de grâu curat
 Cât roțița plugului,
 S'umple *straița* pruncului.
 Rupe-un fir de busuioc,
 Dă, Doamne, gazdei noroc;
 Rupe-un fir de mintă creață.
 Doamne, dă gazdei vieață! ³

3.

Sculați, sculați, boieri mari,
 Că vă vin colindători
 Pe la miez de *deș'ptători* ⁴
 Că sub dealul cel mai mare,
 Răsare un mândru soare,
 Ceala nu îi mândru soare,
 Ci e sfânta mânăstire
 Cu ușorii de făclie,
 Cu ușa de alămâie.
 Dar în ea, cine stăteă?

Maica cu copilu'n brațe.
 Il scoală și îl întrebă:
 — Ce-i mai bun pe astă lume?
 Iară pruncul îi răspunde:
 — Cine-a mers, pân'a stătut
 Unde-a fost pruncul născut,
 Și cu toți s'au bucurat,
 Pe el dacă l-au aflat
 Și cu aur de s'a'nchinat,
 Ca l'un mare împărat ⁵.

4.

Ciucur verde de mătășă,
 Slobози-ne, gazdă, 'n casă,
 C'afară plouă de varsă.
 Eu sunt *Crăciun* cel bătrân,
 Și d'un an de zile vin.
 Murgu mi s'a *ciumpăvit*

Și-ar trebui potcovit
 Cu potcoave de colac,
 Și cu cuie de cârnaț,
 Cu baros
 De *cardaboș* ⁶.

1. Refrenul se repetă după fiecare vers.
2. Tarași, pari scurți bătuti în pământ, pentru facerea ieslelor din nuiele.
3. Dict. de d-l G. Moldoveanu, com. Aștileu, Transilvania, împart. de d-l T. Popovici.
4. Credem că *deșteptători*, *cântători*.
5. Cules din Vârful-câmpului, jud. Botoșani, împart. de d-l D. Urzică; se vede lămurit că provine din contopirea unui colind cu un cântec de stea.
6. Cules din Ardeal, împart. de d-l Petre Ugliș.

5.

Sculați, sculați, boieri mari,
 Sculați voi, Români plugari,
 Din țara [=cea țar'a] lui Traian!
 Dar sculați și slugile.
 Să măture curțile.
 Popa 'n slujbă a intrat,
 Slugile că s'or sculă,
 Curțile or mătură.

Ici în deal, colea în vale,
 Iată soarele răsare.
 Sf. Soare-a răsărit
 Și pe noi ne-a 'mpodobit
 Cu podoaba traiului,
 Cu făclia raiului!
 Și la anul să trăiți,
 Să vă găsim înfloriți! ¹

6.

Acum 40 de ani, colindul «Sculați, sculați, boieri mari», avea următoarea melodie prin jud. Suceava: ²

Scu-lați scu-lați bo-e-eri ma-a-ari Scu-lați scu-lați bo-e-eri ma-a-ri.

7.

Sculați, gazde, nu dormiți,
 Că vă vin colindători,
 Pe la uși, pe la *cetori* ³,
 Sara pe la cântători.
 Nu v'aducem nici un rău,
 Păr' pe bunul Dumnezeu,
 Mititel
 Și 'nfășățel.
 Dela ușă, pân'la masă
 Fașă dalbă de mătăasă,
 La Maica Precesta 'n brașă
 Cine șeade după masă?
 Crăciun și cu Crăciuneasă
 Și cu Ion
 Sânt Ion
 Nănașul lui Dumnezeu.
 Tot *cinstește* ⁴
 Și mărește,

Din pahar nu mai gătește,
 În fundul paharului,
 Scrisă-i frunza iadului
 Și 'n toarta paharului,
 Scrisă-i floarea raiului
 Și 'n gura paharului,
 Scrisă-i luna
 Și lumina
 Și soarele cu căldura.
 Dacăveți v'o fată mare,
 Ca s'aprin'd'o o lumânare,
 Ca noi stămu de-a mirare.
 Asternutu-i de parale,
 Căpătăiu-i de rublèle,
 Noi venim dela *domnie*,
 Dela domni, dela domnie,
 Dela dalbă 'mpărăție
 Și v'aduce-acest om bun,

1. Cules din com. Vârful-Câmpului, jud. Dorohoiu, împart. de d-l D. Urzică.

2. Dict. de d-l M. Lupescu și împart. de d-l D. Petrescu.

3. *Cheutoare, cheutori.*

4. Oamenii când se dau la băut rachiu sau vin, nu zic că *beu*, ci că *cinstesc*. „Cinstește un pahar de rachiu (ori de vin) cumetre“, zice vornicelul la nuntă către meseni.

Și v'aduce el o veste
 Și v'aduce o dreptate,
 Să iea țara jumătate,
 Să facă dalbă cetate,
 Dar cetatea un' s'o facă ?
 Ia s'o facă 'ntr'un picior,
 Să le steie 'ntr'ajutor.
 În mijlocu de cetate,
 Este-un leagăn de matasă,
 Dar în leagăn cine doarme ?
 Cuconașu,
 Boierașu.

Ia sculați,
 Boieri, sculați,
 Ia sculați
 Și vă spălați
 Și sculați și slugile,
 Să măture curțile,
 Că vă vin colindători,
 Noaptea pe la cântători.
 Și nu vă vin nici c'un rău
 Și vă vin cu Dumnezeu,
 Să vă mântue de rău.
 Mititel
 Și 'nfășătel,

Bate vântu ș'aburește,
 Leagănu nici se clătește,
 Bate vântu ș'abură,
 El atunci că se sculă
 Și din gur'așă zicea :
 — Sculați-vă slugile,
 Să măture curțile
 Cu poalele *supniță* (?),
 Cu vârvu cosițelor.
 La mulți ani cu sănătate,
 Că-i mai bună decât toate !¹

8.

Fașă albă de mătăasă,
 Cu scufia de bumbac,
 Bătută cu diamant,
 Iar în vârful scufiței
 Este-o piatră *nestimată*
 Ce cuprinde-o țară toată,
 Țarigrad pe jumătate.
 Iar, boieri, beți și mâncați,
 Pe Dumnezeu, nu-l uitați.
 Beți, boieri, și veseliți
 Și la rele nu gândiți.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămâi, gazdă, sănătoasă².

9.

Această melodie se aude prin jud. Tutova³.

Ia scu-la-ați scu - la-ți bo - e - ri și vă scu - la-ați stu-gi - le

s'a-prin-deți fă - cti - le și mă tu ra-ați cur - ti - le

1. Dict. de Vasile Sânducu din Tătărăși-Suceava, împărt. de d-l Al. Vasiliu, înv.
2. Dict. de Iordache Mangalagiu, com. Florești, jud. Tutova, împărt. de d-ra Virginia Stan.
3. Culegere făcută și împărt. de d-l D. Petrescu.

10.

Se aude tot prin jud. Tutova.¹

11.

Ia sculați, sculați, boieri,
Și vă sculați slugile,
De măturați curțile
Și-aprindeți făcliile,
Că vă vin colindători
Noaptea pe la cântători.
Și nu vă vin nici c'un rău,
Ci v'aduc pe Dumnezeu:
Mititel
Și 'nfășețel.

Fașă dalbă de mătasă,
Cu scutic
De borangic,
Cu scufie
De cutnie.
Iar în fundul scufioarei
Este-o piatră năstrăpată,
Ce cuprinde lumea toată,
Bucureștii jumătate,
Țarigradu-a treia parte!²

12.

Ia boieri, nu mai dormiți,
Că-i vremea să vă gătiți,
Casa să mi-o măturați,
Masa să mi-o încărcăți,
Că vă vin colindători
Din ziua Ajunului,
Până 'ntr'a Crăciunului.
Nu dormiți în iastă³ noapte,
Ci ședeți
Și privișteți,
Că-i născut un domn prea bun,
Cu numele lui Crăciun;

Și-i născut un Domn frumos,
Cu numele lui Hristos.
S'așteptăm pe Domnul sfânt,
Ca să vie pe pământ,
Că e fiul cerului
Și Domnul pământului.
Iar sara de moș Ajun,
Vin copiii lui Crăciun
Să colinde
Și să cânte.
Vieață lungă că urează
Tuturor ce⁴ stau în casă.⁵

13.

Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe!
De vă sculați slugile,
Florile dalbe,⁶

S'aprinde făcliile,
Să măture curțile,
Să descuie porțile,
Că vă vin colindători,

1. Culegere făcută și împărt. de d-l D. Petrescu.
2. Culegere din com. Murgeni, jud. Tutova, împărt. de d-l T. Popovici.
3. Pronunție populară : *gniastă*.
4. Ce=[celor]ce.
5. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.
6. Refren, după fiecare vers.

Nu vă vin cu nici un rău
 Și v'aduc pe Dumnezeu,
 Să vă mântue de rău.
 Mâna stângă cruce-aduce,
 Mâna dreaptă busuioc,
 Să vă fie cu noroc.
 Scris e 'n cer cu stelele
 Și câmpul cu florile!
 Dați crucea bătrânilor,
 Busuioc nevestelor,

In seara lui moș Ajun,
 Merg copiii lui Crăciun,
 Să umble, să colindeze,
 Viață lungă să ureze
 Celor cari stau în casă

Dar, boieri, nu mai dormiți,
 Vremea-i ca să vă gătiți,
 Casa să v'o măturați,
 Masa să v'o *încărcați*,⁵
 Că umblăm
 Și colindăm
 Și pe Domnul căutam,
 Că azi s'a născut Hristos,
 Domnul cel prea luminos;

Ia sculați,
 Boieri, sculați,
 Ia sculați,
 Boieri bogați,
 Că vă vin colindători
 Noaptea pe la cântători.
 Nu vă vin cu nici un rău:
 Și v'aduc pe Dumnezeu,

Măr de aur fetelor.
 Intră 'n casă
 La cea masă,
 Peste masă
 Grâu revarsă,
 Ca să iasă
 Rău¹ din casă.
 Busuioc verde *stâlpos*,²
 Eu m'oiu duce sănătos.³

Și se veselesc la masă.
 Hristos să le dea de toate
 Cu noroc și sănătate.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămâi, gazdă, sănătoasă.⁴

S'a născut un Domn prea bun,
 In locașul lui Crăciun,
 Nu-i de somn în astă seară:
 S'așteptăm în *privigheală*,
 S'așteptăm pe Domnul sfânt,
 Ca să vie pe pământ,
 Că-i feciorul cerului
 Și domnul pământului.

Mititel
 Și 'nfășețel,
 Infășat în flori de măr,
 Cu chitie de bumbac,
 Bătută cu diamant,
 Asta-i seara lui Hristos,
 Mai fiți, boieri, sănătoși
 Ca trandafirii frumoși!⁷

1. Rău=răul.

2. *Stâlpos*=rămuros; deci vine dela *stâlbă*, *stebă* și trebuie să fie *stâlbos*, *steblos*.

3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. *Idem*.

5. A încarcă masa=a pune pe dansa mâncări.

6. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

7. *Idem*.

17

Buna seara lui Ajun,
 Mâni îi ziuă lui Crăciun,
 Moș *Crăciun* îi om bătrân,
 Moașă mare-i *Crăciunoaie*,
 Că-i născut un domn prea mare.
 În curtea lui moș Crăciun
 S'a născut un Domn prea bun ;
 S'a născut un Domn frumos,
 Cu numele lui Hristos,

Mititel,
 Ii mititel,

Râde Dumnezeu la el,
 Că e fiul cerului
 Și Domnul pământului,
 Că-i născut din Duhul sfânt,
 Ca să vie pe pământ,
 Să boteze pe Irod,
 Să îndrepte pe norod.

A cui sunt aceste curți,
 Așă nalte
Stoborate,

Cu stoborul pe departe ?
 Dar departe de stobor
 'Snouă meri,
 Nouă *vârveri*,

Dar în vârful merilor
Ardeș nouă lumânări,
Pică-ș nouă picături
 Din aceste picături,
 S'a pornit pârau de vin
 Și unul de apă rece,
 Să-l scăldăm pe moș Crăciun,
 Moș Crăciun

A cui sunt aceste curți,
 Așă nalte,
Stoborate,

Cu stoborul pe departe ?
 Dar în ele cine-mi șeade ?

Mititel
 Ii mititel,

Înfășat în bumbăcel,
 Învălit în flori de măr,
 Cu scufie
 De *dimie*.
 Iar în cap
 Cu *comânac*,

Să-i ție bine la cap.
 Iar în fundul scufioarei,
 Este-o piatră năstrăpată,
 De cuprinde lumea toată,
Țarigradul jumătate,
Bucureștii-a treia parte.

La mijloc
 Cu busuioc,

Să zicem și noi noroc !¹

18

Cel mai bătrân,
 Să-l scăldăm,
 Să-l îmbăiem,

Cu veșmânt să-l priminim.
 Fașă dalbă de mătășă,
 Cu scutic
 De *ușunic*,

Lungu-i lung până 'n pământ :
 Cu chitia de bumbac,
 Să-i țină moale la cap.
 Dar în fundul chitiuței
 Este-o piatră *năstrăpată*
 Ce cuprinde lumea toată,
Țarigradul jumătate ².

19

Șeade dumnealui la masă
 C'un pahar de vin pe masă :
 Pe toarta paharului,
 Scrisă-i floarea soarelui;
 În fundul paharului,

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu, dict. de I. Tularichi.

2. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Scrisă-i floarea raiului,
Arde nouă lumânări,
Pică-și nouă picături.
Dintr' aceste picături,
A purces pârau de vin,

A cui sunt aceste curți

Așa nante

Stoborate,

Cu stoborul pe departe?

Dinaintea curților

Sunt doi tineri brăzișori,

Cu tulpine-apropiate,

Cu crângile-amestecate.

Pe sub brazi mai este-un pat,

De nouă meșteri lucrat,

Cu prostire de mătasă

Și cu levicere-aleasă ²

Și cu țurțuri de argint,

Ce n'au mai fost pe pământ.

Buna vremea l'astă casă,

La boieri, la dumneavoastră!

Scoală, scoală-te domn bun,

Și fă focul mare, mare,

Și aprinde-o lumânare

Și-o lipește 'ntre icoane.

'Ntinde masa

'N toată casa,

Peste masă

Grâu revarsă,

Să iasă răul din casă!

Buna vremea la fereastră,

La boieri la dumneavoastră,

Ia sculați,

Boieri, sculați,

De vă sculați slugile

S'aprindă făcliile,

Să scăldăm pe moș Crăciun,

Moș Crăciun

Cel mititel,

Mititel

Și 'nfășețel. ¹

Dar pe pat

Cine-i culcat?

Moș Ajun

Cu moș Crăciun.

Moș Crăciun

Cel mititel,

Cu scutic de bumbăcel,

Cu chitia de bumbac,

Să-i ție moale la cap.

Iar în fundul chitiuței

Este-o piatră năstrăpată

Ce cuprinde lumea toată,

Țarigradul jumătate ³.

Ți-au venit colindători,

Să-ți colinde

Și să-ți cânte

Și ție și fetelor.

Feți frumoși că le-o peți

Și pe noi ne-or dăru,

Cu daruri, cum e lăsat,

C'un colac de grâu curat,

Că fața colacului :

Plata colindatului ⁴

Să măture curțile,

Că vă vin colindători

Și nu v'aduc nice un rău,

Și v'aduc pe Dumnezeu,

Dumnezeu cel mititel,

Mititel

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Aleasă=alese, cu flori făcute la ales, la țesut cu păpușele.

3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. *Idem*.

Și 'nfășețel
 Cu scutic de bumbăcel,
 Fașă dalbă de mătasă,
 De trei copilițe-aleasă.
 Cu chitia de bumbac,
 Să-i ție moale la cap.
 Și-aducem turme de oi :
 În mijlocul turmelor,
 Este-un berbecel mai mic

Lerului Domnului,
 Din cele turme de oi,
 Din cele turme de oi.
 Lerului Domnului,
 Am rămas c'un berbecel,
 Am rămas c'un berbecel ²

Sculați, sculați. boieri mari,
 Florile dalbe,
 Sculați voi, Români plugari,
 Florile dalbe ⁴,
 Că vă vin colindătroi,
 Noaptea pe la cântători,
 Și v'aduc pe Dumnezeu,
 Să vă mântue de rău,
 Dumnezeu cel nou născut
 Cu flori de crin *invăscut*.
 Dumnezeu adevărat,
 Soare 'n raze luminat.
 Sculați, sculați, boieri mari,
 Sculați voi, Români plugari,
 Că pe cer s'a arătat,

Florile dalbe ler de măr,
 Scoală, scoală ici domn bun.
 Florile dalbe ler de măr ⁷,

Cu lâna până 'n pământ,
 Cu coarnele de argint.
 În vârful cornițelor
 Este-o piatră năstrăpată
 Ce cuprinde lumea toată,
Țarigradul jumătate.
 Busuioc verde stâlpos,
 Mergi, voinice, sănătos. ¹

23

Cu lâna până 'n pământ,
 Cu coarnele de argint.
 În vârful cornițelor
 Este o piatră năstrăpată,
 De cuprinde lumea toată,
Țarigradul jumătate ³.

24

Un luceafăr de 'mpărat.
 Stea *cumută* ⁵ strălucită,
 Pentru fericiri menită.
 Iată lumea că 'nflorște,
 Pământul întinerește,
 Cântă 'n luncă turturele,
 La fereastră rândunele
 Și-un porumb frumos, leit.
 Dinspre apus a venit,
 Floare dalbă a adus
 Și la căpătâiu v'a pus.
 El vă zice să trăiți
 Intru mulți ani fericți,
 Și ca pomii să 'nfloriți,
 Și ca ei să 'mbobociți. ⁶

25.

Și fă focul mare, mare
 Și-mi aprinde-o lumânare
 Și-o lipește 'ntre icoane.

1. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu
2. Refrenul e înaintea versului care se repetă odată.
3. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.
4. Refrenul după fiecare vers.
5. Se pare că e vorba de o *stea comată*, stea cu *coamă* sau *coada*.
6. Dict. de I. I. Medelean, Căpotesti-Bolotesti, jud. Putna.
7. Refrenul înaintea fiecărui vers.

'Ntinde masa
 'N-toată casa,
 Peste masă
 Grâu revarsă,
 Că ți-au venit juni d'ăi buni,
 Ți-au venit colindători
 Să-ți colinde
 Și să-ti cânte
 Și ție și fetelor :

Feți frumoși s'or pomeni
 Și pe noi ne-or dărui
 Cu daruri dela părinți,
 Cu colaci de grâu curat,
 Cu colacul lui Crăciun.
 Pe fața colacului,
 Plata colindatului.
 Buna vremea 'n astă casă,
 La boieri, la dumnevoastră !¹

26

Melodie din jud. Ialomița² :

Moderato.

Scu-laf! scu - lați bo - cri - ma - ri Flo - ri - le dal - be - le de măr
 Că vă vin co - lin - dă - to - ri
 Noap-tea pe la cân - tă - to - ri

27

Sus, boieri, nu mai dormiți,
 O leroi Doamne,
 Vremea e să vă gătiți,
 O leroi Doamne³,
 Casa să vă măturați,
 Masa să v'o încărcăți.
 Cu colindul azi venim
 Și pe Domnul vi-l vestim,
 Că s'a născut Domn frumos,

Numele lui e Hristos.
 Nu dormiți în astă seară,
 Ci ședeți de *privigheală*
 Și-așteptați pe Domnul sfânt,
 Să vă vie pe pământ.
 Să vă dea Hristos de toate :
 Bucurie, sănătate,
 Pace'n casă și în țară,
 Și nici un dușman pe-afară⁴.

28.

Domnul stă, doi crai în țară,
 Țările se spăimântară,
 Orașele îl slăvesc,
 Munții se topec și pică.
 C'a aflat pe Domnu'n țară.
 Fetele de *jidovie*
 L-așteaptă cu bucurie ;
 Mi-l așteaptă cu blândețe
 Pentru sfintele *judete*.

Sus în poarta lui Hristos,
 Rămâi, om bun, sănătos
 Cu-ai tăi frați, cu-ai tăi părinți,
 Ai lui Dumnezeu să fiți,
 Să trăiți.
 Să *mărginiți*,
 Ca stelele cerului,
 Ca florile mărului⁵.

1. Culegere din com. Popești, jud. R.-Sarat.
 2. Culegere din com. Iazu, împart. de d-l D. Petrescu.
 3. Refren după fiecare vers.
 4. Dict. de I. Rădulescu, com. Largu, jud. Buzău, și împart. de D. Ionescu prin d-l C. M. Popescu.
 5. Impart. de d-l St. St. Tușescu, com. Cătanele, jud. Dolj.
- Așezate din punct de vedere regional, aceste colinde au asemănări

II. *Isus Hristos și Sf. Ioan.*

29.

Bună vremea la fereastră,
La boieri, la dumneavoastră !
 Ia sculați,
 Boieri, sculați,
Că nu-i vremea de culcat,
Și-i vremea de ascultat.
Dac' aveți vreo fată mare,
Să ne-aprind'o lumânare,
Să-mi șteargă gura de rouă.
Că de-aseară am plecat
Și gura mi-a rourat.
Da Hristos și cu *Ion*
Au pus murgul în pripon,
 Cu pripon
 De alior.

Și priponul s'a uscat
Și murgul că mi-a scăpat.
Și s'a dus în grajd de piatră.
Grajd de piatr'a descuiat,
Dumnezeu că l-a întreat :
— Unde-i Fiul și Ion ?
 I-ai trântit,
 I-ai omorît ?
 Zis-a murgul Domnului :
— Vii îs, Doamne, pe pământ
Și-i poartă'n alaiu și'n cânt
Colindătorii la casă
Și-i cinstesc și-i pun la masă
Si le-aprinde tot făclii,
Că la dânșii gândul ți-i¹.

30.

Dumnezeu când s'a născut,
Sfânt Ion s'a prilejit
Cu clondirul de-a dreaptă,
Cu paharul de-a stângă,
Pe cine ajungeă, cinstiă.
Sunt patru colindători :
Alergară doi din voi,

Doi din voi
 Și doi din noi
Și săriră'n cea grădină
 Smulge-un fir
 Și-un trandafir,
Și-o stâlbă de busuioc,
Rămâi, gazdă, cu noroc!².

31.

Doamnele,
Icea'n ceste curți,
Și'n ceste domnii,
Doamnele
Stau tot mese'ntinse.
Jur prejur de masă³,
Stau scaune dese,

Făclii dalbe-aprinse.
Sus la cap de masă
Sălciu de argint.
'N sălcu cine șeade ?
 De-mi șeade
 Imi șeade,
Bunul Dumnezeu.

între dânsele, cari cereau altă întocmire. Variante în P. Ciorogariu, *Cân-
tece din popor*, București 1909, p. 9-10 (cu melodie); Șt. St. Tuțescu, *Co-
linde din popor*, p. 46; *Șezătoarea*, I, p. 148; *Idem*, XIII, p. 135; I.G. Bi-
biceseu, *op. cit.*, p. 233, 238-40, 242; A. Bârseanu, *Cincizeci de colinde*, p.
5-7, 16; *Revista „Tinerimea română”*, III, p. 453; R. Codin, Mihalache,
op. cit., p. 97 (cu melodie); N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 9, No. 9; *Calendarul*
„Neamul românesc” pe 1913, p. 26-7; *Albina*, XVI, p. 548-9; *Un mănun-
chiu de colinde*, Valenii-de-munte, p. 36.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.
2. *Idem*.
3. Refrenul înaintea a câte două versuri.

Mai de-arând cu el

Da-mi șeade

Imi șeade

Crăciun, sfânt bătrân.

Mai de-arând cu el,

Da-mi șeade,

Imi șeade,

Ion, Sfânt Ion,

Mai de-arând cu ei,

Cu ei,

Câte trei,

Da-mi șeade,

Imi șeade,

Icea, 'n cest domn bun,

Bun, domnule, bun,

Jupân N. ¹,

Șeade și-mi *lenește*,

Din gură grăește :

— Beți, boieri, mâncați

Și voi vă 'ntrebați :

Din voi câte-și trei,

Care vă-i mai mare

Și mai de demult ?

Toți molcum tăcuse.

Rupse-și de-mi grăise,

Dela cap de masă

Bunul Dumnezeu :

— N., fătul meu,

Eu vă sunt mai mare,

Și mai de demult.

Toți molcum tăcuse,

Rupse-și de-mi grăise

Crăciun, sfân bătrân :

— Doamne *Hriistoase*,

Tu ne ești mai mare,

Mare

De mărire,

Dar mai mic de zile.

Tu când ai născut,

Eu n'am *pârlejit*²

Poala mi-am întins,

Poala de veșmânt,

Veșmânt

Mohorît,

'N poală mi-ai căzut,

'N mâni te-am sprijinit,

Sus te-am ridicat,

Sus la *lighion*,

La *Sfântul Ion*.

Noi te-am botezat,

Noi te-am creștinat,

Numele ți-am pus,

Bunul Dumnezeu,

Domnul Ceralui

Și-al pământului,

Noi ți-am dăruit

Cerul și pământul,

Lumea și norodul

Și pe noi cu totul.

Icea'n cest domn bun,

Bun, Jupân N.

Fie-mi sănătos,

Cu casă, cu masă,

Cu-a lui Jupâneasă ³.

32.

Buna vremea cestor curți,

Și-astor curți

Și-astor domnești.

La mijloc de casă nouă,

Mese'ntinse cu bucate,

La patru colțuri de masă,

Patru făclii dalbe-aprinse.

Toți băură,

Toți mâneară,

Nici unul nu se'ntrebară

Care-o fi mai mare

Și mai de demult

Și mai priceput !

Scrisu-i *jențurel*,

Bunul Dumnezeu.

Tu, Doamne, când te-ai născut,

Eu m'am *pârlijit*³

Pe negrul pământ,

1. Numele gazdei unde se cântă colindul.

2. Dintr'un manuscris brailean aflat la d-l A. Budișteanu, tipograf in Bârlad.

3. *Prilejit*, întâmplat față.

Sus la lîngion
La Sfântul Ion,
Și te-am sprijinit,
Tot pe poale de veșmânt.
Și ți-am dăruit,

Cerul și pământul
Cu noi toți dearândul.
Ș'asta-i seara lui Hristos,
Mai rămâneți, boieri, sănătoși!

III. Dumnezeu, Sf. Ion și gazda împărătesc raiul.

33.

Cine stă, Doamne'n ceste curți,
'N ceste curți cu case'nalte,
Cu zidurile ridicate,
Pe dinuntru poleite,
Pe de-afară zugrăvite?
La mijloc de ceste case,
Sântu-mi, domn bun, mese 'ntinse,
Mese 'ntinse,
Jețuri scrise,
D'împrejur făclii aprinse.
Dar la masă cine-mi șeade?
Șeade-mi Domnul Dumnezeu
Și d'a dreapta Sânt Ion
Și d'a stînga cest domn bun.
Ei își beau și se cinstesc,
Raiul și-l împărătesc.
Voi la raiu dacă veți merge,
Găsi-veți raiul descuiat
Și poarta far' de lacat.
Și-mi grăiară cest domn bun,
Către-și Domnul Dumnezeu:
—Doară-mi, Doamne, brațele,

Tot învățând la cai buni,
Pe la fini,
Pe la vecini.
Și-mi grăiară cest domn bun
Cătră-și Domnul Dumnezeu:
—Doară-mi, Doamne, mâinele,
Impletind păpușele,
Păpuși mari, dalbe de fir
Impletind și dăruind,
Pe la fine
Și vecine.
Sântu-și, domn bun, mese 'ntinse,
Mese 'ntinse,
Jețuri scrise,
D'împrejur făclii aprinse.
Da la masă cine-mi șeade?
Șeade-mi Domnul Dumnezeu
Și d'a dreapta Sânt Ion
Și d'a stînga cest domn bun,
Cest domn bun cu doamna lui,
Ei își beau și se cinstesc,
Raiul și-l împărătesc².

IV. Răstignirea.

34

Când Hristos cină la masă,
Stă Evreii după casă;
Iară Iuda a intrat,
Lui Hristos i s'a 'nchinat.

Când Hristos găta cu cina,
Merge sub un pom în grădină.
Iuda după el s'a dus,
Iară Hristos s'a ascuns.

1. Culegere din Novaci-Gorj, împart. de d-l H. N. Țapu.
Variantele acestui grup în A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 11—2; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 6, no. 5 și p. 13; *Albina*, XVI, p. 547—8; Tuțescu, *Colinde din popor*, no. 19—21.

2. Cules de d-l C. N. Mateescu, profesor în R. Vâlcea, din com. Căineni-Vâlcea.

— Dați-mi treizeci de arginți,
Să vi-l dau, să-l răstigniți!

Pe cruce de brad l-au pus,
Și la *Golgota* l-au dus,
Cu sulița l-au străpuns,
Sânge și apă au curs.
Luna 'n sânge s'a 'mbrăcat,

La cea piatră răzemată,
Maica sfântă-i supărată.
Vin trei îngeri și-o întrebă :

— Ce ești, maică, supărată ?
— Cum să nu fiu supărată,
Că cu ochii m'am uitat,
Pe Hristos mi l-or luat,

Mi l-or luat,

Mi l-or dus

La curțile lui *Pilat*,

Colo sus,

Colo mai sus,

Este-o dalbă mănăstire,

Slujbă mândră cine face ?

Noauă popi ce-s mai cărunți,

Nouă dieci mai micuți.

Slujbă mândră

Cine-ascultă ?

Cine-ascultă,

Maica sfântă

El îi cel prè * lăudat,

Îngeri-i dau mari sfat,

S'o sfătuit Dumnezeuirea

Să-și izbăvească zădirea.

Iuda la *Jădugi* mergè

Și din gur'asă zăcè :

Ce voiu mnie mni-ț da ?

Dați-mi triizeci de arginți

Și vi-l dau să-l răstigniți.

Munții s'au cutremurat,
Îngeri 'ncepură-a plânge,
Că se vars' atâta sânge.
Pe Iuda l-au blăstămat,
Sufletul lui l-a mustrat,
El pe loc s'a spânzurat¹.

35.

Pe cruce de brad l-or pus,
Cu sulița l-or străpuns,
Apă și sânge a curs.

Și-l luară

Și sburară,

Sus la cer îl ridicară.

Plânge maica și se frânge

Și inima-i noată 'n sânge,

Luna fața și-a schimbat,

Soarele s'a 'ntunecat².

36

C'un fiuț micuț în brațe.

Fiul plânge și scâncește:

— Ce plângi, fiuțu de-al meu ?

— Să știi, maică, ce știu eu !

La curțile lui *Pilat*,

Mulți *Jidovi* s'or adunat

Și-mi cioplesc cruce de brad,

Și-o cioplesc și'n lung, și'n lat,

Măicuță, pe al meu stat³.

37

Triidzăci di-argintu i-o dat,

El în pungă i-o băgat.

La Isusu, față sfântă

Tot pământu si 'nspăimântă ;

Cu mâna mni-l cuprindè

Și în față îl stopcè.

Cruce pe umăr i-o pus,

La 'mpilatu⁵ câ l-o dus.

Străgă toți

1. Cules de d-l I. Boca, com. Frătăuțul-vechiu, Bucovina.

2. Cules din Ardeal, împărt. de d-l P. Ugliș.

3. *Idem*.

4. Tipărit în graiu local.

5. La Pilat.

Din toate părți
 Să 'nvățătorii din cărți,
 Străgă gloate
 Și noroade
 — Răsticnește Impilate !
 Pilat dacâ audză,
 Din divan al său işă
 Și cu êlu când grăie,
 El nimnica nu dzâcê.
 — Ce nu grăiești, omule ?
 Că eu sânt un domnu mari,
 Și puteri amu tari.
 Puteri am să ti răsticnesc,
 Pateri am să ti slobozesc.
 — Ba, putere-asupra mē,
 N'ai avē, să nu-ți fie dat de sus.
 Pilat dacâ audză,
 La Jâdogi că să 'nturnă
 Și din gur' aşă dzâcê:
 — Nici o vină nu găsec
 Acestui om bun și drept.
 Iară străgă toți
 Din toate părți,
 Strigă gloate
 Și noroade :
 — Răsticnește-l Impilate,
 Că de nu li răstigni
 Prietini cu *Tisariu* nu vei fi !

In grădina raiului,
 La pomul *Iudeilor*,
 Ce veste s'a întâmplat ?
 Cruciuță nouă de brad,
 Pe Hristos să-l răstignească,
 Pe noi să ne mântuească.
 Atunci *Pilat* s'a'nciudat,
 El pe mâni s'a suflecat,
 Palme pe obraz i-a dat,
 Cu sulița l-a străpuns,

— Eu vi-l dau pi mâna voastră,
 Faceți voi ce-ți ști cu el !
 Jâdogii că mi-l luă,
 Cu palmele mi-l bătē,
 Crucea pe umăr i-o pus
 Șă'n *Gologofta* l-o dus.
 Cu cămeșa de urzică l-o 'mbracat
 Șă cu brău de rug l-o 'ncins,
 Corună de spini în cap i-o pus.
 Când pe cruce l-o suit,
 Tot pământul s'o clătuit
 Apile s'o tulburat,
 Petrili s'o despiciat,
 Soarele o'ntunecat,
 Luna 'n sânge să stirbiră,
 Ingeri 'ncepur' a plângi,
 Isus la iad să pogori,
 Pi Adam că mi-l vidē
 Șă de mână mi-l luă :
 — Adame, zidirea me,
 Hai dela 'ntunericul iadului,
 La lumina raiului,
 Că mi-i iadu'ntunecos
 Și-i rău locul de *popos*¹.
 Aur, zmernă și tămăe,
 Mila Domnului să fie
 Cu dar și cu bucurie
 De-acuma până'n vecie².

38.

Apă și sânge a curs.
 De ciudă și de bănat,
 Soarele s'a cufundat,
 Luna s'a'mbrăcat în sânge,
 Stele-a'nceput a plânge,
 — Răstigniți-l pe Hristos !
 Dacă nu l-ăi răstigni,
 Nouă'mpărat nu n'ei fi,
 Să trecem la Palestina,
 Unde-a strălucit lumina³.

1. *Popas*, loc de poposit.

2. Dict. de V. Sânduciu și împărt. de d-l Al. Vasiliu, Tătăruși, jud. Suceava.

3. Cules dela Gr. Iorgu Chiscop, din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Și ntreabă
 Și ntreabă
 Sfinții pe Dumnezeu :
 — Doamne milostiv,
 Cât micșor ai fost,
 Ce rost ai avut ?
 — Dar voi sfinți
 Mărunți,
 Mici, nepricepuți,
 Ce tot ispițiți,
 Că voi bine știți,
 Că micșor am fost,
 Oi dalbe-am păzit,
 Pe nor, pe senin,
 Sus la Rusalim
 Prin siliste veche,
 Prin păduri *surzește*,
Surze jidovește.
 Trei crai de *Jidovi*
 De veste mi-au prins,
 Sfori dalbe mi-a'ntins,
 Pe mine m'au prins,
 Rău m'au răstignit,
 Rău, cu fața'n sus,
 Cruciş,
 Curmeziș,
 Cruce
 De măr dulce,
 Trupul să-mi mânânce.
 Și unde-mi trimeseră,
 Și unde-mi aduseră,
 Piroane de fier,

Țigle de oțel
 'N față le bătură,
 'N dos le țintuiră,
 Sângele-mi curseră,
 Bun *vin* se făcură.
 Și unde-mi trimeseră,
 Și unde-mi aduseră,
 Cămășuță verde,
 Verde de urzică,
 Rău la trup beșică.
 Și unde-mi trimeseră,
 Și unde-mi aduseră
 Brău de măcieș,
 Și unde mă'ncinseră,
 Și unde mă strănseră,
 Sângele-mi curseră,
 Bun *grâu* că crescură.
 Noi de-atunci încoace,
 Noi ne-am d'aruncat,
 Că la câmp se face
 Vinul prin podgorii,
 Grâu pe la noroade
 Și la lumea toată.
 Și de-atunci se dă
 Mir la mânăstiri,
 Pomeni la săraci.
 Ici în astă casă,
 Scrisă-mi este-o față,
 Fața lui Hristos,
 Să-ți fie folos,
 Să-ți fie de bine,
 Doamne, Milostive ¹.

1. Spus de Dumitru Leșu, com. Mihaiu Bravu, jud. Brăila.

Variante în Șt. St. Tuțescu, *Colinde din popor*, no. 24—6, 42 și p. 8—9; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 9—10 și 15—6; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 10—11 și 21; *Șezătoarea*, I, p. 183 și II, p. 21—2; *Calendarul «Neamul românesc»* pe 1913, p. 26; *Foaia poporului*, XVII, no. 51.

IV. Sf. Ioan și porumbul (sau altă vietate).

40.

Sculați, sculați, mari boieriu,
 Dimineața lui Crăciun,
 Că vă vin colindătoriu,
 Dimineața lui Crăciun¹.
 Trei cocoși negri-au cântatu,
 Trei voinici s'au deșteptatu.
 Haideți, voinici la vânatu,
 Să vânăm un cerbușoru,
 Cerbușorul l-am vânatu.

Adă acul și săgeata!
 — Nu mă săgetă pe mine,
 Că și eu sunt om ca tine,
 Da-s de maica blestematu
 Să fiu fiară de pădure
 Nouă luni și nouă luniu
 Și vreo două săptămâni.
 Eu aii² am împlinitu,
 Jos la țar'am scoboritu³.

41.

Plecat-am a colindă,
 Pe la curți mari de boieri.
 Dar boierii nu-s acasă,
 Ci-s la codru, la vânat.
 Tot vânară
 Până'n scară,
 Dar nimica nu d'affară,
 Făr'de-un puiu de *strechioară*.
 Strechioara'n graiu grăiă:
 — Stați, pușcași, nu mă'mpușcați,
 Că nu sunt ce cugetați,

Că sunt Ion
 Sânt Ion,
 Nănașul lui Dumnezeu.
 Zori,
 Zori,
 Dragile surori,
 Nu grăbiți cu zorile
 Ca vara cu florile.
 Nu se poate-apropiă
 De fumul tămâielor,
 De raze făcliilor⁴.

42.

Luaseră,
 Se duseră.
 Vânători d'ai lui Pilat,
 Și vânară
 Cât vânară

Și vânar'un vultur sur
 Cu penele d'aur.
 Trase arcul să-l săgete,
 Doar Ioan
 Sfântul Ioan,

1. Refren după fiecare vers.
2. Anii.
3. Melodie și text, împărt. de d-l Alex. Morariu, Pătrauți pe Suceava, Bucovina.
4. Culegere din Ardeal, împărt. de d-l P. Ugliș.

Mi-și grăbi

Și mi-și grăi :

— Nu grăbiți pe moartea mea,
Că nu-s eu ce gândiți voi,
Că nu-s hoară sburătoare,

Ci sunt Ioan

Sântu-Ioan,

Nănașul lui Dumnezeu,

Umbă ziua botezând

Și'ncă noaptea cununând¹.

V. Maica Domnului și Fiul.

43.

De când Domnul s'a născut

Și pământul s'a făcut,

Și ceriul s'a ridicat,

Doamne, mândru l-a'mbrăcat

Tot cu stele

Mărunțele

Și-o cunună printre ele,

Raze, Doamne, printre stele.

Din grădina gălbenioară

Este-o scară

Tot de ceară,

Dumnezeu mi se scoboară,

Tot la rari,

La zile mari,

Mici dieci cu cărți în brânci,

Doamne, mândru le cetiau,

Pe Dumnezeu pomeniau².

44.

Colo sus la răsărit,

Este-un măr mândru'nflorit,

La tulpina mărului

Este-o masă

De mătasă.

Dar la'ntâiul colț de masă

Șeade zău

Cu Dumnezeu ;

L'al doilea colț de masă

Șeade Petru și Sânt-Pietru ;

L'al treilea colț de masă

Șeade Ion, Sânt-Ion,

L'al patrulea colț de masă

Șeade Maica Preacurată,

C'un fiuț micuț în brațe,

Fiu'ncepe a scânci :

— Taci, fiule, nu scânci,

Că maica ție ți-o da

Doauă mere,

Doauă pere,

Doară țiete murgurele.

Și maica ți-o ție da

Măturiță de d'aur,

Să mături ceriul de nori,

Și pământul de neguri,

Și cheile raiului

Din fundul paharului³.

45.

Sculați, sculați, boieri, mari,

Că vă vin colindători

Pe la miez de cântători,

Pe sub patru'nchiotori.

Nu vă vin cu nici un rău,

Ci vă vin cu Dumnezeu,

Dumnezeu

Cel mititel

Mititel

Și 'nflășetel

1. Cules din Ardeal și împart. de d-l P. Ugliș.

Variante în P. Ciorogariu, *op. cit.*, p. 11—2 și melodie ; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 12, col. XV.

2. Culegere din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

3. *Idem.*

Cu fășuță de mătasă,
Fășuță de 'mpărăteasă.

La doi mēri,

La doi pēri,

Cu crângile până 'nēri.

Scoală, *biță*¹, nu dormi,

Iată vin surorile

Să-ti culeagă florile.

Câte flori sunt pe pământ,

Toate merg la jurământ,

Numai *Floare-soarelui*

Și cu spicul *grâului*

Stau la ușa raiului

Și judecă florile

Unde li-s mirosur'le.

De când, de când Dumnezeu

Și pământul s'a născut,

În patru *stâlpi* de argint,

Prea frumos l-a 'mpodobit

Cu podoabe de argint,

Verde, verde și 'nflorit,

Și cu flori acoperit.

Dar la poarta raiului,

Șeade Maica și cu fiul.

Fiul plânge,

Maica zice:

— Taci, fiule, nu mai plânge:

Le-au luat *madamele*

Să facă parfumur'le,

'Să-și mirosească hainele

Și soldații armele².

Scoală, *biță*, nu dormi,

Iată că-ți vin frățiori,

Să-ți înhame murgușori.

— Las' să vie să-i înhame,

Că destul i-am înhămat,

Pân' pe tine te-am aflat.

Să trăiți,

Să înfloriți

Și la anul s'ajungeți

'Giuungeți veseli și frumoși

Ca trandafirii cei roși³.

46.

Câte flori sunt pe pământ,

Toate ți le-am dăruit,

Numai floarea *crinului*

Și cu-a *trandafirului*,

Șed în poarta raiului

Și-mi judecă florile,

Ce-au făcut miroasele.

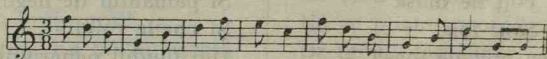
Stele,

Stele

Răvărsate,

La mulți ani cu sănătate⁴.

47.

De când de când Dum ne - ze - u De când de când Dum-ne - zeu

De când, de când Dumnezeu,
De când, de când Dumnezeu⁵

Și pământul s'a născut,
Pe patru stâlpi de argint.

1. *Biță*, bade, nene.

2. Un cântec spus de Dumitru Măngiurea, de loc din Brăila:

Foaie verde măr domnesc,

Pe dealul mănăstiresc,

Toate florile 'nfloresc,

Infloresc

Și pârguesc,

Numai floarea *crinului*

Și cu-a *calomfirului*

Șed în poarta raiului

Și-mi judecă florile,

Florile,

Surorile:

Ce-au făcut miroasele?

3. Cules din Vârfu-Câmpului, jud. Dorohoiu, împart. de d-l D. Urzică.

4. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. Fiecare vers se repetă.

Stele, stele
Răvărsăle ¹
 În mijlocul stelelor
 Şeade Maica şi cu Fiul.
 Fiul plânge,
 Maica zice:
 — Taci, fiule, nu mai plânge!
 Câte flori sunt pe pământ,

Buna vreme ceastă casă,
 La cinstiţi ca dumneavoastră,
 Astă noapte 'ntunecoasă,
 Noi umblăm
 Să colindăm
 Ne'ntâlnim cu *Sf. Petre*.
 Sf. Petre
 Ca un sfânt
 Dă o ploaie şi cu vânt,
 Să ne culce la pământ,
 Dă un soare
 Şi-un *răcoare*,
 Să ne scoale pe picioare.
 Mai umblăm
 Ce mai umblăm,
 Ne'ntâlnim cu Dumnezeu,
 Dumnezeu
 Imbrăcăţel,
 Dela cap pân' la picioare,
 Numai stele

Toate ți le-am dăruit,
 Numai floarea *crinului*
 Şi cu-a *trandafirului*,
 Stau în poarta raiului
 Şi judecă florile
 Ce-au făcut darurile.
 Stele, stele răvărsate,
 La mulți ani cu sănătate ².

48.

Mărunţele.
 De-aici, de-aici nu m'aş duce
 De glasul paserilor,
 De mirosul florilor.
 Câte flori sunt pe pământ,
 Toate merg la jurământ.
 Numai *floarea-soarelui*
 Şi cu spicul *grâului*
 Şi moţul *porumbului*,
Lemnul-Dumnezeului,
 Şi cu *viţa* vinului
 Şăd în poarta raiului
 Şi judecă florile
 Ce-au făcut miroasele?
 Ele spun, sărmaneale,
 Că le-au supt albinele.
 Albiniţă, gură dulce,
 D'aici, d'aici, nu m'aş duce
 De mirosul florilor
 De glasul pasărilor ³.

VI. *Fuga Maicii Domnului.*

49.

În această seară sfântă,
 Seara mare-a lui Ajun,
 Dinspre ziua lui Crăciun,
 S'a născut Dumnezeu mare,
 Mititel,
 Desfăşeţel,

'N foi de măr înfăşeţel;
 Şi de bucuria lui,
 Văi adânci au răsărit,
 Câmp uscat a înverzit,
 Copacii au înflorit.
 Câni de *Jidovi* au aflat

1. Răvărsate, împrăştiate.
2. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.
3. Cules din jud. Teleorman, împart. de păr. Fl. A. Draghici, com. Princișele Ferdinand.

Variante în N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 59, 65—6; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 15—6; *Calendarul „Neamul românesc“* pe 1913, p. 27.

Și-mi prinseră a căta
 Prin toate valurile
 Și prin toate grajdur'le.
 Mi-l cătară,
 Mi-l găsiră.
 Dară *Maica Precesta*,
 Ea de veste că prindea,
 Fiu'n brațe își luă,
 Sus la munte ea urcă.
 Urcă unul, urcă doi,
 Când fu'n muntele de-a trei,
 Se lăsă să s'odihnească
 Pruncul să-și mai primenească.
 Și stătū
 Ce mai stătū,
 Când de-odată ce-mi văzū ?
 Pe Ion,
 Pe *Sfânt-Ion*
 Strigând, din mâni fluturând:

— Mergi, Maică, mai înainte,
 Că știu, Maică, trei părauri.
 Unu-i de-apă limpegioară,
 Și unu-i de vin,
 Și unu-i de mir.
 'N cel de apă să-l scăldăm,
 'N cel de vin să-l botezăm,
 Și cu mir să-l miruim,
 Sus în cer să-l ridicăm
 Și-acolo să'mpărățească,
 Pe pământ să tot privească,
 Să-și dea dreptii la dreptate
 Și strămbii la strămbătate.
 Sănătate'n astă casă
 Și noroc fetei frumoasă;
 La mulți ani să trăiți,
 Să'mbătrăniți,
 Sfânta naștere a lui Isus
 Cu bine să sărbătoriți¹.

VII. *Maica Domnului desnădăjduită.*

50.

Dar Maica Sântămăria,
 Toarce'n furcă de maslin
 Cu caierul de mătasă,
 Cu firul de *mărgărint*.
 Toarce firul
 Cât e firul.
 Toarce fașă unui fiu.
 Fiul cin' l-a botezat ?
 Tot Ilie
 Sânt-Ilie
 De Maica *Sântămărie*.
 Dar Maica Sântămărie,
 De ciudă și de mânie,
 Dete'n cuțite să taie,

Cuțitele se'mlădoaie ;
 Dar Maica Sântămărie
 De ciudă și de mânie,
 Dete'n apă să se'nece,
 Crucea sfântă
 Nu cufundă.
 Dar Maica Sântămărie
 De ciudă și de mânie,
 Dete'n foc ca să s'aprindă,
 Busuiocul
 Stânse focul.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămâi, gazdă, sănătoasă².

51.

S'a dus Lina
 La fântână,
 Să iea apă
 'Ntr'o *năstrăpă*,
 Dete Lina să se'nece,
 Crucea sfântă

N'o cufundă.
 Dete Lina să se taie,
 Cuțitele se'mlădoaie.
 Dete Lina să se'nece,
 Crucea sfântă
 N'o cufundă³.

1. Cules din jud. Botoșani, împart. de d-l C. Atanasiu, com. Trușești.
 2. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.
 3. *Idem*.

VIII. *Vânzarea lui Iosif.*

52.

Când s'a văz't *Iosif* legat,
 Cu amar sa supărat
 Și de fric'a tremurat
 Și cu glas mare-a strigat:
 — Taică-meu cel cu dor dulce,
 Tiranii cei fără milă,
 Mă legară pe cămilă,
 Să mă ducă'ntr'a lor țară,
 Să mă facă de ocară.
 Vino, taic', acum la mine,
 Să nu mă duc dela tine,
 Eu mă duc cu dorul tău.
 O, taică, sufletul meu!
 Și cu-amar mare plângea:
 — Vino, maică, de mă scoate,
 Din mânil cele proaste,
 Din gura lor cea amară,

Carea spre mine-o căscară.
 Vezi, maică, cu ochii tăi
 Ce-mi făcură frații mei,
 Cum mă deteră legat,
 Ca de ei să mă despart.
 Și ducându-l fără milă,
 Suspina de pe cămilă,
 Și în lături se uită,
 Nimenea nu-l auziă,
 Fără a lui *Iosif* mumă,
 Ce-i ziceă *Chila* pe nume,
 Fiind moartă și'ngropată,
 Din calea lui nu departe,
 Când treceă *Iosif* pe cale,
 Mergând în *Mesopotame*,
 Și-acolo'ngropând pe dânsa,
 Fiind dela Domnul zisa ¹.

IX. *Sfânta Vineri.*

53.

Sus pe slava cerului,
 La poalele raiului,
 La scaunul Domnului,
 La scaun de judecată,
 Unde vine lumea toată,
 Genunchiat-a *Sfânta Vineri*,
 Genunchiă
 Și mi-și plângea:
 — Stii, Doamne, că m'ai trimis,
 Pământul să ți-l botez.
 Toți s'au dat botezului,
 Numai una nu s'a dat:
 Cetatea *Iordanului*
 Nu s'a dat botezului,

Nici creștinătăților.
 Dar pe mine prinsu-m'au,
 Prinsu-m'au,
 Legatu-m'au,
 Cu cuțit tăiatu-m'au,
 In cazan băgatu-m'au
 Si trei zile fiertu-m'au
 Numa'n ceară și'n rășină,
 Apoi strecuratu-m'au,
 In gard aruncatu-m'au,
 Si-am făcut cum am putut
 Si la tine c'am venit,
 Să-mi dai sfinți de ajutor,
 Pe *Irod* ca să-l omor ².

1. Culegere din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

2. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

X. Sf. Nicolae.

54.

Sfântul *Sfânt-Nicoară*

Bun gând s'o gândit,

D un prânz a făcut,

Câți sfinți c'a poftit,

Toți că or venit.

Sfântul Sfânt-Nicoară,

Puse raze, a treia zi,

Si-l văzură că veni,

Pe un cal porumb,

Negru de-asudat,

Albu de'nsputat.

C'un țipau¹ de grâu,

Cu cupe de vin.

Din țipău mușcă,

Din cupă vin bea,

Nicoară'ntrebă :

— Unde-ai zăbovit ?

— Sfinte-am zăbovit,

C'am îndereptat,

Doauă luntrii pline

Cu suflete bune ;

Luntrii încărcate

Cu suflete curate,

La mese'ntinse,

La făclii aprinse ;

Două luntrii grele,

Cu suflete rele,

La mese strânse,

La lumini stinse.

[Apoi se recitează :]

*Haideți noi, Maică Marie,**Haideți noi la leturghie,**Și te, gazdă, 'nveselește,**Și pe noi ne dăruște,**C'un colac de grâu frumos**Din pelița lui Hristos².*

XI. Dumnezeu la sărac și la bogat.

55.

Coborit-au, coborit,

Domnul sfânt p'acest pământ.

Dar pe ce s'au coborit ?

Pe-o scară albă de ceară,

In casa bogatului.

Grăi bunul Dumnezeu :

— Gata-i prânz, bogatul ?

— Gata-i prânzul pentru noi,

Pentru noi,

Domni mari ca noi.

Luară, se duseră,

La casa mișelului.

Grăi bunul Dumnezeu :

— Gata-i prânz, mișelule ?

— Gata-i prânzul, cam puțin,

Stați în luntru să-l prânzim.

Aduse mișelu-o pâine.

D'unde Dumnezeu tăia,

Tot mai mare că creștea,

Dar d'unde *Pătru* tăia

Nici că se mai cunoștea :

Luară, se duseră,

Duser'se pân' la un loc.

Grăi bunul Dumnezeu :

— Ia sui, Petre, ia sui dragă,

Pe umărul stâng al meu !

Petru'ngrabă c'ascultă

Și în grabă se suia,

1. Ung. *czipó*, pânișoară.

2. Cules din Ardeal și împart. de d-l P. Ugliș.

Variante în A. Barseanu, *op. cit.*, p. 18 — 9; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 14, no. 17.

Ochii roată că-și făcă.

Grăi bunul Dumnezeu:

— Spune, Petre, ce-i vedeă ?

— Văd patul bogatului

În mijlocul iadului.

— Dar d'în el ce-i așternut ?

— Tot cuțite

Ascuțite

Și furcuțe

Rumenuțe¹.

Luară, se duseră,

Duser'se pân' la un loc.

Grăi bunul Dumnezeu:

— Ia sui, Petre, ia sui dragă,

Pe umărul drept al meu!

Petru'ngrabă ascultă,

Și pe umăr se suiă.

Ochii roată că-și făcă.

— Spune, Petre, ce-i vedeă ?

— Văd patul mișelului

În mijlocul raiului,

Dar d'în pat ce-i așternut ?

— Iarba verde de pe *rât*,

Peste iarbă și-o *șterghină*,

Pe șterghină

Și-o perină².

XII. *Sfârșitul lumii.*

56.

Mândru-i Domnu d'adormit,

Sub un măr mândru'nflorit.

Scoală, Doamne, nu dormi,

Că de când ai adormit,

Iarba verde te-a'ngrădit,

Florile te-or cotropit

Și lumea s'o păgănit.

Suduie fecior pe tată

Și mamele-și fac păcate.

D'atunci nu-i rod în bucate,

Nici nu-i grâu, nici nu-i săcară,

Numai neghinioară goală³.

57.

Ascultați acestea toate,

Neamuri multe și noroade,

Și'nțelegeți cu cuvântul

Omul *supre* tot pământul

Lumea 'n veac vi s'a *fârși*,

Județul ni s'a găti.

Tatăl pe fiu va mână,

Lumea ni s'a judecă.

Adamu va *bucină*,

Ingerii ori trâmbișă,

Toți morții vi s'or sculă,

La județu vi s'or strânge

Toți păcătoșii or plânge,

Văzând iadul cum i-ar strânge.

Idolii vi i-ar pâră,

Grele *munciu* vor găti

La tâlhări li sunt gătați;

Viermii cei neadormiți

Curvarilor sunt gătiți

Paturi de-aramă 'nfocate

Cu cămări ne-astâmpărate;

Vai de-aceea ce nu lasă

Pe săraci într'a lor casă,

C'acelora sunt gătite

Geruri mari și ierni cumplite.

Cum îi iarna cea geroasă,

Acelora-i cuvioasă.

Raiule, grădină dulce,

Nu mă 'ndur a mă mai duce,

De mirozna florilor,

De glasul paserilor,

De dulceața poamelor.

Aur, smirună și tămâie,

Mila Domnului să fie,

Cu dar și cu bucurie

De-acum și până 'n vecie⁴.

1. Inroșite în foc.

2. Cules din Ardeal; împart. de d-l P. Ugliș.

3. *Idem*.

4. Spuse de V. Sanducu, com. Tătăruși, jud. Suceava și împart. de d-l Al. Vasiliu.

Sub aripa cerului,
Câmpii Rusalimului,
Elerui, Doamne, ler,
Născutu și mi crescut,
De-un verde de vișinel,
Elerui, Doamne, ler¹,
La crangă de vișinel,
Leagăn'—se de-un legănel.
Dar în leagăn cine-mi seade ?
Imi seade Domnul Hristos.

Mai în jos
De Domn Hristos,
Seade N² făt-frumos.
Și leagănă pe Hristos.
Leagănă și mi-l întreabă :
— D'aoleu, Doamne Hristoase,
Ce-o să stau și-oiu să te 'ntreb :
Când e capul *vacului*,
Sfârșitul pământului ?

— D'aoleu N. făt-frumos,
Ce stătusi
Și mă 'ntrebași,
Și eu dreptul spune-ți-oiu
Când e capul *vacului*,
Sfârșitul pământului.
Când o bate fiu pe tată,
Fiică-sa
Pe maică-sa,
Finu-său
Pe nași-său.

Cei mai mici pe cei mai mari.
Atunci capul *vacului*,
Sfârșitul pământului.
Dar și N. frate-al nostru,
El să-mi fie sănătos,
Cu-ai lui frați,
Cu-ai lui părinți!³

XIII. Miorița.

Colo sus la munte,
Neaua-i d'un genunche.
Stau trei *păcurari*
Și trei *lotri* mari.
Lotrii se vorbiră
Pe străini s'omoară.
Străini-auziră,
Către ei grăiră :
— Dați, de-omoriți-ne
Și 'ngropați-ne
In ușa străinilor,
In pragul vecinilor
Și ne puneți voi
D'o cruciță mică

Și d'o *fluierică*.
Vântul când a bate,
Prin oi va răsbate.
Flueru-a doini,
Oile-or grăi.
Pe min' m'or bocl.
— Sărac *gazda* nost'
Ne-a dat adăpost,
Și ne-a *hărănit*
Cu iarbă frumoasă,
Pe la umbră groasă.
Și ne-a adăpat
La izvor curat⁴.

1. Refrenul după câte două versuri.

2. Numele unui fecior de-al gazdei.

3. Dintr'un manuscris brailean, aflat la d-l A. Budișteanu, tipograf în Bârlad.

Variante în G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, p. 93—4 ; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 14, no. 18 ; Marian, *Immormântarea*, p. 483—4.

4. Cules din Ardeal și împărt. de d-l P. Ugliș.

Variante în A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 26—28.

XIV. *Feciorii buni ai gazdei.*

60.

Icea domn bun,
Icea domn bun,

Florile, florile dalbe,

Ici domn bun se veseleşte,
Frumos casa 'mpodobeşte,

Florile, florile dalbe ².

Tot cu fir de calomfir,
Cu ciucuri de *barbaifir*,
D'or mi-ai fini d'a boteză ?

— Ba n'am fini d'a boteză,
Nici n'am fini d'a cunună,
Ci-mi aştept pe Dumnezeu,
Ca să-l d'uspitez şi eu.

Lui Dumnezeu se rugă :

— Facă şi Domnu'-atăta bine,
Ca să vie şi la mine,
Că sunt câmpii d'*ostăviţi*
Şi cu rouă *prăscuţi*

Şi veşmintele cam lungi ;

Udă-le-va,

Strică-le-va,

Ci să vie sus prin slavă,
Sus prin slava cerului,
Dimpotriva soarelui.

Nici cuvântul n'*obârşiă*,

Dumnezeu că mi-şi sosiă,

Intră 'n casă,

Lângă masă,

Găsi 'n casă

Mese 'ntinse

Si'mprejur lumini d'aprinse.

Dar ăst domn bun ce-mi *făceară* ?

Că mi-şi are-un fiu *vinar*

Şi-mi trimite-un argăţel,

La fiu-său buţi s'aducă,

Buţi cu vin de cel mai bun.

D'uspetează Dumnezeu,

Ca să-l d'uspitez şi eu.

Şi-ăst domn bun ce-mi mai fă-
[ceară ?

Că mi-şi are un păcurar

Şi-mi trimite-un argăţel,

La fiu-său miei s'aducă,

Miei *sugaci* şi *plecăţei*,

Şi berbeci d'ăi măricei,

D'uspeteze Dumnezeu,

Ca să-l d'uspitez şi eu.

Şi-ăst domn bun ce-mi mai fă-
[ceară ?

Că mi-şi are d'un *stăvar*

Şi-mi trimite-un argăţel,

La fiu-său cai s'aducă,

Cai jugani de cei mai buni.

Petreacă-mi pe Dumnezeu,

Ca să-l petreacă-mi şi eu.

Sus în slava cerului

Dimpotriva soarelui,

Pân' la poarta raiului.

La scaunu' de judecată,

Unde merge lumea toată.

Lui Dumnezeu bine-i pare,

Luceafăr galben răsare ¹.

XV. *Floarea cea mare.*

61.

Dela astă casă
Sunt trei flori d'aleasă.
Ele se certară
Cari îs mai mari :

— Ba eu îs mai mare,

Spicul *grâului*

Că din mine-şi fac

Pe masă colac,

1. Cules din Căineni-Vâlcea, de d-l C. N. Mateescu, prof.

Varianta în N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 17—18.

Tot la zile mari,
 Zile mari,
 Și rari,
 Ba eu îs mai mare,
 Loza vinului,
 Că fără de mine,

Nu-și cunună nime.
 — Ba eu îs mai mare,
 Floarea mărului,
 Că fără de mine,
 Nu-și botează nime¹.

XVI. *Gazda cu cirezi și alte averi.*

62.

Ia sculați,
 Sculați,
 Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați,
 P'o gură de vale,
 Vouă vi se pare
 Tot sore răsare.
 Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Tot cirezi de vaci,
 Vacile sbierând,
 Vițeluși sugând,
 Din codițe dând,
 Cu codițe'nvoalte,
 Invoalte, răsucite,
 In aur poleite.

Ia sculați,
 Sculați,
 Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați
 P'o gură de vale,
 Vouă vi se pare
 Tot soare răsare.
 Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Tot turme de oi,
 Oile sbierând,
 Mieluși sugând,
 Din codițe dând.
 Cu codițe'nvoalte,
 Invoalte, răsucite,
 In aur poleite.

Ia sculați,
 Sculați,

Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați
 P'o gură de vale,
 Vouă ni se pare
 Tot soare răsare.
 Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Herghelii de cai,
 Caili nechezând,
 Murguleți sugând,
 Din codițe dând.
 Cu codițe'nvoalte,
 Invoalte, răsucite,
 In aur poleite.

Ia sculați,
 Sculați,

Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați,
 P'o gură de vale,
 Vouă vi se pare
 Tot soare răsare.
 Soare nu răsare,
 Ci vouă vă vine
 Tot cară de grâu,
 Cară scârțâind,
 Cărăuși mânănd,
 Din bice trăsând.

Ia sculați,
 Sculați,

Voi boieri bogați,
 De mi vă uitați
 P'o gură de vale,
 Vouă vi se pare
 Tot soare răsare.

1. Cules din Ardeal de d-l P. Ugliș.

Variante în A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 53; I. G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 244.

Soare nu răsare,
Ci vouă vă vine
Murgu'mpodobit
Cu frâu poleit,

Cu șea de argint.
Ce e'n casă, să trăească,
Ce e-afară să sporească¹.

XVII. Ciobanul mânios.

63.

La fântâna stoborită,
Hoi linu, linu, lăr-mălinu,
Cu stobori de mălin verde,
Hoi linu, linu, lăr-mălinu²,
Este-un mare păcurari.
Se bagă d'in fântâniță
Și tale o șuierită,
S'apucă
D'a șuieră

Toate oile'ntristă
Și la domnul alergă.
— Ce ți-i voia, domnu nost?
Ori ți-i voia să ne vinzi,
Ori ți-i voia să ne mânci?
— Nu mi-i voia să vă vând,
Ci mi-i voia să vă mânc,
Că de când umblu cu voi,
Am albit și eu ca voi³.

XVIII. Vameșii.

64.

Jos, pe mare'n jos,
Jos pe mare'n jos,
D'auzit s'aude,
D'auzit s'aude⁴,
De văzut se vede
Neagră corăbioară,
Neagră și smoliță,
De soare pârliță,
De ape stropiță,
De vânturi bătută,
De țarmuri trântiță,
De vaduri tocită.
De vaduri tocită.
Intr'însa cine-mi este?

Doi neguțători
Vin din alte țări,
Tot din țări streine,
De pe ape line,
Din vâslă vâslește,
Din cârmă cârmește,
La vaduri sosește.
La vaduri la vamă.
Vameș cine-mi este?
N.⁵ făt-frumos.
Dalba vameșoaică?
M.⁶ d'ochiși negri.
Dintâiu îi strigară:

1. Culegere din com. Malureni, jud. Argeș, de d-l C. N. Mateescu, profesor.

Varianta în St. St. Tușescu, *Colinde din popor*, p. 48; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 40—1.

2. Refren după fiecare vers.

3. Cules din Ardeal de d-l P. Ugliș.

Variante în St. St. Tușescu, *Colinde din popor*, p. 9—10; Voronca, *op. cit.*, p. 58; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 22—5.

4. Fiecare vers se mai repetă odată.

5. Numele gazdei.

6. Numele nevastei.

— Ia ieșiți, ieșiți,
De ne vămuiți
Și ne sloboziți,
Că e mult d'aseară,
De când stăm pe-afară.

D'al doilea strigară :

— Ia ieșiți, ieșiți,
De ne vămuiți.

Dalba vameșoaică

Afară ieșiră

Și-astfel le grăiră :

— Stați, nu-l mai strigați,

Că mi-l deșteptați,

C'asar' a venit

Frânt de ostenit

Si el s'o sculară

Si s'or necăjiră,

Pe voi v'or lua ră,

Pe mare v'or dară.

D'al treilea strigară :

— Ia ieșiți, ieșiți,

De ne vămuiți.

Dalba vameșoaică

Milă că-și făcură,

Și mi-i vămui ră.

Vamă ce le luară ?

Fir și ibrișin.

Postav de cel bun,

Blană de samur,

Marfă femeiască,

Căci e mai bănoasă

Și e mai frumoasă.

Și mai drăgostoasă.

Jos, pe mare'n jos,

Merge cu folos

La Târgu-frumos

N. Făt frumos

Și M. d'ochiși negri.

Ei să fie sănătoși

Tot în știrea lui Hristos¹.

XIX. Vânătoru 'ndrăgostit.

65.

Holeroi la mari boieri,

Și'ntrebară,

Și'ntrebară,

Și'ntrebară pe N.²

— Ce ți-i calul de-asudat,

De-asudat

In apă dat ?

Ai fugit,

Ai alergat,

Ori cinevă te-a gonit ?

— N'am fugit, n'am alergat,

Nimenea nu m'a gonit,

Ciutălina am scornit,

Din lunca Siretului

Până'n mârnea Prutului.

Ciuta-mi trage drept la vad,

Eu mă trag mai jos de vad.

De pe cal descălecăm,

In suliță o luăm,

Luăm fierea și-un ficat,

In buzunar l-am băgat.

Pielea'n târg la tăbăcari,

Sânge roș la măcelari

Și părul la *bidenari*.

— Să nu-l credeți, boieri mari,

Nimenea nu l-a gonit,

Ciutalină n'a scornit.

El are de-o ibovnică,

Ibovnică pe M.³

De trei poște depărtare

Și o face cu trei cai.

Unul dus, unul venit,

Unul pe loc, hodinit⁴.

1. Impărtașit de d-l Daniil Răuțescu, com. Dragoslavele, jud. Muscel
cu arătare că acest colind se cântă la tineri de curând însurați.

2. Numele flăcăului gazdei.

3. Numele ibovnicei flăcăului.

4. Cules din com. Țepu, jud. Teuciu.

66.

Ce ți-e murgul de-asudat,
 Asudat din astă noapte?
 Joi e zi de sărbătoare:
 Face Iancu vânătoare,
 Să vâneze-o *ciutalină*,
 Ciutalină fără splină.
 Din câmpul *Șolotrului*
 Până'n apa *Oltului*.
 Acolo când ajungeă,
 In sulită mi-o luă
 Și pe mal mi-o aruncă,
 Și mi-o da la măcelari,
 Coarnele la pieptănari,
 Picioarele la *pițtier*
 Și pielea la tăbăcar,
 Iar inima și rărunchii
 In batistă mi-i legă,
 La maică-sa mi-i duceă
 Și pe masă mi-i puneă,

Multă lume s'adună
 Ca să vază ce-a vânat.
 C'a vânat o ciutalină,
 Ciutalină
 Fără splină.
 Ci Encuț s'a împușcat,
 Singur el cu mâna lui.
 Veniți frați,
 Veniți cumnați,
 Și-l împodobiți cu brazi;
 Veniți frați, veniți surori,
 Și-l împodobiți cu flori.
 La porțile vântului
 Vine mama pruncului.
 După mama pruncului
 Vine bunul Dumnezeu,
 Vine și *Ion sfântul*,
 Iar după Ion sfântul
 Vin toți sfinții dearândul¹.

67.

Oi leroi Doamnele,
 Intrebați, întrebați, mari boieri,
 Pe N.² cel frumos,
 Ce-i e calu-așă'nspumat,
 Că doar nu mi-e ostenit,
 Că *ciutalina* n'a gonit,
 Oi leroi Doamnele³.
 El mi-a fost de împefit.

Ce-a gonit, mi-a dobândit:
 A luat vii,
 A luat moșii.
 A luat multe *nemestii*.
 Da N. cel frumos,
 El să-mi fie sănătos
 La mulți ani cu sănătate
 Și cu multă *bogătate*⁴.

XX. *Presimțirea ciutei.*

68.

Lerui leo,
 La munți ninge, plouă,
 Lerui leo³,
 La șes pică rouă.

Roua strânsu-mi-s'a,
 Din ea faptu-mi-s'a,
 De-un lac iezărel.
 Pe margini de lac.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.
2. Numele tânărului gazdei în curtea căruia se colindă.
3. Refrenul, neregulat.

4. Culegere din com. Aref, jud. Argeș, de d-l C. N. Mateescu, prof.
 Variante în Șt. St. Tușescu, *Colinde din popor*, p. 26—9 și 37—8;

N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 52, 62—4.

Pâscu, mi s'adapă
 De-o turmă mieoare,
 Pe bot gălbinoare;
 Toate că-mi pășteau,
 Toate-mi s'adăpau;
 Una mai bătrână,
 A ciutelor mumă,
 Ea nici că nu-mi paște,
 Nici nu mi s'adapă;
 Umblă strejuind,
 Streajă de trei părți,
 Din gură grăind:
 — Dar voi ciute multe
 Și nepricepute,
 Dar voi știți,
 Nu știți,
 Că jupân Meluță¹.
 Bun cal își hrănește
 Și mi-l pregătește.
 Joi de dimineață,
 La vânat să-mi plece.
 Și o să-mi vâneze,
 Toți munții și codrii,
 La șes or s'-se lese
 Și or să îmi vie
 Pe margini de lac,
 De noi or să deie,
 'N-goan'or să ne icie

Și-or să ne gonească
 Pân'la lacul roșu;
 Lac roșu n'a fost,
 Da or să se facă
 Din sânge de-al nostru.
 Ce-om mai rămâneă,
 'N-goan'or să ne icia,
 Și-or să ne gonească
 Pân' la munți
 Cărunți;
 Munți
 Cărunți
 N'au fost,
 Dar o să se facă
 Tot din părul nostru.
 Ce-om mai rămâneă.
 'N-goan'or să ne icia
 Și-o să ne gonească
 Pân'la pod de os;
 Pod de os
 N'a fost,
 Da or să se facă
 Tot din os de-al nostru.
 Numai io-oiu scăpă
 Sub stână de piatră,
 De cal bun călcată,
 De bicu *urzicată*,
 De voi'ncă mustrată!².

XXI. *Voinic ce prinde leul.*

69.

*Dailerui*³,
 Dar N.⁴.
 De bun cal ce hrănește,
 Hrănește,
 Nici vestește,
 Că lui vestea i s'a dus
 Pân' la umbra de *schinduf*.
 Imi pleacă la vânătoare.
 Vână ziua,
 Toată ziua;

Când fu soarele'n de seară,
 Îndărăt că se'nturnară.
 Găsi leul *daramit*,
 Daramit
 Cu fața'n sus.
 Să mi-l scoale, nu se'ncrede,
 Nu cutează să-l deștepte;
 Bagă mâna'n sân la piele,
 Scoase-o verde tabachere,
 Tabachere

1. Numele feciorului în cinstea căruia se colindă.
2. După un manuscrispt brăilean aflat la d-l A. Budișteanu, tipograf în Bârlad.
3. Refrenul neregulat.
4. Numele tânărului din casă, în cinstea căruia se colindă.

Cu tabac,
 Tot din *Turcia* luat.
 Bagă mâna'n buzunar,
 Buzunar
 De sub caftan,
 Scoase-o mică de *năpârcă*.
 Pe la nas murgului dete,
 'Ncepe murgu-a *strefedă*,
 Din copit'a fulgeră,
 Pe murgu că-l încingeă,
 Murgu goana că-și luă
 Și pe leu că-l deșteptă.
 N. pe leu că-l prindeă
 Și frumos că mi-l legă.
 La poala caftanului,
 La copita murgului.

70.

Strigă, strigă d'un împărat,
 Că-ți aduc d'un leu legat,
 D'un leu legat și ferecat.
 Să dai starea jumătate
 Și țara a treia parte.
 Ei, ei!
 Iar N. făt frumos
 Dimineața se sculă,
 Pe ochii negri se spală,
 Mâna'n sân că mi-o băgă,
 D'o cheiță că-mi scoteă,
 Grajdii de piatră dăscuiă,
 Ei, ei!
 Cercă murgii,
 Cercă surii,
 Mi-găsi murgul cel mai bun,
 Cel mai bun
 Si mai blajin,
 Afară că mi-l scoteă,
 De *atârnaț* mi-l legă,
 Apoi în casă-mi intră,
 Alte haine-mi îmbracă,
 Ei, ei!
 Alte haine

El având o soră mică,
 La apă că se duceă,
 De departe că zăriă
 Pe N. că veniă.
 Indărăt că se'nturnă :
 — Ia ieși taică,
 Ia ieși maică ;
 Ce-ai scâldat,
 Ce-ai legănat,
 Aduce pe leu legat,
 Viuleț, nevătămat.
 El în casă că intră,
 Frumos capu-i neteziă
 Și pe masă mi-l puneă,
 Mare nuntă că făcea,
 Cu M.¹ cea frumoasă ?

Alte arme,
 Apoi îndată-mi ieșiă,
 Picioru'n scară puneă,
 Și-apucară'n vânătoare,
 În vânătoare
 Spre ogoare.
 Ei, ei!
 Când în marginea ogorului,
 Dete peste cuibul leului.
 Leul din gură *grăiară* :
 — Ori din lupta să ne luptăm,
 Ori în săbii să ne tăiem ?
 Ei, ei!
 Ei la luptă se luară
 Și-mi luptară,
 Și-mi luptară
 Zi de vară
 Până'n seară,
 Fără pic de hodineală.
 Ei, ei!
 Când dete soarele'n dăseară,
 Prinse leul și-l legară,
 La'mpăratul că-l duseră
 Și din gură-așa-mi grăiară :

1. Numele ibovnicei voinicului din casă.

2. Spuse de D. Leșu. com. Mihaiu Bravul, jud. Brăila.

— Buna seară d'un împărat,
 Ți-am adus d'un leu legat,
 D'un leu legat și ferecat,
 Să dai starea jumătate

Și țara e treia parte.
 Ei, ei!
Hoșor, hoșorate,
 La mulți ani cu sănătate!

XXII. *Voinic ce prinde dulful.*

71.

Ostrovene, meriși negre,
Mărlui merișor de aur,
 Născutu și mi-a crescut,
 Mărlui merișor de aur²,
 De-un merișor roșior,
 Face mer'le
 'N-toate ver'le,
 Dar le face,
 Nu le coace.
 Dar de ce nu mi le coace?
 Din pricina unui *dulf*.
 Cum dă soarele'n deseară,
Dulf de mare sare-afară,
 Sare'n vânt,
 Sare'n pământ,
 Sare'n vârf de merișor,
 Prinde-și mere de-a mână,
 Rău crângi de-a dărăpană.
 Dar și Ion frate-al nostru,
 El pe-acolo că-mi trecea,
 Și pe *dulf* că-mi-l vedea,
 Iute-acasă alergă,
 Și-și iea arcul și săgeata

Și la *dulf*, să-l săgeteze.
 De departe'ngenunchiă,
 Și de-aproape-l potrivă.
Dulf cu milă roagă-și lui:
 — D'aleu Ioane, frate-al nostru..
 Strânge arcu'n mila ta,
 Nu da de mă săgetă:
 Că noi am fost nouă frați,
 Nouă frați,
 Nouă surori,
 Toți au murit împușcați,
 Impușcați
 Și săgetați.
 Numai eu că am scăpat,
 Numai eu și-o sor' mai mică..
 Tot Marița dela mine,
 Dela mine dată ție.
 Dată ție,
 Doamnă-ți fie,
 Și ție și curților,
 Nuroră părintilor,
 Cumnătică fraților³..

XXIII. *Fata'n leagăn de coarne.*

72.

Vine marea cât de mare,
Lină, mirlină,
Leroi, mirlină;
 Dar de mare,

Țărmuri n'are,
 Lină, mirlină,
 Leroi, mirlină⁴,
 Noată, noată bour sur,

1. Cules din com. Aref, jud. Argeș, de d-l C. N. Mateescu, prof.

2. Refrenul după fiecare vers.

3. Dintr'un manuscris brăilean, aflat la d-l A. Budișteanu, tipograf în Bârlad.

Variante în Șt. St. Tușescu, *op. cit.*, p. 34—7; *Un mănunchiu de colinde*, p. 62; G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 81—2.

4. Refren dublu, după fiecare vers.

‘Cu coarnele de d’aur,
 Noată, noată,
 Coarne-și poartă,
 Dar în coarne ce mi-și poartă ?
 ‘Poart’un leagăn de mătasă.
 Dar d’in leagăn cine șeade ?

Jiu-i mic, mare-a venit,
 ‘Și de mici nepotriviri (?)
 ‘Și de mari-s mărginari ?
 Plăvioara ce-mi aduce ?
 Bazii nalți, măline verzi.
 Noată-și, noată bour negru,
 Noată-și, noată,
 ‘N-coarne-și poartă

Legănel de taftur verde.
 Dar în leagăn cine-mi șeade ?
 Șeade M⁴ cea frumoasă.
 Dar nu șeade, ci îmi coasă.
 Tot un guler și-un *praftur*.
 Gulerăș frăține-său,
 Prafturaș drag voinicel.
 Voinicel tot pe N⁵.
 Ea nu-mi coasă ca să tacă,
 Ci din gur’asă-mi grăește :
 — Lin, mai lin cu’notătura,
 Să nu-mi smintesteși cusătura.
 Eu am frați :
 La curți is dați ;
 Veri primari,
 Ca vameși mari ;

Cetinică, cetioară dragă,
 Oltu mic, mare-a venit,
 Cetinică, cetioară dragă ?
 ‘Și de mare,

Șeade M¹ fată dalbă,
 Lucru mare ce lucră ?
 Tot cosiă
 ‘Și mpupistră
 Măramă frăține-său,
 Gulerăș tătâne-său ?

73.

Nepoței
Pristivnicei.
 Aia pe tine te-o află,
 Te-or află,
 Te-or cuteză,
 Bour, vaduri ți-or ucide,
 Bour, vaduri și cărări,
 Bour, pe tine te-or prinde,
 Bour, pe tine te-or tăia,
 Bour, cu cornița ta.
 Pune-or frunți
 La dalbe curți ;
 Bour, din unghiunța ta,
 Bour, face-or păhărele.
 Bour, merg boieri cu ele,
 Bour, dela fini la nași,
 Bour, dela nași la fini,
 Bour, c’asă-i din bătrâni,
 Bour, pe la zile mari,
 Bour, pe la zi de-ajun,
 Bour, ziua de Crăciun,
 Bour, când proați botează,
 Bour, lumea’ncreștinează⁶.

74.

Margini n’are.
 Plăvioare ce-mi aduce ?
 Tot căpestre de cai murgi
 ‘Și chivere de haiduci.

1. Numele fetei din casă, în cinstea căreia se colindă.
2. Cules din Ardeal, de d-l P. Ugliș.
3. Poate că : *Și de mare-i, margini n’are*.
4. Numele fetei în cinstea căreia se colindă.
5. Numele drăguțului ce-l are fata.
6. Dintr’un manuscript brăilean cit.
7. Refren înainte de fiecă vers.

Printre brazi, printre molifzi,
 'Noată cerbul cel tretin ;
 Și de'noată,
 Coarne-și poartă.
 Dar în coarne ce mi-și poartă ?
 Leagăn verde de mătase,
 Dar în nuntru cine-mi șeade ?
 Șeade M. ¹ cea frumoasă.
 Ea-mi șeade și-mi *ghindisește*,
 Cămașe tătână-său,
 Gulerel frățână-său.
 Ea-mi șeade și-mi ghindisește
 Și din gur'așă-mi grăește :
 — Cerbule, cerbule dragă,
 Mai încet cu săritura,

Să nu-mi smintești cusătura.
 Cerbule, cerbule dragă ²,
 Că eu am trei frați mai mari,
 Și pe tine te-or tăii ;
 Cerbule, coarnele tale
 Frumoși stâlpi la curți vor fi.
 Cerbule, sângele tău,
 Multe case-or *jugrăvi*.
 Cerbule, cu carnea ta,
 Mulți boieri s'or ospătă.
 Da cutare cea frumoasă,
 Ea să-mi fie sănătoasă,
 Cetinică, cetioară dragă,
 La mulți ani cu sănătate,
 Și cu mare bogătate ³.

XXIV. *Voinicu-și fură mireasa.*

75.

Din vad, în vadul *Brăilei*,
Mărului cu flori în dalbe,
 Șeade N. ⁴ tânăr călare,
 Mărului cu flori în dalbe, ⁵
 Pe un cal cam gălbior,
 Galbenu-i, albu-i de flori.
 Șeade 'n apă
 Până 'n sapă
 Și 'n noroiu până 'n genunchi.
 Și 'n suliță-i răzemat
 Și 'n sabie acioat,
 Și se ceartă tot cu *Turcii*,
 Tot cu *Turcif*
 Și cu *Frâncii*,
 Să-i dea *Turcii* vadurile
 Și *Frâncii* corăbiile,
 Ca să-treacă de cea parte,
 De cea parte
D'albinate (?),
 Că sunt sate

Mai bogate,
 De când lumea-s neprădate.
 Să-mi prădeze de trei zile,
 De trei zile,
 De trei *pleane*,
Plean de'ntăiu și *plean* mi-o fi,
 Mi-o fi *plean* tot de junei.
Plean de-al doilea-și *plean* mi-o fi,
 Fi-mi-o *plean* tot de neveste.
Plean de-al treilea-și *plean* mi-o fi,
 Fi-mi-o *plean* de fete mari.
 Merg junei și *șuierând* ⁶
 Și neveste *cumbănind*,
 Fete mari tot *ori* ⁶ făcând,
 Ori făcând,
 Marea trecând.
 Mai la urma tuturor,
 Aleargă *Petrana* cât ce poate,
 Cu rochița fâlfâind,
 Cu *malama* ⁷ vânt trăgând.

1. Numele fetei din casă, în cinstea căreia se colindă.

2. Alt refren în acelaș colind.

3. Cules de d-l C. N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea, din com. Aref, jud. Argeș.

4. Numele flacăului în cinstea căruia se colindă.

5. Refren după fiecare vers.

6. *Ori*, hori.

7. *Maramă*.

Dar și N. frate-al nostru,
 Înainte că-i ieșiă
 Și din gur' așa-i ziceă :
 —Taci tu, Petrano, nu mai plânge,
 Nu te duc, roabă să-mi fii,
 Și te duc, doamnă să-mi fii,
 Doamnă mie, curților,

Nuroră părinților,
 Stăpână argaților,
 Dar și N. frate-al nostru,
 El să fie sănătos,
 Cu-ai lui frați,
 Cu-ai lui părinți ¹.

76.

Din vadurile *Diului*,
 Mărului cu florile dalbe, ²
 Stă cutare tânăr călare,
 Pe-un căluț cam alb de spume
 Și se ceartă tot cu *Turcii*,
 Tot cu *Turcii*
 Și cu *Francii*,
 Să-și dea *Turcii* vadurile
 Și *Francii* corăbiile.
 Se certară-o zi de vară,
 O zi de vară
 Până 'n seară,
 Se certară
 Și le luară,
 Luară
Turcii vadurile
 Și *Fâncii* corăbiile,
 Le luară
 Și le trecură
 În cea țară a lui *Banaț*,
 Unde-i omu mai bogat
 Și fetele mai frumoase.
 Dete'n țară d'a-și robi,
 A-și robi
 Ce-ar mai robi,
 Robi trei zile de vară
 Și trei nopți robiră iară.
 Robi un *plean* de juni voinici
 Și alt *plean* de fete mari
 Și altul de nevestele,
 Că-s în țară multicele.
 Și-mi vin junii fluierând,

Fetele mari hore'nvârtind,
 Nevestele zdopăind.
 Dar pe urma tuturor,
 Tare-mi vine o *cociniță*,
 Si-mi aduce-o *coconiță* ;
Coconița smedioară,
 Cu *cosița* gălbioară.
 Pasă-i capu de *flurinți*,
 De *flurinți*
 De bani mărunți ;
Urechiuși
 De *strulechiuși*,
 Degețele
 De inele,
 Tare-mi vine tot plângând,
 Tot plângând,
 Moarte-și rugând,
 Fața-i dalbă sgăriind,
 Cine stă de mi-o mângâie ?
 Sta (cutare) făt-frumos,
 P'un cal mândru, *bătăios*.
 — Taci (cutare), nu mai plânge,
 Nu te ieau, roabă să-mi fii,
 Ci te ieau, doamnă să-mi fii,
 Doamnă mie, curților,
 Nor' bună părinților,
 Cumnățică fraților,
 Fraților,
 Surorilor,
 Gazdă călătorilor,
 Iar (cutare) făt-frumos,
 El să-mi fia sănătos ³.

1. Din manuscriptul brăilean cit.

2. Refren.

3. Cules de d-l C. N. Mateescu, din com. Titești, jud. Argeș.

XXV. *Fata peșită.*

77.

Cine-mi șeade 'n cap de masă,
Cetinule, cetioare dragă,
 Anicuța cea frumoasă,
 Cetinule, cetioară dragă¹.
 Seade la gherghef și coasă,
 Coasă rochii de mătasă,
 Nu știi coasă,

Ori descoasă,
 Ori lacrimi pe gherghef varsă.
 C'are să mi-o iea din casă,
 Să mi-o ducă peste munți,
 La părinți necunoscuți,
 Să mi-o deie la bărbat,
 La cine nu s'a uitat².

78.

Vin doi nourași din sus,
Lerului Doamne,
 Dar nu-s nourași de ploaie,
*Lerului Doamne*³,
 Și-s peșitori de-ai mătale.
 Intră, soro, la cămară,
 De-ți dă fața cu ghileală
 Și sprinceana cu *cerneală*

Și buza cu rumeneală.
 Și nu vine să te ceie,
 Și vine ca să te icie,
 Să te ducă peste munți,
 La părinți necunoscuți.
 Busuioc verde pe masă,
 Rămăi gazdă sănătoasă⁴.

79.

Vin doi nourași de sus,
Volerunda lerului Domnului,
 Cu veste și cu răspuns.
*Voleranda lerului Domnului*⁵
 Și nu-s nourași din sus
 Și-s peșitori la matală.
 Și nu viu ca să te vadă
 Și vine ca să te icie,
 Să te ducă peste mnți

La părinți necunoscuți,
 Să fi doamnă peste curți,
 Stăpână argaților,
Bancherita banilor
 Și tobă bătăilor⁶.
 Intră, soro, la cămară
 Și-ți dă fața cu ghileală
 Și buza cu rumineală
 Și sprinceana cu cerneală⁷.

1. Refren după fiecare vers.
2. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.
3. Refren după fiecare vers.
4. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.
5. Refren după fiecare vers.
6. Vers introdus numai în glumă; la fereastră nu se cântă.
7. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

80.

Lerului Domnului,

Sus în vâr de vișinel,
 Sus în vâr de vișinel ¹
 Este-un leagăn legănel,
 Dar nu-i leagăn, legănel,

Ci-i Maria, ochi-și negri,
 Sede la gherghef și coasă,
 Nu știu coasă,
 Ori descoasă,
 Ori lacrimi pe gherghef varsă ².

81.

Holeroiu, leroloiu Domnului,
 Ici în deal și mai la vale,
 Holeroiu, leroloiu Domnului ³,

Zării foc de lumânare,
 Și nu-i foc de lumânare,
 Ci mi-i strunga oilor.
 Dar la strungă cine este?
 Tot frățiorași de-ai mei:

— Dați mai tare,

Frățioare,

Că vin doi nouri de ploaie.

— Soro, nu te spăimântă,

Că nu-s nourași de ploaie.

Și-s pețitori de-ai matalc.

Intră, soro, la cămară,

Și-ți dă fața cu ghileală,
 Buzele cu rumineală.
 Pețitorii că sosiră,
 Multă zestre că-ți cerură:
 Două sute miorèle,
 Patru sute
 Ori cărunte ⁴,

O sută de berbeci mari,

Și trei sute de cărlani.

Și nu te cer, să te ceie,

Și te cer ca să te ieie,

Să te ducă peste munți,

La părinți necunoscuți.

Busuioc verde pe masă,

Rămâi, gazdă, sănătoasă ⁵.

82.

Iea Ileana vadra'n mână,

Cunună de vinețele,

Și-apucară prin grădină,

Cunună de vinețele ⁶,

Prin grădină

La fântână,

La fântâna stoborită,

De trei meșteri mari lucrată,

Trei meșteri ca trei păuni.

Unul sulița strujește,

Unul șoiman netezește,

Unul cărți dalbe cetește.

Cel de suliță strujește,

Ii cerură ineluș,

Ineluș

Din degetuș;

Cel de șoiman netezește,

Ii cerură merișorul,

Merișor

Din sânișor,

Știu bine că-i coptișor.

Cel de cărți dalbe cetește,

Ii cerură cununia.

Ea o da

1. Refrenul înaintea fiecărui vers se repetă.

2. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. Refren înaintea fiecărui vers.

4. Poate că : *cornute*.

5. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

6. Refren după fiecare vers.

Și blăstămă,
 Cununată tot cu ea,
 Tot cu ea,
 Cu doamna sa !
 Dela ușă, pân'la masă ,
 Numai valuri de mătasă ;
 Dar în valuri cine-mi coasă ?
 Tol Ileana ce frumoasă.

Nu știu : coasă,
 Ori descoasă,
 Ori lacrimi pe gherghef varsă.
 Cobilița
 Ca crăița,
 Cofițele
 Garofele !¹.

83.

Cel, cel, cel
 Prin cel, cel, cel (?),
 Prin cel vârf de vișinel,
 Leagăn verde de mătasă.
 Dar în leagăn cine șeade ?
 Tot M.² *diochiș*³ negri.
 Și nu șeade
 Cum se șeade,
 Și-mi coasă, și-mi *ghindoșeste*,
 Intr'un guler și-o basmă,
 Guleru-i
 Al fratelui,
 Basmău a vărului.
 Mai trase de-un firicel,
 Mai cântă de-un cântecel.
 Nu e cântec *muzicesc*⁴,
 Și-i cântec împărătesc.
 'Mpărăteasa mi-auziă,
 Și la ea că-mi trimeteă
 Tot *olac*
 După *olac*,
 Tot *olac*

Cu braț de fag ;
 De nu credeți, boieri mari,
 Vă urcați în foisor,
 Vă uitați pe câmp de flori.
 Unde-ți vedeă doi și trei,
 Aia-s *colăcerii* ei ;
 Mai pe urma celor trei,
 Se mai văd venind vreo doi.
 Acolo-i și N.⁵ al ei.
 Și nu vine ca s'o vază,
 Și vine ca să mi-o iea,
 Să mi-o iea din ceste curți,
 Să mi-o ducă'n alte curți,
 Alte curți,
 La alți părinți ;
 Nu mi-o iea, roabă să fie,
 Ci mi-o iea, doamnă să fie,
 Doamnă mare curților,
 Stăpâna argaților,
 Chelărița banilor.
 Ea să fie sănătoasă
 Ca doi trandafiri frumoasă⁶.

84.

Prin *nucet*,
 Prin *vișinet*,
 Mărul cu florile dalbe,
 Prin cel verde vișinel,

Mărul cu florile dalbe⁷.
 Dar în leagăn cine șeade ?
 M.⁸ *dochiși* negri
 Ea-mi coasă și-mi *cadinește*

1. Spus de I. Medelean din com. Capotești-Balotești, jud. Putna.
2. Numele fetei, pentru care se cântă colindul.
3. *Diochiș*, d'ochiși, d'ochi-și.
4. Credem că : *mojicesc*, cântec de mojic, de om de rând.
5. Ibovnicul fetei colindate.
6. Spus de Barbu Roșca, com. Galbeni, jud. R.-Sărat.
7. Refrenul după fiecare vers.
8. Numele fetei din casă.

Cu fir verde împletește
 Și cu roșu isprăvește.
 Dar pe drumuri cine-mi trece,
 Trece cară ferecate,
 Cu bani mărunți încărcate
 Și cu Domnu Carol întâiu.
 Câți trecură,
 Toți tăcură,
 Numai Domn Carol întâiu,
 El trecură,
 Nu tăcură
 Și din gură că-mi grăiră,
 Este-un leagăn de mătase :
 — Dă-mi, M. acel *cadin*,

Că și eu ți-oiu dăruiră,
 Tot cu cară ferecate,
 Cu bani mărunți încărcate
 Și-un căruț
 Cu bani mărunți.
 Grăi M. d'ochiși negri :
 — Nu-mi da, Doamne, acest dar
 [mare,
 Ci pe cel voinic călare,
 Care bate sara'n poartă,
 Cu ochi negri pe fereastră,
 Sprincenile'mparte sate.
 Domnul ruga-i ascultă,
 Și ea mult se bucură ¹.

85.

Sus la *vârșea* munților,
 Jos la răpa șoimilor,
 Unde râul se repede,
 Se repede
 P'o lespede,
 De făcut ce mi se face ?
 Face-mi două prundurele.
 D'între două prundurele,
 E M. ² d'ochi-și negri,
 De nălbește darur'le,
 Darur'le,
Soboanele,
 Pare-mi vine d'un junel,
 D'un junel
 P'un călușel,
 Tot veniă
 Moarte-și făcând
 Și din gură-așă-și grăind :
 — Fă-mă, Doamne, ce mă-i face,
 Fă-m' un voinicel șoimel,

Cu-aripioare
 Pesticioare,
 Cu piciorușe gălbioare,
 In prunduri ca să mă las,
 Pe M. să ți-o ieau.
 Nu ți-o ieau
 Roabă să-ți fie,
 Doamnă aleasă ca să-ți fie,
 Și ție și curților,
 Nor'dalbă părinților,
 Cumnăciică fraților,
 Fraților,
 Surorilor,
 Gazdă călătorilor,
 Stăpâna argaților.
 Iar M. d'ochi-și negri
 Ea să-mi fie dragăstoasă.
 Rămâi gazdă sănătoasă,
 Noi pornim la altă casă ³.

86.

Sus e frunza deasă,
 Jos e umbra groasă ;
 Jos la rădăcină
 La verdea tulpină

Leagăn de mătase.
 Si'n el cine-mi coase ?
 (Cutare) d'ochiși negri,
 Coase, *ghindesește*,

1. Împărt. de d-l Daniil Răuțescu, com. Dragoslavele, jud. Muscel.
2. Numele fetei din casă.
3. Cules de d-l C. N. Mateescu, din com. Aref, jud. Argeș.

Pe mare privește
De-o corăbioară
Mică, gălbioară.
Ș'in ea cine-mi vine?
Vin neguțatori.
Nu-s neguțatori,
Ci-s colindători,
Ce-mi vin colindând,
De (cutare) întrebând,

De (cutare) ochi-și negri,
Ca să mi-o deștepte
Și să mi-o colinde.
De s'o deșteptă,
Noi grâu om luă
Și-o vom sămăna.
Găzduță frumoasă,
Rămăi sănătoasă¹.

XXVI. *Fata și flăcăul «se'ntrec».*

87.

Lerui, leo,
La lină fântână,
La colț de grădină,
Lerui leo,²
Strujește,
Prujește,
Cristina frumoasă
Cu cosița groasă,
Cu sprinceana trasă,
Cu geana sumeasă,
Chip de jupâneasă.
Strujește,
Prujește,
Din gură grăește:
— Ion voinicel,
Nu pruji cu mine,
Că eu nu-s ca tine;
Dar tu vezi,
Nu vezi,
Pe gură de vale
Spre soare răsare,
Cele livezi verzi?
Dar nu-s livezi verzi,
Și-s flori de-ale mele,
N'ai treabă cu ele.

Ion voinicel,
Strujește,
Prujește,
Din gură grăește:
— Catincă frumoasă,
Nu struji cu mine,
Bunu-s decât tine,
Dar tu vezi,
Nu vezi,
Pe cei munți
Cărunți,
Cu oi de-ale mele,
Printre dalbe oi
Merge *ciorpănei*,
Da nu-s *ciorpănei*,
Ci sunt *ciobănei*.
Ce, de-or chiul,
Oi dalbe-or porni,
Prin gură de vale,
Prin flori de-ale tale.
Fruntea le-or *frunți*;
Coadă le-or *codi*,
Ce-or mai rămănea,
Mocani s'or întoarce,
Chișițe le-or face,

1. Cules de acelaș, din com. Titești, jud. Argeș.

Variante în G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 82—88; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 29—40 și 58—60; Voronca, *op. cit.*, p. 63; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 54—7; *Șezătoarea*, XIII, p. 111—2 și 115—7; Tuțescu, *op. cit.*, p. 16—7, 43—5, 52—3, 55; *Un mănunchiu de colinde*, p. 9, 16, 46, 64; I. G. Bibicescu, *op. cit.*, p. 253; R. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 11 cu melodie.

2. Refrenul înaintea a câte două versuri.

'Nglugă le-or aruncă,
 Și de le-or purtă
 Rar la zile mari,
 Seara de Ajun,
 Ziua de Crăciun

Și de Bobotează,
 Când preoți botează,
 Lumea'ncreștinează,
 Lumea și norodul
 Și pe noi cu totul¹.

XXVII. *Voinicul călare.*

88.

La cel merișor *prăsad*,
Voleranda lerului Domnului,
 Mândru-i danțul de-adunat,
 Voleranda lerului Domnului.²
 Dar danțul de ce mai este?
 De fete și de nevește.
 Ionică, făt-frumos,
 Fiul lui Domnul Hristos,
 Nu descalecă turcește,
 Descalecă voinicește,
 Leagă calul d'ici coleă,

D'ici, *coaleă*, de o *mlădoacă*,
 Că-i mlădoaca de măr dulce,
 Nu m'ndur de-a mă mai duce,
 De dulceața merilor,
 De mirosul florilor,
 Și de-a trandafirilor,
 De șuierul șerpilor,
 De cântecul broaștelor,
 De dragostea fetelor.
 Busuioc bătut de brumă,
 Rămâi, gazdă, noapte bună!³

89.

Ce născură,
 Ce-mi crescură?
 Din părul mare, rotat,
 Mult sobor s'a adunat,
 Dar soborul de ce-mi este?
 Numai fete și neveste,
 C'așa Dumnezeu voește.
 Crucea-mi este de-un voinic,
 Ochi la vale-și aruncă.
 Pe sub zarea soarelui,
 Și-mi zări un pănel.
 Și nu-mi fuse pănel,
 Ci îmi fuse făt-frumos,
 Imbrăcat în haine verzi.
 El la nuntă când plecă,
 Buna ziua că le da,

Nimenea nu-i mulțamiă
 Decât sing' ibovnică.
 — Descalecă dumnetă,
 Leagă murgul de *mlădeă*,
 Că-i mlădeaua de măr dulce,
 Și murgul nu se mai duce.
 Și jucară gene'n gene,
 Ca doi porumbei la pene;
 Și jucară faț' la față,
 C'așa Dumnezeu ne'nvață.
 Rabdă tu, murgu, legat.
 Cum răbdat-am eu în sat,
 Ne'nsurat, necununat,
 Căci dacă m'oiu însură,
 Drumul ție că ți-oiu da,
 Pe coasta *coșterului*⁴,

1. Din manuscriptul brailean, cit.

Varianta în G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 75-6.

2. Refrenul după fiecare vers.

3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. De sigur ca: *coștreiu*.

Pe valea ghizdeului,
De-i mânca
Ce ți-a plăcea,
De-i bea apă strecurată,

Strecurată
Printre piatră,
Până-i face ceafa lată!¹.

90.

Lerului Domnului,
Pe sub soare mai la vale,
Pe sub soare mai la vale²
Lerui Domnului³,
Trece-un voinic călare,
Cu calul numai sudoare,
Pintinog cu trei picioare.
Nimenea nu-l întrebă,
Numai Greaca Catincă,
Se oprește
Și grăește,
Și grăește,
Muntenește:
— Ionică făt-frumos,
Leagă calul ici-coleă,
Ici-coleă

De cea zăbreă,
Că de-aici nimeni nu-l iea,
Că-i zăbreaua de măr dulce,
Nu te teme că s'a duce;
Ionică ascultă,
Căluțul că și-l legă,
Bine dealul nu suiă,
Murgul priponul rupeă,
Rupe murgul și se duce
Pe valea coteiului,
La floarea ghizdeiu'ui,
Dar ghizdeiu' s'a uscat,
Murgul șeade nemâncat,
Nemâncat,
Neadăpat⁴.

91.

Vârăi mâna'n buzunar,
Scosei cheia grajdului.
Grajd de piatră descuiai,
Și înuntru că intrai,
Și pe murgu alesi,
L-alesei,
Il periei,

Coama lui fuior de casă,
Coadă lui tot de mătasă,
Pe spinare pete multe
Și cu țintișoare'n frunte.
Să-i dau fân și viorele
Și apă cu acadăle⁵.

92.

Vin doi nourași din sus,
Și nu-s nourași din sus;
Ionică, făt-frumos,
Pe-un cal negru și lucios,
Și la perișor frumos.
Nu-mi descalecă turcește,

Descalecă voinicește.
Leagă calul ici-coleă,
Ici-coleă,
De cea zăbreă,
Că-i zăbreaua de măr dulce,
Nu te teme că s'a duce.

1. Cules din Novaci, Jud. Gorj, împărt. de d-l H. N. Țapu, prin d-l Șt. St. Tuțescu.

2. Refrenul înaintea fiecărui vers, care se repetă.

3. Refren înaintea fiecărui vers, ce se repetă.

4. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. *Idem.*

Să-i dăm fân cu viorele
 Și apă cu floricele.
 — Sezi, murgule, ici legat,
 Cum șed și eu ne'nsurat,
 Ne'nsurat,

93.

Ce sboară pe lângă cer?
 Sboar'un stol de porumbei,
 Dar nu-i stol de porumbei,
 Și-i N. ² în haine verzi,
 Nu-i N. în haine verzi,
 Și-i N. pe-un cal galben,
 Pe-un cal galben, alb de spume.
 Și nu-i galben din făptură,

94.

Sus, pe apa *Jiului*,
 Domn din cer,
 Vin coconi d'ai *Diului*,
 Domn din cer ⁴,
 Și d'ai *Diamantului*.
 Dar nainte cine-mi vine?
 Vine N. ⁵ făt-frumos,
 Pe-un cal negru, mângâios.
 Vine, calul tot jucând,
 Tot jucând
 Și nechezând,
 La părinți tot mulțumind.
 Ce bun cal de'ncălecat,
 Bune haine de'mbrăcat.

Necununat,
 Că dacă m'oiu însură,
 Ție drumul că ți-oiu da,
 Și te-oiu duce unde-i vrea ¹.

Galben sare
 Și-mi răsare,
 Munți pârliti
 Și *odráviți*.
 Galben sare'n piatră seacă,
 Piatra seacă
 'N patru crapă ³.

Calcă calu'n câmpul roșu,
 Câmpul roșu
 Mi'nverzește,
 Voinici cai că mi-i încură:
 Calcă calu'n văi adânci,
 Văi adânci
 Și apa cură,
 Voinici cai că mi-i încură:
 Calcă calu'n piatră seacă,
 Piatra seacă,
 Se'mplinește,
 Voinici cai că-mi potcovește
 Cu potcoave de argint,
 Cum nu s'a mai pomenit ⁶.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Numele feciorului din casă, în cinstea căruia se colindă.

3. Spus de D. Leșu, com. Mihaiu Bravul, jud. Brăila.

4. Refren după fiecare vers.

5. Numele voinicului din casă.

6. Cules din com. Goleștii-Badii, jud. Muscel, împart. de d-l D. Mi-halache.

Variante în *Șezătoarea*, I, p. 183; N. Pasculescu, *op. cit.*, p. 12, 51—2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 98; Șt. St. Tușescu, *op. cit.*, no. 39—40, 52; *Un mănunchiu de colinde*, p. 11, 45; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 46—48.

XXVIII. *Jocul.*

95.

La cel păr mare, 'nrotat,
 Mult *sobor* s'a adunat,
 De boieri și de cucoane,
 Da-s mai multe fete mari.
 Se prinseră și jucară
 Și jucară
 Față'n față,

C'asă Dumnezeu i'nvată;
 Și jucară gene'n gene,
 Ca doi porumbei la pene;
 Și jucară
 Cât jucară,
 Până rândul se'ncheiară¹.

XXIX. *Gazda, patul și porumbeii.*

96.

Sculați, sculați, boieri mari,
 Dar sculați și nu dormiți,
 Că nu-i vreme de dormit,
 Ci e timp de veselit.
 La *trupina* nucului
 Este-un pat
 Mândru rotat,
 Ca scândurile de brad.
 Dar pe pat
 Ce-i așternut?
 Iarbă verde dela Prut?
 Dar pe pat
 Cine-i culcat?
 Fecioraș de împărat.
 Dar pe sub cap ce i-ați pus?

Periniță de burmuz.
 La picioare
 Flori de Doamne,
 La mânuțe
 Flori albuțe;
 La ferești
 Flori domnești;
 La podele
 Rândunele;
 Prin colțurile
 Turturele.
 Busuioc al fetelo,
 Brebenei nevestelor,
 Să trăiți bucușoși,
 Ca trandafirii cei frumoși².

97.

Dinaintea istor curți,
 Sunt doi meri nanți, minunați,
 De tulpină despărțiți,
 De vârfuri împreunați.
 La tulpina merilor,
 Este-un pat mândru'ncheiat,
 Cu scânduri dalbe de brad,
 Cu stâlpii strujiți de fag.
 Iar în pat ce-i așternut?
 Covor verde de mătasă.

Peste cela, peste toate
 Este-o velință pestriță.
 Dar acolo cine-mi doarme?
 Doarme domnul istor curți,
 Cu-a lui Doamnă di'mpreună,
 Cu-ai lui dragi de coconași,
 Că-s frumoși și drăgălași,
 Parcă-s niște năsturași.
 Iar din spate și din piept,
 Luna și cu soarele,

1. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Cules din com. Vârfu-Câmpului, jud. Dorohoiu, împart. de d-l D. Urzica.

Mai sunt doi luceferei
 Pe amândoi umerei,
 Strălucesc ca soarele,
 Să se vază nopțile.
 Iară Doamna se sculă,
 Cu glas mare că strigă :
 — Scoală, Doamne, fii dormit,
 Că ne-a nins, ne-a viforît.
 Dară Domnul i-a răspuns :
 — Odihnește, doamnă, bine,
 Că n'a nins, n'a viforît,
 Vânt de vară ne-a bătuț,
 Merii că s'au clătinat,
 Peste noi s'au scuturat,
 De mirosuri ne-au umplut.
 Ce-i mai mândru pe pământ ?
 Să se-aleagă doi din noi,

Să sară în cea grădină,
 Rup'un fir și-un trandafir,
 Și-o stâlbă de busuioc ;
 Busuiocul fetelor,
 Mirosul bătrânilor.
Sfântul marele Vasile
 Și sfântul *Botez* ce vine,
 Să-l ajungeți cu mult bine,
 Cu dar și cu bucurie.
 Că cu dar v'a dăruit,
 Cu aur și cu argint,
 Cu pânea de pe pământ,
 Că-i doar dela Duhul sfânt,
 Ce nu mai are sfârșit.
 La mulți ani cu sănătate,
 Că-i mai bună decât toate ¹.

98.

A cui sunt aceste curți,
Voleranda lerului Domnului,
 Așa nante, *stoborate,*
Voleranda lerului Domnului ²,
 Cu stoborul pe departe ?
 Dar departe de stobor,
 Este-un măr, mare'nrotat ;
 Iar la umbra mărilor

Este-un pat
 Mare'nchingat,
 De nouă meșteri lucrat.
 Dar pe el cine-i culcat ?
 Dumnealui și Dumneaei.
 La picioare
 Tot pistoale,
 La capete portocale ³.

99.

A cui sunt aceste curți,
 A cui sunt aceste curți ⁴,
 Așa nante, stoborate,
 Cu stoborul pe departe.
 Mai departe de stobor,
 Salt'un pâlț de porumbei.
 Și-mi săltară,
 Și-mi sburară,
 Și mai sus că se'nălțară,
 Printre nori s'amestecară,
 Jos, mai jos că se lăsară.

Luă apă 'n gurișoară,
 Petricile
 'N degețele.
 Și mai sus că se'nălțară,
 Pe stoborii curților
 Și cu apă rourară,
 Și cu pietrile sunară,
 Un domn bun se deșteptară.
 Domn bun cum ieși afară,
 Se uită în patru părți,
 Zări pâlț de porumbei,

1. Se cântă din gură și vioară în seara ajunului Sf. Vasile ; cules din com. Cărăpcești, jud. Tutova, și împart. de d-l N. Bradea.

2. Referenul după fiecare vers.

3. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. Fiecare vers se repetă.

Iute'n curte că intră,
 Intinse mâna la coardă,
 Să iea arcu și săgeata,
 Să-mi săgete porembei.
 Grăi porumb gălbior:
 — Domn bun, nu ne săgetă,
 Că nu suntem porumbei,
 Ci suntem tot îngerei,
 Dela Dumnezeu trimiși,
 Ca să măsurăm pământul,

Pământul cu stânenul,
 Și cerul cu cugetul.
 Și pe unde-a fi mai mult,
 Să facem dealuri și văi,
 Văi adânci cu ape reci,
 Și la șes tot *gurguèle*,
 Să șează mocani pe ele,
 Să cânte din fluieri,
 Din fluierule
 De jële !¹

100.

Dinaintea istor curți,
 Sunt doi meri mari înrotați.
 De tulpine despărțiți,
 Iar de crângi amestecați.
 La tulpina merilor,
 Este-un pat

Mare'ncheiat,
 Dar pe el ce-i așternut ?
 Postav verde mohorit.
 Dar cine doarme pe el ?
 Doânnul Ștefan² singurel
 Și cu dragii coconași³.

101.

Icea, Doamne,
 Icea Doamne,
 Florile dalbe de măr,
 În ăste case minunate,
 În ăste curți eu ziduri nalte,
 Cu porțile ferecate
 Cu scările învârtejate,
 Doarme-și, doarme-și buni boieri,
 Florile, flori dalbe de măr,
 Și mi-și doarme pe căpătăie,
 Cu *ișlice* puse'n cuie,
 Cu pistoale'n cingătoare,
 Cu paloșe lucitoare,
 Chiotori
 Cu cântători,
 Florile, flori dalbe de măr⁴.
 Cine-și mână să-i deștepte ?
 Mână un stol de porumbei.

Pe poartă porumbi-mi saltă⁵.
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus, mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară ;
 Jos, mai jos că se lăsară,
 Potriva divanului,
 Drept casele domni-și buni.
 Pe zăbrele d'argintêle,
 La ferești cu floricele.
 Și-mi cântară,
 Mi găngurară,
 Mari boieri nu-mi deșteptară,
 Florile, flori dalbe de măr.
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus, mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară,

1. Cules din com. Țepu jud. Tecuciu.
2. Numele gazdei, în cinstea căruia se colindă.
3. Cules din com. Negrileşti, jud. Tecuciu.
4. Referen neregulat.
5. Acest vers și cele două dinaintea lui se repetă fiecare unul după altul.

Jos, mai jos că se lăsară,
 In prundurile mări-și dalbe,
 Și-mi luară'n aripioară,
 Apușoară limpejoară,
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus, mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară ;
 Jos, mai jos că se lăsară,
 Potriva divanului,
 Drept casele domni-și buni,
 Pe zăbrele d'argințele,
 La ferești cu floricele.
 Din aripioare-mi scuturară,
 Cu apșoară-mi râurară,
 Mari boieri nu mi deșteptară,
 Florile, flori dalbe de măr.
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus, mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară ;
 Jos, mai jos că se lăsară
 In prundurile mări-și dalbe,
 Și-mi luară'n ghierușele
 Petricele măruntele,
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus, mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară,
 Jos, mai jos că se lăsară,
 Potriva divanului,

Drept casele domni-și buni.
 Pe zăbrele d'argințele,
 La ferești cu floricele,
 Cu pretrele-mi grândurară,
 Mari boieri mi se deșteptară,
 Florile, flori dalbe de măr.
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară,
 Jos mai jos că se lăsară
 In *jitnițele* domni-și buni.
 Și-mi luară'n ciocurèle,
 Grăurele, d'aurele,
 Și-mi săltară
 De-mi sburară,
 Sus, mai sus că se'nălțară,
 C'un nor dalb s'amestecară,
 Jos, mai jos că se lăsară,
 Potriva divanului,
 Drept casele domni-și buni,
 Pe zăbrele d'argințele,
 La ferești cu floricele,
 Cu grăurele-mi sămănară,
 Mari boieri se bucurară.
 Și pe noi ne *dăruiară*
 C'așă-i legea lui Crăciun.
 Lui Crăciun
 Celui bătrân,
 Florile, flori dalbe de măr,
 Să trăiți la mulți ani¹.

102.

Moș Crăciun cel mai bătrân,
 Cu-a lui barbă peste sân,
 Leroi, Doamne, leroi,
 Moș Crăciun șeade la masă,
 In *zorzoane*² de mătășă,
 Leroi, Doamne, leroi³.

Și sculați, boieri, sculați,
 Și sculați copilele,
 Să măture curțile.
 Curțile sunt *jugrăvite*,
 Pe din afar' poleite ;
 Iar de-asupra celor curți.

1. Cules din com. Aref, jud. Argeș, de d-l C. N. Mateescu, prof.
 Variante în Voronca, *op. cit.*, p. 61, 64, 65 ; R.-Codin, Mihalache,
op. cit., p. 12 ; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 42—43, 58, 60—61 ; Ghilușul, I,
 no. 1, p. 4—5 ; Albina, XVI, p. 543 ; G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 77

2. Imbrăcaminte, vestmânt.

3. Referenul după fiecare două versuri.

Sunt doi pomi mari înfloriți,
De cotoare¹ depărtați,
De vârfețe² 'mpreunați.
Moș Crăciun cel mai bătrân,
Cu-a lui barbă peste sân,
Are-un cal cam gălbior,
Nu-i galben de gălbior,
Ci-i galben de-alergător,
Că-l gonește-un vânător,
Pe fața pământului,
Pe suflarea vântului.

Moș Crăciun cel mai bătrân,
Puse mâna pe saiele,
Scoase-un pâlc de turturele;
Turturelele sburară,
Tot mai sus se înălțară,
Și pe-un munte se lăsară,
Petricele'n guși luară,
Pe pământ iar se lăsară,
Pietricele lepădară;
Moș Crăciun cel mai bătrân,
Cu-a lui barbă peste sân.

La anul și la mulți ani! ³

103.

Lerui Doamne,
Sunt doi meri mari înroțați,
Lerui Doamne⁴,
De tulpină depărtați,
De vârful amestecați.
Jos la trunchiul merilor,
Este un pat
Mare 'nchegaț
Cu dalbe stinghii de fag,
Cu dalbe scânduri de brad,
Cearșaf verde mohorît.
Căpătăi
Dalbe gutui,
Dar în pat
Cine-i culcat?
N.⁵ răsturnat

Cu-a lui dalbă 'mbrățișat.
Dar cu ce sunt înveliți?
Velnicioasă
Petricioară.
Și-mi dormiră
Ce-mi dormiră,
Doamnă din somn se treziră:
— Scoală N., că-i fi dormit,
Că ne-a nins, ne-a viforît,
Flori de măr s'au scuturat,
Peste noi,
Peste-amândoi,
Peste feți
De copofeți.
Ei să fie sănătoși
Ca doi trandafiri frumoși⁶.

XXX. Ostașul domn.

104.

Doamnele,
'N prundurile mării,
Doamnele,
Născut-au, crescut-au,

Născut-au, crescut-au⁷
Doi, trei păltiori,
Nalți și gălbiori,
Sus e frunza deasă,

1. Trunchiuri, tulpini.
2. Vârful.
3. Cules de d-l N. I. Dumitrașcu, com. Turburea, jud. Dolj.
4. Refrenul înaintea fiecărui vers.
5. Numele gazdei.
6. Dela Barbu Roșca, com. Galbeni, jud. R. Sărat.
7. Culegere din Com. Țepu, jud. Tecuciu.

Jos d'umbrî¹ aleasă ;
 Sus, frunza-i mărunță,
 Jos d'umbră rotundă.
 Sub d'umbrîta lor,
 Cine se d'umbrește ?
 Cele oști lesești,
 Sunt și românești.
 Cele oști lesești
 Ele domni că-și are.
 Cele românești,
 Ele domn că n'are.
 Și ce-au mai umblat,
 Și ce-au trepădat,
 Până ce-au aflat
 D'un tânăr cocon,
 Pe nume Ion.
 Întâi că-l cerură,
 — Dă-ni-l, taica, dă-ni-l,
 Dă-ni-l, maică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l pe Ion,
 Că e bun de domn.
 Taică-seu nu vrură,
 Maică-sa nu vrură,
 Că e mititel
 Și e crudicel
 Și că el nu știe
 Cal de-a'ncălecară,
 Cisme de-a'ncălțară,
 Cal în ching'a strânge.

XXXI. *Gazda binefăcătoare.*

105.

Bună vremea la fereastră,
 La boieri, la dumneavoastră,
 Ia sculați,
 Boieri, sculați,
 Vestea noastră de-ascultați,
 Că s'a născut Dumnezeu
 Cu vestmântul mohorît,
 Lung din cer până'n pământ.
 Luciă, mare, soarele,
 Iar la dreapta stelele.
 S'a facut pârâu de vin,

Săbioar'a'ncinge,
 Grele oști de-a'nfrânge.
 De-al doilea-l cerură :
 — Dă-ni-l, taică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l, maică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l pe Ion,
 Că e bun de domn.
 Căci în oastea noastră,
 Sunt ostași bătrâni,
 Pe el va'nvățară,
 Cal de-a'ncălecară,
 Cisme de-a'ncălțară,
 Cal în ching'a strânge,
 Săbioar'a'ncinge,
 Grele oști de-a'nfrânge.
 De-al treilea-l cerură,
 Și mi-l dăruiră
 Cu un vestmânt lung,
 Lung până'n pământ.
 Pe poala vestmântului,
 Scris-a luna cu lumina
 Și soarele cu căldura.
 In cei doi umerei,
 Doi luceferei.
 Câteși nouă mărire,
 Trece Ion oștile.
 Iară Ion făt-frumos,
 El să fie sănătos
 Ca un trandafir frumos¹.

Dumnezeu că mi-a sosit.
 Se scăldară,
 Se'mbăiară,
 Cu sfânt mir se miruiră,
 Cu vestmânt de primăvară,
 Vestmânt negru, mohorît,
 Tare-i lung până'n pământ,
 Parcă-i soare răsărint.
 Mai dela vale de el,
 Scaldă-se și Moș Crăciun,
 Dar Dumnezeu ce-mi grăii :

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

— Măi, tu cui te 'mpotrivești ?
 — Ție că mă 'mpotrivesc ¹,
 De mă scald, de mă 'mbăiez,
 C'am fost tânăr, și-am putut,
 Fapt-am casă lângă drum,
 Ospătat-am flămâgioșii,

Incălzit-am friguroșii.
 Faceți, taică. puțurèle,
 Pe la câmpurile grele,
 Fî-vei, Doamne, unde vâ,
 Fericit de vieața ta ².

106.

Post-am tânăr și-am putut,
 Făcui casă lângă drum,
 Incălzit-am friguroșii,
 Ospătat-am flămâgioșii,
 Adăpat-am secetosii.
 Dar eu Doamne-am mai făcut

Puțurèle
 'N câmpuri seci,
 Podurele
 'N gloduri grele,

Să treacă care pe ele.
 Dar carele 'mpovorate,
 Cu lanțurile de fier legate.
 Dar vătaful carelor,
 Și pe noi ne-o dăruî,
 Cu colacul lui Crăciun,
 C'o vadră, două, de vin,
 C'așa-i legea din bătrâni,
 Din bătrâni.
 Din oameni buni ³.

107.

Dinaintea cestor curți,
 Cestor curți,
 Cestor domnii,
Oi leron dalero Doamne,
 Născutu-mi-a, crescutu-mi-a,
 Nouă meri,
 Ca nouă veri,
Oi leron dalero Doamne,
 De tulpină-s depărtați
 Și de vârfuri încurțați.
 La vârfuri la nouă meri,
 Ardu-și nouă lumânări,
 S-un îmi ard și jos îmi pică.
 Picătura cea dintâi,
 Faptu-mi-s'a râu de vin,
 Râu de vin
 Și lac de mir,
 Râu de apă limpejoară.
 Scaldă-și bunul Dumnezeu,
 Se scaldă
 Și se 'mbăiă,
 Cu bun mir se miruîă,
 'N vestmânt alb se primeniă,

Mai de-a rând cu Dumnezeu,
 Se scaldă și moș Crăciun,
 Moș Crăciun,
 Sfântul bătrân,
 Se scaldă
 Și se 'mbăiă,
 Cu bun mir se miruîă,
 Cu apă se limpeziă,
 'N vestmânt alb se primeniă,
 Mai de-a rând cu dumnealor,
 Scaldă-și toți sfinți părinți,
 Se scaldă
 Și se 'mbăiă,
 Cu bun mir se miruîă,
 Cu apă se limpeziă,
 'N vestmânt alb se primeniă.
 Mai de-a rând cu dumnealor,
 Scaldă-și Ion Sfânt Ion,
 Se scaldă
 Și se 'mbăiă,
 Cu bun mir se miruîă,
 Cu apă se limpeziă,
 'N vestmânt alb se primeniă.

1. *A se împotrivi* în loc de *a se potrivi*, *a se măsura* cu.
 2. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuci.

3. *Idem*.

Mai de-a rând cu dumneelor,
Scaldă-și icea'n cest Domn bun,

Domn bun

Jupân Costandin,

Se scăldă

Și se'mbăia

Cu bun mir se miruia,

Cu apă se limpeziă,

'N vestmânt alb se primeniă.

Toți mai marii cum tăcuse,

Rupse-și marii de-mi grăise,

De-mi grăise

Cap de masă,

Cap e bunul Dumnezeu.

Grăi bunul Dumnezeu :

— Costandine, fătul meu,

Dar tu cui te potrivești :

De te scalzi, de te'mbăezi,

Ori mie, ori sfinților,

Ori lui Crăciun, sfânt bătrân,

Ori lui Ion, sfânt Ion ?

— Alei Doamne Hristoase,

Dar eu cui mă potrivesc,

De mă scald, de mă'mbăiez ?

Nici ție, nici sfinților,

Nici lui Crăciun, sfânt bătrân,

Nici lui Ion, sfânt Ion ;

Mă potrivesc faptelor,

Ce mai fapt,

Doamne, am fapt !

Am fost tânăr și-am putut,

Mi-a dat mâna și-am făcut,

Podurèle

La tini grele,

Câți treceau,

Toți mulțămiau.

Și cât fapt, Doamne am făcut ?

Puțurèle

'N drumuri grele,

Câți setoși, Doamne, treceau,

Acolo se adăpau,

Bodaproste mulțămiau.

Și alt fapt, Doamne am făcut,

Tot cu casa lângă drum.

Și-am întins masa la drum,

Câți flămânzi, Doamne, treceau,

Acolo mi se opriau,

Se opriau,

Se ospătau,

Bodaproste mulțămiau.

Astor fapte-mi potrivesc,

De mă scald; de mă'mbăiez.

Toți mai marii că-mi tăcuse.

Rupse-și marii de-mi grăise,

De-mi grăise

Cap de masă,

Cap e bunul Dumnezeu.

Grăi bunul Dumnezeu :

— Costandine, fătul meu,

Ce mai fapte mari făcuși.

Mergi la raiu nejudecat,

Găsești raiul descuiat,

Intri'ntr'insul ne'ntrebat¹.

108.

Bun Jupân N.,

Bun gând s'a gândit,

Frumos prânz a'ntins.

La prânz ce-mi chemase ?

Doi, trei oameni buni,

Megieși bătrâni.

La prânz mi-i chemase,

Bine-i așezase

Unul lângă altul.

Din pahar deșerte,

Din gură gărește :

— Beți, boieri, mâncați

Și mă ascultați

Să vă povestesc.

Ceastă noapte mare,

Puțin somn *somnai*,

Frumos vis visai.

D'ici din curtea mea,

Unde se făcea

D'un lac iezărel :

1. Din manuscrisul brailean cit.

La mijloc de lac,
De-o stană de piatră.
Cam la cap de stană,
Doi meri înfloriți,
Bine înfloriți.
Pe margini de lac,
Trestuică mărunță,
Răchită'nflorită.
Peste *cheș* de lac,
Trec,
Mi se petrec,
Două păsărele.
Toți molcum tăcuse,
Rupse-și de-mi grăise
Dela cap de masă
Bunul Dumnezeu :
— N., fătul meu,
Visul ce-ai visat,
Să n'ai d'imputat,
Este-adevărat
Cel lac iezărel,
Vinul ce ți-ai dat,
Să n'ai de imputat.
Cea stană de piatră,
Masa ce ti-ai dat,
Să n'ai de 'mputat.
Tot e-adevărat.
Cei meri înfloriti,
Tu și doamna ta.
Iar prejur de meri,
Meri mai mărunței,
Cuconașii tăi,
Pe margini de lac,

Trestuică mărunță,
Fini ce-ai botezat,
Și ce-ai cununat,
Să n'ai d'imputat,
Este-adevărat.
Răchită'nflorită,
Vita ce ți-ai dat,
Să n'ai d'imputat,
Este-adevărat.
Peste *ches* de lac,
Două păsărele,
Dar nu-s păsărele,
Și sunt păhărele,
Trec,
Mi se petrec,
Dela fini la nași,
Dela nași
La fini,
C'așă-i din bătrâni,
Rar la zile mari,
Seara de Ajun,
Ziua de Crăciun
Și de Bobotează,
Când preoți botează,
Lumea'ncreștinează,
Lumea și norodul
Și pe noi cu totul.
Icea'n acest domn bun,
Bun, jupân N.
Fie-mi sănătos,
Cu casă,
Cu masă,
Cu-a lui jupâneasă¹.

109.

La vârfuri de nouă meri,
Oi leroim dai leroi Doamne,
Ardu-mi nouă lumânări,
Sus îmi arde, jos îmi pică,
Oi leroim dai leroi Doamne,
Pică una, pică două,
Picătura cea de-a noua,
Oi leroim dai leroi Doamne²,
Pică'n apă limpioară.

Da 'n ea cine se scăldară ?
Se scăldă bunul Dumnezeu,
Se scăldară,
Se'mbăiară,
Cu bun mir se miruiră,
In dalb veșmânt se primeniră,
Intr'un leagăn se urcară,
Sus în slavă se'nălțară.
Mai de-a rând cu Dumnealui,

1. Din manuscriptul brăilean, cit.

2. Referen ce vine de obicei după fiecare două sau trei versuri.

Se scaldă bătrân Crăciun.
 Se scaldară,
 Se'mbăiară,
 Cu bun mir se miruiră,
 In veșmânt dalb se primeniră,
 Intr'un leagăn se urcară,
 Sus în slavă se'nălțară,
 Sus în slava cerului.
 Mai de-a rând cu dumnealui,
 Se scaldă și sfânt Ion.
 Se scaldară,
 Se'mbăiară,
 Cu bun mir se miruiră,
 In dalb veșmânt se primeniră,
 Intr'un leagăn se urcară,
 Sus în slavă se înălțară,
 Sus în slava cerului.
 Mai de-a rând cu dumnealui,
 Se scaldă toți sfinții de-a rând,
 Se scaldară,
 Se'mbăiară,
 Cu bun mir se miruiră,
 In dalb veșmânt se primeniră
 Intr'un leagăn se urcară,
 Sus în slavă se'nălțară,
 Sus în slava cerului.
 Mai de-a rând cu dumnealui,
 Se scaldă și omul bun,
 Se scaldară,
 Se'mbăiară,
 Cu bun mir se miruiră,
 In dalb veșmânt se primeniră
 Și într'un leagăn se urcară,
 Sus în slavă se înălțară,
 Sus în slava cerului.
 Atunci Dumnezeu grăiră :
 — Cui, Domn bun, te potrivești ?
 Sau mie, sau lui Crăciun,
 Sau lui Sfântu Sfânt Ion ?
 — Făcut-am casă la drum,
 Cu casa de lângă drum,
 Incălzit-am friguroșii,
 Nemerit-a s'a'ncălzit,
 Tot bodaproste mi-au dat
 Și mai multe mulțumiri.
 Eu de mulțumita lor,
 Infloriam

Și mărgăriam,
 Sus în slavă mă'nălțam.
 Am fost tânăr și-am putut,
 Mi-a dat mâna și-am făcut,
 Tins-am masă lângă drum,
 Cu masa de lângă drum,
 Nemerit-au flămângioșii,
 A nemerit, a ospătat,
 Tot bodaproste mi-a dat.
 Eu de mulțumita lor,
 Infloriam
 Și mărgăriam,
 Sus în slavă mă'nălțam.
 Am fost tânăr și-am putut,
 Mi-a dat mâna și-am făcut,
 Ridicat-am cruci la drum,
 La crucea de lângă drum,
 Nemerit-au rătăciți,
 Nemerit-au, s'a'nchinat,
 Cale dreaptă și-a luat.
 Tot bodaproste mi-au dat.
 Eu de mulțumita lor,
 Infloriam
 Și mărgăriam,
 Sus în slavă mă'nălțam.
 Am fost tânăr și-am putut,
 Mi-a dat mâna și-am făcut,
 Făcut-am puturi la drum.
 Nemerit-au secetoșii,
 Nemerit-au și-au băut,
 Tot bodaproste mi-a dat.
 Eu de mulțumita lor,
 Infloriam
 Și mărgăriam,
 Sus în slavă mă'nălțam.
 Fost-am tânăr și-am putut,
 Mi-a dat mâna și-am făcut,
 Făcut-am poduri și șusele,
 Să treacă mărfuri pe ele,
 A trecut și n'a stricat,
 Tot bodaproste mi-a dat.
 Eu de mulțumita lor
 Infloriam
 Și mărgăriam,
 Sus în slavă mă'nălțam.
 Atunci Dumnezeu grăia :
 — Ferice, om bun, de tine,

Făcuși bine
 'N astă lume,
 Gășiși bine
 În ceea lume ;
 Când la raiu vei vrea să mergi,
 Găsești raiul descuiat,

Șezi la masă nechemat,
 Bei pahar nesupărat.
 Dumneavoastră să trăiți,
 Să trăiți,
 Să mărgăriți
 Și tot fericiți să fiți¹.

II O.

Dinaintea istor curți,
Voleranda lerului Doamne,
 Ce-mi cresc
 Și ce-mi nasc
Voleranda lerului Doamne ²,
 Nouă meri
 Și nouă peri,
 În vârful de nouă meri,
 Arde-și nouă lumânări,
 Sus îmi ard și jos îmi pică,
 Picur' nouă picături,
 Una-mi este de-un mir mare,
 Una-mi este de-un vin tare,
 Una de-apă limpejoară,
 Se scaldă și-acest om bun,
 Cest om bun, jupân N. ³
 Mai de-a rând cu dumnealui,
 Se scaldă sființii de-a rând.
 — Dar tu cui te chibzuești,
 De te scalzi, de te băești ?
 — Nici ție, nici lui Ion,
 Numai lui bun Dumnezeu,
 C'ai fost tânăr și-ai putut,
Fapt-ai casă lângă drum,
Tins-ai masă lângă drum,

Ospătat-ai flămâgioșii.
 Și-ai fost tânăr și-ai putut :
 Botezat-ai finicci,
 Dat-ai vaci tot cu viței,
 Și-ai fost tânăr și-ai putut,
 Botezat-ai finicicle,
 Dat-ai vaci tot cu vițele.
 C'ai fost tânăr și-ai putut,
 Și făcut-ai puțurèle,
 Puțurèle
 'N câmpurèle,⁴
 Adăpat-ai secefoși.
 Fost-ai tânăr și-ai putut,
 Bătut cruce la răspinteni ;
 Fost-ai tânăr și-ai putut,
 Făcut poduri la căi grele,
 Să treacă cară pe ele.
 Faci bine pe iastă lume,
 Mergi la bine 'n ceea lume ;
 Găsești raiul descuiat,
 Treci la masă nerugat,
 Ieai paharu ne 'ntrebat.
 Pe buza paharului,
 Scrisă-i floarea raiului ⁴.

1. Cules din com. Amara, jud. Buzău, de d-l C. N. Mateescu, prof. Variante în St. St. Tuțescu, *op. cit.*, No. 29—32; *Un mănunchiu de colinde*, p. 3 și 14; N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 7—8; *Șezătoarea*, XIII, p. 113—115; A. Bârseanu, *op. cit.*, p. 12—13.

2. Refrenul după fiecare vers.

3. Numele gazdei în cinstea căreia se colinda.

4. Cules din com. Țepu, jud. Tecuciu, împart de fratele meu Vasile.

III. Colindele la Aromâni.

Datina colindării în noaptea de Crăciun, la Aromâni, o avem în întregime descrisă de un bun cunoscător al acestui pământ al neamului nostru¹. În şirele acestea dăm numai un foarte scurt rezumat al acestei datine, întregindu-l pe alocuri cu alte amănunte, aflate prin alte părţi².

Datina se numeşte *colindi* sau *colindi*.

Copiii se'nhăitează, — *să-acăţă sofi*, — din vreme, îşi fac cio-mege, — la sing. *ciumagă*, *măciucă*, *colindă*. Al copilaşilor e înflorat şi se numeşte *buzdugan*, *stupagană* sau *topuzgană*, având câte o cruce pe ea, şi slujind numai pentru această seară.

Banii pentru *halvâ* şi *pecmez*, — must fiert, — cu care copiii se vor ospăta înainte de plecare, îi dobândesc vânzând lemnele de pe la case, unde bat şi strigă :

Sace, babo, case
Leamne di cupace.

Fiecare *culindâr* sau *colindar* îşi are traista sa.

Plecarea se face după miezul nopţii, când *para-oara*, — ceasul cel rău, — nu mai are putere. Unii, înainte de plecare, încunjură biserica sau aşteaptă lângă foc.

La case, după ce li se deschide poarta, zic :

— Bună dimineată ; Histolu s-făaţi !, — Bună dimineata, Hristos s'a născut ! la care li se răspunde :

— Z-v-alghiască faţa ! — Să vă înalbească faţa !

Sau altceva.

Un colind este acesta :

Còlinde,
Mèlinde,
Zàvala,
Cundilala,
Dă-nî, tetă, culaclu,
Că va-ţi liau cucotlu,
Di va-l fac filii, filii,
Şi va-l bag tu nă tâpsie,
Tra si-l mâc tră Stămărie.

Colinde,
Melinde,
Zavala,
Cundilala,
Dă-mi, mătuşă, colacul,
Că-ţi voi luă cocoşul,
De-l voi face felii, felii,
Şi-l voi pune în tîpsie,
Ca să-l mănânc la Sântămărie !

¹ P. Papahagi, *Din lit. pop. a Aromân*. Bucureşti 1900, p. 709—721.

² I. Nenişescu, *Dela Români din Turcia europeană*, p. 529. — *Şezătoarea*, VIII, p. 177-83. P. Papahagi, *Megleno-Români*, I, p. 110—112.

Colindătorii sunt bine primiți și bucuroși răsplătiți cu *colaci*, *castane* și alte fructe, căci este credința că acei cari primesc și răsplătesc pe colindători, vor avea ferite *turmele* de orice rău, de către Hristos. *Năutul* fiert îl toarnă jos și colindătorii îl adună behăind ca mieii. Hristos, auzind acest behăit, își amintește de oaia care l-a acoperit cu lâna ei, spre a-l scăpa de mânia Evreilor. De aceea binecuvintează *oile* acelei gospodării.

Calacii se fac cu apă ne'ncepută, se frământă de femei curate și au felurite forme.

CAPITOLUL VIII.

NAȘTEREA DOMNULUI.

Răposatul Sim. Fl. Marian, în lucrarea sa *Legendele Maicii Domnului*, înșiră la cap. III, intitulat *Maica Domnului și Crăciun*, o sumă de povestiri de-ale poporului, cu privire la Nașterea Domnului Isus Hristos, pe cari, firește, nici nu le mai rezumăm aici. In cele ce urmează, vom da alte povestiri, cari lipsesc din pomenita lucrare.

Intăia povestire, care se aude prin unele părți din Transilvania, se leagă cu o credință cunoscută de asemeni prin acele părți și care spune că pentru Crăciun e bine ca fiecare creștin să facă măcar câte un *colac*, care să aibă înfățișarea unei mâni cu degetele întinse.

Cuprinsul acestei povestiri este următorul :

«Când s'a născut Hristos, baba lui moș *Crăciun*,—*Crăciuneasa*,— s'a dus de a moșit pe *Maica Domnului*. Când a auzit moș *Crăciun* că femeia sa a lucrat în ziua lui, i-a tăiat mâinile *de loc*. Atunci *Crăciuneasa* s'a dus la *Maica Precesta* și plângând i-a spus ce-a pățit, și i-a arătat mâinile. *Maica Precesta* a suflat peste mâinile *Crăciunesei* și îndată mâinile i s'au făcut frumoase și curate, iar nu sbârcite cum erau înainte de aceasta.

De atunci a rămas datină să se facă promenitul *colac*, care se unge pe deasupra cu gălbenuș de ou, ca să sclicească întocmai cum scliciau atunci mâinile *Crăciunesei*» ¹.

A doua povestire, care se aude prin Bucovina, ne spune că *Maica Domnului* eră fată de împărat. Când a purces grea, împăratul s'a minunat. De aceea a întrebat-o dacă se cunoaște vinovată cu cinevă. Sfânta *Fecioară*, răspunzând că nu se știe întru nimic pătată, împăratul a chemat în sobor pe toți învățații și mai-marii împărăției lui și le-a dat la toți câte o bucatică de lemn uscat, de pădureț, ca să o țină în gură. Lemnul a rămas tot uscat la toți,

1. Culegere împărt. de d-l P. Ugliș.

fără numai la un unchiaș bătrân, la care îndată a slobozit frunze și flori. Și astfel a înțeles împăratul, tatăl Născătoarei de Dumnezeu, că fiul ei ce va naște este Duh sfânt ¹.

A treia povestire, care se aude prin părțile Moldovei de sus, are următorul cuprins :

«Intr'un târg mare, din părțile răsăritului, eră un negustor cu numele *Oachim* și aveă o fată, *Maria*. Frumoasă, de nu i se găsiă pereche pe lume, îi eră dragă lui tată-său ; și o feriă de lume, dar și ea se feriă, de mama focului.

De când eră de cinci ani, i-a făcut un turnișor de sticlă și a pus-o să steie acolo cu o slujnică bătrână și cuminte. Numai pase-rile și îngerii puteau să răsbată la dânsa.

Ușă n'aveă turnul, de ferești n'aveă nevoie, iar de mâncare îi aduceă un îngerăș de-al lui Dumnezeu.

Intr'o noapte, așa dinspre zori, a venit la dânsa *Arhanghelul* lui Dumnezeu, *Gavriil* și i-a zis :

— Bucură-te, *Marie*, că tu ai să faci copilul fără bărbat ; de aceea are să fie Dumnezeu.

Din *clipala* ceea, fata a rămas grea.

Vine într'o vreme tat'său, să se uite ce mai face ; o întrebă că cum de se îngrașă ? Ea îi spuse că nu se știe cu nimenea și tot îi dela Dumnezeu.

Oachim spune [îndată] *Anei*, femeii lui, «că iaca ce-i cu fata noastră». Mă-sa cercetează, întrebă, sucește,—nimic. Tat'său strânge vraci și înțelepți, strică turnul, o scoate pe fată la *vedeală*, o cearcă ei și o vād în tot chipul și găesc că nu-i atinsă de bărbat, ci-i fată fecioară. Da tată-său, inimă de *Jidan*, nu vrea să creadă în ruptul capului, că l-a făcut de-i *pălăie* obrazul de rușine și alt nimic. Da s'o omoare !

Se pun înțelepții de capul lui și-i zic :

— Dacă s'a găsi vinovată, Dumnezeu i-a da după fapte !

Ii dau ei un sfat și el se lasă după capul lor.

Cum eră pe vreme de iarnă, pune la o sanie doi cai neînvățați și *năsălnici*, de să ferească Dumnezeu, și-i dă drumul prin târgul acela, *Vifleiem*.

Caii au purtat-o pe toate *hudițele* și către noapte au tras ei

2. Voronca, *op. cit.*, p. 44.

singuri la un om pe care-l chemă *Crăciun* și care aveà musafiri, căci erà ziua lui.

Iese gospodina afară, întrebă că ce-i? Maria îi spune :

— Ia-s o biată femeie nemernică ; n'am unde mănă ; mă rog dumilorvoastre, primiți-mă să dorm aici peste noapte.

— Nu pot, răspunse femeia lui *Crăciun*, — căci n'am loc ; am musafiri.

— Ia, oiu sta și eu unde s'a îndură Dumnezeu ; chiar în iesle m'oiu culcă.

O primește.

Maria își deshamă caii și-i pune la iesle, la un loc cu boii, se culcă și ea acolo și așîș o apucă durerile facerii. Femeia lui *Crăciun* aude pe Maria trudindu-se, se duce și-i stă într'ajutor, și naște pe copil prin creștetul capului. Invește cu fân pe lehză și se cam duce în casă să deie cafeaua și dulceturi la musafiri, că se gătiau de ducă. Cum erà cu mânecile suflecate, iea tablaua, dar uită să se spele de sânge.

Crăciun, când vede rușinea ce-i face femeia, repede iea o bărdiță, haț mânilor și le pune pe prag, i le taie din coate și le asvârle în pod. Femeia se vâicărează de durere și iese pe afară bo-cindu-se. Da Maica Domnului din iesle o tot strigă să vie să o învească cu fân, «câci caii tot au mâncat de deasupra mea, n'ar mai aveà saț în traiu și în vieată ; da boii, săracii, o leacă să mănânce și să aibă saț, că tot m'au acoperit».

Pe vremea asta, o *vrabie* se puse pe iesle și tot strigă «*giu-giu*», adică Domnul Hristoș îi *giu*¹ ; da Maica Domnului a blagoslovit-o și i-a zis :

— *Vrabie*, vrăbiuță, stejarul că are *vac* de 360 de ani, tu să ajungi să te scalzi în cenușa lui și moarte să nu mai ai, că tu mi-ai dat curaj, că-i *giu* pruncul meu !

Și de-atunci *vrabia* nu mai moare, decât numai dacă o ucide cinevã din întâmplare,—da-i mare păcat.

Tot strigă Maica Domnului pe femeia lui *Crăciun*. Ceea se vâicărează și zice :

— Cum nu ți-aș ajutã, soro dragã, da mi-a tăiat *tireanul* de bărbatu-meu mânilor !

Maica Domnului îi zice să vie mai aproape, și-o blagoslovește

1. Frumușel ; de aici a *giuguli*.

și-i face mâni de aur. O învește femeia pe Maica Domnului și așa dă fuga în casă, bătând din palme. Bărbatul său, cum o vede, se *ugnește*¹. Vede că a păcătuit înaintea lui Dumnezeu sfântul și merge la iesle de se roagă de iertare.

După asta, a mai ținut pe musafiri încă trei zile și a petrecut și mai și. Pe Maica Domnului, cu Domnul Hristos, i-a pus la un loc de cinste și i-a ținut patruzeci de zile în casa lui.

După trecerea celor patruzeci de zile, pornește fecioara Maria cu pruncul în brațe ca să se ducă din țara aceea, ca să nu taie pe prunc *Irod* împăratul, că el se teme să nu-i iea împărăția.

Maica Domnului, în drumul ei, trece pe lângă un om care sâmână grâu.

— Bună ziua, face Maica Domnului!

— *Mânțămim* dumilorvoastre,—că așa «dumilorvoastre», trebuie să zici la o femeie care are un copil în brațe, că și acela-i om.

— Samenii grâu?

— Da, o leacă de grâu, cât a dat Dumnezeu.

— Mâne să vii la secerat, zise Maica Domnului.

Se uită omul *ugnit* la dânsa, dar nu zice nimic, — vezi că Dumnezeu l-a luminat, că așa trebuie să fie cum i-a zis.

A doua zi, omul cu femeia se pregătesc amândoi, se duc la ogor și drept că încep a seceră grâu, care eră cum trebuie de strâns.

Trec pe acolo doi *Irozi*, — soldați, — cari căutau pe Maica Domnului.

— N'ai văzut o femeie cu un copil în brațe?

— Ba am văzut!

— Da când?

— Ia când am sâmănat grăul ista!

— Ei, se gândesc ei, — e mult de-atuncea; și pornesc înainte la vânturat drumurile; cât pe ce să ajungă pe Maica Domnului.

Ajunge ea la o fântână nouă, cu apă multă și bună. Vede că are să-i ajungă, se bagă în fântână și-i seacă apa, iar Domnul Hristos a blagoslovit de au crescut dudăie și buruieni împrejurul ei și *pain-gânăraie* de i-a acoperit gura, de nu se vedeă nimic într'insa.

Ajung irozii acolo.

— Iaca, până aici îi urma; unde oare au intrat ca în pământ?

Bagă unul sabia:

— *Pangăni*, și alt nimic, *bechi!*

S'au întors acasă, și au spus că nu găesc nimic.

Maica Domnului a blagoslovit și s'a făcut la loc cum eră și pe urmă s'a tot dus înainte de a trecut peste *braniță* în altă țară»¹.

A patra povestire, care se aude prin jud. Tecuciu, dar care are o sumă de variante ce se întâlnesc aproape pretutindeni, ne spune că venindu-i Sfintei Fecioare vremea ca să nască, a fugit dela casa părintească și s'a oprit la gospodăria a doi bătrâni, — *Crăciun* și *Crăciunoaie*, — oamenii cum se cade de altfel, dar cari cu nici un chip n'au vrut s'o primească în casă, spre a nu le spurcă cuprinsul cu nașterea unui prunc zămăslit din greșeală. De aceea, închizându-i ușa, Maria fecioară, simțindu-se cu totul neputincioasă de a merge înainte, s'a tras într'un șopron de vite, unde s'a și culcat în ieslea boilor, în paie.

Aici, începând durerile nașterii, Maica Domnului a purces a se vaită. Crăciunoaie, auzind-o și știind ce însemnează o naștere de copil, i s'a făcut milă de dânsa, și fără a vesti pe Crăciun, — unchiașul, — a ieșit afară și s'a dus la Sf. Fecioară în iesle. Acolo a ajutat-o la naștere, a tăiat buricul pruncului, a culcat lăuza pe paie și a învelit-o, — cu un cuvânt, a îndeplinit tot rostul moșitului. După aceasta a mers în casă și i-a spus lui Crăciun :

— Uite așa și așa. Fecioara izgonită de noi s'a dus în ocolul vitelor și acolo a născut. Ce puteam face eu altceva decât s'o ajutoresz ?

Unchiașul ei însă nu eră om de înțelegere. A apucat pe babă de mână, a adus-o la tăietor și acolo i-a ciuntit mânila din glesne; apoi înspăimântat de acestea toate cari i s'au întâmplat la casa lui, a plecat și s'a dus în sat.

În urma moașă Crăciunoaie a umplut cum a putut un ceavn cu apă, l-a pus cu gura pe foc și când a crezut că apa este numai bună pentru scaldădoare, i-a spus Maicei Domnului să încerce apa și să vadă cum este. Maica Domnului însă i-a răspuns :

— Încearcă și dumneta, moașă Crăciunoaie !

Crăciunoaie vârî mânila amândouă în apă și de-odată văzû că partea tăiată îi crește la loc, mult mai curată și mai frumoasă ca la început.

1. Spusă de C. Jeșcu din com. Durnești, jud. Botoșani, și împart. de d-l V. Moisiu.

Dela această minune se crede pretutindeni că *moașele* au mâni de aur curat¹.

A cincea povestire se aude prin Țara-Românească și sună precum urmează :

«Moș Crăciun eră stăpânul păstorilor și staulului unde s'a născut Mântuitorul.

Pe mătușa,—nevasta lui,—o chemă baba *Iova*. Și ci-că baba *Iova* a moșit pe Maica Domnului. Iată cum s'a întâmplat minunea asta :

Fecioara *Maria* și cu *Iosif* au intrat în târlă fără să știe cinevã. Iar când s'a născut pruncul, baba *Iova* a văzut deodată o lumină orbitoare, acolo în târla unde se născuse Mântuitorul.

Inspăimântată, și socotind că a luat foc staulul, baba a dat fuga și, gășind pruncul și pe mama lui, i s'a făcut milă și l-a moșit, că bun suflet mai eră biata babă *Iova* !

Unchiașul babei *Iova*, moș *Crăciun*, eră dus încolo, departe. El însă eră fire rea de *rumân* și tare mult îi mai știã de frică baba *Iova* ! De teama uriciosului de unchiaș, biata baba *Iova* nici n'a îndrăznit să bage în casă pe mamă și pe copil după moșire, ci i-a lăsat tot în târlă.

Când a venit moș *Crăciun* acasă și a auzit țipete de copil, a dat fuga în staul ; dar n'a priceput minunea, ci, socotind că Fecioara *Maria* e o fată d'alea cu purtări rele, care-i necinstește staulul, născând copilul acolo, ci-că ar fi răcnit la ea :

— Ii, putoare, mi-ai făcut staulul de răs !

Apoi a dat poruncă *baciului Ajun* să omoare pruncul ; dar când a auzit cântări cerești și a văzut lumina orbitoare, s'a mai potolit unchiașul din furia lui și a lăsat pruncu 'n pace.

Intrând în casă însă, a început iarăș a sbierã la baba *Iova* :

— N'oiu aflã eu p'a care a moșit-o ! Cã să nu-mi zică pe nume, de nu i-oiu ciopărți mâinile !

Iar baba *Iova* tăceã ca peștele și umblã pe lângã moșneag ca pe lângã o bubã coaptã, doar-doar s'o mai domoli».

Tot din aceste părți ne vine și a șasea povestire :

«In noaptea de *Crăciun*, când Fecioara *Maria* a născut pe Mântuitorul, cea dintâi vietate de prin împrejurimi care a făcut sgomot, să vestească sfânta Naștere a lui *Isus*, a fost o *broască*, [ce]-a început a orăcãi.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Teuciu.

Când a auzit-o Maica Precesta, a binecuvântat-o: să fie blagoslovită și de lume băgată în samă. Să fie trâmbițașul *ploilor* și ea să trăiască cu trupul în vecii vecilor.

D'aia broasca, [atunci] când moare, nu se'mpute niciodată și nici viermi nu face, ci se usucă și se *pomăește*. Iar dacă omori o broască, se mânie Dumnezeu, care se pornește pe ploi și pe po-toape, de nu se mai oprește. Ba se crede că acelu care va omori o broască, îi va muri o vită»¹.

A șaptea povestire se aude prin Bucovina și are următoarea cuprindere:

După ce *Dumnezeu* și *Diavolul* au zidit pământul și au făcut pe oameni, au ajuns de nu se înțelegeau dela chipul cum trebuia să-și împartă oamenii. Au făcut deci cum s'au priceput o învoeală, rămânând ca în urmă să găsească vreun chip de a-l schimba cu altul mai bun.

— Hai să ne-apucăm altfel și să hotărîm că acel ce se va naște din fecioară neumblată cu om, *prin creștetul capului*, să aibă putere și învoire de a strică legământul nostru².

Diavolul, crezând că una ca aceasta nu se poate, se învoi. Dumnezeu suflă duh sfânt într'o floare pe care Maria Fecioară o miroși și în chipul acesta se zămisi Mântuitorul.

Când s'a simțit însărcinată și nevinovată, fecioara tânără a plecat, de rușine, dela casa părinților săi în toată lumea, rătăcind astfel din loc în loc întreg postul Crăciunului de astăzi.

De atunci a rămas că acele zile dinaintea sărbătorilor Crăciunului, cari pe atunci, se înțelege, purtau alt nume, le postim și le numim la olaltă *Postul Crăciunului*.

În ajunul zilei de pe urmă, ajunge Fecioara cea rătăcitoare la curțile lui *Crăciun*, la care se adunase o mulțime mare de cunoscuți ca să petreacă împreună sărbătorile cari începeau a doua zi. Și prin urmare Crăciun, ca să nu știrbească întru nimic liniștea acelor petreceri, porună femeii sale:

— Să nu cumvă să-mi oploșești haita asta tocmai acum la curtea mea!

1. R. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 96—7.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 37: „*Isus Hristos* a fost născut din Duhul Sfânt, pentru că numai el putea să iea dela *Diavol* contractul ce-l avea cu *Necuratul* și prin care *Dumnezeu* dăruise *Necuratului* lumea morților rămânând *El* cu cea a viilor.

Crăciunoaie însă a luat fecioara și a dus-o în grajdul vitelor, așezând-o între boi.

Aici îi veni ceasul nașterii. *Crăciunoaie* o tot frecă pe pânțele, ca să se tragă pruncul în jos, dar el se urcă tot în sus. Acest lucru a minunat-o și a făcut-o să capete o dragoste nespusă de horopsita Maică a Domnului, și de aceea, cum află chip ca să scape din casă, veni îndată la Maria Fecioara s'o vadă, ajutându-i la naștere.

Crăciun, între acestea, văzându-și nevasta că tot intră și iese, se pricepù îndată unde merge și de aceea, socotind că prin această naștere și-a pângărit sfîntenia sărbătorilor ce începuseră, tăia cu barda amândouă mâinile ale nevastei sale, pe cari le credea spurcate.

De durere *Crăciunoaia* alergă în grajd, unde pruncul Hristos, văzând-o astfel, a blagoslovit-o și îndată mâinile îi crescură la loc și se făcură de aur. Astfel intră *Crăciunoaie* în casa bărbatului său, unde se aflau toți poftiții. Când *Crăciun* a văzut-o, s'a sculat în picioare și a zis :

— Cinstiți meseni, sculați-vă și socotiți-vă sătui. Mare minune s'a întâmpat la casa mea !

Au mers apoi la locul unde Maica Fecioara născuse și unde au văzut și au cunoscut cu toții puterea lui Dumnezeu ¹.

A opta povestire, care se aude de asemeni prin Bucovina, sună precum urmează :

Mai de demult lumea eră ca și azi, numai că *soare* nu eră, nici *stele* pe cer, ci numai *luna* care lumină pămîntul și la lumina căreia lucrau oamenii.

Pe atunci eră și un om anume *Crăciun*, care aveă nevastă și câteva fete. *Crăciun* eră foarte rău. Iși bătea nevasta și fetele în toate zilele, așa că toate erau beteșite și stălcite. Una eră șchioapă, alta eră ciungită, alta orbită, iar biata *Crăciunoaie* eră cu trupul tot numai o rană. Nu se odihniă decât atunci când *Crăciun* lipsiă de acasă.

Intr'un rând, iată vine fugară dela casa părinților ei ceea ce eră să fie Născătoare de Dumnezeu, și se rugă pentru adăpost.

— Am să nasc, zise ea și de aceea te rog să mă primești la casa dumnevoastră !

Iar *Crăciunoaie* îi răspunse :

— Cu mare bucurie, femeie, dar uite că am bărbat rău care,

1. Voronca, *op. cit.*, p. 43—4.

— dacă pe noi ne-a stălcit precum ne vezi însăși, ce-ți va face dumitale, când va veni acasă și te va vedea ?

Maica Domnului însă tot se rugă și Crăciunoaie se învoi ca s'o lese să stea în adăpostul boilor. Acolo născu pe *Isus Hristos* și acolo biata gazdă o ajută cum putu.

Intre acestea se vesti pentru întâiaș dată *lucefărul de seară* pe cerul pe care până atunci nu plutiă decât luna numai. Și după lucefărul acesta începură să răsără *stelele* una câte una, tot mai multe și mai sclipitoare, răsări *lucefărul de miezul nopții*, iar la urmă începu să se ridice pragul răsăritului și *soarele*.

Crăciun, văzând toate acestea, de unde se află, își zise :

— De bună samă samă că ficele mele cele netoate s'au apucat și au dat foc casei !

Pornî deci spre gospodăria lui.

Intre acestea Crăciunoaie mai trimise și fetele, câte una, ca să vadă pe Maica Domnului ce face : merse cea ologă și ajungând cum putu în adăpostul vitelor, îi crescură deodată picioarele ; merse apoi cea ciungă și cu blagoslovirea lui *Isus Hristos* îi crescură la loc mâni de aur ; merse în urmă și cea oarbă și-i crescură și ei ochii curați precum îi avusese la început. Venind și Crăciun și văzând toate câte se întâmplaseră la casa lui, fu covârșit de dumnezeștile minuni și se închină lui Dumnezeu, mulțămindu-i că i-a adus în casa lui pe Maica Domnului, pe care a cinstit-o după cuviință ¹.

A noua povestire, asemeni bucovineană, ne spune că aflând *Jidovii* că Prea Curata Fecioară este îngreunată, au izgonit-o din loc în loc, până când sărmana de dânsa a găsit ascunzătoare într'o peșteră, unde a și născut pe *Isus Hristos*.

«La ea s'a scoborît soarele, luna și stelele și au venit la *rodini*». Minunea aceasta a văzut-o și un cioban : a alergat o zi întreagă spre a prinde un miel, l-a prins și l-a adus Maicei Domnului. De aceea se vede pe Icoana lui *Isus Hristos* și *mielușul* ².

A zecea povestire, asemeni bucovineană, sună astfel :

— Maica Domnului eră fata lui *David* și slujiă la un *Jidov*. Eră fată mare, cinstită și un fecior al lui *Crăciun* tot umblă după dânsa s'o iea de nevastă.

Intr'o zi vine acest flăcău cu niște *alămăi* mirositoare în buzunar :

1. Voronca, *op. cit.*, p. 42—3.

2. *Ibidem*, p. 44—5.

— Ce ai în buzunar, îl întrebă Fecioara Maria.

— Niște alămâi.

— Dă-mi și mie una, că tare mai miroasă frumos !

Flăcăul lui Crăciun îi dădă una, fecioara o miroși, dar îndată după asta simți că a purces grea. Nu trece mult în urmă și aude pruncul zămislit vorbindu-i și povestindu-i : atunci a înțeles Maica Domnului că acest copil ce se va naște din Duh sfânt, fiu al lui Dumnezeu se va chema și se va chinui de neamul jidovesc la vreme. Dar din prooroci, încă și neamul Iudei, — al Dracului, — știă că se va naște împărat nou. De aceea când s'a aflat că el s'a și născut, Jidovii au pornit să ucidă pe toți copiii mărunți, crezând prin aceasta că nici pruncul Isus nu va scăpa cu vieață și că astfel proorociile vor rămâne mincinoase.

Maica Domnului însă, văzând pe Jidovi umblând după copii, și-a luat pruncul și l-a ascuns între oi. Atunci *berbecii* au zis :

— Cele cari au lapte să-l hrănească, iar cele ce-s sterpe să-l încălzească !

Oile l-au hrănit, l-au încălzit și l-au adăpostit bine, iar când Maica Domnului a venit să-l vadă, l-a întrebat :

— Cum ți-i, dragul mamei, aici ?

— Bine, mamă ! Dar cum se chiamă dobitoacele acestea cari mi-au fost atât de prielnice ?

— Oi se numesc.

— Blagoslovite să fie ele și sfințit să fie trupul lor !

Și de atunci oile sunt plăcute lui Dumnezeu, iar *cașul* de atunci se sfințește în ziua de *Paști*.

După aceasta Maica Domnului și-a luat pruncul și l-a ascuns între *porci*. Porcii l-au hrănit și l-au adăpostit cum se cade, și când a venit Sfânta Fecioară, Domnul Hristos a întrebat-o :

— Cum se chiamă, mamă, dobitoacele acestea ?

— *Porci*, dragul mamei.

— Blagosloviți să fie și dânșii ; cu carnea lor să se îndulcească oamenii !

Și de atunci a rămas datina ca oamenii să taie porcii la Crăciun.

Căutând mereu Jidovii, și temându-se ca să nu-i afle pruncul, Maica Domnului l-a luat și l-a ascuns între *vaci*, unde iarăș a fost hrănit și adăpostit. De aceea, când Hristos a aflat dela Preacurata Maica sa și despre numele acestor vite, pruncul le-a blagoslovit și pe dânsele.

Numai când a fost ascuns între *caii* cei lacomi, aceștia, în nesațul lor, au mâncat și fânul de pe Domnul Hristos, astfel că l-au descoperit și puțin a lipsit ca Jidovii să nu-l afle.

— Cum se chiamă, mamă, aceste animale ? a întrebat Hristos.

— Aceștia sunt cai, dragul mamei.

Iar Hristos i-a blăstămat, zicându-le :

— Flămânzi să fiți pururi ; carnea voastră să n'o mănânce decât câinii și paserile.

Și întocmai așa a rămas de atunci și până astăzi ¹.

O variantă a acestei povestiri o aflăm și prin Oltenia :

«Demult Dumnezeu a trimis un înger cu un trandafir la fecioara Maria. Acesta a venit și i-a zis :

— Marie, miroasă trandafirul ăsta !

Fecioara Maria a mirosit și a rămas grea. A venit vremea să nască și n'avea unde. Atunci s'a dus în ieslea *cailor*.

L-a născut pe Isus și l-a culcat în fân. Caii au mâncat tot fânul și au dat de prunc înfășat și au mâncat și fânul de sub el. Dup'ăia au început a da cu copitele și a necheză, Maica Domnului și-a luat prunculețul și s'a mutat în ieslea *boilor*. Boii au mâncat, au mâncat, până au simțit pruncul înfășat în fân. Săracii boulenii, au început a rumegă și a *pufui* și s'au culcat alături.

Maica Domnului îi binecuvântă să aibă saț, carnea lor să fie ușoară și să se mănânce. Calul l-a blestemat să n'aibă saț, să tot mănânce și saț să nu mai aibă. Și-așa este că [de atunci] trece drumul și iar flămânzește. ².

Cuprinsul acestei legende se află și în următoarea colindă ardeleană :

Merge, merge Maica Sfântă,
Prin țărini într'aurite,
Merge să se spovedească,
Ca pe fiul sfânt să nască,
La *turișul* oilor,
Să își nască fiul sfânt.
Când fiul sfânt se nașteă,
Oile se spăria,
Maica sfânt' așa ziceă :
— Fir'ați voi, oi, blestemate,

De mine, de Dumnezeu,
Mai tare de fiul meu ;
Lâna pe voi să nu steie,
În tot anul să v'o ieie !
Nici acolo n'a născuț,
Luatu-s'a, dusu-s'a
În *turișul* cailor,
Să nască pe fiul sfânt.
Când fiul sfânt mai nașteă,
Caii fiarele rodeă,

1. Voronca, *op. cit.*, p. 39—40.

2. *Șezătoarea*, XIII, p. 180.

Maica sfânt' aşà ziceà :
 — Fir'ați voi, cai, blestemați,
 De mine, de Dumnezeu,
 Mai tare de fiul meu :
 Voi să nu mai aveți saț,
 Numa'n ziua de *Ispas*,
 Atuncea vreme de-un ceas.
 Nici acolo n'a născut.
 Luatu-s'a, dusu-s'a,
 La iesle de *boi* bătrâni.
 Să nască pe fiul sfânt.
 Când fiul sfânt mai nășteà,
 Boii bine-l aburià,
 Maica sfânt' aşà ziceà :

— Fir'ati voi boi albluiți,
 Cu coarnele 'ntr'auriți,
 De mine, de Dumnezeu,
 Mai tare de fiul meu :
 Până plugari-or prânzi,
 Voi îți sta și odihni ;
 Până plugari-or gustà,
 Până plugari-or cinà,
 Sus pe luncă v'or țipà.
 Și bine vă-ți ospătà.
 Din nuiete
 Luminete,
 Din pociumbi
 Făclii arzând ¹.

În sfârșit, o variantă a celor mai sus arătate, o găsim și la *Macedo-Români*.

«Crist născându-se și aflând Evreii despre aceasta, s'au pornit, — după credința populară, — ca să cerceteze prin toate ascunzătorile, să-l găsească și să-l măcelărească. Din cauza aceasta el a fost nevoit să se ascunză, când Evreii cercetau în grajdul unde s'a născut Mântuitorul, sub coada *catârului*, a *caprei*, a *boului*, a *oii*. Capra n'a vrut să-l ascundă, ci imediat și-a ridicat coada în sus, din care cauză a fost blestămată să o poarte totdeauna în sus. Tot aşà a făcut și *catârul*, din care cauză Crist l-a blăstămat să nu nască nici-odată. *Boul* însă l-a ascuns. Tot aşà și *oia*, care a fost binecuvântată de Crist» ².

A unsprezecea povestire, care se aude prin Transilvania, se poate socoti în acelaș timp ca legendă a insectei numite *Vaca Domnului* și sună astfel :

«Zice că Maica Sfântă când a născut pe Domnul Hristos, nu aveà destul lapte în țâțșoarele sale și de aceea trimise la un vecin, care aveà o mulțime de vaci mulgătoare, ca să-i dea puțin lapte, căci nu aveà cu ce să-și lăpteze fiul.

Vecinu-so însă, sgârcit de fire, cum is de-a rândul toți oamenii moșieri, n'a vrut să-i dea nici un *picur*, zicând că el nu dă lapte la vrăjitoare, ca să-i ducă norocul dela vaci.

Maica Sfântă, văzând că nu i-a dat nici un *picur* de lapte și

1. *Calendarul «Neamul Românesc»* pe 1913, p. 27—8.

2. P. Papahagi, *Din lit. pop. rom.*, p. 715. Deceul referitor la oiaie și capră, de acelaș, în *Revista Nouă*, V, p. 462.

pe deasupra a făcut-o încă și vrăjitoare, s'a supărat foarte tare, dar n'a zis nimica fără s'a luat și s'a dus la un alt vecin, care avea numai o singură vacă, și dela acela a cerut să-i dea lapte de-o *groșiță*, căci îi eră oarecum ca dela un om sărac să ceară de pomana.

Vecinul cel sărac îi dete lapte și încă mai mult decât i-a trebuit, dar de luat bani, nici vorbă.

Maica Sfântă văzând bunătatea lui cea mare, se bucură și-l aldui zicându-i :

— Când vei merge în grajdul tău, să te ajungă darul lui Dumnezeu, ca să n'ai unde-ți pune laptele, așa de mult și de bun să fie !

Și cum l-a alduit Maica Sfântă, așa s'a și întâmplat.

Mergând adică vecinul cel sărac în ziua următoare în grajd, nu se putu destul miră văzându-și grajdul plin de vaci, cari de cari mai grase și mai frumoase.

Pe vecinul cel bogat, dar din cale afară de sgârcit, Maica Sfântă îl blestemă zicând că în ziua următoare pe când va merge să-și mulgă vacile, nimic din ocoalele lui să nu găsească, fără numai pustietăți și tot felul de *gujulii*.

Și cum a zis, chiar așa s'a și întâmplat.

Mergând în ziua următoare vecinul cel bogat în ocoalele lui, ca să-și vadă și mulgă vacile, n'a aflat nici o singură vacă, fără o mulțime de *gujulii* roșii și cu puncte negre pe spate, cari se tăvăliau în țărâna de pe lângă pereții ocoalelor.

Și pe aceste *găjului* le-a numit apoi *Vaca Domnului* ¹.

În sfârșit a douăsprezecea povestire, care se aude asemeni prin Transilvania, este legenda insectei *cosaș* ² și care ne spune următoarele :

«Când s'a născut Domnul Hristos, toate vitele câte se aflau în staulul unde s'a născut el, erau late de flămânde, iar ca să vină cinevă și să le arunce în iesle măcar o mână de fân, nici vorbă.

Maica Domnului l-a rugat pe stăpânul de casă să le arunce măcar o furcă de fân, căci îi eră milă de bietecele vite, văzându-le cu părul întors pe spate de flămânzite și slăbite ce erau.

Jupânul gazdă însă îi răspunse dând din umere, că el nu are

1. Marian, *Insectele*, p. 425.

2. *Locusta viridissima* L.

nici o mână de fân fiindcă totul s'a gătat și de aceea, măcar să vrea, n'are ce să le dea.

— Apoi de ce n'ai făcut mai mult fân astăvară ? il întreabă Maica Domnului.

— De ce ? De aceea că mi-a fost lene să cosesc, fu răspunsul gazdei.

— Noa !, dacă stă treaba așa, îi zise Maica Domnului mai departe, supărată, — în *cosaș* să te prefaci și vieța-ți întreagă nimic n'o să lucrî altceva decât ca, din zori dedimineată și până în umbra nopții, neconținut tu să cosești și cu toate acestea nici un spor să n'ai.

Și cum a rostit Maica Precurată cuvintele acestea, jupânul gazdă cel nepăsător de vitele sale s'a prefăcut într'un *cosaș*, și *cosaș* a rămas și până în ziua de azi» ⁴.

3. Marian, *Insectele*, p. 522-3.

CAPITOLUL IX.

ZORILE.

Prin unele părți din Oltenia, în noaptea Crăciunului, când este aproape de a se revărsa zorile, ca să plece femeile și fetele la *tămâiat* morții, *lăutarii* pleacă pe la casele gospodarilor chiaburi și le cântă la fereastră un cântec sau mai multe.

Aceste cântece se numesc *zori*, spunându-se că atunci «*cântă zorile*».

Alteori prin *zori* se înțeleg colindele ce «se cântă dimineața când colindătorii au isprăvit de colindat». Iată două asemenea colinde :

Voi, zori de ziuă ¹,
Ce vă revărsați ?
Cocoși n'a cântat,
Popă n'a tocat.
Voi zori de ziuă !
Juni n'au colindat.
Și noi tot umblăm,
Sate peste sate,
Țara jumătate.
Voi, zori de ziuă !
Noi că am văzut
Pă ai munți înalți

Și varianta :

Voi, zori de ziuă,
Pe cei munți înalți ³,
Voi, zori de ziuă,
Pe cele văi adânci ³,
Voi, zori de ziuă,

Doi vulturi surii :
Din aripi se băteau,
Voi, zori de ziuă !
De ce se băteau ?
Pentr'un măr de aur,
Voi, zori de ziuă !
Noi am mai văzut
Doi vulturi surii
Că mi se mâncau,
De ce se mâncau ?
Pentru fire de aur
Voi, zori de ziuă ! ²

Cocoș n'a cântat,
Popă n'a tocat ³,
Voi, zori de ziuă,
Noi nu am *somnat*,
Ci-am tot colindat ³,

1. Refren ca și în variantă,

2. Cules de d-l C. N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea, din Dăești-Arges.

3. Se repetă.

Voi, zori de ziuă,
 Sate peste sate,
 Orașele toate ¹,
 Voi, zori de ziuă !
 Noi că am văzut
 P'un munte cărunt ¹
 Voi, zori de ziuă,

Doi vulturi săltând,
 Din aripi bătând ¹,
 Voi, zori de ziuă !
 Și pe când sbură
 Și se depărtă,
 Zorii s'arătă, ¹
 Voi, zori de ziuă ! ²

Gospodinile dau colindătorilor pe fereastă atâți bani câți vor ³.
 Prin Transilvania, se înțelege sub numele de *zorit* datina de a se cântă colinde de feciorii și oameni însurați, fiecare între sine. Un colind ce se cântă la *zoritul a doua zi de Crăciun* este următorul :

Mulțumescu-ți, mulțumesc,
 Doamne Isuse Hristoase,
 Că ne-ai dat zori frumoase
 Și raze prea luminoase.
 Doamne, vestmintele tale
 Dau-și raze ca un soare
 Și luminează ca din lună ;
 Căci din cer te-ai pogorît,
 Doamne, josu-ți pe pământ ;
 Din Fecioară te-ai născut,
 Cu oameni ți-ai petrecut.
 Răbdași, Doamne, răstignire
 Pentru-a noastră mântuire.
 Când fuse la mântuire,
 Ne veni mare pierire,
 Din greșeala lui Adam.
 Rău, Doamne, că a greșit,
 Că cel măr l-a înghițit,

Dumnezeu l-a urgisit
 Și din gură așa-au grăit :
 — Du-te, Adame, dela mine,
 Că te-ai lipsit de cel bine,
 De cel bine
 Dela mine.
 Adam din gură-și grăia :
 — Raiu, raiu, raiu, grădină dulce,
 Nu mă mai îndur a duce,
 Din ceastă grădină dulce,
 De mirosul florilor,
 De dulceața pomilor,
 De sgomotu-albinelor,
 De sunetul frunzelor,
 De para făcliilor.
 Sus în poarta lui Hristos,
 Să-mi fii, domn bun, sănătos,
 Domn bun și-al lui Dumnezeu !

După ce colindul s'a sfârșit și feciorii au primit un dar dela cei colindați, *juđele* colindătorilor, adică cel ales de toți ca să le fie cap, zice :

— Bună seara, bună seara de Crăciun, jupâne gazdă și jupâneasă găzdoaie ! Să dăm laudă și mulțumită că ne-a învrednicit Dumnezeu de am ajuns și nașterea Domnului

Cu pace, cu sănătate,
 Că iertare de bucate.

1. Se repetă.

4. Cules de d-l C. N. Mateescu, din Căineni-Vâlcea.

1. Dat. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împart. de d-l Șt. St. Tutescu.

Acum luați în nume de bine cinstit *orșagul*, nostru, că se
areată jupânul gazdă și jupâneasa găzdoaie cu toată casa lor dim-
preună c'un stog de grâu frumos ¹, —

De frumos,
E frumos,

c'o bute de vin, c'o mână de galbeni, c'o spătă de porc ;

De unde dumnealor au luat

Și-au golit

Și pe noi ne-au dăruiț,

Dumnezeu să le dăruească,

Cu mia,

Cu suta,

Cu darul sfinției sale,

Ca'n veci să nu se sfârșească !

Dumnezeu să-i ție întru mulți ani, ca să mai poată dărui
feciorași de omenie ca aceștia, și mai de omenie de vor fi ! ²

1. Colacul ce-l capătă.

2. I. G. Bibicescu, *op cit.*, p. 248-50.

CAPITOLUL X.

STEAUA.

I. Umblatul cu steaua.

Incepând cu întâia zi de *Crăciun* și sfârșind în ziua de *Bobotează*, mai pretutindenii, sau numai până ca Sf. Vasile, și chiar numai cele trei zile ale Crăciunului, pe-alocuri,¹ — pretutindenii pe unde trăește poporul român, copiii umblă cu *steaua*, în satul lor și în alte sate².

Prin Macedonia, obiceiul umblării cu steaua s'a introdus prin 1890 de către școlarii Liceului român din Bitolia și dela cari datina s'a lățit și prin alte sate³.

Copiii cari umblă cu steaua se numesc *stelari*, *colindari*, *colindători* sau *crai*. Portul lor nu se deosebește întru nimic de portul zilnic; prin Bucovina însă stelarii, cel puțin pe-alocuri, poartă niște fustanțele albe și scurte, iar în cap au coroane de hârtie colorată în felurite chipuri⁴.

1. Dat. Rom. din com. Căndești, jud. Neamț, împărt. de d-l A. Moisei : «Cu steaua umblă băieții din ziua de Crăciun până în ziua de Bobotează, — umblau mai înainte *adecătea*; acū nu mai lasă decât trei zile ale Crăciunului. Băieții cari știu cântece de ștea, își fac o stea cu 3—7 *crai* sau *cornuri* și cu *zarzamuri* de hârtie tăiată cu foarfecelē; și după ce se însoșesc câte doi, umblă tot satul. Când văd că răgușesc, beau câte un ou crud.»

2. O frumoasă zugrăvire a acestei datine ne-o dă d-l M. Sadoveanu în *La noi în Vișșora...*, București 1907, p. 149—58 sub titlul : *Vestitorii*.

3. *Mat. folk.*, p. 710.

4. Prin unele părți românețene, stelarii umblau îmbrăcați în costume orientale, imitând portul celor trei magi: astăzi, având în vedere câștigul, nu se mai îmbracă în asemenea haine (împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu).

Obișnuit, cu o stea umblă doi stelari (fig. 6); uneori sunt trei, — trei crai, — și numai rareori umblă mai mulți stelari cu o stea.

Fig. 6. Două perechi de stelari.

Stea se face dintr'o *vêșcă* sau *văcălie* de coajă de teiu, — o sită veche sau altceva, în care se pun niște bețe, obișnuit 6, 8 sau 12 coarne trunghiulare, cari se învelesc cu hârtie de felurite colori.

Prin jud. Muscel, cornul de deasupra se numește *turn*: el este mai mare ca celelalte și pe el se zugrăvește icoana care închpue pe *Adam* și pe *Eva* mâncând din pomul oprit. Pe celelalte coarne se zugrăvesc stele, îngeri, soarele și luna ș. a.⁴

Obișnuit, în vârful coarnelor se fac niște ciucuri de hârtie mărunt tăiată într'o parte și apoi încrețită cu mâna. Dela un corn la altul, și pe la vârfuri, se leagă sfori, pe cari se lipese hârtii mărunt tăiate pe la o parte. Unele stele au două rânduri de asemenea hârtii.

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 99.

De partea deasupra a vâcăliei se leagă un clopoțel, iar în partea de jos vâcălia se prinde în capătul unui băț înalt până la umărul stelarului. Stelarul apucă bățul de stea, tremură steaua încet, ca să sune și clopoțelul necurmat, cât timp vor zice steaua (fig 7).

Prin Bucovina se pun clopoței pe la colțuri, iar în lăuntru stelei se așează un fânăraș cu lumânare, căci prin această parte copiii umblă cu steaua în timpul nopții⁴. Prin județul Tecuciu stelarii umblă numai ziua.

O parte a stelei este acoperită cu o zugrăveală sau un desen ce închipue Nașterea Domnului în iesle, iar partea cealaltă cu o hârtie albă sau alt desen religios.

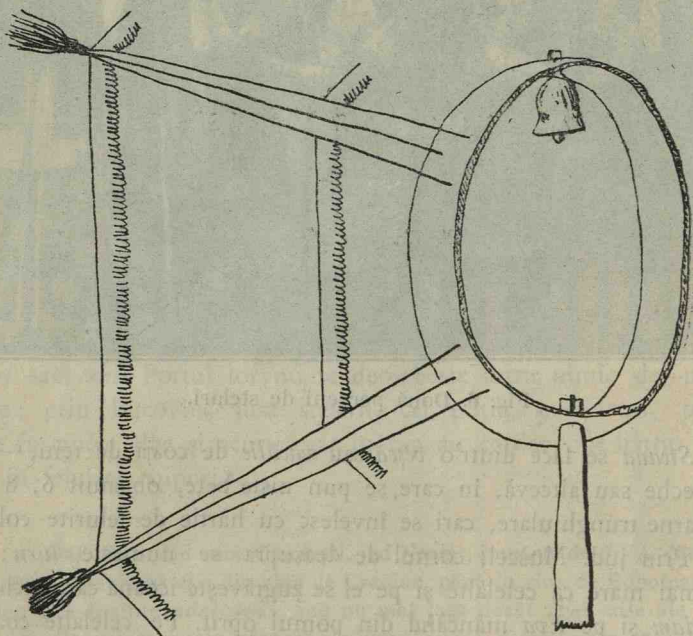

Fig. 7. Alcătuirea unei stele.

Steaua de prin unele părți oltene nu are picior (fig. 8). Coarnele, 4, 6, 8 sau chiar și mai multe, sunt făcute din șită sau carton. În vârf au ciucuri, iar pe ațele ce leagă colțurile se atârnă de asemenea ciucuri de hârtie. În lăuntru se prinde clopoțelul. În spate are o

1. V. Alecsandri, *Poezii populare ale Românilor*, Ed. «Minerva», p. 245: Steaua este câte odată luminată pe din lăuntru.

coadă de care se apucă cu mâna și se tremură cât ține cântarea de slăvire a Nașterii ¹.

Prin Bucovina, prin jud. Suceava ² ca și prin jud. Tecuciu, — mărturisesc pentru copilăria mea petrecută aici, de când n'am mai văzut datina, — copiii umblă și cu *luceafărul*, care este făcut tot ca o stea. E mai mic însă, și în loc de coadă sau picior are un fel de scripți de lemn, cu două mânere (fig. 9). Dacă se caută a se închide aceste mânere, scripții se lungesc, și luceafărul se întinde către icoană, unde se tremură, ca să sune clopoțelul, câtă vreme se cântă și steaua (fig. 10).

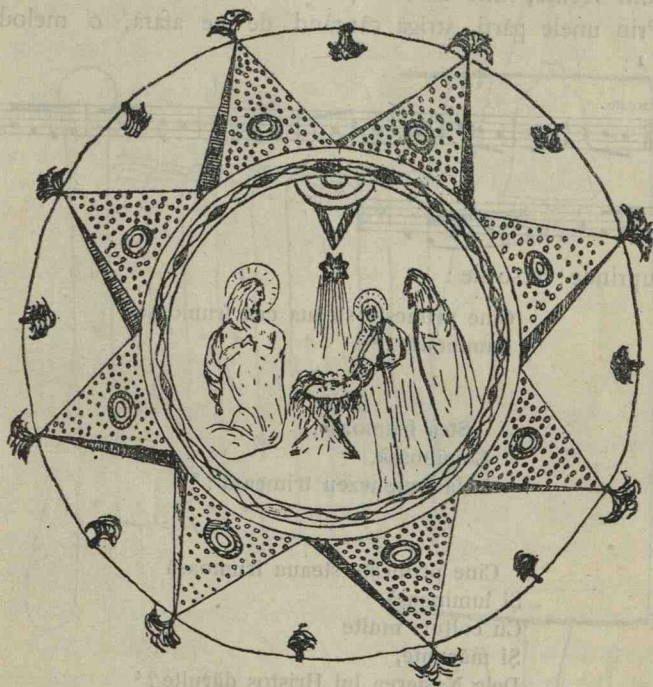

Fig. 8. Stea fără picior.

Lipirea hârtiei, atât pe stea cât și pe luceafăr, se face cu cocă de făină de grâu, ceea ce aduce un mare neajuns, căci pe această

1. Lămuriri și desemn împărt. de d-l G. Fira, inv. în Zlatărei, jud. Vâlcea.

2. Dat. Rom. din com. Căndești, împărt. de A. Moisei : «Mai înainte se umblă și cu *Iedul* (*Luceafărul*). Acum cu acesta se umblă numai la Sf. Vasile».

hârtie, de cele mai multe ori, se opresc fulgi de zăpadă cari, la căldura din casă, se topesc îndată și fac ca lipitura să se umezească întâiu și apoi să se desfacă și să curgă în urmă hârtia de pe stea.

În satul lor, firește, copiii se adună seara pe la casele lor, împart ceea ce au câștigat și a doua zi iarăș pornesc. Dacă merg în alt sat, mân noaptea pe la neamuri și, dacă mân, se roagă de oameni ca să-i primească peste noapte, lucru pe care gospodarii îl fac cu mare bucurie, mai ales cei ce n'au copii.

Obișnuit copiii cu steaua intră pe poartă și dacă nu sunt opriti din vreme, intră în casă și cântă.

Prin unele părți, strigă cântând de pe afară, o melodie ca aceasta ¹:

care cuprinde versurile :

Cine primește steaua cea frumoasă
Și luminoasă ?²;

sau :

Stea frumoasă,
Luminoasă,
Dela Dumnezeu trimeasă ?³;

sau :

Cine primește steaua frumoasă
Și luminoasă,
Cu colțuri multe
Și mărunte,
Dela Nașterea lui Hristos dăruite ?⁴

Pe lângă această întrebare, un cântec de stea cuprinde de obicei trei părți :

Partea întâia este obișnuitul tropar al Nașterii Domnului nostru Isus Hristos : «Nașterea ta, Hristoase, Dumnezeu nostru, răsărit-a

1. Se aude prin jud. Iași; culegere împart. de d-l D. Petrescu.
2. Voronca, *op. cit.*, p. 70.
3. *Idem*.
4. *Albina*, p. 355—356.

lumii...», pe care l-am auzit rostindu-se și de către preotul sau cei ce umblă cu *Icoana*, în ziua de Ajun.

Prin unele părți, acest tropar numai se rostește ; prin Bucovina el se cântă chiar.

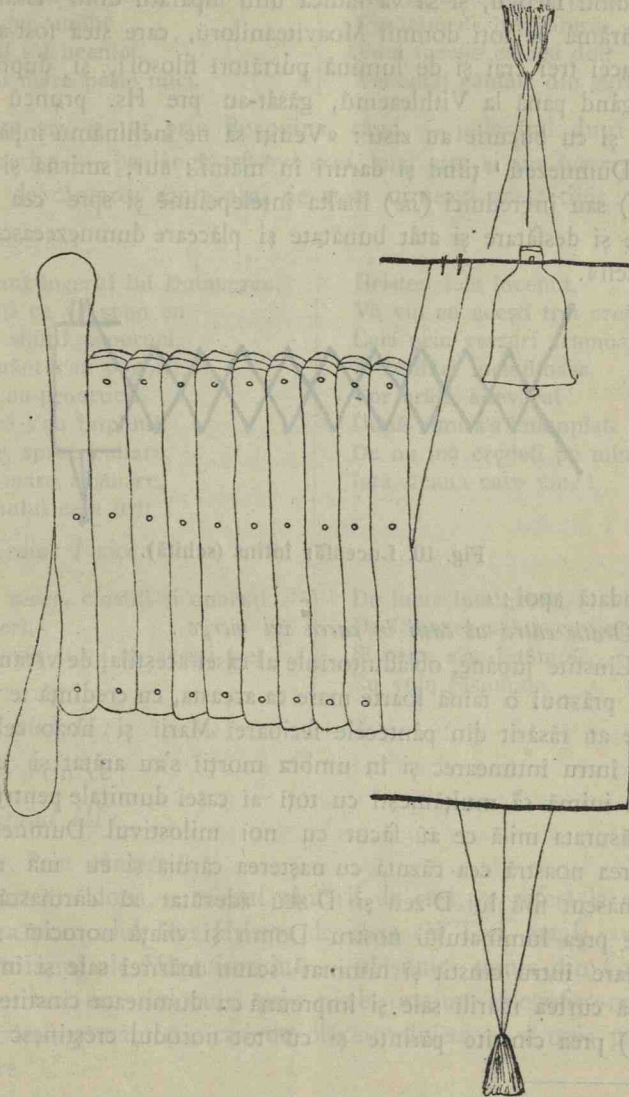

Fig. 9. Lucafăr strâns (schită).

Din 1747 ne-a rămas tipărită pe un Catavasier din Râmnic această *Orație* :

«Dumneavoastră, cinstiți boiari, aciasta iaste steaoa, de carea au prorocitu măi nainte verhovniculū Valaamū, zicându că va răsări o stea dinū Iacovū, și să va rădică unū împăratū dinū Israileteanī și va sfărâmă pe toți domniī Moaviteanilorū, care stea fost-au povățuiți acei trei crai și de lumină purtători filosofi, și dupre raza ei mergând până la Vithleaemū, găsât-au pre Hs. pruncū micū, înfășatū și cu bucurie au zisū : «Veniți să ne închinămū împăratului nostru Dumnezeū¹ țind și daruri în mâini : aur, smirnă și tămăe oce (*sic*) sau învrednici (*sic*) înalta înțelepciune și spre cea deplin norocire și desfătare și atât bunătate și plăcere dumnezească întru toți veacii».

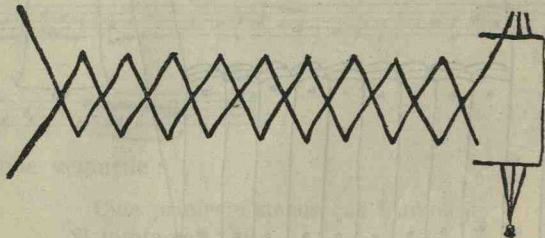

Fig. 10. Luceafăr întins (schiță).

Indată apoi :

«*Orație cătră ai casei în carea vei merge* :

«Cinstite jupâne, oblăduitoriule al casei aceștiia, de vreme ce-aī ajuns a prăznui o taină foarte mare ca aceasta, cu credință te închină celui ce au răsărit din pântecel fecioarei Marii și noao celora ce șădeam întru întunearec și în umbra morții s'au arătat și din călduroasă inimă să mulțamești cu toți ai casei dumitale pentru multa și nemăsurata milă ce aū făcut cu noi milostivul Dumnezeū aū înoit firea noastră cea căzută cu nașterea căruia și eu mă rog, ca unuia născut fiū lui D-zeū și D-zeū adevătat să dăruiască pace, sănătate prea luminatului nostru Domn și viață norocită și bună întemeiare întru cinstit și luminat scaun mărirei sale și împreună cu toată curtea mării sale și împreună cu dumneata cinstite jupâne și (sau) prea cinstite părinte și cu tot norodul creștinesc ca îm-

1. Până aici după Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche*, II, p. 97—8; de aici încolo după *Șezătoarea*, VIII, p. 14—5.

preună de apururea să priimit (*sic*) bucuria aceasta în mulți ani cu veselie, cu toate cele bune și de folos».

Intâia orație vom întâlni-o și în cele ce urmează.

Prin Bucovina se mai rostesc, fără cântare, și aceste versuri :

Iată-l vine cel dorit,
Iată-l vine umilit
Către ai săi ucenici,
Cel mai mare peste mici.

Mișcați buzele spre bine,
S'arătăm de învățătură.
Vom începe câte-și doi,
Versuind cântări din gură ;

sau, alte ori, și tot prin Bucovina, când, — judecând după cele ce aflăm scrise, — pe lângă *cei trei crai*, mai este și un *înger* și când, înainte de cântarea cântecului de stea, urmează acest tipic :

Ingerul :

Eu sunt îngerul lui Dumnezeu,
Ascultați ce vă spun eu :
Știți că sfinții prooroci,
Pe pământ s'au pogorît,
Și câte au proorocit,
Toate că s'au împlinit.
Așa dar, spre neuitare,
Spre o mare rușinare,
A neamului ce-a urît

Hristos dela început,
Vă vin cu acești trei crai,
Cari prin versuri frumoase
Și cântări melodioase,
Vor arăta adevărat
După cum s'a întâmplat.
De nu mă credeți pe mine,
Iată steaua care vine !

Craiul I zice :

Bună seara, cinstiți și onorați
boieri,
Iată vă vin și eu cu acești trei
crai.

De lume luminători,
De Dumnezeu binecuvântători.
Și orice s'ar întâmplă,
Eu voiu răspunde.

Craiul II :

— Prin ce ?

Craiul III :

— Prin cântare ¹.

Partea a două,— miezul cântării de stea, se referă la căutarea și aflarea pruncului Isus Hristos de către cei Trei magi sau Crai, la alte minuni ale Mântuitorului, — obișnuit : nunta din Cana Galileii, — sau este înlocuită prin niște orațiuni filozofico-religioase asupra vieții pământești, cari de obicei slujesc ca a treia parte, ca încheiere.

1. Voronca, *op. cit.*, p. 70—1.

Cântecele de stea propriu zise sau orațiunile versificate, cari pot înlocui și înlocuiesc cântecele de stea, se dau în cap. următor.

În cele ce vin, dăm următoarele orații, cari prin Oltenia se numesc la sing. *prooroceă*, art. *prooroceaua*.

Întâia se aude prin jud. Vâlcea și se aseamănă mult cu orația din 1747.

«Ascultați, ascultați dumnevoastră, cinstiți boieri, la povățuitori, trei crai filozofi, mergând prin lume, au găsit pe Hristos, prunc mic, înfășat, în iesle culcat, cu mare bucurie au strigat : «Ascultați dumnevoastră cinstiți boieri mari, c'aceasta este steaua care s'a proorocit mai înainte de *varoomnicul* Varlam, de acești trei crai filozofi, de lumină purtători, zicând că va răsări o stea dintre Israliteni, care va sfărâma pe toți domnii *movilteni*. Mergând ei după rază până în Vitleem, acolo au găsit pe Hristos în ieslea vitelor culcat și cu buze de bucurie au strigat. Adusu-i-s'a daruri : aur, smirnă și tămâie. În cea naltă norocire dumnezească, El ni s'a născut pentru toți vecii, Amin !»¹.

A doua se aude prin jud. Dolj :

«Fecioară, fecioară cea mai spre o ființă, în pământul peșterii, cu magii grăesc, graiu filozofesc, că pentru noi s'a născut un cocon, cel mai de veci².

Seara de astă seară la mulți ani cu sănătate !»³.

Cu unele adaose nouă, o urare veche sună astfel, având asemănările ei cu cele de mai sus :

«Cinstiți gospodari ! De vreme ce-am ajuns să prăznuim o taină ca aceasta, cu credința să ne închinăm Celui ce a răsărit din pântecul fecioarei Maria, și nouă, celor ce ședem întru întunec și în umbra morții, s'a arătat ; și din călduroase inimi să mulțumim pentru multă și nemăsurată milă ce a avut cu noi Milostivul Dumnezeu ; a înnoit firea noastră cea căzută cu nașterea sa,—căriuia să ne rugăm ca unuia născut, fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat,

1. Culegere din com. Băiești, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

2. Corupere din troparul zilei de 25 Decemvrie, care este aceasta : «Fecioara astăzi, pre cel mai presus de ființă naște, și pământul peștera celui neapropiat aduce ; îngerii cu păstorii slavoslovesc și maghii cu steaua călătorească, că pentru noi s'a născui prunc tânăr,—Dumnezeul cel mai înainte de veci !».

3. Culegere din com. Hălangești-Zeicoiu, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

să dăruască pace și sănătate prea luminatului nostru Rege și vieța norocită și bună întemeiere întru cinstit și luminat scaunul Măriei Sale, împreună cu toată curtea și oștirea și dimpreună și cu Dumneavoastră, cinstiți gospodari, și cu tot Neamul nostru cel românesc, ca laolaltă, de-apururea să primim bucuria aceasta la mulți ani cu veselie, cu toate cele bune și de folos»¹.

Incheierea cântărilor se poate face și cu aceste versuri :

Să vă fie de bine
La mic și la mare,
La toți câți se află
L'astă adunare ;

Poftim sănătate
La toți tot odată,
Inima întreagă,
Dragoste curată².

cari la Pan se întregesc cu aceste :

Cine ce dorește ca să-i îplinească
Fără 'ntârziere pronia cerească,
Vivat, să trăască toți câți sunt în casă,
Și se ospătează la această masă !³

Prin jud. Muscel este obiceiul ca stelarii să-și închine steaua, atunci când două stele se întâlnesc.

«De obicei închină steaua cei mai mărunți sau cei cari sunt din vreun sat mai de departe. Una din cele două partide trebuie să se supună și să închine steaua ; altfel se încing părueli și ciumăgeli strașnice !

Steaua se închină astfel : cel ce o ține în mână și anume *Irod*, vătaful lor, îngenunche în fața celeilalte stele, pe care o ține în mână celălalt *Irod*. Apoi o apleacă cu *turnul*, — cornul din vârt, — ușor, de trei ori spre pământ.

Pe urmă se despart. Nu merg cu toții în aceeaș direcție. Steaua biruitoare pleacă încotro voește, iar cea *închinată* trebuie s'apuce în direcție opusă»⁴.

Pe-allocuri, steaua merge alături cu *Irozii* sau *Vicleiemul*. Felul cum aceste două datini se împerechează, îl hotărâsc cele două cete, fără a țineă samă de anumite orândueli. Prin urmare asupra acestui punct trecem.

1. T. Pamfile, M. Lupescu, L. Mrejeriu, *Carte pentru tineretul dela sate*, Bârlad 1907, p. 39.

2. Culese din Țepu, jud. Tecuciu.

3. *Cântece de stea*, ș. a. ed. 1892, p. 51.

4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 103.

Cel dintăiu care culege urațiile ce se rostesc cu steaua este Anton Pan; am putea spune, mai bine, că el este cel dintăiu care le editează, căci mănunchiuri de atari producțiuni circulau încă de pe la 1784, pe când unul se întitulă «*Cântările stelei și a catavasiliii*», și de sigur că au fost și altele și mai înainte, de pe cari s'a și tipărit cântarea și urațiile de pe Catavisierul din 1747.

Despre rostul religios și mitologic al *stelei*, pomenim cercetările d-lui Gaster ¹ și G. Dem. Teodorescu ².

II. Cântece și urații de stea.

I. Nașterea.

I.

Seara d'astă seară
Este-o seară mare;
Seara lui *Ajun*
Și cu-a lui *Crăciun*.
Fiul s'a născut
Numai din maică
Fără de taică.
Pre el că-l luară
Trei din zile mari:
Sfânta Vinerea,

Sfânta Sâmbătă
Și *Duminică*.
Sus că-l ridică,
Jos că-l pogoră,
La Iordan mergea.
Unde-l boteză,
Numele-i puneă:
„Naltul cerului
Și-al pământului!“ ³.

II. Nașterea, Craii și Irod.

2.

Trei crai dela Răsărit,
Cu steaua-au călătorit.
Când din cale purcedeă,
Steaua 'nainte megeă
Când stătea de odihniă,
Steaua încă ngăduiă.
Ei la *Rusalim* s'au dus
Și steaua li s'a ascuns,
Că le-a fost lor de 'ntrebat
De nașterea de 'mpărat:
— N'ați văzut und' s'a născut
Un craiu mare de curând?
L-am văzut la Răsărit,

După dânsul am venit.
Irod craiu s'a mâniat
Oastea lui a ridicat,
Mulți coconi mici a tăiat:
Patrusprezece de mii
De doi ani mai mici copii.
Vitleemii-or întristat
Și tot omu-a lăcrămat
Tânguire și mărire,
De acum până 'n vecie,
Mila Domnului să fie,
Că ne-a scos dela robie
Tot cu mir și cu tămăie ⁴.

1. *Op. cit.*, p. 459 și urm.

2. *Op. cit.*, p. 98 și urm.

3. Culegere din com. Hălângești-Zeicoiu, jud. Dolj, împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu.

4. Culegere din Ardeal, împărt. de d-l P. Ugliș.

3.

In oraș la Villeem,
 Veniți boieri să privim,
 Că astăzi ni s'a născut
 Domnul cel făr' de 'nceput.
 Că se naște Mesia
 Din fecioara Maria,
 Din sămânța lui Avraam,
 Pân' a nu greși Adam.
 Iar Irodul împărat

Auzind s'a tulburat,
 Mare oaste-a ridicat:
 Paisprezece, mii de prunci,
 De doi ani în jos mai mici,
 Toți sub robie i-a pus,
 Ca să afle pe Isus.
 Pe Isus nu l-a aflat,
 Duhul sfânt l-a apărat¹.

4.

Trei crai dela răsărit,
 Cu steaua-au călătorit.
 Când în cale purcedeă,
 Steaua nainte mergeă.
 Când sta de se odihniă,
 Steaua lor le 'ngăduiă.
 La Rusalim de-au ajuns,
 Steaua 'n nori li s'a ascuns
 Și le-a fost lor de 'ntrebare,
 Nașterea de 'mpărat mare.
 — Nu știți, nu știți, n'ați văzut,
 Un prunc tânăr de curând?
 — B' am văzut la răsărit,
 După dânsul c'am venit,
 Inapoi să ne 'nturnăm,
 Vestea lui Irod să-i dăm.
 Dar Irod, mare 'mpărat,
 Foarte rău s'a supărat
 Și degrabă c'a vărsat

Sângele nevinovat;
 Paisprezece mii de prunci,
 Toți sub sabie i-a pus,
 Ca să afle pe Isus.
 Pe Isus nu l-a aflat,
 Duhul sfânt l-a apărat.
 Tu ești lumina cea sfântă,
 Precista-i blagoslovită,
 C'a născut pe fiul sfânt,
 Oamenilor pe pământ.
 La toți sfinții ești cunună,
 Maică cu Fiu 'mpreună,
 Să se sature de tine
 Ca de-un Dumnezeu, stăpână!
 O, Hristoase, slavă ție,
 Intru mulți ani să vă fie!
 Să vă fie de-ajutor
 Pentru-aceste sărbători!²

5.

Din jud. Iași și Tutova avem această melodie³:

1. Culegere din Nemțisor, jud. Neamț, împart. de d-l Al. Moisei.

2. Dela G. Maxim, com. Vânători, jud. Neamț, împart. de d-l Al. Moisei.

3. Spusă de d-l M. Lupescu, com. Spătărești, jud. Suceava, care o știe de prin 1870, și scrisă de d-l D. Petrescu.

Variante în *Albina*, VII, p. 264—5 cu melodie și XI, p. 401, tot melodie; *Mat. folk.*, p. 1473, 1468 și 1486; *Șezătoarea*, VI, p. 167—8; A. Pan, ed. 1892, cânt. no. III și IV; R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 100; Voronca, *op. cit.*, p. 72—3; *Rev. p. ist. arh. și filolog.*, An. II, vol. I, fasc. I, p. 101; Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 95 și urm.; *Calendarul Neamul românesc* pe 1913, p. 27 (dată ca colind).

Trei crai de la ră - să - rit Cu stea-ua - au că - lă - to - rit Când în ca - le pur -
 ce-dea - -Steaua 'na - în te - mier gca Şi au mers du pă - cum - ce - tim - pă nă lo -
 - Je ru - sa lim - A - co - lo - da - c'a - au a juns - Stea - a - n nor îi s'a - as - cuns

III. Steaua sus răsare !

6.

La sfârşitul catavasierului din 1747 se scrie :

Steaua de sus răsare
 Cu o taină mare.

Steaua străluceşte,
 Pre Hs. vesteşte.

Steaua îşi dă rază,
 Pre maghi îi luminează.

Şi maghiii grăesc
 Graiu filosofesc :

„Tu eşti cea prorocită
 De Valaam vestită,

„Că de când pământul
 N'au născut cuvântul

„Şi fără de acesta
 N'au născut Precista.

„Născu pe Hristos
 Lumii spre folos.

„O, stea prea luminoasă,
 Din toate aleasă,

„Cu a ta ivire
 Ne înveţi întocmire

„Şi noaă ne scrie
 În astronomie

„Că s'au născut jos
 Împăratul Hristos,

„In cetatea lui David,
 Pildă arătând“.

Şi deaca au văzut,
 Au călătorit.

Trei crai despre răsărit,
 În Vithleauenă au venit

Şi îndată au aflat
 Pre cel ce au căutat

Şi i s'au închinat
 Ca unui împărat,

Daruri în mâini ţiind
 Şi lui Hristos cântând :

„Cocoane împărate,
 Şi prea luminate

„Te ştim cine eşti mărit
 Şi - în troiţă slăvit ;

„In ce chip ai venit
 Şi din fecioară te-ai născut,

„Din fecioară curată,
 Şi prea nevinovată,

„Pentru aceeaia ne rugăm
 Ca şi dela noi să primeşti

Daruri lumeste“ !.

I. Bianu şi Hodoş, *op. cit.*, p. 97 ; Oraţia e precedată de aceste şire :
 «Aicea, la sfârşitul cărţii, pusem şi stihurile ce le cântă copiii când umblă cu steaua în seara Naşterii lui Hs. Şi, cetitoriule, ce vei ceti şi cu poetica vei socoti, şi de nu vor veni la număr, bine să ştii, că noi, precum le-am găsit, aşă le-am şi tipărit, dupre cum s'a obicinuit a să cântă, iar n'am mai umblat a le numără».

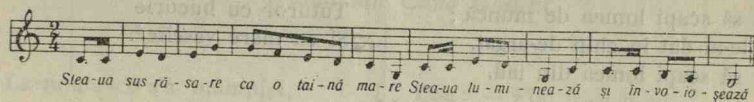
7.

Steaua de sus răsare,
 Cu cea taină mare,
 Și steaua dă raze,
 La maghi luminează;
 Și maghii grăesc
 Graiu filozofesc;
 Că tu ești proorocită
 De Varlam vestită.
 Că de când pământul
 S'a născut cuvântul,
 Născând pe Hristos,
 Lumii de folos.
 Că a ta ivire
 Ne 'nvață întocmire;
 Că nouă ne scrie
 La astronomie,
 Că s'a născut jos
 Împăratul Hristos,
 Din cetatea lui David,
 Pilde arătând.
 Și dac' au văzut

S'au călătătorit
 Și 'ndat' au aflat
 Pe cel ce-au cătat,
 Și i s'au închinat
 Ca la un mare împărat
 Cu daruri în mâni țiind
 Lui Hristos cântând:
 — Cucoane împărate
 Și prea luminate,
 Și din ce chip ești venit?
 Din fecioară te-ai născut,
 Din fecioară curată
 Și prea luminată.
 Pentru aceea ne rugăm
 Ca și dela noi
 Să primești darul lumesc
 Și pe cel dumnezeesc.
 Iar de-acum pân' la vecie
 Mila Domnului să fie
 Tuturor cu bucurie,
 Și cu mare veselie¹.

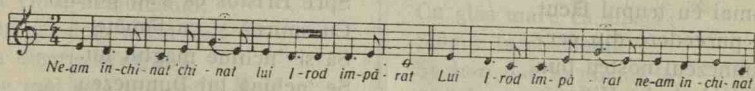
8.

Din jud. Dorohoiu avem această melodie².

9.

O altă melodie, pentru niște versuri ce se află în no. 6, ne vine tot din acea parte:

Pe Isus de I-am aflat,
 Lui ne-am închinat,
 Lui Isus Împărat,
 Ne-am închinat

Cu aur I-am onorat (!)
 Pe Hristos împărat,
 Pruncului născut,
 Ne-am închinat³.

1. Cules din com. Băești, jud. Vâlcea, împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu.

2. Culeasă din com. Vârful-Câmpului, împărt. de d-l D. Urzică.

3. *Idem*.

Variante în *Albina*, XI, p. 400, cu melodie; R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 99, numai melodie; Tuțescu, *op. cit.*, p. 16; Pan, ed. cit., cânt. 2.

IV. Doamne Isuse Hristoase !

10.

Doamne Isuse Hristoase,
 Tu ești zori prea frumoase
 Și rază prea luminoasă ;
 Ce din cer te-ai pogorît,
 Din Fecioară te-ai născut,
 Și te-ai dat în chip de rob,
 Ca să scoți lumea din foc ;
 Și te-ai dat în chip de-argat,
 Să scoți lumea din păcat.
 Te-am așteptat, Hristoase,
 Ca și fiarele sfăitoase,¹
 Când coboră la izvoară,
 Din apă ca se adape

Și lui Dumnezeu să se roage...
 De-acum, pân' la vecie,
 O prea frumoasă pustie !
 De mulți ani *pustelnicesc*,
 N'am cui să mă jăluesc...
 Mă jăluesc munților
 De dorul părinților ;
 Mă jăluesc brazilor
 De dorul fărtașilor ;
 Mă jeluesc florilor
 De dorul surorilor ;
 Dumneavoastră să vă fie
 Tuturor cu bucurie².

11.

Doamne Isuse Hristoase,
 Tu ne ești zori prea frumoase
 Și rază prea luminoasă,
 Ce din cer te-ai pogorît,
 Din Fecioară te-ai născut,
 Din Fecioară prea curată
 Și nouă prea luminată.
 Și te-ai dat în chip de slugă,
 Ca să scapi lumea de muncă ;
 Și te-ai dat în chip de-argat,
 Ca să scapi lumea din iad.

Și te-ai dat în chip de rob,
 Ca să scoți lumea din foc.
 Pe noi ne răscumpărași
 Din strămoșii răsfățați.
 Și-ai luat și răstignire,
 Pentru-a noastră mântuire !
 Iar de-acum pân' la vecie,
 Mila Domnului să fie
 Tuturor cu bucurie
 Și cu mare veselie³.

12.

O, prea sfântul meu Hristos,
 Lumii de mare folos !
 Cum din maică te-ai născut
 Numai cu trupul făcut,
 Cu purcedere din cer.
 Dumnezeuul nostru bun,
 Stă 'n iesle la *Viflaim*
 Intre multe dobitoace.
 Alei maică prea curată
 Și sfântă nevătămată,
 Bucură-te pe pământ,

Bucură-te, Duhul sfânt ;
 Maghii dela răsărit
 Cu steaua lor le-a vestit,
 Spre Hristos că s'au pornit,
 Cu smirnă și cu tămâie,
 Să se 'nchine maghii lui.
 Se 'nchină lui Dumnezeu
 Mântuind norodul său.
 Să ne închinăm și noi :
 Doamne-ajută-ne pe noi !⁴

1. *Setoase ?*

2. Culegere din com. Băiești, jud. Vâlcea, împărt de d-l N. I. Dumitrașcu.

3. Culegere din com. Halângești-Zeicoiu, jud. Dolj, de acelaș.

4. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Variante în Voronca, *op. cit.*, p. 71—2 ; Pr. I. C. Beldie, *La Cislă*,

V. Răstignirea lui Hristos.

13.

Astăzi cel prea lăudat,
 Al îngerilor mare sfat,
 Intr'un loc se adunară,
 Prea mărind Dunezeirea,
 Cui va izbăvi zidirea.
 Cine a blagoslovit,
 Atunci pe *Iuda vodit*?
 Iuda, vânzător de om
 Și iubitor de bani?
 Grăi către ai lui dușmani:
 — Dați-mi trezeci de arginți,
 Să vi-l dau, să-l răstigniți!
 Trezeci de arginți i-au dat!
 Pe Hristos mi l-au luat
 Și iar Iuda că l-a dat!
 La *Golgota* l-au înălțat
 Și-acolo l-au judecat;
 Nici o vină n'au aflat.
 Sus pe cruce că-l suiau,

Cu piroane-l pironiau;
 I-au bătut piroane 'n frunte,
 De ne-a scos pe noi din multe;
 I-au bătut piroane 'n mâni,
 I-au pus cunună de spini;
 I-au bătut piroane 'n talpe,
 Pentru-ale noastre păcate,
 Cu suliță l-au împuns,
 Sânge și apă i-au curs.
 Fiere și oțet i-au dat,
 Pe el de l-au adăpat;
 Soarele 'nvălit în sânge,
 Ingeri 'nceput a plânge!..
 Raiule, grădină dulce,
 Noi de-acii nu ne-am mai duce
 De cântul îngerilor,
 De dulceața pomilor,
 De mersul pasărilor,
 De mirosul florilor !

VI. Nunta din Cana Galileii.

14.

La nunta ce s'a 'ntâmplat,
 'N Cana Galileiei,
 Fost-a și Isus chemat
 'N Cana Galileiei ?
 Stând ei la masă și bând
 Și vinul neajungând,
 Iar cei dela masă sta
 In tăcere se'ntrebă,
 De mai este vin ori ba!
 Iară Maica lui Isus

Zise: — Fiul meu iubit,
 Vinul ni s'a isprăvit,
 Cănille ni s'au golit!
 Iară Isus ce-a făcut?
 In picioare se sculă,
 Cu glas mare că strigă;
 Slugile la el chemă
 Și de-o dat' le poruncă.
 Apă 'n șase vase-au pus.
 Și le-au umplut până sus.

p. 71—2; A. Barseanu, *op. cit.*, p. 19—21; Pan, ed. 1892, cântecul 7.

1. Culegere din com. Băiești, jud. Vâlcea, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

Variante în Pr. I. C. Belide, *op. cit.*, p. 72; Pan, *op. cit.*, cântecul 199. — Vezi-o și la colinde, aici, p. 64 și urm.

2. Refren după fiecare vers.

După ce a cuvântat,
Apa 'n vin li s'a schimbat.
A făcut un semn la nun
Să guste vinul de-i bun.
Iar nunul dac'a gustat,
Cu glas mare a strigat :

Că cei ce fac mese mari,
Dau întâiu vinuri mai tari ;
După ce se 'nveselesc,
Și pe cel rău îl primesc.
Atunci toți au cunoscut
Cum că Hristos s'a născut.

VII. Preamăriria Precestei.

15.

Tu esti lumina cea sfântă,
Precista blagoslovită ;
Tu ești slava îngerească
Și slava apostolească,
Biruința sihăstrească,
Nădejdea călugărească.
La toți sfinții ești cunună,
Maică, cu Fiul dimpreună.
Înțeleptul *Solomon*,

Cucon tânăr *Ghedeon*,
Cu toiagul de migdale,
Oreșicare s'a ales.
Iar de-acum până'n vecie,
Mila ta, Doamne, să fie,
Că ne-ai scos dela robie,
Și ne-ai dat la 'mpărăție,
La veșnica veselie,
Și la mulți ani să vă fie !².

16

Tu ești lumina cea sfântă,
Precesta blagoslovită,
Că ai născut pe Hristos,
Noroadelor cu folos.
Tu ești cinstea îngerească
Și slava apostolească,
Biserisa sihăstrească,
Nădejdea călugărească.
La toți sfinți ești cunună,
Maică, cu Fiu dimpreună.
Și se satură cu tine
De dumnezeasca pâne,
Ajutorul dela tine,
La toți credincioșii vine.

Tu ești întâi nesmintită,
Decât cerul mai cinstită
De înțeleptul *Solomon*,
Cu rostu de *Ghedeon*,
Cu toiag de *migdales*,
Aron cale (?) s'a ales,
Și'n iesle sălășluit
Și carte-ai pecetluit.
Și nu scrie cu dreptăți,
Unde doresc înțelepți.
De acum până'n vecie
Mila Domnului să fie
Tuturor de bucurie,
Intru vecii de vecie³.

1. Culegere din com. Țepu, jud Tecuciu.

Variante în Pan, *op. cit.*, cânt. 8 ; R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 100, melodie.

2. Spuse de Gh. I. Gaviloaie, com. Valea-Seacă, jud. Neamț, și împărt. de d-l I. Preutescu.

Variante în Pan, *op. cit.*, cânt. 16. — Vezi mai sus No. 4.

3. Dela V. Melinte, com. Nemțisor, jud. Neamț, împărt de d.l Al. Moisei. — Ca și no. 15, pildă de recitare coruptă.

VIII. Gătirea sufletului.

17. |
 O, suflete *ticăite*, | De păcate nu ți-i greață
 Ce-ți mai muți viața înainte. | Ca albinei de dulceață!
 De cele păcate multe, | Te lăcomești la o treabă,
 Nu-ți mai poți aduce-aminte! | Ca și viața la otravă!¹.
18. |
 O, de trei ori ticăloase, | La sfințele judecate,
 Vai, suflete păcătoase, | Mila ta, Doamne, să fie
 Vremea ți-e să ieși din oase. | De acum până'n vecie,
 Acum Dumnezeu te chiamă, | Cu dar și cu veselie
 Pentru toate să-ți dai seamă, | Și la noi cu bucurie.
 Să-ți dai seama de păcate | Amin, boieri să vă fie!².
19. |
 O suflete căite³, | *Taclina* (?) ți-o pregătește,
 Nu mută ziua nainte, | Și un mire neuzit,
 Ci stai de te hodinește, | Veșnic ne mai pomenit!⁴

IX. *Spaima mortii*⁵.

20. |
 Impărații și cu craii, | Iaca moartea l-a găsit,
 Fac cetăți cu *aii*⁶ | Prin codru plimbându-se
 Dar încă se mai nevoesc | Și mi l-a întrebat:
 De mai tare le 'ntăresc. | — Pe unde mi-ai umblat?
 Nante, nante, minunate | Mi l-a luat
 Cu lanțuri de fier legate, | Și mi l-a trântit,
 Ca moartea să nu-l găsească. | De iarbă în creștet i-a crescut!⁷.
21. |
 Amin, | Omul cât trăește,
 Amin, | Bea și se veselește
 Așa grăește Domnul, | Și de moarte nu gândește.
 Ca să 'nțeleagă omul; | Atunci moartea vine mâniaoasă,

1. Spus de Maranda Busuioc, com. Nemțișor, jud. Neamț, și împart. de d-l Al. Moisei.

2. Se aude prin com. Schineni, jud. Tutova, împart. de d-l D. I. Fărcășanu.

3. Poate că: O suflete *ticăite*, ca mai sus.

4. Spus de d-l V. Brehneș, de loc din Tg. Ocna.

5. Cfr. D. Russo, *Elenismul în România*, Buc. 1912, nota de sub p. 31.

6. Anii.

7. Culegere din Nemțișor-Neamț, împart. de d-l A. Moisei.

Mi-l ie din casă luminoasă
 Și-l duce într'un bordeiu săpat
 [în pământ.
 Atunci îngerul a strigat:

— Omule, omule, cât ai trăit,
 De ce nu ți-ai dat bine pentru tine,
 Ca să mergi la raiu cu mine!
 Amin¹!

22.

Amin, amin,
 Așa ne grăește Domnul,
 Să asculte tot omul,
 Să asculte fără *pricinare*,
 Că moartea 'n lume este mare,
 Pe nimeni prieten nu are.
 De bătrân nu i-i rușine,
 Și la tânăr încă vine.
 Impărații și cu craii
 Fac cetățile cu *aii*
 Și încă se mai nevoesc
 De le mai întăresc
 Cu ziduri groase,
 Cu tunuri frumoase,
 Cu porți ferecate,
 Cu lanțuri de fier legate,
 Ca într' inșele să vecuească
 Și la moarte să nu gândească.
 Dar omul când bea și se veselește,
 Atunci moarte mi-l găsește,
 În pământ ea mi-l trânteste,

Iarbă verde 'n cap îi crește.
 Și mi-l iea din câmp verde și
 [frumos,
 Și mi-l pune în sicriu negru și
 [întunecos:
 Și mi-l iea din curți albe și vă-
 [ruite,
 Și mi-l pune 'n sicrie negre și
 [cernite.

A acestor curți, boieri d-stră,
 Ascultați închinăciunea noastră;
 Precum scrie și la carte,
 Căutați numai la dreptate.
 Să vă lăsați toate la pământ,
 De vă căutați de suflet.
 Sfânta naștere a lui Hristos
 Să vă fie de folos
 Și sfântul mai marele *Vasile* ce
 [vine,
 Să vă fie de mult bine, la mulți
 [ani!²

23.

Amin, amin,
 Așa grăește Domnul,
 Să înțeleagă tot omul.
 Gândindu-se cu blândețe
 Asemenea *aseminețe*.
 Că nimenea să nu gândească,
 Că'n lume vrea să trăească,
 Că'n lume moartea-i mai mare,
 Tuturor le stă'n spinare.
 De cel bătrân nu i-i rușine,
 La cel tânăr încă vine!
 De bogați nu se sfiește,
 La împărați cu sila merge
 Și pe toți de nume-i șterge.

Că împărați și craii
 Iși fac cetățile cu anii
 Cu ziduri groase,
 Cu tunuri frumoase,
 Cu porți ferecate,
 Cu sbanțuri de fier legate.
 Și într'înșă vor să trăească,
 Să șeadă, să vecuească,
 Și de moarte să nu gândească!
 Dar moartea când vrea să vie,
 Nu dă de veste ca să [se] știe!
 Că ea-i fără ochi și gloate,
 Pe toți de nume-i scoate.
 Când omul se înveselește,

1. Culegere din jud. Neamț, de acelaș.

2. Culegere din Schineni, jud. Tutova, împart. de d-l D. I. Farcășanu.

Atunci moartea-l găsește,
 Și-l iea din scaun luminat
 Și-l trânteste mort în pat;

24.

Grăit-a Domnul
 S'asculte tot omul:
 Să ascultați fără price,
 Să ascultați ce voiți zice:
 Grăindu-vă cu blândețe,
 Lasați inimii să'nvețe,
 Că tot omul de sub soare,
 Când îi vine vremea, moare.
 Moartea este'n lume mare,
 Pe nimeni prieten n'are:
 De bogat nu se săește,
 De bătrân n'are rușine,
 La cei tineri încă vine.
 Numai la împărați merge mai cu
 [silă,

Că împărații și cu craii,
 Fac cetățile cu anii
 Și'nca tot mai zăbovesc,
 Pân'ce zidurile'ntăresc,
 Că fac ziduri groase,
 Cu turnuri frumoase,
 Cu porțile ferecate,
 Cu lanțuri de fier legate.

Amin, amin,
 Ascultați acestea toate,
 Lucru carele se poate.
 Cămpărații și cu craii
 Fac cetățile cu anii,
 Se silesc
 De le'ntăresc,
 Cu ziduri groase,
 Cu turnuri frumoase,
 Ca'ntr'însele să viețuească,
 De moarte să nu gândească.
 Că moartea este *numitare* ³,
 Nu se teme de Domn mare,

Și-l iea din câmpul verde, frumos
 Și-l trânteste'n pământ întunecos!¹

Când ei bea
 Și veselii,

Atunci moartea mi-i găsiă.
 Și-l luă din colțul luminat
 Și-l trântiă fără vieță 'n pat;
 Și-l luă de sus, dela vânt,
 Și-l trântiă mort în pământ.
 Și el vrea să se mai ridice,
 Dar nimica nu mai zice;
 Purcede ca un om străin,
 Avuțiile-i rămân.
 Să nu socotiți că frații și surorile
 [v'or trăi,

Sărindare v'or plăti, —
 Că frații și surorile atâta s'or în-
 [vrăjbi,
 Până la groapă te-or porni.
 Unii te-or scoate din casă,
 Alții s'or sfădi la masă;
 Și te-or duce la mormânt
 Și te-astupă cu pământ.
 Iarbă verde'n creștet țî-crește
 Și nimic nu folosește ².

25.

Măcar să fie
 Singurul împărat,
 Il iea din scaun luminat
 Și-l trânteste mort în pat.
 Când la groapă că-l dusesse,
 Numele i se uitase.
 Așa, omule milostiv, nu te gândi,
 Că ai feciori și te-or pomeni,
 Că cu cât vei luă cu tine,
 Cu atâta vei prinde bine,
 De acum și până'n vecie,
 Mila ta, Doamne, să fie,
 Cu dar și cu bucurie ⁴.

1. Culegere din Ciurești, Jud. Tutova, împart. de d-l Gh. Ciurescu.

2. Culegere din Țepu, jud. Tecuciu.

3. De sigur că e o corupție, pentru: 'n lume tare.

4. Spus de T. Tataru, din Vizurești, jud. Tecuciu.

26.

O, pricină minunată,
De'nceput, din lumea toată,
De'nceput și din vecie,
Precum la carte ne scrie,
Că lumea e'nșelătoare
Și foarte amăgitoare,
Căci înșeală și-amăgește
Și pe toți îi *prilosteste*.
Ales pe cei bogați foarte,
Ce nu mai gândesc la moarte,

Căci vorbesc din bogăție
Și se țin din semeție,
Că ei tot o să trăească
Și lumea s'o moștenească.
Iar în cele de pe urmă,
Vieța dacă li se curmă,
Mor întocmai ca și omul
Și bogatul ca și robul,
Căci moartea nu vrea să știe,
De averi și bogăție ¹.

27.

O, trupe ticăloase,
Te vezi în casă frumoasă!
Dacă ai vrea avuție,
Nu ți-o țin'en semeție
Și dă ceva pentru mine,
Să mergem la noi cu bine,
Și la raiu să vecuim,
De moarte să nu'ngrijim,
Că moartea e moarte mare,
De tot omul frică n'are!
Că moartea când vrea să vie,
Nu dă veste ca să se știe,
Ci te ia cum te găsește,

Sufletu-ți din piept răpește.
Din scaunul luminat,
Te trânteste moartea'n pat.
Din scaunul zugrăvit,
Te trânteste la pământ.
Din câmp verde și frumos,
Te trânteste în tunecos!
Lasă mulți casă frumoasă,
Merge'n muncă și'n pedeapsă
Raiule, grădină dulce,
Noi de-aici nu ne-om mai duce
De mirosul florilor,
De viersul paserilor ².

28.

Omul cât trăește'n lume,
El cu toți se are bine,
Nu știe când moartea-i vine,
De ți-l ia de lângă tine
Și-l duce pe ceea lume,
La scaun de judecată,
Unde n'am fost niciodată.

Sau la bine, sau la rău,
Unde-i voia lui Dumnezeu!
Nu știi vieța omului!
E ca floarea câmpului:
Dimineața înflorește,
Peste zi se vestejește! ³.

1. Spus de d-l Lt. T. Vișinescu, din Ploești.

2. Culegere din Halângeschi-Zaicoi, jud. Dolj, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

3. După un manuscris mehedintean, împart. de acelaș.

Variante în Marian, *Immormântarea*, p. 337, 498 — 9; Pr. I. C. Beldie, *op. cit.*, p. 73—5; Voronca, *op. cit.*, p. 75—8; Pan, ed. 1892, cânt. 10; *Rev. p. ist., arh. și filolog.* An. II, Vol. I, fasc. I, p. 100.

X. Rămas bun.

29.

O amar, o ticăloase
 Suflete ce ieși din oase,
 Că mi-i lumea mângâioasă.
 Am mai fost la judecată.
 Ingerul atuncea-mi zice,
 Cu lacrimi ferbinți că-mi plânge:
 Iată moartea a venit,
 De pomană nu mi-am dat,
 Nu mi-am dat, c'am veselit
 Și de moarte n'am gândit.
 Veniți frați, veniți surori,
 De mă'mpodobiți cu flori;
 Veniți frați, veniți cumnați,
 De mă'mpodobiți cu brazi;
 Vin și tu a mea soție,
 Ce mi-ai fost la cununie,

Mâna amândoi s'o dăm,
 Amândoi să ne iertăm.
 Veniți și voi copilași,
 Dragii tatii feciorași,
 Să vă mai sărut odată,
 Că vieța mi-i scurtată :
 Și de-acuma pe vecie
 Merg la casa cea pustie,
 Fără uși, fără ferești,
 Intri n'tr'însa, viețuești ;
 Fără uși, fără obloane,
 Intri n'tr'însa, plângi cu jale ;
 Și-amin, boieri, să vă fie,
 Cu dar și cu bucurie.
 Și-amin, sfânt Botez ce vine,
 Să-l petreceți cu mult bine !¹.

30.

Ah, amar și grea durere,
 Moarte fără mângâiere !
 Și o moarte mânioasă,
 Astăzi mă scoate din casă ;
 Și cu jale mă desparte,
 Ah, de neamurile toate !
 De frați, surori și părinți
 Și de prieteni iubiți,
 Și alta nu-mi dă nimică,
 Fără numai groază, frică,
 Alta nu mi-a dăruit :
 Fără numai un mormânt,
 Ca să trăesc în vecie
 Cu lacrimi și cu urgie,
 Lacrimi nefolositoare,
 Ca omul după ce moare,
 S'ajute nimic nu poate
 Averile lumii toate.
 Eu, de-acuma înainte,
 Nu voi mai vorbi cuvinte,
 Că mă duce, unde, nu știu,

Și la voi n'am să mai viu.
 Iată, mă călătoresc,
 Nu mă mai chem om lumesc,
 Ci mă chem un lut uscat,
 Ca mâne voui fi uitat
 De rude și de părinți,
 Ca cei din veac adormiți.
 Că soarele mi-a apus
 Și eu din lume m'am dus.
 Merg la un loc de suspin
 Și la un lăcaș străin,
 Printr'un codru 'ntunecat,
 La un loc prea depărtat,
 De unde nime nu poate
 A veni să spue toate.
 In lumi străine-am intrat,
 De-acum sunt înstrăinat.
 Veniți, fraților, vă strângeți,
 Părinți, surori, de mă plângeți.
 Veniți, vă luați iertăciune
 Cu lacrimi de 'ntristăciune.

1. Culegere din com. Ciurești, jud. Tutova, împărt. de d-l Gh. Ciurescu.

Veniți și voi prietini,
 Că de-acum suntem străini,
 Că iată eu am plecat
 În mormânt întunecat,
 Și aici am să petrec
 Pân' la județul cel drept.
 Și în el m'am așezat
 Ca unul ce-s vinovat.
 Ieri umblam stând și vorbind,
 Astăzi văd că sunt pământ.
 Neștiind ziua, nici ceasul
 Când mi s'a închide glasul.
 Și acest cumplit pahar,
 Imi părû foarte amar¹
 Ah! ce pahar veninos,
 Cât de curând m'a dat jos.
 Și m'a dat la piericiune,
 La mormânt și putrejune.
 Șed cu mânil pe piept
 Și pe moarte o aștept.
 Cu fruntea posomorită
 Și cu fața vestejită.
 Sunt cu mânil legate
 Și picioar'le nemișcate.
 Toată firea cea gândită,
 De Domnul împodobită,
 În pământ s'a pogorît
 Și lut negru s'a făcut.
 Spălați-mi trupul cu apă,
 Și mă petreci la groapă.
 Stropiți-mă și cu vin,
 Ca pe un mort și străin,
 Și le lăsați toate jos,

Că-s străin și păcătos.
 De sărăcie doresc
 Și ca ceara mă topesc,
 Ca cerbul spre apă rece,
 Când în pustie petrece,
 Departe de lacul său,
 Așa pătimesc și eu.
 Unde-i cinste și mărire,
 Moarte lasă pustiire :
 Slava toată și cuvântul
 Le-a acoperit pământul.
 Unde-s frații cei iubiți,
 Și aproape cunoscuți?
 Veniți rude și părinți,
 De vărsați lacrimi fierbinți,
 Veniți neamuri și noroade,
 De mă scoateți dela moarte.
 Veniți surorile mele
 Și-mi aduceți mângâiere.
 Veniți și voi, iubiți frați,
 Și cu sârguință stați,
 Rugați-vă toți cu sete,
 Dumnezeu ca să mă ierte ;
 Rugați toți pe Dumnezeu,
 Să mă duc în raiu și eu.
 În raiul cel înflorit,
 S'aud îngerii cântând.
 Înaintea lui Hristos,
 Ingeri cântă prea frumos.
 Pe cerescul împărat,
 Il măresc neîncetat.
 Laudă lui i se cade,
 Ca un puternic în toate².

3 I.

O, amar și grea durere,
 Jale făr' de mângâiere,
 O, plângere ne'ncetată,
 Lacrimi, pâraie vărsate,
 Că azi moartea mă desparte
 Și mă duce 'ntr'altă parte,
 Pe o cale depărtată,

Unde n'am fost niciodată...
 Că pe mine mă așteaptă
 La judecata cea dreaptă ;
 La mine e scris în frunte
 Ce dreptate m'o ajunge.
 Săriți frați, vecini, cu toții,
 Să petrecem ceasul morții,

1. Despre *paharul morții*, vezi T. Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 108.

2. După un manuscris vechiu aflat la H. Popa, Zorleni, jud. Turova, împărtașit de d-l D. I. Farcașanu.

Că de astăzi înainte
Nu voi mai grăi cuvinte;
Că azi în mormânt mă pune
Și soarele că-mi apune!
O vai, că mă rog și ție,
Prea dorita mea soție:
De milă dela părinți
Plângeam cu lacrimi fierbinți;
De mila de l'a mea maică,

Plângeam cu inima seacă;
De mila de l'ai mei frați,
Vărsam lacrimi necurmați;
De mila dela surori,
Plângeam cu multe sudori;
Dumnevoastră să vă fie
Tutulor cu bucurie
Și cu mare veselie,
Amin, Doamne, slavă ție!¹

32.

Pentru unele asemănări, se adaoage «*Mustrarea sufletului și a trupului*»:

«Zăce Sufletul:

Ah trupul meu cel de lut,
De ce ești nepriceput?
Nu gândești că vei muri
Și în pământ vei putezi?
Cum iubești o desfătare
Foarte ră șă trecătoare!
Cu mândria te mândrești,
Nu știi c'ai să putrezești?
Deci poștești în nălțime
Sau șă nu te faci putoare.
Vor mânca viermii din tine,
Cum poștești tu mâncări bune.
Nu-ți vie în gând de moarte
Și de spurcatele fapte,
Ce gândești neîncetat
Că mai fi mai desfătat,
Mă legi cu grijă pe mine,
Vrai șă mă necinstești de bine!

Trupul:

Ah suflete împotrivoare,
Tare îmi faci supărare,
Vrei acum șă mă lipsăști
De desfătările lumești.
Vrei șă mă duci la pustie,
Șă mă ajungă gre urgie;
La mare pustietate

Să fiu dat până la moarte;
Să las o frumoasă lume
Și să umblu prin pădure, —
Dintr'atatea mâncări bune,
Acolo șă n'am nici pâne?
Dintr'atatea haine multe,
Acolo șă n'am nici rupte?
Să mă fac singur de răș,
Să umblu prin munți ca un urs?
Să lepăd hainele mele
Și să înbrac altele răle?
Eu șă lepăd haine frumoasă
Șă să îmbrac o urătă rasă?
Să lepăd haine bune
Șă să îmbrac un sac de lână?
Să lepăd conduri luciți
Și să încălțu bocance urăți?
Ba nu te voi ascultă,
Ca șă fac pe voia ta,
Că dor nu-s nebul ca tine,
Ca șă mă lepăd de bine.
Mai bine oiul mănca și oiul be
Și oiul petrece cum oiul vre;
Mai bine oiul petrece în lume
Desfătându-mă cu tine,
De cât la pustietate
Să n'am pace până la moarte.

1. Culegere din com. Băiești, jud. Vâlcea, împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu.

Variante în N. Păsculescu, *op. cit.*—Pan, ed. 1892, cântecul 22. — Voronca, *op. cit.*, p. 76.

Tu cum te-ai săturat
De a petrece desfătat !
De'ntr'atăta nebulie,
Acum vrei călugărie ?
Ia vezi cu ce mă cercetează
Și cu ce mă înfricoșează :
Să nu beau, să nu mănânc,
Să slăbesc, să mă usuc !

Sufletul :

O, sărace trup osândit,
Cum ai să te faci pământ.
Cei ce tu le gândești,
Iată măne vei muri.
Și atunci vei dori,
Vei dori cuvântul meu,
Când vei ajunge la mai greu.
De nu vei ascultă de mine,
La ce te sfătuiesc bine,
Vai și amar de tine !
Au, nu știi tu trup osândit,
Că ai eșit gol din pământ,
De când în lume viețuiești,
Tot mortăciune poștești.
În cinste, în slavă, bogății,
Pururea dorind să fii,
Ah, țarnă, în pământ,
Cum poștești să fii slăvit.
Tot amar și înpuțit !
O trup rău și cu putoare,
Cum poștești desfătăciune,
O trup rău și înpuțaciune,
Tot desfătăciune poștești,

Și de moarte nu gândești !
Încarci sarcina în spate
Făcând răutăți spurcate.
De nu mă vei ascultă pe mine,
Cel ce te sfătuiesc bine,
Cu draci te vei munci,
Din bine te vei lipsi.

Trupul :

Ah, suflete, m'ai îngrozit,
Tot spuindu-mi de sfârșit.
Iată, dragă, merg cu tine,
Povățuește-mă bine.
Hai dar la pustietate,
Să mă spăsesc până la moarte,
Ce-mi ajunge așternut,
Un butuc mare cioplit ;
Ce mi-a ajunge de mâncat,
Un posmag mea (*sic*) și uscat ;
Ce mi-a ajunge înbrăcămintă,
Nește haine cât de rupte.
Acum nemecă nu voesc,
Numai să mă mântuiesc.
M'au cuprins o frică mare,
De-abè mă ține pe picioare,
Căci cu totul m'au cuprins frică,
Gândind la strașnica muncă.
Acum mă căesc bine,
Că-s toate deșertăciune.
Ori cât îmi vei poronci,
Toate le voi înplini,
Ca să le sfârșesc bine
Și odihnă în veci. Amin¹.

XI. *Judecata de apoi.*

33.

Ascultați acestea toate
Și le faceți cum se poate,
După vieață este și moarte.
Omul după tot pământul
Să-l ascultăm cu cuvântul.

Cerul în veac se sfârșește,
La județii se vor strânge,
Păcătoșii toți vor plânge.
Valea cea cu foc va merge,
La toți cei fără de lege.

1. Dintr'un caiet miscellaneu, împărt. de d-l D. Gr. Furtună, scris pe la 1842 de un N. Borcilă, poate că în mănăstirea Secului.

Varianta în Pr. I. C. Beldie, *La cislă*, p. 75—6.

Acolo-i *Vieana*¹ cea 'nfocată,
 La *javeşnici*² căutată,
 Cu cămări nestâmpărate,
 Şi cu paturi 'nfocate,
 Curvarilor sunt cetate.
 Viermii cei neadormiţi
 Tâlharilor sunt gătiţi.
 Suflete ce ieşi din oase,
 Vremea mi-i să ieşi din oase,
 Scoate haina, cea mândră, fru-
 [moasă
 S'o îmbrac

Să merg la casa cea de *vac*.
 — Ba eu haina nu ți-oiu da-o
 Tu pe lume c'ai trăit,
 Pentru ce nu te-ai gătit,
 Că nu ştii ceasul când vine,
 Şi moartea cându-i la tine.
 Moartea când te întâlneşte,
 Dela trup te despărteşte.
 Nu mai este cu pufinţă,
 Ca să faci vreo biruinţă.
 Şi nici cu îngăduală,
 Ca să faci vreo socoteală!³

XII. *Raiul şi Iadul.*

34.

Veniţi fraţi, veniţi surori,
 De mă 'mpodobiţi cu flori,
 Şi-mi luaţi o iertăciune,
 Că mă duc pe ceea lume,
 La scaun de judecată,
 Unde merge-o lume toată.
 Iar în raiu când m'am uitat,
 Ce-am văzut m'am bucurat.
 Am văzut pomi încărcaţi,
 De copii botezaţi;
 Dar în iad când am intrat,
 Ce-am văzut m'am spăimântat:

Am văzut pomi încărcaţi
 De copii nebotezaţi,
 Şi-i purtă din loc în loc,
 Şi-i băteă cu biciu de foc.
 Şi-i purtă din scară 'n scară,
 Şi-i băteă cu biciu de pară.
 Raiule, grădină dulce,
 Nu-mi mai vine a mă duce,
 De dulceaţa ta cea dulce;
 De dulceaţa pomilor,
 De mirosul florilor,
 De cântul păsărilor⁴.

35.

Of, amar şi greă durere,
 Moarte făr' de mângâiere,
 Şi o moarte nemiloasă,
 Scoate-ţi sufletul din oasă.
 Nu ştii ceasul când soseşte,
 Şi moartea und' te 'ntâlneşte.
 Veniţi fraţi, veniţi surori,
 Să mă 'mpodobiţi cu flori,
 Că mă duc pe ceea lume,
 Unde nu cunosc pe nime,
 La scaun de judecată,

Unde merge lumea toată.
 Acolo cum ajunsei,
 Ce văzui, mă 'nspăimântăi:
 Văzui mesele ne 'ntinse
 Şi făcliile ne-aprinse.
 Dar la raiu cum ajunsei,
 Ce văzui, mă minunăi:
 Văzui mesele întinse
 Şi făcliile aprinse,
 Copilaşii botezaţi
 Toţi cântau şi ciripiau,

1. Pentru *Gheiena*.

2. Pentru *zavistnici*.

3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. Culegere din Nemțșor, jud. Neamț, împărt de d-l Al. Moisei.

Pe părinți își veseliau.
 Copiii nebotezați
 Tot cântau prin pomi uscați¹,
 Pe părinți îi blăstămau.
Scaraoschi cel mai mare

Apoi :

Amin, Amin,

Această proslăvită zi a Nașterii lui Hristos
 Să vă fie și duneavoastra de folos!²

XIII. *Veselia cerească.*

36.

O Maică prea curată,
 Venim pe an la dumneavoastră
 [câte o dată
 Pentru a vă da bucurie,
 Să aflați,
 Să vă bucurați,
 Cum s'a bucurat Dumnezeuul meu,
 Când porunci dădă sfinților,
 Sfinților,
 Și părinților
 La ziua tatălui cea mare,
 Când s'a pornit în cer horă mare,

Seade pe-un suflet călare
 Și strigă în gura mare :
 — Dați cu biciur'le mai tare !
 Și sboară din loc în loc
 Și tot dă cu biciu de foc !

Când toți sfinții
 Și părinții,

Ca niște oameni cumiți,
 Jucat-au prin zori,
 Până la nouă ori.
 Iar după amiază,
 Nici că se mai curmează.
 Hrangheli și toți sfinții,
 Cu Vasile, cu Ieremia,
 Și cu Trisfetitele,
 Cu Sfânta Evdochia,
 O, Maică preacurată !³

1. Intr'un plugușor cules din com. Țepu, jud. Tecuciu, colindătorii spun că :

Seara bună ne-am luat
 Și la raiu că am plecat.
 Când la raiu, raiu 'ncuiat :
 Trei mătării c'am făcut,
 Dumnezeu cel milostiv
 Trei îngeri că ne-a trimis,
 Doi de spete ne-a luat,
 Unul ușa ne-a descuiat
 Și în raiu că ne-a băgat.
 Ce-am văzut, ne-am bucurat :
 Mese 'ntinse,
 Făclii aprinse,
 Pahare pline,
 Bucate bune !

Cine-și dă pe astă lume !
 Adam bea și veseleşte,
 De pacate nu gândește !
 Seara bună ne-am luat
 Și la iad că am plecat.
 Când la iad, iadul descuiat,
 Și înuntru c'am intrat ;
 Ce-am văzut ne-am speriat :
 Copii mici, nebotezați,
 Tot în lanț de fier legați,
 Tot neveste tinerèle
 Șed călări dracii pe ele ;
 Vornicul satului
 [E] harmasarul dracului !

2. Culegere din Larga, jud. Bacău, împart. de d-l C. Vartolomei. Variante în Voronca, *op. cit.*, p. 79—83 ; Pan, *op. cit.*, cânt. no. 20.
3. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

XIV. *Păcatul strămoșesc* ¹.

37.

Veniți toți cei din Adam,
Cu toți fiii lui Avram,
Să-i cântăm versul de jale
Pentru-a lui Adam greșale!
Căci Adam dac'a greșit,
Domnul din raiu l-a gonit.
— Mergi, Adame, dela mine,
Dacă te-ai lipsit de bine.
Nu te-ai lipsit de viață,
Ci te-ai lipsit de dulceață.

Și-a ieșit Adam plângând,
Cu sapa 'n pământ săpând
Și Eva 'n furcă torcând.
Și de-acum până 'n vecie,
Mila ta, Doamne, să fie,
Cu dar și cu bucurie,
Că ne-ai scos dela robie
Și ne-ai dat la 'mpărăție,
Amin, Doamne, slavă ție! ²

38.

Trei crai dela răsărit,
Cu daruri s'au pregătit,
Spre Rusalim au pornit;
Când pe calea purcedea,
Steaua 'nainte mergea.
La *Rusalim* au ajuns,
Steaua 'n nour s'a ascuns.

— N'ați văzut,
N'ați auzit?

Hristos unde s'a născut,
Că nouă ni-i de 'ntrebare,
Nașterea de 'mpărat mare,
Din fecioara Mariă,
Din sămănța lui David,
Și din roada lui Avram,
Mântuirea lui Adam?

— Of, Adame,
Of, Adame!

— Ce ți-am greșit ție, Doamne?
— Fugi, Adame, dela mine,
Că te-am lipsit dela bine,
Pe valea cu plângerile,
La curțile lui David,

La scaun de judecată,
Unde merge lumea toată
Și *ținutul* jumătate.
Județii vor judecă,
Trâmbițași vor trâmbița,
Văzând iadul cum va strânge,
Păcătoșii cum vor plânge.

— Doamne, porunca-ți călcăi,
Și de raiu
Mă lepădai,
Mă lepădai
De vicață,

Și de-a raiului dulceață!
Raiule, grădină dulce,
Nu mă 'ndur a mă mai duce,
De dulceața ta cea dulce,
De dulceața merilor,
De graiul paserilor,
De cântecul cucilor,
De *răcoarea* apelor,
De *cracătul* ³ broaștelor,
De mirosul florilor ⁴.

1 Vezi asupra acestui subiect, a mea *Povestea lumii de demult*, p. 80—95.

2. Culegere din com. Ciurești, jud. Tutova.

3. *Orăcăitul, orcătul*.

4. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

39.

Veniți toți cei din Adam,
 Și cu fiul lui Avram,
 Să cântăm cu viers de moarte
 Ale lui Avram pacate;
 Să cântăm cu viers de jale
 Ale lui Avram greșale.
 Că Adam dac'a greșit,
 Domnul din Rai l-a gonit,
 Din raiul cel din Edem,
 Osândit cu greu blestem
 Și din Raiu afară dat,
 De-al lui bine lepădat,
 A șezut jos într'un loc,

Plângând cu lacrimi de foc;
 Raiul cu jale-l priviă,
 Către el așa grăiă:
 — O raiule, lăcaș sfânt,
 Nu vezi în ce jale sunt?
 Că sunt greu *urghisit*
 Și dela tine gonit?
 Amar, Evo, ce-mi făcuși?
 Unde vom merge acuși?
 Pe tine te ascultai
 Și dintr'acest pom mâncai,
 Că tu, Evo, m'ai silit,
 De-al meu bine m'am lipsit!!

40.

Tu, Adame, ce-ai lucrat,
 Mare porunc' ai călcat,
 Porunca lui Dumnezeu,
 De care mă tem și eu.
 N'ai păzit vreo trei cuvinte,
 Ca să stai în raiu cu cinsto.
 Te-ai lăcomit ca un om,
 Și-ai întins mâna la pom,
 Și din pom când ai gustat,
 Cu moartea te-ai îmbrăcat.
 — Tu, Adame; să te duci,
 Să te duci în loc pustiu;
 Loc pustiu să stăpânești,

Cu hârlețul să prășești,
 Sufletul să ți-l hrănești!
 Și tu, Evo, să te duci,
 Să te duci în loc pustiu,
 Loc pustiu să stăpânești,
 Cu fusul să sfârâești.
 Sufletul să ți-l hrănești!
 Iar tu, șerpe, să te duci,
 Să te duci în loc pustiu,
 Loc pustiu să stăpânești,
 Pe pământ să te târâști,
 Sufletul să ți-l hrănești! 2

1. Culegere din Băiești, jud. Vâlcea, împart. de d-l N. I. Dumitrașcu.

Variante în Voronca, *op. cit.*, p. 73—5; *Albina*, XI, p. 360 (cu o melodie); R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 100 (cu doua melodii); Pan, *op. cit.*, no. 18; A. Bârseanu, *op. cit.*, c. 22—4 (ca colindă).

2. Dela Gr. Maftei, com. Nemțișor, jud. Neamț, împart. de d-l A. Moisei.

CAPITOLUL IX.

VICLEIEMUL SAU IROZII.

Prin *Vicleiem*, în Țara-Românească, sau *Irozi*, prin celelalte părți, se înțelege datina tineretului român de a reprezenta la Crăciun *Nașterea lui Isus Hristos, venirea Magilor după stea, poftirea lor de către Irod, șiretenia acestuia de a afla pruncul prin mijlocirea celor trei Crai și, adesea, înfruntarea necredinței, personificate printr'un copil sau printri'un cioban*¹.

Textele acestei reprezentațiuni nu sunt prea numeroase :

Întâiul, care se crede a fi cel mai vechiu, stă în capul unei colecțiuni numeroase de *cântece de stea*, de pe la 1821. Este foarte scurt și cuprinde întreaga țesătură neversificată. Ca persoane are numai pe *Irod* și pe *Cei trei crai dela Răsărit*.

În lipsa unui text inedit, îl reproducem în șirele următoare :

«*Irod* :

Buna vreme ! buna vreme la d-v., cinstiți boieri !

Iată am venit cu acești trii crai, filosofi, de Dumnăzău luminători, și de mine purtători ; și voiu ca să-i întreb undi mergu și undi călătoresc și cu acești sămi, cui să arată și cui să închină ?

Valtușar răspunde :

Pre acești trii crai filosofi, de Dumnezeu luminători, ce va fi pentru dănșii, eu voiu răspunde.

Irod zice :

Prin ci ?

Valtușar răspunde :

Prin cântări.

Irod zice :

1. Cu privire la această datină vezi Gaster, *Lit. pop. rom.*, p. 490 și urm., G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, Olănescu, *Teatru la Români*, p. 25, și T. Burada în *Archiva*, XVII, no. 5 și 6.

Cântă!

Valtuzar cântă cântare «Tu, Doamne, slăvită (!) și mare» până în trii ori.

Irod iarăș zice :

Cari esti aciăla ? și cari ?

Valtuzar răspunde :

Carile ti pominești pre tine, totdeauna să ti pomenească ; prin cetul (?). Și cel ci știi, vra să înceapă.

Iară *Irod* începi :

Ci vra și cielanți crai ?

Cântă după dănsul ; iară după ce au sfârșit di cântat, apoi începi aciăsta *Irod* :

Eu v'am numit pre voi feciori di împărați mari, dar voi ci căutați pi loc străin, fără armi, fără tărie ; sau vreun agiutoriu dela mine poftiți ?

Răspunde al meu frate, *Irimie* !

Apoi zice toți pre rând, ciniș filozofie :

Eu sănt filosoful *Irimie*, dispre răsărit mergu, ca să întreb di iaslile dobitoacelor spre împăratul *Jidovilor*, căruie i să închină lui luna și stelele, și toate păsările ceriului, și să bucură di nașterea lui ; mergu, ca să mă închin și eu lui.

Iară *Irod* zice :

Dară tu ce filosof ești ?

Eu sunt filosoful *Melhiur*, adică ci esti scris prin proorcii : «și tot (cit. *tu*) pământul *Vifleim*, cu cât esti mai mic între *Domnii* tăi *Iudei*, că din tine va să nască povățuitoriu pre norodul meu *Israil*», am venit să mă închin și eu lui.

Iară *Irod* aciăsta [auzind, zice : ?]

D-v. filosofi ! mergeți și întrebați cu dedinsul și di-ți află pruncul născut, în esli culcat, și la înturnare dlorv. să viniți ca să-mi dați și mihi de știre, ca să mergu să mă închin și eu lui. Dar tu, ci filosof ești ?

Eu sănt filosoful *Valtuzar* di la împărăție *Persi*. Am auzit că s'au născut *Hristos* în *Vifleim*, am venit ca să mă închin și eu lui.

Iară *Valtuzar* zice :

Dar tu ci înparat ești ?

Iară *Irod* grăești așa :

Cum poți, un filosof ca tine, să întrebi un împărat ca mine ; ci împărat sănt eu, și ci împărat vra să nască mai mare di cât mine ?

Au nu știi tu că eu sânt Irod înparat, care pe cal am încălecat, și când cu piciorul în pământ au dat, tot pământul di frica me s'au cutremurat? Dar un filosof ca tine să nu să tiamă di un înparat ca mine?

Iar *Valtuțar* zice așa :

Un filosof ca mine nu să va temi di un înparat ca tine ; că ceeace am auzit voiu răspunde și cărțile voiu deschide și voiu arată.

Irod zice :

Mergi di arată !

Valtuțariu răspunde :

Voiu arăta.

Irod iarăș zice :

Mergi di arată !

Valtuțariu răspunde :

Voiu arăta.

Iarăș *Irod* zice :

Mergi di arată ceea ci ai văzut, să să videzi (*sic*).

Apoi craii încep : «Naștirea ta»... Apoi zici Irod auație (*sic*) aciasta :

Omule, omule, creștinule,
Părăsăști-te di păcate,
Și fă iscusiti fapți ;
Că la cîasul cel di moarte
A ti găti, nu să poate.
Străns-ai pre lumi
Și nu știi cui rămăne.
Cine știi, cum să va întâmplă,
Ti va pomeni feciorii ori ba!
Dar mai bine să-ți lîi făclie gata,
Când să va dișchide poarta
Să mergem la raiu.

Să mergem cîntănd și dănuind,
Și pre Domnul lăudănd.
Că la vreme ce di apoi
O vre să ni cheme și pre noi ;
Să ni dăm sama pre rînd
Câte am făcut pre pămînt,
Nu mai multe, numai toate,
Numei căte sânt scrisă la izvoadi.
Veniți ali meli gloati,
Să vă întind în ceriu cort[ul],
Să vă dăruesc raiul cu totul.
Amin¹.

Textul lui A. Pan ne dă aceste persoane :

Irod, Regele Iudeilor și viceîmpărat,

Baltațar }

Gaspar }

Melhior }

Regi dela Orient (magii),

Călugărul, talmăcitorul lui Irod,

Ciobanul,

Soldatul I

Soldatul II.

Întăiul text din G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, cuprinde la persoane pe :

Irod,

Ofițerul,

Cei trei crai,

Pruncul și

*Doi Elini*¹.

Al doilea text din acelaș arată pe :

Irod,

Doi îngeri

Stratiode (ofițerul),

Craii irodesc,

Cei trei crai, și

*Un cioban*².

La amândouă textele se mai adaug persoanele menite să facă partea glumeată : *Paița, Moșul și Harapul*, cari, după socotința noastră, nu sunt decât o transformare a *caprei*, adaptată gusturilor unor târgoveți veseli («*păpușile cu perdeă*») sau unor «*chefii trecuți cu dedeochiul*» («*păpușile fără perdeă, pe uliță mare*»).

Un text bucovinean are pe :

Irod împăratul,

Ingerul,

Tratiod,

Ciobanul,

Craii, cei trei,

Ostașul și nelipsitul

*Cioban*³.

«In Basarabia, tacămul Irozilor se alcătuește din *Irod împărat și Cei trei crai dela răsărit : Baltazar, Melihor și Ilimiu*⁴...

In Valahia din Moravia, cei trei crai dela răsărit, *Gaspar, Melihor și Baltazar*, merg de colindează pe la case, cu prilejul sărbătorilor de Crăciun. *Gaspar*, întreat că cine este el, răspunde : «Eu

1. *Op. cit.*, p. 102 și urm.

2. *Idem*, p. 109 și urm.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 85—102.

4. Poate că *Ieremia* de mai sus.

sunt craiul Gaspar, care aduce tămâie și smirnă în semn de vecinică stăpânire»: Melihor asemenea spune că: «aduc aur, tămâie și smirnă în semn de vecinică stăpânire». Baltazar răspunde și el: «Eu sunt craiu negru din țara Arapilor, care am văzut steaua călătorind și după dânsa mă grăbesc a mă duce în Vitileim». Acești trei crai sunt îmbrăcați în camașe albe, încinși cu brăie roșii și de altă culoare, în mâni având busdugane cu capetele poleite cu aur și argint»¹.

În deobște portul celor ce alcătuiesc Vicleiemul este felurit; în unele texte se descrie chiar portul fiecărei persoane, se înțelege, fără a stabili vreo legătură între haine și datină. Craii vor avea haine lungi, orientale. Irod va fi într'armat; măscăricii vor fi îmbrăcați cât se poate de caraghios.

Prin unele părți, Irozii poartă cu dâșii un *chivot*; acesta e «înalt de un metru, și lung de un metru și jumătate, are înfățișarea unei biserici făcute din speteze de scânduri lipite cu hârtie unsă cu untdelemn, ca să fie străvezie, și împodobite cu zugrăveli, arătând deosebite vederi din Betleem și anume: Grădina palatului lui Irod și parte din piața orașului. În fund se văd case, iar în grădina palatului stă Irod pe tron, încunjurat cu ostași. Chivotul se luminează cu capete de lumânări de stearină, puse în tuburi de tinichea»².

Aproape la fel întâlnim datina și la Ruși, prin părțile Kievului. Socotit ca un fel de mister, ca și Binecuvântarea, și Nașterea lui Isus, — și reprezentându-se înainte de Crăciun, la Anul nou și Bobotează, Vicleiemul înfățișează «Uciderea nevinovaților». Lada, lungă, și înaltă de un metru și jumătate, cuprinde păpuși pe cari le joacă o persoană. «Nevinovații, dați morții, din porunca lui Irod, nu-s făcuți din lemn, ca ceilalți actori, ci de ceară, și soldații lui Irod, îmbrăcați polonește, îi ieau în vârfulile lăncilor. La sfârșitul piesei, Irod este pedepsit, și doi șerpi vin să-l sfășie.

Aceste mistere sunt însoțite de piese satirice în cari se dă libertatea cea mai mare actorilor de lemn; nu-i nimic dacă ponegrec pe slujbași, dacă vorbesc de rău pe moșieri și pe marii dregători ai țerii, ori dacă spun în gura mare cutare taine lumești cari se șoptiau de-abia pe acolo. Așa-i obiceiul și nimeni nu se supără de această limbuție trecătoare.

1. *Arhiva*, XVII, p. 333.

2. Ollănescu, *Teatru la Români*, p. 27 și urm.

De câțiva ani, acest mic teatru de papuși care se numește pe rusește *Vertep*, adică «spectacol», merge spre pieire»¹.

De multe ori, cu Vicleiemul se alipesc și stelarii cu *steaua*.

Prin jud. Tutova, am văzut prin 1907 umblând *Irozi de seară*. Aceștia sunt o ceată de patru-cinci flăcăi îmbrăcați cu ilice și fustanele albe, cu măști de pânză, în cari se află loc pentru gură. Pe lângă aceștia mai sunt un *unchiaș* îmbrăcat cu cojoc mișos, pe dos și cu un băț în mână. Mai este un *Jidan* perciunat, ghebos, și o *femeie*. Sunt însosiți de un lăutar ce le cântă din trișcă. După un brâu sau o horă, joacă un *irod* cu fata, față 'n față, cu pași la dreapta și la stânga și răsucire pe călcăie, îmbrățișându-se și întorcându-se spre dreapta și stânga. Tot astfel joacă și *Jidanul*. *Unchiașul* o pisează multă vreme singur, izbind bățul dintr'o mână într'alta și sărind din când în când în sus. În urmă joacă și cu femeia. La urmă încheie un joc al tuturor.

După cum vom vedea, acești *Irozi de seară* nu-s altceva decât tot o înfățișare a *caprei*.

Poporului nu-i prea place să primească *Irozii*, zicând că aceștia se răstesc cu sulițele spre icoanele din casă, ceea ce este un mare păcat.

Despre cei ce se fac *irozi*, se crede că *îngerul păzitor* nu se apropie 40 de zile².

Astăzi această datină aproape s'a uitat cu totul prin cele mai multe părți.

Credem trebuincios să adaugem că o pricină, — una din cele mai nebinecuvântate pentru îndepărtarea nu numai a *Irozilor*, dar îndeobște și a tuturor cetelor de colindători, — este și obiceiul tinelor de a se agăța de lucrurile oamenilor pe unde umblă, și cari lucruri «nu-s puse bine».

Din Transilvania avem această anecdotă cu privire la o ceată de *irozi*:

«Se duseră feciorii de Crăciun, ca *Irozi*, și pe la un gospodar, pe care-l știau că tăiasă vreo trei porci.

Stăteau slăninile lungi, spânzurate în țepuși; te lingai pe buze dacă acasă știai că n'ai unsoare de loc.

Hai, se pun ei la cale, înainte de a intra în casă, ca unul să se suie în pod, iar altul din casă să tot facă strigări, după cum a

1. *Revue de Traditions populaires*, I (1886), p. 84—5.

2. Zanne, *Proverbele Românilor*, IX, p. 322.

vedea că merg lucrurile în casă, ca cel din pod să știe ce să facă.
Cum intră ei în casă, încep a jucă fata, și unul mai gureș strigă :

Și te sui pe scara 'n sus,
Și aprinde un *lemnuf* ¹ ;
Cele late,
Du-le 'n spate ;

Cele lungi pe lângă tine ;
Du-te acasă, pune bine,
C'am să viu și eu la tine,
Să 'mpărțim cum îi mai bine!

Omul nu știa cum să le intre în voie cu cinstea, cu vârzări, ș. a. ; în sfârșit, isprăvi rachiul din garafă și voiă să iasă, să mai umple garafa din ulciorul ce eră în tindă. Flăcării tot jucau și-i stăteau în cale ; când a văzut că omul dă buzna să iasă, cela strigă :

Te pogori iute pe scară,
C'acū scăp pe gazd' afară !

S'a coborît el, și a fugit, da pe urmă omul și-a tras de samă de ce i-a jucat atâta fata, când a văzut că au sburat din pod slăninile și trandafrii» ².

1. *Chibrit.*

2. Impart. de d-l V. Moisiu.—Vezi această întâmplare și cu privire la colindătorii Crăciunului, aici, p. 49, unde iarăș se îndeamnă :

Cele late

Dă pe spate...

CAPITOLUL XII.

CAPRA, TURCA, BREZAIA.

Incepând dela *Ignat*, și sfârșind cu zilele Crăciunului, — prin unele părți, începând cu zilele Crăciunului, — cu întâia sau cu a doua, — iar prin altele obișnuindu-se numai în ziua de *Sf. Vasile* până seara, tineretul român umblă cu *turca*, *capra* sau *brezaia*, nume ce-l poartă unul din flăcăii mascați.

Se vede că datina aceasta a fost mai de mult practică pretutindeni la Românii din stânga Dunărei; astăzi însă sunt părți unde datina s'a uitat sau a slăbit, s'a transformat, purtând alte numiri ca: *moșnegii*, *obrăzări*, un nume nou ca cel de *mascați*, precum și alte numiri, precum vom vedea.

Cel mai bun chip de zugrăvire a acestei datine este, urmărind-o în diferitele părți ale românismului. Incepem astfel cu *Țara Oltului*, de unde, sub numele de *turcă*, avem această deplină descriere:

Turca o fac flăcăii în seara de Crăciun, umblând prin sat ca să capete bani.

«In postul Crăciunului, se duc feciorii în șezătoare. Zic.

— Noa, mă, să ridicăm *vătav*; pe cine să punem? Care dați mai mult?

Cel care dă mai mult, e ridicat pe mâni în sus; apoi îi cinstește vataful cu cinci litre de rachiu. Tot atunci aleg *căpitan*, *colceriu* și *gazdă*. *Gazda* să n'aibă copii să-i supere și să le umble în lucrurile lor, iar *colceriul* ține cheile dela colaci și carnea ce o capătă; el face și mâncare, în cele trei sărbători ale Crăciunului la *gazdă*.

Când mai sunt două săptămâni până la Crăciun, flăcăii vestesc fetele:

— Mâne seară venim cu lăutarul în șezătoare; să ne aduceți cârpe și bețe, ca să ne împodobim *turca*!

Cer apoi voie dela popă, *ghirău* și *notareș*, să le deie slobozenia. Acum în urmă, popa nu le prea dă, că zice că *turca*-i capul *dracului*, iar pe unii *turcași* nici nu-i cuminecă.

Turca e un bot de oaie, cu piele de iepure pe la barbă, cu urechi de iepure și coarne de lemn, împodobite cu bete și înfășurate cu *plantici* dela fete; în coarne cu clopoței de cioaie. Botul și coarnele sunt două lemne ca un cioc de rață de-l deschide și iar îl închide, și clănțânește din el, pentrucă are o ață și de ața aia trage de bate. Botul și coarnele sunt înțepenite într'un lemn ca o măciucă de mare, pe care o ține în mână omul care joacă turca. Omul nu se vede; numai picioarele i se văd, pentrucă el stă plecat de mijloc și acoperit cu o pânzetură de pe masă, una ori două (una de o parte și alta de altă, prinse de coarne și adusă dindărăt la om, de se întălesc și-l acopere de tot). Pe pânzătură coasă cârpele și betele dela fete, o ocolește de cârpe, de nu se mai vede alb, cârpele cusute una lângă alta; pe spinare, cu curele cu nasturi, puse încrucișate pe pânzetură. In coarne, în vârf, câte o cârpă acățată cu un căpătâiu și cu altul prinsă de spetele furcii, de pânzetură».

Adunându-se toți tinerii, se aleg de vătav doi colindători cari pornesc înaintea turcașilor în sat unde colindă la preot, la ghirău și la notareș. După aceasta ieau satul de-a lungul. Ajungând la o casă, întrebă :

— Hop, lele (sau : hei, lele) cum îți chiamă pruncul ?

Iar gazda din casă spune de obicei numele celui mai mic, pe care îl vor colindă. Pe băieți îi colindă :

Ionică, ochi-și negri,
Ciobănel la oi s'a dus
Și brânză ne-oa tot adus ;

ori :

Ale, Gheorghe, slugă bună,
Slugă la crai s'oa băgatu
Și la vânat l-oa mânatu
Cu ogarii amândoi

Și cu șoimii cu tros-trei,
Să vâneze-o căprioară,
Și-o vânat-o ciutulină¹ ;

Pe fete le colindă așa :

Bucurița, ochi-și negri,
Hoi d'aler lui Domn din cer,
Șeade'n leagăn de mătăsa
Și coasă și cindisește

Cu hir galbăn împletește
Cămașe tatâne-său,
Și guler frățâne-său.

ori :

Gulerel frățâne-său,
Prăporel² tătâne-său.

1. Ciută, capră fără coarne.

2. Prașor, prăporel, un fel de steag bisericesc, pe care îl duc și la morți când îi îngroapă.

«Și după ce colindă, zic :

— Seara de astăseară, s'o ajungem la mulți ani cu pace și cu sănătate !

Apoi *tună*¹ în casă :

— Buna seara de Crăciun, buna seara de Crăciun ! In ce voie vă aflați ?

— In voia cea bună

Cu dumneavoastră dimpreună !

Colindătorilor le dă un creițar, doi, copilul care a fost colindat.

Colindătorii mari ieau plată și dela vătav, câte un zlot de argint sau câte o hârtie. Apoi pleacă spre altă casă, lăsând să intre în casă pe care au colindat-o, flăcâii cu *turca*.

Întăiu intră vătavul, apoi ceilalți cu *turca* și lăutarul. Pe masa gazdei e un colac, carne și bani. Vătavul își iea banii și-i pune în glugă. Colacul îl pune *colăceriul* în sacul ce-l poartă un om însurat în spinare. Aceasta iea ca plată 20 de colaci. Cinstește apoi vătavul cu plosca cu rachiu pe cei din casă, toți, și când plosca se golește, o umplu din butoiul pe care îl poartă căpitanul în glugă. Incepe apoi lăutarul să zică ; întâi începe *turca* să joace și apoi ceilalți. Jocul *turcașului*, care-i un om însurat, un flăcău, stă în a se încovoia și a se clănțani, ducându-se dela ușă până în fundul casei. In ciocul *turcei* se pun creițarii.

Apoi lăutarii zic pentru jucat cei din casă : întâiu fac două roate flăcâii cu *turca* și apoi poftesc și pe fetele din casă.

Dacă sfârșesc, vătavul zice :

— Feciori, feciori, aveți gură de a mulțami de-un colac de grâu frumos, fața lui Hristos !

— Mulțămim !

Și feciorii zic toți.

Apoi ies.

Banii strânși sunt ai vatafului, cari, împreună cu cei 40—50 de creițari dați de fiecare flăcău, sunt meniți pentru plata lăutarului, rachiului și mâncării feciorilor, pe cele trei zile ale Crăciunului. Dacă nu-i ajunge, mai pune dela el ; dacă-i mai rămâne, sunt ai lui.

In ziua de Crăciun, feciorii se duc la biserică și după ce ies, merg la gazdă de mănâncă și joacă acolo la gazdă sau la crișmă. In acea zi, *turca* nu joacă. A doua zi și a treia zi, *turca* iese la joc,

1. Intră.

fiind scoasă de turcaș; joacă și ea, plătindu-i cei înaintea cărora joacă.

A patra zi de Crăciun, flăcăii merg la crișmă, beau rachiu, își dau mâna și își zic *fârtate*¹.

După Crăciun turca se strică și fetele, mergând la gazdă, își ieau cârpele înapoi.

Vataful, dacă vrea, poate scoate turca și la *Anul nou* sau *Bobotează*².

Fig. 11. Capra.

Un străin scrie că «Românii din Transilvania au și dânșii [ca și Polonii] o legendă de Crăciun, în care se spune despre un leagăn de aur purtat pe valurile frumoase ale mării de un *taur* cu coarne de aur³ și pun în jocurile lor [dela Crăciun] pe acest taur, înfățoșat de cineva sub masca unei arătări fioroase, având cap de bou și cioc de pasere, pe care-l plescăește mereu, trăgându-l cu o sfoară ascunsă,

1. Și fetele se prind surate, dar pot face aceasta oricând: când coc pâne, de pildă, făcând o cruce de aluat, pe care o mănâncă.

2. G. I. Pitiș în *Revista nouă*, VI, p. 344—6.

3. E vorba, de sigur, de colindul cu fata care stă în leagănul din coarnele cerbului înotător; vezi aici, p. 84 și urm.

și e privit de toți ca un fel de *mama-pădurii*, mîncătoare de copii. Cine însă vrea să n'aibă teamă de dînsa, îi aruncă un ban cînd deschide ciocul»¹.

Urmează acum descrierea acestei datine, așa cum o avem pentru părțile Românilor din Munții apuseni ai Transilvaniei:

«*Turca* e cioplită și sculptată din lemn, întocmai ca un cap de cerb, avînd printre cornițe fel de fel de *panclici* și *bertițe* de mărgele și cu clopoței pe la urechi. De falca de desubt sunt legate pe la grumazi niște sfori cu cari jucătorul îi pune capul în mișcare, cum îi place. Capul e înțepenit într'o bătă mică și groasă. Imprejurul bâtei dela grumazi e croită, din covoare scumpe, o haină largă, întocmai ca o fustă femeiască și care e împodobită cu tot felul de năfrâmi de mătase și curele cu ținte. Jucătorul intră sub această haină și răzemat pe bătă, face figura unei patrupede.

Pentru a jucă *turca*, se cere o mare deprindere. De obicei feciorii în postul Crăciunului se adună seara la o casă, unde învață a colindă, și unde fiind și câte un *ceteraș* sau *fluieraș*, se aleg doi feciori mai îndemînateci în jocuri gimnastice, spre a se deprinde în jocul cu *turca*.

Covoarele, năfrămile, *panglicele*² și *bertițele* sînt împrumutate de pe la fetele frunțașilor, pe cari, după sărbători, le înapoiază în aceeaș stare cum le-au și primit.

Sunt rari feciorii cari se decid să joace *turca*, deoarece ei cred că de cel care o joacă, se depărtează pentru 6 săptămîni *îngerul lui bun* și în acel timp ar fi lăsat în voia *celui rău*. Afară de aceasta, jocul e atît de obositor, încît tot mereu trebuie să se schimbe cei doi jucători.

Feciorii, avînd de mai înainte tocmită o *gazdă* (casă), unde au să se ospăteze, în dimineața Ajunului se adună și-și aleg un *econom* sau *crășmar* care să poarte grijă de-ale mîncării și băuturii, un *jude* sau *birău* pentru ținerea ordinei, un *vornic* și doi sau trei feciori mai nătîngi, pe cari îi numesc *cai*, fiindcă duc în spinare carnea și colacii primiți. Cu gătirea bucatelor se însărcinează *găzdoaia* casei.

Fiind toate lucrurile pregătite, în ziua de Crăciun, după ieșirea

1. W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage*, p. 2—3, ap. Ollănescu, *op. cit.*, p. 80.

2. Mai sus cetirăm: *panclici*.

din biserică, feciorii se adună la gazdă de unde pleacă la colindat cu *vâsc* și cu *iederă* în căciulă, cu lăutarul și cu turca, mai întâiu la fruntași, apoi la mijlocași și pe urmă la oameni de rând din sat.

La poarta fiecărei curți se opresc și doi din fruntea feciorilor intră și roagă pe stăpânul casei să le permită să colinde. Primind răspuns favorabil, feciorii intră în curte și se așează la fereastră unde se împart în două *coruri*, cântând alternativ câte o strofă din colindă, așa că un cor nu e gata pe când celalt începe acompaniat de lăutar; iar turca face prin curte comedii. După terminarea colindei, feciorii intră în casă cu turca spre a jucă, iar pe masă e pusă *cinstea* (daruri): un colac mare făcut din grâu curat, carne de râmător, un fiorin și câte o doniță de vin.

Terminând turca cu jocul, vornicul se apropie de masă, împrejurul căreia sunt membrii familiei și începe să *vornicească* :

Noa, feciori ascultați!
Toți stați și ascultați,
Că până noi am colindat,
Jupânul gazdă bine s'a gătat,
C'un colac mândru de grâu curat,
Dintre Sânte-Mării sămănat
Și'n Postul lui Sân-Petru secerat.
Și c'un *cioloboc* mare de porc,
Cel mai mare în pod.
Da nouă nu ni se pare că-i un
[cioloboc mare de porc,
Ci ne pare că-i un porc întreg.
Da de-ar fi un porc întreg,
Cu urechile ne-ar auzi,
Cu ochii ne-ar vedea,
Cu *plitul* tot în vânt ne-ar aruncă,
Numai pe mine și pe jupânul gazdă,
[ba.
Mai departe c'un *buciumaș* de vin,
Ca să ne fie voia deplin.
Da nouă nu ne pare că-i un bu-
[ciumaș de vin,

Ci ne pare că-i o bute de cinci sute,
Ca *Dumnezo* să ne ajute,
Și cu treizeci, patruzeci galbeni de
[aur,

Care seamănă cu hârtie,
Ca *Dumnezo* să ne ție.
Mulțămim, mulțămim,
Că noi n'am așteptat,
Dumnealui n'a pregetat.
Da de unde dumnealui
Hâmbarele, buțile și punga și-a
[golit,

De pe noi ne-au cinstit,
Dumnezo să-l dăruiească
Cu mila cea cerească,
La mulți ani să trăească;
Noa, feciori, cu toții să strigăm:
[Strigă cu toții:]

Mare *mulțam!*
Mare *mulțam!*¹

După aceasta joacă pe stăpâna casei, pe fete și chiar și pe servitoare, dacă sunt la casă, și apoi mai mulțămind odată, se îndepărtează. În ziua de *Anul noi* se ține așa numitul *ospăț*. Pretutindenea

1. Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, 1914, p. 192—5: *Descântul colacului la turcă: (Urare cu turca)*.

pe unde au colindat, invită fetele mari, cerându-le dela părinți, și adunându-se cam pe la *prânzuț* la gazda menționată mai sus, se așează la masă tot un fecior și o fata. Fetele la acest ospăț duc de acasă colaci, plăcinte și alte prăjituri.

Petrecerea e împreună cu joc și la care participând mai toți tinerii, urmează până a doua zi dimineața»¹.

După aceste două descrieri, una din Țara Oltului și alta din Munții apuseni, în cari vedem multe părți comune, urmează a treia descriere, cu amănunte ce lipsesc în întâia, cu toate că și dansa ne vine tot din Țara Oltului prin pana lui G. Dem. Teodorescu.

«Când începe postul Crăciunului, junii se strâng la un loc și se constituiesc, alegând comitetul care să dirigă lucrările: *birău*, doi *vornici*, doi *juzi*, doi *pristavi* și patru *părgari*, alegerea și responsabilitatea cărora ne indică în miniatură Constituțiunea municipiului.

Aceasta adunare a junilor se numește *toană*, care cuvânt se aplică numai la această adunare².

Birăul îngrijește de buna ordine și administrează; pedepsește pe cei ce se îmbată, fac bătăi sau nu merg la biserică, cu amendă, cu arest până'n douăsprezece ore, sau în cazul cel mai rău, cu excludere; pedepsește pe fetele cari refuză mâna vreunui june când le invită la joc, făcându-le admonițiuni sau oprindu-le dela joc pentru o zi sau două sau și până la cinci săptămâni.

Vornicii poartă grijă de masă și de băutură.

Juzii aranjează locurile unde au să joace în sările Crăciunului și invită a treia zi pe fete la joc.

Pristavii ocupă funcțiunea de inspectori și țin locul birăului.

Părgarii sunt executorii ordinelor.

În satele mai mari se fac două toane: cei mici dela 17—21 de ani și cei mari dela 21 de ani în sus, câți sunt neînsurați.

Astfel constituiți, încep a învăța colinde și a prepară *turca*³.

1. Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 142—5.

2. Și apoi scrie: «Mi se pare că de aici își are originea locuțiunea: *acest om are toane*, adică *nu poartă grijă de nimic, ci umblă dintr'un loc într'altul, pare că ar fi cu feciorii la Crăciun*».

3. Cu câteva șire mai sus, scrie: «Dela prima zi a Crăciunului, se vede în satele românești jucând un om, învaluit într'o mantă lungă sau într'o zeghe și împodobit cu o mulțime de basmale, panglici și flori de diferite colori, împietrițat, de unde proverbul: *parcă ești o brezaie*, adre-

Fiecare june e îndatorat a aduce panglice și mahrămi, pe cari le împrumută dela fete, sub condițiune ca îndată după desfacerea turcei să le înapoieze».

Turca se face astfel :

«Două fălci de lemn, încheiate la partea superioară printr'un cuiu, în jurul căruia se învârtește falca inferioară cu mare înlesnire, formează capul; pe falca superioară se văd niște arsuri cari formează ochii și nările; două bețe înțepenite în craniu, încât fac un unghiu ascuțit, se numesc coarnele turcei și sunt petrecute, dela o parte la cealaltă, de panglice de mai multe colori; mai aninându-se cu bu-

Fig. 12. Capra.

sat femeilor gătite cu exagerare și cu panglici sau flori de diferite nuanțe.

Individul poartă un cap de animal cu bot, sau de pasere cu cioc, pe care, printr'o sfoară ce ține în mână, îl face să se miște și să clănțanească ca barza. In cazul dintăiu, reprezintă o *capră*, un *țap*, un *lup*, etc.; în cel al doilea un *cocor*, un *cocoș*, un *păun*, etc.

Astfel stravestit, individul piaiă joacă și modulează mișcările botului sau ciocul după cântecul unui bătrân viorariu, care recită oarecari versuri lascive și, amintind imitațiunea animalelor, repetă adesea :

Brezăița moșului,
Pe coada cocoșului!

Mergând din casă în casă, alergând după copii, legându-se de oameni și de femei, sau spre a le imita gesturile, sau spre a le parodiă vocea, râsul și figura».

chete de iederă și vâsc, aspectul celor de mai sus samănă cu capul cerbului sau al caprei; un baston înțepenit sub barba turcei închi-puește piciorul; dela cerbice se întinde un covor țesut anume în mai multe colori și cusut în formă de bundă; lungimea acestuia este cât jucătorul; două mahrame numite *pinteni* atárnă de ambe laturi de un corn și de altul, trecând pe lângă gâtul turcei până jos; trei curele cu nasturi de alamă galbenă se întind dela cerbice până în vârful cozii în linie paralelă pe spinare; clopoței de o parte și de alta; culoarea predominantă este roșul.

Jucătorul intră în turcă, prinde piciorul turcei într'o mână, iară sfoara cu care se pune în mișcare falca inferioară, în cealaltă. Pozițiunea lui este astfel că trunchiul corpului formează cu pământul linia paralelă, încât turca apare tocmai ca un cerb sau căprioară.

Jucătorul nu se vede, iar pentru ca dânsul să vadă, e rezervată o mică spărtură la capul turcei.

Cu o mână ridică și lasă piciorul turcei după tactul lăutei; cu cealaltă trage și lasă sfoara trasă prin falca inferioară, lovindu-le astfel unul de altul tot după tact.

Turca în joc este în mijlocul horei.

Sunetul produs prin lovirea fălcilor se numește *clănțăire*, de unde se zice în unele locuri turcei și *clanța*, precum s'a numit în altele *capra* și *căprioara*, după aspectul ce prezentă.

Cu o săptămână înainte de Crăciun, turca trebuie să fie pregătită.

În unele locuri, cum de exemplu în Porcești, lângă Turnu-Roșu, în loc de turcă se face un moș cu secerea în mână, întocmai cum se reprezintă Saturn la cei vechi ¹.

În ajunul Crăciunului, junii convin spre a fi împreună nedespărțiți pentru o săptămână; mănâncă, beau, cântă și joacă împreună...

Junii nu primesc între dânsii pe cei însurați, decât când ies cu jocul afară în mijlocul satului, și chiar atunci numai într'un loc amintit, ceace probează îndestul că cei însurați sunt mai tolerați; apoi chiar când ar lua parte însurații, n'ar însemnă nimic alta, decât că jocurile au degenerat.

1. Se adaugă îndată: «Uneori turca a fost oprită de administrațiune, dar nemulțumirea fu generală; sărbătorile fără turcă au fost adevărate zile de doliu.

Ovăz pentru caii cutăruia, vânat pentru celălalt, grâu pentru al treilea au fost mediile prin cari poporul și-a conservat vechile datine; piedicile au fost învinse, dar corupțiunea deveni obicei.

Seara, în ajunul Crăciunului, încep colindele. Familia preotului are preferință. Feciorii, binecuvântați de preot, trec în capul satului și colindă la fiecare familie pe rând, de unde primesc un colac, o *peciă* sau costiță de porc.

Vornicii îngrijesc pentru a avea toana proviziuni în decursul sărbătorilor.

Cu turca se împacă stăpânul de casă, punându-i câteva monezi în gură, pe cari le iea turcașul cu o mare abilitate prin spărtura cea mică dela capul turcei.

Din acești bani se plătesc lăutarii și băutura. Unde sunt în-surăței și fete mari, joacă toată toana și în urmă sunt ospătați cu colaci și câte cu un pahar de vin sau cu rachiu.

Fig. 13. Capra.

Unde sunt două turce, fiecare începe dela un cap de sat, și când se întâlnesc, se întrec jucătorii; turcașul învingător primește o coroană de iederă, pe care, ca un semn de distincțiune, o poartă în coarne cât țin sărbătorile.

Când se face ziua, terminând colindatul, intră în biserică, apoi venind acasă, prânzesc și se culcă până la toacă.

Pe seară merg cu toții la o familie, de unde juzii angajaseră serata: joacă, mănâncă și beau până la douăsprezece ore; de aici trec la altă familie până dimineața, facând toate ca și în ziua precedentă.

Pe la toacă vin toate fetele din sat, însoțite de mame, surori măritate, mătuși, etc., și aduc plocon, un colac de grâu ornat cu nuci, alune, mere, pere, iederă sau alte flori, cari însă sunt rare în acest timp.

Crainicul bisericii, cu unul din vornici, primesc aceste donațiuni, mulțumind la fiecare în parte.

Doi colaci mai frumoși și mai bine împodobiți îi duc birăul cu juzii, în numele toanei, la popă și la primar.

Femeile sunt invitate la masă; toate fetele șed deoparte, iar feciorii de alta, în fața fetelor.

Masa terminată, se execută un joc și fetele se duc pe acasă, iar feciorii, ca și mai înainte, merg la serate prin familii

A treia zi pe la toacă, scot jocul în mijlocul satului: aci vin toate fetele din sat, după ce au fost invitate de juzi.

Petrecându-se astfel până în ajunul *Crăciunului cel mic*, desfac turca.

În alte locuri o desfac a doua zi după *Anul nou*. Fetele, la cari n'au putut face serate, au rând pe anul viitor»¹.

În comitatul Humedoarei, turca se numește și *cerb*, *cerbuț* sau *țurcă*. Datina însă slăbește. Pe alocuri, prin 1898, alături de turcă se întâlnește și *blojul* care astăzi nu se mai întâlnește. Pe atunci, «Bloju își innegriă fața cu scrum, iar îmbrăcămintea îi eră făcută din cărpe colorate. Pe umeri îi atârna o traistă plină cu cenușă, în mână aveă o pușcă de soc, iar pe spate purtă un clopot de oi. În decursul jocului făcea o larmă teribilă, nu numai cu clopotul, ci și el însuș strigă, și umplându-și din când în când mâna cu cenușă, aruncă în ochii celor ce stau împrejur. Chemarea blojului eră ca, cu caraghiozitățile lui, să distragă poporul; afară de aceasta, el intră prima oară în fiecare casă, ca să ceară permisiune pentru turcă. Și să nu se fi întâmplat să capete undevă răspuns negativ, căci atunci umpleă ferestrele cu cenușă; astfel că nimenea nu cuteză să-l refuze, căci astfel respectivul o păția»². Turca și blojul se văd în fig. 14.

Iată cum se desfășoară această datină astăzi:

«Cu vreo două săptămâni înaintea Crăciunului, se adună junii satului la carevă dintre ei, unde se înțeleg că unii dintre cei mai tineri sau mai bătrâni să joace turca. Și deși putem zice că turca

1. Ap. *Arhiva*, XX, p. 292—5.

2. *Transilvania*, An. XLII, p. 137—8.

e un joc împreunat cu interes, totuș nu s'a întâmplat ca în comună (Bozeș) să umble două deodată. Ba și despre aceea se sfătuesc cu feciorii din comuna vecină Mermezeu, că în care zi vin la Bozeș, în ziua aceea să se ducă ei la Mermezeu. Apoi își aleg o gazdă, la casa căruia îmbracă turca, îi țin ospățul și pomana. Se înțeleg ca fiecare fecior, ce bucată s'aducă la îmbrăcămintea turcei, fiindcă poporul sărac numai așa poate acoperi toate cheltuelile. În fine aleg din sânul lor pe *turcaș*, un fecior sdravăn și îndemănat, fiindcă unul mai slab nu ar putea suporta greutatea împreunate cu jucatul

Fig. 14. Turca și Blojul în Brad, acum câțiva ani.

turcei. În multe cazuri nu se află nici un fecior care să primească să joace turca, fiindcă sunt de credință că pe turcaș îl părăsește îngerul păzitor pe 6 săptămâni¹, și dacă ar muri în timpul acesta, ar trece ca *păgân* în lumea cealaltă. De aici se explică că turcașul nu merge la biserică până la sfârșitul carnavalului, fiindcă crede că s'a sălășluit în el necuratul. În zadar cearcă omul să-i lumineze; ei așa o știu, iar din credința lor nu-i poți scoate!

1. Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, 1914, p. 14.

În ziua Crăciunului încep a umbla cu turca. Umblă din casă în casă și colindă, iar turca joacă și sare nebunește, dar după tactul colindei. Dacă au isprăvit cu colindatul, turca începe să cerșească. Fâlcile lungi și înguste, făcute din lemn, și le bate de olaltă, făcând o larmă teribilă, și îi face semn stăpânului, arătându-i buzunarul, ca să deie ceva. Căsenii îi aruncă apoi de regulă bani pe pământ, fiindcă le place să vadă cum se năcăjește turca, ca să adune banii cu clonțul prost cioplit. Apoaape în fiecare casă capătă apoi un colac în formă de O, pregătit anume pe seama turcei, care-l pune pe clonțul ei, și ea îl predă apoi *gazdei*. Gazda îi adună apoi pe o rudă lungă și îi duce acasă ... Cu banii cari îi adună, plătește toate cheltuelile, iar restul îl beau cu toții. Banii însă, dați feciorului care joacă turca, pe sub hainele turcei, în mână, sunt numai ai lui. Dacă vede că nu mai capătă nimica, mai face câteva sărituri și pleacă. Gazda însă și doi feciori rămân înapoi, dacă e fată mare la casă, și roagă părinții să o lasă să vină la *ospățul turcei*. Apoi pleacă și ei. Astfel colindă satul în primele două zile ale Crăciunului, iar a treia merg într'unul din satele vecine, unde totul merge în modul descris, numai cât nu invită fetele la ospăț. După prânz se întorc înapoi și încep ospățul turcei.

Ospățul turcei îl țin la casa gazdei. Mama și rudeniile gazdei pregătesc zamă de urez, curechiu și alte mâncări. Afară de acestea se pun pe masă și colacii primiți dela unele case cu ocaziunea colindării. Rachiul îl cumpără gazda și el suportă toate cheltuelile. După prânz se adună feciorii și fetele și se începe ospățul. Turca mai joacă odată, apoi *vornicul* le anunță că-i gata prânzul, când se așează toți la masă, în frunte cu turca. Lângă turca șed două fete, lângă ele un fecior, apoi iar o fată ș. a. Mai târziu iară se așează la masă, apoi iar se apucă de joc și așa ține asta până seara, când turca mai joacă una pe urmă, apoi trec, cântând cu toții, în odaia gazdei, unde turcașul se desbracă de mască și o așează într'un colț al odăii, *cu capul în jos*. Aceasta a fost pentru aceea, *ca nu cumva să o îmbrace dracul*.

În ziua *Anului nou* moare turca. Înainte de prânz se adună feciorii la gazdă, turcașul își îmbracă masca și pleacă la o încrucișare a ulițelor. Acî mai joacă odată turca, — dar feciorii nu mai cântă, *căci turca e tristă*. Jocul ei nu mai este așa de vioiu și nu mai primește dela nimenea nimic, fiindcă simte că nu mai trăește mult. După câtvă timp, se apropie de turcă un fecior și o îm-

pușcă, fără nici o vorbă, cu o cartușă oarbă. Turca se svârcolește de câteva ori, apoi cade la pământ. (Se întâmplă că dacă turcașu e un hazliu, numai după câteva împușcături cade la pământ, și când feciorii încep a se neliniști). În momentul când a sunat împușcătura, mai vin doi feciori, unul îmbrăcat ca preot, și celălalt ca preo-

Fig. 15. Turcă.

teasă, ca și când s'ar fi abătut pe aici întâmplător. Preotul, când aude că mortul e un păgân, se codește să-l înmormânteze, dar la rugămintea celorlalți se învoește totuș cu mare greu. Iar preoteasa văzând că nu e nime cine să bocească mortul, îngenunchează și-l

bocește ea. Apoi îl așează pe o scară și după ce l-a sfințit preotul, pleacă convoiul spre casă. Ajunși la casa gazdei, îl îngroapă, ceea ce constă din aceea că masca de care s'a desbrăcat turcașul în curte, o așează iarăș în colțul odăii cu capul în jos, până ce se gătește *pomana*. Și pomana se face la gazdă și decurge tot așa ca și ospățul, numai cât acum fetele ospătează pe feciori și *fruntea mesei e goală*. Fiecare fată pregătește acasă ceva de-ale mâncării, care o duce la casa vornicului și o dă în seama *cămărarului*, care e dator să servească la o masă mâncările, împreună cu vornicul. Cu sfârșitul pomenii, fetele se duc acasă, iar feciorii rămân, ca să împartă turca, adică strică masca și fiecare iea bucata aceea pe care a dat-o când a făcut-o».

Acum urmează îmbrăcămintea sau masca turcei (fig. 15):

«Pe o bâta groasă, cam de un metru de lungă, — pe care se sprijinește feciorul când joacă turca, — fac din cârpe un cap, din care se *rămuresc* două coarne făcute din lemn împodobite cu găitane. Dela rădăcina coarnelor atârnă în jos o velință, în formă de togă, cusută din cârpe de colori diferite, sub cari se mai află o învâitoare. Velința aceasta îi acopere spatele turcașului, partea dinainte numai când joacă, pentrucă se apleacă. În loc de gură are un cioc cam de 30 cm. lung, colorat în roșu ori în verde, iar falca de jos se poate mișcă cu o ață. În partea dinainte a ambelor fălci, sunt bătute câte două cuie, de vreo 5 mm. lungi, cu ajutorul cărora ridică creștării de pe pământ. Pe falca de sus întăresc un cap de iepure. (După spusele bătrânilor totdeauna cap de iepure s'a întărit). Sub cioc e o mică deschizătură, prin care se uită turcașul afară. Coarnele sunt împodobite cu clopoșele, zurgălae, cordeluțe tricolore, cârpe și ciucuri. Pe frânghia care leagă la olaltă coarnele, sunt o grămadă de inele, iar sub frânghie este o panglică întinsă, pe care sunt cusute fire de mărgăritare mărunte. Aceasta e *zgărduța*. Astfel e îmbrăcată turca...

Turca din Gherla, din com. Aradului și Severinului o însoțește și un dobaș», care în com. Humedoarei lipsește, și «după cum se spune, nici n'a fost niciodată.

Turca joacă pe colindele feciorilor, și așa de dibaciu e în pocnirea fălcilor, — după tact, — încât înlocuește pe deplin pe dobaș.

Turcașii dela Bozeș au 9 colinde străvechi, pe cari le cântă la diferite case. Alta cântă la preot, alta la primar, ș. a.»¹.

1. *Transilvania*, l. cit., p. 135—146. Acolo se află și bibliografia, precum și cele nouă colinde.—Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, 1914, p. 13—14:

Prin unele părți din Transilvania se aude următoarea povestire cu privire la datina turcei :

Se spune că după ce Noe, pe vremea *potopului*, și-a urcat în corabie tot soiul de dobitoace, după cum îi poruncise Dumnezeu, a căutat să-și iea și o pereche din paserea numită *turcă*. Acest soi de pasere însă, s'a semețit și a spus că el va putea înotă peste ape cele 40 de zile cât va dăinui potopul. Noe n'a avut ce să-i facă, și-a lăsat turca în pace. Apele au năboit și turca a înotat cât va fi înotat, dar dela o vreme n'a mai putut. Astfel că, fie din osteneală, fie din foame, s'a înecat, și neamul ei a pierit. Spre aducere aminte a rămas însă de atunci datina arătată mai sus¹.

Fig. 16. Capră.

Prin părțile bihorene se povestește că mai demult, pe vremea *Căpcânilor*, cari străpungeau țățele femeilor cu fiere arse, iar pe copii îi mâncau, bărbații își țineau nevestele ascunse. Ca să-i scoată pe

pe alocuri, *toanele* sau *cetele* se numesc la pl. *beri*, sing. *bere*. În Cugir, «în ziua de Anul nou, turcașii umblă cu turca prin sat întrebând în glumă, cine s'ar afla s'o ierneze, și flindcă nu se afla nime, o *pușcă* în mijlocul drumului. O pun apoi pe o scară și o târesc în casă, unde o desfac și o strică».

1. C. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, p. 108.

Căpcâni din țară, oamenii s'au sfătuit, au prins *cocoși*, și în crestele lor au pus luminițe de ceară, pe când alții, îmbrăcați în vestminte lungi, roșii ori peștrițe, căutau să-i sperie. Astfel a început datina numită *turca*¹.

În părțile de munte ale Muscelului², flăcăii caută să-și alcătuească *brezaia*,—numele ce-l poartă pe acolo turca,—cu mult înainte de Crăciun, căutând pe la femei basmale frumoase, de mătăasă dacă se poate, mai ales pe la casele unde sunt fete mari, cu toate că mamele se împotrivesc și la împrumut, și la umblatul brezaiei, fiindcă «brezaia-i chipul *Ucișului*, și ălui de se *blăznește* așa, 7 ani de-a rândul nu-i este iertat să calce'n sfânta biserică, iar de se'ntâmplă, Doamne ferește, o boală în răstimpul ăsta, poate muri ca un cal, nespovedit și negrijit».

Adunând mereu la lucruri, flăcăii alcătuesc brezaia. *Moșul* are o hârcă «făcută dintr'o piele de țap, de care atârnă o bucată de scândură în chip de cap omenesc». «*Nevastă-sa*, o adevărată ciudățenie: de sus până jos, tot una de basmale, ce nu se potrivesc două la colorare³, așezate ca solzii la un pește, așa că se zărește doar câte un colț din ele. Apoi o mică deschizătură în dreptul ochiului, pe unde primește bani; un cioc de lemn, ce se mișcă dinlăuntru prin ajutorul unei sfori; deasupra capului țuguiat, două urechi de capră și două cornițe, între cari saltă un clopoțel legat de o ață. În jos, două tălpi de picioare omenești și un băț sprijinit de cap, și ca pe mână de gros, cu care slujtenia seceră copiii cari se țin de ea, ca muștele de o rană».

Cu lăutari, cârdul brezaiei pleacă prin sat, și la ferestrele gospodariilor începe să strige răspicat:

Scoală, scoală,
Domnule Ghicuță,
C'au sosit chirigii,
Să'nearce la scânduri,
Și-am auzit bine
C'ați luat în tăiere

Păduri dela Stat,
Și-am venit și noi
Să ne dați arvună,
Să mergem la lucru.
Scoală, scoală,
Domnule Ghicuță!»,

1. A. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 503.

2. În R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, nu aflăm nimic scris.

3. De aici altă zicală care se spune celor ce se gâtesc fără gust sau se'mppoțonează: «parcă-i brezaie, parcă-i capra dela Crăciun».

după care începe cântarea colindului :

Ale cui sunt cestor case,
 O leroi, d'a le-leroi, Doamnele,
 O leroi, d'a le-leroi, Doamnele,
 Așa nalte și frumoase,
 O leroi, d'a le-leroi, Doamnele...

După ce se sfârșește, nu peste mult, se aude iarăș strigând, potrivit împrejurărilor de astăzi, și potrivit nevoilor anumite ale gospodarului colindat :

Scoală, scoală,
 Domnule învățător,
 Că ți-a venit hârtie

Dela stăpânire,
 Ca să-ți crească leafa
 Și o să te facă mai mare...

sau :

Scoală, scoală,
 Domnule Istrate,
 C'am sosit și noi
 Ca niște călători,
 Să ne fierbi aici pe loc,
 Vr'o cinci vedre de rachiu

Și mâncare să ne dai
 Pe bani gheață,
 Nu pe datorie;
 Și-am aflat că-ți merge bine,
 Că-ți geme pînă de buți,
 Și tijgheua de bănuți!

sau :

Hai, hăp, hăăp!
 Scoală, scoală,
 Domnule Părinte,
 C'am venit în grabă mare,
 Să vă dăm o leturghie
 Pentru sfânta zi de mîne,

Și să cerem dela sfinția voastră
 Deslegare de păcate
 Și voie de'mpărtășire;
 Scoală, scoală,
 Doamne Părinte!

În acest timp se aude și câte un sunet de clopoțel și câte un *clepănit* ca de pîtpălac. Cinevâ din casă iese cu o tablă pe care se află turte, covrigi de ou, cașcaval, carne de porc și bani. Baniii îi iea *vătavul*, iar celelalte lucruri le dă *iepei*,—cel ce poartă dăsații în spinare, pentru adunatul plocoanelor. Moșul cu ghioaga, și brezaia, se apropie și mulțumesc, iar roata flăcăilor începe să cânte colindul :

Doamnele ¹,
 'N prundurile mării,
 Născut-au, crescut-au
 Doi, trei pătinei
 Nalți și subțirei.

Sus frunza măruntă,
 Jos umbra rotundă.
 Da sub coama lor,
 Cine-mi se *stumbrește*?
 Trei oști ungurești,

Și trei românești.
 Cele ungurești,
 Ele Domn că-și au ;
 Cele românești
 Ele Domn că n'au.
 Aflat-am d'un cocon,
 Ce-l chiamă Ion
 Și-ar fi bun de Domn.
 Dă-ni-l, taică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l, maică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l pe Ion,
 Să-l ni-l facem Domn.
 Taică-său că vru,
 Maică-sa că nu vru,

Că e crudicel,
 Că e prosticel,
 Și că el nu știe
 Cisme d'a'ncălță,
 Cal d'a'ncălecă,
 Grele arme-a'ncinge,
 Oști dușmane-a'nfrânge !
 Dă-ni-l, maică, dă-ni-l,
 Dă-ni-l pe Ion,
 Să ni-l facem Domn !
 Cisme d'a'ncălță,
 Cal d'a'ncălecă,
 Grele arme-a'ncinge,
 Oști dușmane-a'nfrânge !¹

După sfârșitul colindului, se aude strigătul :

Scoală, scoală,
 Frate Niculae,
 C'a dat zăpada mare

Și te-așteaptă ciutele,
 Să-ți speli pușca de rugină,

iar din când în când, câte un

Hăi hăp, hăăăp !

Fig. 17. Capra.

1. Vezi aici colindul dela p. 100—101.

Acesta este întregul rost al brezaiei în noaptea colindatului, pentru ca să urmeze alte rosturi a doua zi, la joc, unde izgonește pe cei ce în seara trecută n'au primit-o sau nu i-au arătat toată dragostea. Acolo stropșește în lovituri pe cei ce greșesc la jocul *ungureștei*, precum și pe cei ce n'o lasă în pace, căutând s'o necăjească. În deosebi copiii se țin după dânsa și-i cântă :

Brezăița moșului,
Pe valea cocoșului,
Nu te da,
Nu te lăsă,
Că mă leg de hârca ta!

Brezaia se mai anină și de oameni străini,—firește, de cei ce-i pot primi glumele,—ii ciupește și le face felurite închinăciuni, cerându-le bani.

Moșul, câte odată, lovește de-al binelea cu bățul său, în vârful căruia se află o cârpă cu cenușă ce a fost udată, și apoi lăsată să înghețe. «Iar când îi vine rândul să-și facă datoria, s'o vezi cât de mândră mi se răsucește, parc'ar ar fi curat ghiogar, în mână de *bagatâr*¹. Pe unde-i lumea mai deasă, pe-acolo ea croește cărare, lăsând în urmă-i numai :

— Aolio! tiu, *blațna iacă cui!* »².

Toț astfel urmează brezaia și a treia zi de Crăciun, când hora este încă mai frumoasă și lumea încă mai multă. Moșul încalcă pe mârtoage cu fața înapoi, trage căinii de coadă izbindu-i de capul brezaiei, cu care chiar se și iea la bătaie. La urmă, moșul moare, și învie când aude că și brezaia i-a murit; și pentru a avea cu ce s'o îngroape, strânge bani pe o tipsisie dela privitori³.

Prin unele părți ale Țerii-Românești de către Dunăre, colindătorii cu brezaia alcătuiesc o ceată de 30—40 inși, și chiar mai mulți încă. Unul dintr'înșii este ales vâtav pe 2—3 ani și se numește *împărat*. Împăratul este dator să dea colindătorilor săi mâncare și băutură, dela 20 Decemvrie și până în seara ajunului, când pornește cu ei la colindat. Înaintea colindătorilor merg trei flăcăi vestitori, numiți de ei *pisici*; aceștia merg la ușă și strigă unii din ei bulgărește: *soli*,—sare,—altul *luc*,—ceapă,—și al treilea *pipper*,—ardeiu.

1. «*Bagatâr*, erou legendar».

2. «*Iacă cui*, (*sic*) dracului, necuratului».

3. M. Lungeanu, *In sărbători*, București 1910, p. 47—63.

Stăpâna casei iese și le dă câte puțin din ce are, din cele cerute, și ei le pun într'o traistă și fug înainte.

Puțin în urma lor sosesc și colindătorii cu brezaia.

Ei se pun la fereastră și cântă câte 10—15 odată, apoi alții urmează alte versuri, și tot astfel, până termină de colindat.

Colindul este în limba bulgărească și are ca refren la fiecare vers: *Colade, coladele*.

Indată ce termină colindătorii, începe unul să cânte din fluiet, iar altul cântă din gură:

Ieși brezaie
Dela odaie,
Să-ți dau paie!

Atunci apare brezaia, care până acum era printre colindători. Brezaia este un flăcău îmbrăcat cu o sarică; sare în patru labe întocmai ca ursul, înaintea stăpânului, când iese să plătească împăratului. În vremea când tot sare, mai clănțănește dintr'un cioc de lemn, întocmai ca al berzei.

Stăpânul plătește și brezaiei un gologan și atunci cu toții pornesc la altă casă.

Când în acea comună sunt vii multe, li se dă și câte o ploscă cu vin, pe care colindătorii îndată o dau din mână în mână, până o golesc.

Când satul este mare, împăratul împarte colindătorii în două părți, ca să aibă timp în acea noapte, până la ziuă, să colinde pe la toate casele. La o grupă numește un om al său de încredere, care să adune banii, iar la cealaltă grupă este el însuși¹.

Brezaia, prin jud. Buzău, umblă dela Ignat și până la Crăciun, când «flăcăii caută pe un Țigan sau Ungur și-l fac brezaie: îi acoperă tot corpul cu un *matac*² până la glesnă, îi pun o *țacă* sau un cioc lung ca de barză și coarne pe cap...»³.

Brezaia, prin jud. Dâmbovița, mai de demult, se alcătuiă din 3 oameni. Unul se numiă brezaie, unul *Moș Turcu* și unul eră lăutarul. Brezaia eră îmbrăcată într'un țol roșu sau în velință, iar în cap aveă un moț, două coarne și un cioc ca al berzei, cu care ciocăniă copiii. Moș Turcu purtă tot îmbrăcăminte de brezaie, însă în față

1. *Albina*, I, p. 405—6.

2. *Macat*?

3. *Dicționarul limbii române*, la *brezaie*.

avea o teacă și două *cepe* atârinate. Umblă din casă în casă spunând felurite lucruri, ca să stârnească râsul ¹.

Prin jud. R.-Sărat și unele părți buzoiene, brezaia are cap de animal sau de pasere, mai cu samă de vulpe, capră, ori barză, iar pe corp poartă o scoartă vărgată. Brezaia clănțănește tactul jocului din fălci. Jocurile sunt cele obișnuite; cântecele, adică colindele de brezaie, sunt adese indecente.

Datina aceasta aproape a pierit ².

Răposatul Ollănescu, în lucrarea sa *Teatrul la Români*, pomeneste *brezaia*, dela care trece la *țurcă*, *țarca*, *capră* sau *lup*, care se întâlnește în regiunea muntoasă și deluroasă a Moldovei:

«Dar iată,— scrie el,— s'aude lătrat lung de câne și țipete de copii ce aleargă, și se opresc, și iar fug, și iar țipă. Mirați, ies cu toții pe prispă. Un hohot de râs deodată pe toți îi cuprinde.

— Brezaia, brezaia,—răcnește o fată; și în casă dă năvală să intre, gonită de o namilă fioroasă din urmă.

Cu cap de *lup* ori de *barză* (*vulpe*, *câne*, *cocoș* sau *vultur*), clănțănind din dinți, plescăind ciocul, c'o zeghe pe dansa, împes-trițată cu tot soiul de cârpe, de flori, de cordèle, se oprește brezaia, și învărtindu-se în loc, spune ăstua o glumă, celuia o păcălitură, lui moș popa, clătinându-se în mersu-i, îi înalță, pe nas, un *aghios* ca un dascal, hangiului un cântec îi cântă, de-i vine să turbe Grecului de ciudă, pe toți îi face să rădă, și joacă și sare după versul ce-i zice Țiganul din vioară, alături.

Și așa, din casă în casă, aleargă ca să învezească pe bătrâni, să dea ghes celor tineri, să înfricoșeze pe copii.

Deși înfăptuire, la unii locuitori de munte, a ciudatei credințe că Dumnezeu, pentru a înveșnici nașterea Fiului său în niște iesle, desleagă dele Crăciun la Bobotează limbile dobitoacelor, numindu-le să spună cu gura slobodă fiecăruia adevărul în față, brezaia, jumătate om și jumătate dobitoc, este de sigur o ființă răslețită din străvechile coruri bacchice și cel dintâiu obraz de teatru ce s'a ivit în datinile noastre populare.

În Moldova, unde se mai numește și *capră*, arătarea e și mai grozavă.

În loc de un singur chip străvestit, sunt două: un unchiaș

1. *Dicționarul limbii române, la brezaia.*

2. *Idem.*

cocoșat, cu barba albă, slut și sgripturos, și un cerb cu coarne mari și cu trupul învelit în fășii de pânză de felurite fețe, care-l poartă în spinare.

Țipând, sărind, cântând, se duc amândoi în mijlocul unui alaiu sgomotos prin târguri și prin sate, să colinde cu snoave, cu glume, cu cimilituri, ademenind lumea ce bucurasă îi iese în cale.

Alteori, doi flăcăi acoperiți cu țoale sau cu sumane, se pun unul îndărătul altuia, închipuind o vită oarecare. Cel dintâiu poartă, ascunsă, o oală în cap, iar cel din urmă o coadă de păr sau de cârpă, legate cu o sfoară de picior, astfel că la cea mai mică mișcare să se ridice și să se scoboare. Peste dânșii încalecă un al treilea flăcău, cu un biciu în mână, care, sfichiindu-i sau dând din călcăie, îi mână prin sat, sărind și jucând. La cârciumă se opresc, și cel călare, după ce cântă, — în deobște lucruri foarte *ușurele*, — întrebă dacă nu e nimeni mușteriu să cumpere calul, boul, măgarul de sub dânșul, pe care-l joacă fel de fel, înșirându-i bunurile. Cei de față se prind însă a ponoslui, căinând ori luând pe stăpân în bătaie de joc, pentru așa rablă de vită; și spusele lor sunt atât de crunte, încât acesta, desnădăjduit, — și ca să scape haramul de gura lumii, — îl lovește cu bâta în cap, până ce spărgându-se oala, cad câte trei grămadă la pământ, în hohotele de râs ale tuturor. Apoi intră cu toții în cârciumă, să bea aldămașul pielii cel puțin, și petrec ca în vremea cea bună¹.

Prin alte părți, acel care se face *turcă*, se îmbracă cu un vestmânt roșu sau verde, lung până în pământ, pe cap își pune o mulțime de pene roșite, cari formează capul turcei, iar vestmântul cel roșu formează trupul ei. Clonțul și-l face din două lemne cioplite în forma unui clonț de pasere și-l întocmește astfel ca prin ajutorul unui fir de sârmă, cu mâinile ce-s ascunse în vestmântul cel roșu, să-l poată slăbi cum va voi turca.

Cu turca umblă și un *fluierar*, care-i cântă din fluier ca să joace, și un păzitor îmbrăcat ca un om bătrân, cu o cușmă foarte mare de oaie în cap, care se numește *blajin*, și care nu lasă pe nimeni ca să se apropie de turcă, și merg astfel din casă în casă.

Când intră într'o casă, fluierarul îi zice din fluier și ea joacă, după care apoi gospodarul dă un bacșiș, pe care îl ia cu clonțul

1. P. 8—16. Vezi deplina asemănare cu jocul *De-a calul* în T. Pamfile, *Jocuri de copii*, București 1906, p. 6.

și-l dă păzitorului, iar dacă i se pare că gospodarul de casă i-a dat prea puțini bani, sau nu i-a dat de fel, începe a căuta cu clonțul prin buzunar și a-i da prin aceasta de cunoscut că e vremea să-i plătească.

Turca cu umbletul ei, cu jocul ei deșanțat, provoacă mult râs și voie bună, pe unde se duce»⁴.

Prin jud. Tutova ceata caprei se alcătuește din *capră*, doi *moșnegi*, *Jidan* și o fată sau două fete, toți mascați cu măști de pânză cât se poate de urâte. Moșnegii au cojoacele întoarse pe dos, ca și căciulele, cu lungi mustăți și barbe de lână sau păr de cozi de cai, cu nasuri roșii și dinți făcuți din fasole.

Capra, după cum se vede din figura 18, se alcătuește dintr'un lemn scurt, cioplit în formă de cap de capră, care se învelește cu hârtie roșie. Peste această hârtie se pune o altă hârtie neagră, mărunt tăiată și încrețită în forma părului. În loc de aceasta, se poate lipi și o piele subțire cu păr pe ea. În dreptul ochilor se fac în lemn două scobituri unde se pun două fasole mari, albe, cu pete negre, peste cari se lipește hârtia neagră cu încrețiturile sau pielea cu păr. În loc de urechi, capra are înțepenite în scăfărlie două găvane de lingură. Pe ceafă are patru cornițe, frumos împodobite cu hârtie colorată, pe cari se află înșirate șireaguri de mărgele sau hurmuz. În dosul coarnelor se află asemenea înțepenită o oglindă care răsfrânge foarte mândru lumina de pe la casele unde intră capra noaptea. În cele două fălci de sus ale scăfărliei, se pune falca de jos, care se mișcă în jurul unui cuiu care nu se vede. Această falcă este îmbrăcată la fel cu scăfărlia. Sub ceafă, este o gaură în care se înțepenește un băț lung de un cot, de care se ține capra. De partea de dinainte a fălcii de jos, se află atârnat un clopoțel, iar de partea de dinapoi se află legată o sârmă. Dacă această sârmă se lasă slobodă, partea de dinainte a fălcii de jos atârână în jos și astfel gura caprei se deschide; dacă s'ar trage scurt de sârmă, gura caprei s'ar închide printr'o clămpăneală seacă, de lemn; firește, clopoțelul sună.

Atât bățul, cât și sârma, sunt acoperite cu un sac de formă tronconică, de pânză groasă «de sac», care, spre a sta umflată și a acoperi astfel pe cel ce va ține capra de băț, va clămpăni-o și va

jucă-o, are legate pe din lăuntru niște cercuri de sârmă sau de lemn.

Capră¹.

Pe deasupra se află lipite fâșii de hârtie colorată în felurite chipuri. Hârtia este tăiată în zigzag.

1. După capra din Zorleni, a flacăilor dela Orfelinatul agricol «Ferdinand».

Jidanul este îmbrăcat în haine de târg, cât se poate de petecite; în cap are o pălărie spartă, mască și perciuni bine încrețiți; poartă un cortel rupt și o pereche de *ciori* moarte, o găină moartă sau o cucuvea.

Fetele sunt tot tineri, îmbrăcați femeiește, mascați însă, spre a-și acoperi musteața.

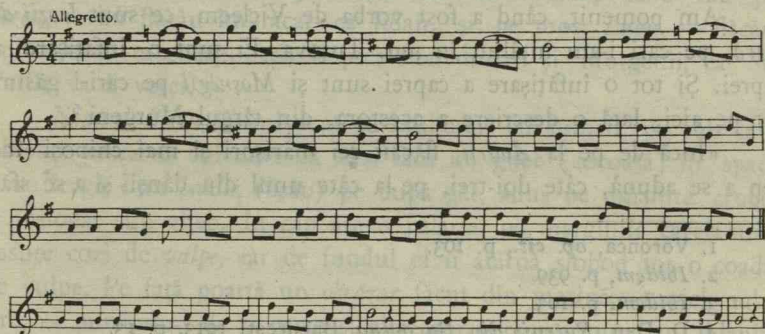
Lăutarii sunt: vioristul, cobzarul, trâmbițașul, ș. a.

Câte odată se vede ca vâtav al cetei un soldat sau un ofițer.

Apropiindu-se de casa gospodarului, capra se vestește prin cântarea lăutarilor.

Dacă gospodarul o primește, ceata intră în casă, lăutarii încep să cânte și moșnegii amândoi, sau fiecare cu câte o fată, încep să joace de brâu, cu mișcări la dreapta, la stânga și rotiri într'o parte și alta. În acest timp, Jidanul face tot soiul de năsbătii, spre a înveseli pe cei de față. Capra stă pe loc și clămpănește în tactul jocului, plecându-și grumajii la dreapta și la stânga, făcând ca și cum ar ciuguli din pestelca unei fete. Jidanul joacă și el la urmă.

Cântarea obișnuită a lăutarilor este aceasta ¹:

Plata o iea vâtavul; un bacșiș, — o cinste, — se dă și celui cu capra în deosebi, pentru osteneala ce și-o dă la jucatul caprei ².

Prin preajma Hârlăului, se face *capră* un flăcău ce știe s'o joace în patru labe. Pe spate i se așează corpul caprei învelit cu lăicere frumoase, iar la capul împodobit are o oglindă cu mărgel și flori. Botul caprei este alcătuit din două scândurêle, ce-s învelite pe din lăuntru cu postav roșu.

Pe lângă Botoșani, mai demult, capra se îmbracă cu pielea

1. Culeasă de d-l D. Petrescu.

2. Culegere din com. Zorleni.

ei și venia întovărășită de o ceată întreagă de *Turci* și *Jidani*, cari povestiau și făceau felurite comedii¹.

În ilustrațiunile de până aici, am văzut alcătuirea și portul cetei ce alcătuește capra în com. Ardeoani, jud. Bacău.

Dimitrie Cantemir, în *Descrierea Moldovei*, înseamnă că «*Turca* este o joacă iscodită încă din vremurile bătrâne, din pricina ciudei și scârbei ce o aveau Moldovenii împotriva Turcilor. În ziua de Crăciun, unul se îmbracă pe deasupra cu un sac de pânză, la care leagă un cap de *bou*; peste aceasta încalecă un altul, gheboșat și astfel colindă ulițele și casele».

Prin Bucovina se umblă cu capra pe alocuri, până la ajunul *Bobotezei*², făcându-se capră un copil mic, ce îmbracă un cojoc întors pe dos; capul caprei îl ține într'o mânecă, pe care și behăește³.

Capra, alcătuită dintr'un flăcău îmbrăcat ca moșneag și un flăcău care poartă un cap de capră, o întâlnim și la Ruteni. Ea umblă pe la case cântând cântece religioase cu refrenul: *O dai Boje!*, — *Dă doamne!*⁴.

Formele caprei însă, nu se opresc aici.

Am pomenit, când a fost vorba de Vicleem, ce sunt *Iroșii de seară*, pe cari i-am întâlnit în jud. Tutova. Ei sunt o înfățișare a caprei. Și tot o înfățișare a caprei sunt și *Moșnegii* pe cari-i găsim tot pe aici. Iată o descriere a acestora, din târgul Murgeni⁵:

«Încă de pe la *Andrii*, flăcăii cei mărișori și mai chipoși încep a se adună, câte doi-trei, pe la câte unul din dânșii și a se sfă-

1. Voronca, *op. cit.*, p. 103.

2. *Ibidem*, p. 939.

3. *Ibidem*, p. 103.

4. D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, București 1913, p. 13.

5. Comunic. de d-l T. Popovici, care scrie: «Bucuria copiilor din com. Murgeni, ținutul Tutovei, bucurie din care m'am împărțășit și eu în copilăria mea, — cu prilejul venirii Crăciunului și Anului nou sau Sfântului Vasile, — cum se obișnuște a se zice mai mult acestei sărbă[tor]i în această parte, — e fără îndoială izvorită din plăcerea veseliei, cu care sunt însoțite deosebitele obiceiuri ce se mai păstrează din strămoși în această zi.

Murgeni ar fi pustii și Anul nou n'ar aduce nici o bucurie, nici o veselie pentru Murgeni, dacă va trece un an fără ca flăcăii să nu se facă *moșnegi*. Iar dacă s'ar întâmplă una ca asta, ar fi o jale în Murgeni; ori unde te-ai duce, auzi pomenindu-se anul când cutare... și cutare s'au făcut *moșnegi*, și lumea s'a veselit și a petrecut la ghidușiile cu cari își însoțesc ei jocul».

tui cam cu cine s'ar mai putea întovărăși ei, pentru a se face la Sf. Vasile moșnegi. De obicei se hotărăsc ei pentru cei mai liniștiți și cari, până la adunarea folosului, să poată pune și doi-trei lei pentru cheltueală, căci, oricât, trebușoara asta le aduce lor oarecare folos, deoarece, dela orice casă, unde joacă moșnegii, nu ies cu mâna goală și nici așa cu te miri ce. În nădejdea folosului ce-l vor scoate, pune fiecare câte doi-trei lei, cât îi ajunge partea, și tot postul Crăciunului, cu nopțile lui lungi și zilele-i scurte și mohorâte, trăesc bine pe la cele clăci (șezători), cu pâne, smochine, strafide și alte bunătățuri, pe cari le udă cu câte o leacă de vin, să nu li se închege stomacurile cu atâtea dulcetuuri!

Zilele Crăciunului fac horă: dacă-i vremea bună, afară, sub acoperișul cerului, iar dacă-i vremea rea, în casa unui gospodar.

Din ziua a doua a Crăciunului, după ieșirea din biserică, încep a se îmbracă câte doi flăcăi pe rând, pentru a se da oarecum de știre că vor fi moșnegi anul acesta.

În ziua întâi a Crăciunului, toată ziua băieții stau pe lângă horă cu ghița în sân, întrebând pe flăcăi dacă se fac moșnegi ori nu, — iar a doua zi inima le crește cât un bostan, când văd pe *Bercu*, — un flăcău îmbrăcat ca Jidan, și pe moș *Lupu*, — flăcău îmbrăcat ca moșneag. Acù is prea încredințați și Murgenii că Sf. Vasile va fi vesel.

Jidanul Bercu îi îmbrăcat cu ciubote, cu suman, pe sub care își vără niscaivă bulendre ca să-și facă un gheb (cocoasă) în spate și se leagă c'un *baidir* (fișău) pe după gât, adus pe dinainte cruciș și înnodat sub gheb. În cap are o pălărie, pe marginile căreia sunt cusute cozi de vulpe, iar de fundul ei îi atârnă slobod tot o coadă de vulpe. Pe față poartă un *obrăzar* făcut din meșină, — piele subțire, — punându-i de o parte și alta doi perciuni cum au Jidanii, sprincene, mustăți și barbă din păr de coadă de cal. Gura obrăzarului e încunjurată cu câteva *ștife*, — cuie de lemn pentru cisme, — închipuind dinții.

În mână poartă niște *mătânii* făcute din rețezături de lemn înșirate pe o sfoară.

Moș Lupu, — moșneagul, — e îmbrăcat cu *poturi*, — pantaloni de piele de oaie, — și cojoc întors pe dos. În cap are un fel de căciulă lungă, țuguiață, de piele de oaie, iar pe față poartă un obrăzar făcut din piele de oaie cu fața cea păroasă, având un nas

ascuțit făcut din meșină roșie, iar de gură sunt prinse câteva fasole, drept dinți. În mână poartă un ciomag.

Zilele Crăciunului aleargă pe uliți, strigă, se trântesc prin omăt, iar copiii se țin droaie după dînșii. Când ceata băieților e destul de mare, Bercu îi așează în rând ca pe soldați, punând pe moș Lupu în frunte. Acesta cu ciomagul pe umăr, ca pușca, merge în pas cu băieții zicând din gură :

— Un... doi... un... doi!

Bercu, cu mătâniile atârinate de mâna întinsă înainte, dă comanda comandând din când în când «iura!», după care băieții, cu fețele aprinse de căldura înnotării prin omăt, strigă cât ce pot «iuraaa..!» de clocotește văzduhul.

Mai întorcându-se Bercu cu fața înainte, ghidușul de moș Lupu face ce face și-i pune o piedică, de-l îngroapă mai tot în omăt. Băieții se țin cu mâinile de pânțecă de răs, iar el o rupe de fugă sărind într'un picior.

Se scoală bietul Bercu, se mai scutură de omăt, și tiva! băiete, după moș Lupu, svârlind cu mătâniile după el. Băieții fug prin omăt, cari căzând jos, dar sculându-se numai decât, și goană! să nu rămâie din cărd.

Toți râd, toți fac haz, ce mai încolo, încoace, — când și oamenii mari nu pot să nu caște gura și să nu facă haz de ghidușile lor.

Și aceasta îi petrecerea mai de samă, care cu celelalte obiceiuri ale Crăciunului fac veselia creștinilor în aceste zile.

Dacă în zilele Crăciunului au făcut veselia Murgenilor pe gratis, numai Bercu și cu moș Lupu, de Sf. Vasile își schimbă socoteala.

Pe lângă acești doi, alaiul moșnegilor se mai alcătuește încă din doi moșnegi, cărora li se mai zice și *Ardeleni*, făcând trei, apoi un *doctor*, un *Neamț*, un *cal* numit *bască*, o *babă*, trei *fete* și un *Arnăut*; alteori, în loc de *bască*, un *drac*.

Doctorul e îmbrăcat în haine nemțești, cu pălărie, fie cât de ger, și având fața ascunsă cu o mască de hârtie.

Neamțul e îmbrăcat în haine de doc albe, în cap cu *cilindru*, — pălărie înaltă de carton, — de sub care i se revărsă pe umeri câteva plete din păr de coadă de cal.

Băscă îi făcută dintr'o covată găurită la mijloc, ca să încapă trupul unui om. La unul din capetele ei, i se pune un cap de cal.

Flăcăul își trece covata așa gătită pe mijloc, fiind susținută de două frânghioare pe umeri. Trupul flăcăului dela mijloc în jos e acoperit de o pânzetură ce cade în jos dela marginile coveții, de jur împrejur, iar partea de sus pare a unui călăreț călare pe cal.

Fetele sunt flăcăi din cei mai chipoși, în straie femeiești.

Baba e un flăcău îmbrăcat în niște haine de femeie, vechi, la cap e legat cu fes, turcește, iar la brâu are înfiptă o furcă de tors.

Tot alaiul acesta e sub comanda unui flăcău îmbrăcat arnăuțește, cu fustanelă, fes, iatagan, pistol la brâu și ciubuc.

În ajunul lui Sf. Vasile, merg dela casă la casă, toți strigând, toți sărind în joc, după cântecul ieșit din scripca lui Băbănuță ce e îngânată de sbârnâitul cobzei lui Lișcă Cobzarul.

Arnăutul, însoțit de doctor, merg în frunte, pentru a întrebă la fiecare casă, de primește moșnegii.

Dacă-s primiți, — și rar dacă sunt din cei afurisiți ca să nu-i primească, — joacă pe rând hora, în chipul următor :

Toți moșnegii : fete, doctor, Arnăut, alde moș Lupu, afară de Bercu, Neamț, Bască și Babă, cari fac fel de fel de giumbușlucuri prin prejurimi, ori curăță pe băieții ce umblă cu uratul de *pităcei*, se prind în horă. Unul din Ardeleni se prinde lângă fata ce e în fața Arnăutului. Acesta deodată se supără și strigă la el :

-- Lupule!

— Ce-i ? întreabă acesta.

— Ce te-ai prins lângă dama *mieu* ?

— Ba a *mieu*, — răspunde Lupu.

— Ba a *mieu*, — mai zice Arnăutul.

Și scoate pistolul dela brâu, — neîncărcat, bine înțeles, — și-i sloboade cocoșul.

Atunci bietul moș Lupu cade jos mort, pe spate.

Lăutarii încep să cânte de jale ; fetele, aplecate pe el, îl bocesc. Doctorul îi saltă când un picior, când o mână, cari cad jos neînsuflețite, și caută muștrător la Arnăut. Iar acesta îi poruncește :

— Doftorește ! Eu plătesc bani dela hotarul Neamțului !

Neamțul, când aude, începe a-l măsură pe moș Lupu cu o cârjă. Și atunci Doctorul îi dă o sticlură pe la nas, mai sare peste el în partea cealaltă și-i face tot astfel, până ce moș Lupu începe a ridică capul la apropierea sticlurii.

— Bercule, strigă de o dată doctorul.

Iar acesta vine, ori de unde ar fi.

— I-auzi, ce spune moș Lupu !

— Ce zice ? întrebă Bercu.

— Zice ca să-i suflă puțin în *tubă*s.

Și Bercu, când aude așa, îi croește una cu mățaniile, de sare moș Lupu *arsa* în picioare, sărind de bucurie.

După care doftorul, primind plata dela gospodar, pleacă cu toții mai departe.

La altă casă joacă fetele și cu Ardelenii *mocăncuța*.

La altele joacă Neamțul nemțește după aria «Hai-di-ri-di, Neamțule».

Mai joacă și Arnăutul învârtindu-și trupul în jurul săbii, înfipite în coarda casei sau avântându-se cu iataganul în spintecarea aerului.

Alții poftesc să joace Bercu. Lui i se cântă jidovește de lăutari, iar el cântă din gură :

— Oi, săracii Jidanii noștrii !

Cum se bat negustoreștii...

Cu gura plină de usturoiții,

De strigă : doi !... doi !... doi !...

Taci, moi chine, moi !...

se răstește la lăutari, după care aceștia îi zic o *jidovească* pe loc, de se topește omătul sub pisoleala lui Bercu.

Și dela casă la casă, umblă atât în ziua de Ajun, cât și în ziua de Sf. Vasile, făcând petrecere copiilor și gospodarilor, cari numai în săvârșirea obiceiurilor rămase dela strămoși găsesc veselia acestor zile creștinești.

Măscăricii aceștia se întâlnesc și prin alte sate. Astfel pe alocuri, prin jud. Tecuciu, se numesc *obrăzari*, adică «mascați, măști» și fac o samă de ghidușii, numai în ziua de Sf. Vasile¹.

Prin jud. Suceava înfățișările caprei sunt încă mai numeroase.

Astfel numai în Căndești, flăcăii și unii din însurăteii mai tineri, cari pornesc cu capra în ziua ajunului de Sf. Vasile, în noaptea de către această zi și ziua toată a Anului nou, sunt îmbrăcați în fel de fel de chipuri : unii ca *flăcăi*, alții ca *fete*, *moșnegi*, *babe*, *Jidani*, *Jidauce*. Cel care cârmuește ceata se chiamă *Turc* : el strânge banii. Turcul se îmbracă cu o polcă roșie și se încinge pe

1. V. încercările mitologice-comparative asupra acestei datine în Ollănescu, *op. cit.*, p. 10-12, și *Familia*, XXXIX, p. 613.

deasupra cu o curea cu nasturi, având în cap fes. Pe lângă aceștia mai este și o *capră* care se face în mai multe feluri.

Un *cal de lemn* purtat de doi oameni, având călare o fată făcută din peteci și umplută cu paie, ori un băiat. Calul îl poartă o babă ori un moșneag de căpăstru. Peste scheletul calului sunt puse lăicere.

Alții fac capra din lemn, având forma unei *mese*. Ea se împodobește cu casânci, șaluri, pe din dos, iar în față cu hârtie, mărgele, *hurmòz*, salbe de bani și cordèle, cari toate se strâng de pe la fete. În mijloc are un cap de lemn cu limbă și clopoțel. Ea se poartă de un om, ținând-o de coadă.

Alții îmbracă un flăcău cu un cojoc pe dos. În cap i se pune un cap de lemn asemănător cu al caprei, având coarne. Capul caprei e împodobit cu hârtie tăiată în colțuri. La coarne are *hurmoz*, iar dedesubt un clopoțel.

Alții o fac ca mai sus, dar nu se îmbracă cu cojoc, ci întocmai cum am văzut-o prin jud. Tutova, adică îmbrăcată cu hârtie.

Oricum ar fi făcută capra, ceata umblă din sat în sat și din casă în casă, afară de cazul când e un cal, când joacă pe afară. Ceata are *lăutari*. Când ajung într'o ogradă a unui gospodar, lăutarii încep să cânte, iar ceata joacă: un joc de brâu și unul de horă. După aceasta i se cântă și caprei, când joacă numai ea. În acest timp, baba, moșneagul sau Jidanul o descântă pe la cap cu un *șimultoc* de busuioc, căci zice că «s'a deochiat». În acest timp și ea se face ofelită și bolnavă. După descântec, îi trece, și mai joacă puțin. După capră încep să joace Jidanii, cântându-le lăutarii un anumit cântec: *Jidăncuța*. Apoi joacă Țiganii și după ei baba și moșneagul. La urmă, toți capătă bacșiș în parte, colaci și bani, ori numai parte din acestea.

Uneori caprele sunt însoțite și de *iezi*. *Iedul* este făcut din mai multe lemne ce se'n crucișează la mijloc și se prind la capete unele cu altele prin cuie. E făcut așa fel, că se întinde și se strânge. La capătul dinainte are făcut un cap, în care e așezat un zurgalău. În timpul când cântă lăutarii, se întinde și se strânge¹.

De o bucată de vreme, pe lângă Turc, fete și flăcăi, se mai fac și *ofițeri*: căpitani, locotenenți, maiori, precum și cocoane îmbrăcate cu rochii și cu pălării. Când ajung pe la învățători, preoți,

1. Cf. p. 129.

primari, înainte de a intra ceata'n ograda, trag cate un foc de pusca. Pe la casele darnice, primesc de mancat si de baut.

Moşnegii sunt o capra, fara lautari si fara capra, avand flacai facuti babe, moşnegi, fete, flacai, Jidani, Jidauce, ş. a. Lor li se canta din fluier, tot aceleasi cantece ca si la capra. Aceştia umbla numai in noaptea de Sf. Vasile, pe cand cei cu capra umbla doua zile si o noapte.

Unii moşnegi au si *ied*, iar altii—in loc de *ied*—au *urs*. Altii au si *ied* si *urs*.

Ca *urs* se face un flacau «mai giambaş». Se imbraca intr'o piele de urs sau cu una de oaie, avand numai capul de urs. I se pune botniţa in cap; unul il poarta de lanţ. Ursul face felurite «marafeturi», ca ursul. I se canta si lui, si deci joaca. La urma i se da bacsiş in toba pe care o tine intre labe.

Prin unele parti ursul merge singur cu stapănul, fara a se tinea de moşnegi.

Mai mult haz are insa cand merge cu ceata ¹.

Tot la aceste infatisari de capra se reduce si ştirea ce o avem cu privire la jud. Botoşani: Pe aici «nu se umbla cu *capra*, iar petrecerea ce o produc persoanele deghizate e slabă; singura imbracamintea produce ilaritate. Aceştia fac deosebire de cei ce nu umbla cu uratul; ei vin cu muzica tot in perechi, ca sa joace. Mai intaiu intra un *general*, un *capitan*, *soldati*, un *mire*, o *mireasa*, un *moşneag*, o *babă*, un *Turc*, un *Jidan* si apoi *Țiganul* cu *ursul*, de lanţ, — un flacau imbracat cu cojocul intors pe dos. Toţi joaca si fac nebunii. După ce-i pune la masa, joaca iar si apoi se duc» ².

Tot ca un soi de capra trebuie sa socotim si datina *malancei* bucovinene, acea pereche de bătrani, — un unchiuş ghebos, cu barba de fuior, cu mască de pânză mânjită cu cărbuni, cu dinţii de sămburi de boştan, — şi-o babă bine gătită, ce stă cu batista la gură, ca sa nu i se vadă flăcăului mustaţa înfirată. Inainte de a intra malanca in casa, un flacau canta, insoţit de un fluierar, un colind la fereastră, in care e vorba de sămănatul *busuiocului* sau alte lucruri.

Malanca este primită cu drag prin casele gospodarilor, cari se curăta in aceasta zi cât se poate de bine, căci moşneagul murdăreşte cu cărbuni pe cele necurate. Malanca nu se sfieşte de asemenea

1. Impart. de d-l Al. Moisei, inv. in Vanatori, Jud. Neamt.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 104.

gospodari și spune pe față tot ce socot ei că nu-i la locul cuvenit. Apoi fac felurite ghiduși.

Prin alte sate umblă cu malanca, și *capra*, pe care o cunoaștem, făcând pe gospodari să râdă de năsbâtiile lor.

Prin altele cu malanca merge și un *urs*, — copilul malancei ! Se face un flăcău înfașurat tot într'un odgon de paie. Acestuia adesea i se dă foc, și ca să se stângă, trebuie să se tăvălească prin zăpadă.

Prin alte părți nu se mai spune colindul pe afară ; în casă intră întâiu ursul, cel îmbrăcat cu cojoc, apoi ursarul, *feșterul* și *feșterița*, — *moșneagul*, *baba*, *Turcul*, o *nevestă*, *Țigani* și apoi *Țigancele*. Toți joacă perechi-perechi.

Prin altele, combinațiunile sunt încă mai felurite : intervine *revizorul de graniță*, *canonierii* ș. a.

Iată două cântece de malancă :

Gospodarilor din casă,
Sloboziți malanca 'n casă,
C'afară plouă de varsă
Și straiile ne-a strică,
Straie mândre 'mpărătești,
Nu ești vrednic să le plătești.
Că malanca chef v'a face,
Și malanca v'a jucă.
Focu'n vatră v'atățare

Și casa va măturare
Și blidele va spălare.
Prin pomățul lui Ion
Toate păsările dorm,
Numai una n'are somn,
Și sboară din pom în pom;
Și sboară din creangă 'n creangă
Și strigă «Ioane dragă»!

Al doilea :

Mâne anul se'noește
Și malanca se pornește.
Malanca noastră frumoasă,
Dați-i drumul s'între'n casă,
C'afară plouă de varsă,
Baba cas' a mătură
Moșul gunoiul l-a da.
Fericit această casă,
Mult cinstită, mult aleasă,
Că este-o fată frumoasă,

— Fata mea, nu-i vântul lin,
Dar mulți flăcăi te cer pe tine,
Dacă mult vrau dela mine :
Vrau cirezile de boi
Și văcarii amândoi;
Vrau turmițele de oi
Și ciobanii amândoi.
— Când m'oiu duce în strat de flori,
Și frumos când m'oiu găti,
Și mi-oiu pune prigitoare
Și la joc când voiu ieși,
Toți la mine vor căta
Și de mână m'or luă ;
Or căta la ochii mei
S'or uită la boii tăi ;
Or căta la sprincenele mele,
S'or uită la oile tale!

Cuconița
Odochița,
Șede la gherghel și coasă
Naframă frățâne-său,
Guleraș tătâne-său,
Și pe maică-sa 'ntrebă :
— De ce bate vântul lin,
Când e cerul mai senin ?

Malanca, alcătuită din babă, moșneag și Jidov, o au și Rutenii, și tot ca și Românii petrec în jurul ei la ajunul Bobotezei¹.

Tot către capră mai apropiem și *calul* care se obișnuiește prin partea de miazănoapte a Moldovei și prin Bucovina.

Prin jud. Dorohoiu călărețul intră pe un cal de lemn frumos împodobit și apoi joacă.

Prin Bucovina, «calul îl alcătuesc doi flăcăi ce se pun îndoți față în față. Pe spate, acoperă calul cu lăicere și un alt flăcău îmbrăcat ca un *Turc*, cu coroană de hârtie pe cap, stă tot timpul călare și joacă calul. Calul acesta face parte din malancă, care aduce cu sine și *capra*, de care se ține un băiat, cu donița s'o mulgă, iar un Țigan cu pușca o împușcă, sau o lovește cu securea și ea cade jos, sângeră, etc. De asemenea vine și ursul și toate persoanele stravestite, între cari sunt și mai multe Țigance cu *copți* de petece în brațe, aducând linguri, ace, etc. de vândut»².

La Macedo-Români «în dimineața Anului nou, băieții se fac *liguciar* sau *arachi*, ieau o șapcă de carton cu o coadă de vulpe în vârf, înțepenită cu sârmă, o trag peste față și mai pun o coadă de vulpe dindărăt și se duc în mijlocul satului și joacă, sunând cu clopoței; pe urmă colindă prin case și strigă: *Surva, babo, surva!*³.

În sfârșit, tot către capră mai alăturăm și alte datini, cu rostiri decente sau indecente, precum sunt *păpușele* sau alte paiate, alipite, cum am văzut, pe lângă Vicleieme sau Irozi⁴.

Tot astfel nu vom greși, dacă între toate acestea și între datina «Mugiri»⁵, pe care am pomenit-o la sărbătoarea *Sfântului Nicolae*, vom spune că este o înrudire.

1. D. Dan, *Rutenii în Bucovina*, p. 13.

2. Voronca, *op. cit.*, p. 103—106.

3. D. Cosmulei, *Datini, credințe și superstiții aromânești*, București 1909, p. 38—39, unde se adaugă: «obiceiul de a se face *liguciar* sau *carnavalii* există și în ajunul postului mare, când mai fac și un foc într'un loc mai ridicat (Epir).

4. Cf. L. Săinean, *Les marionettes en Roumanie et en Turquie* în *Revue des traditions populaires*, XVI, p. 409—419.

5. T. Filipescu, *Coloniile române din Bosnia*, București 1906, p. 136—7.

CAPITOLUL XIII.

TĂIATUL PORCILOR.

Am pomenit într'alt loc că prin unele părți tăiatul porcilor se face la *Ignat*¹, și că prin altele datina aceasta se amână până la *Crăciun*, din pricina *postului*, ca nu cumva să se spurce vreun vas sau vreun blid cu carne de porc, cu «de dulce», și astfel să se spurce cu de fruct și cei din casă².

La Crăciun, porcii se taie în ziua de *Ajun*, în întâia zi de Crăciun sau chiar într'a doua, cum se întâmplă prin unele sate din jud. Tecuciu.

Prin jud. Muscel sunt sate prin cari porcii se taie între Crăciun și *Sf. Vasile*, păzindu-se ca ziua de tăiere să nu fie *Lunea* ori *Vinerea*, mai cu samă când rămâne prăsilă de porci în urmă. Alții, — sătenii *obriciți*, — nu taie porcii decât după *Sf. Vasile*, ca să nu zacă de *lingoare*³.

Prin jud. Neamț, în cele două zile dinaintea tăiatului, porcilor nu li se dă să mănânce decât apă cu sare, ca să li se curățe mațele⁴.

1. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu: Porcii se tăiau mai de mult în ziua de *Ignat*, pentru că acesta eră acel orânduit de Dumnezeu să îngrijească de porci.

2. O „taină“ culeasă din com. Boureni, jud. Dolj, împart. de d-l N. I. Dumitrascu:

— Zici c'ai fost cel mai fericit om anul acesta... Așa e?

— Păi dar! Cel mai fericit!...

— Ei, bine; *porc gras la Crăciun ai avut?*

— N'am avut, dar am avut altele și mai bune...

— Poate... Bine... Dar *cuțit pe vremea lubenițelor ai avut?*

— N'am avut!

— Păi atunci! N'ai avut nici o fericire. Odată ce nu ai *porc gras la Crăciun* și *cuțit pe vremea lubenițelor*, asta nu înseamnă nici o fericire!...

3. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 103.

4. Dat. Rom. din Bălțătești, jud. Neamț, împart. de d-l I. Preutescu.

Prin unele sate din jud. Dolj, porcii se taie de cu noapte, așa ca pân' la ziuă totul să fie gata. Când înjunghe porcul, cel ce-l taie, ca și cei dimprejur, își fac cruce cu sânge, ca să fie sănătoși și roșii peste an, și zic.

— La anul și la mulți ani cu sănătate! ¹.

În ziua aleasă, disdediminează încep să se audă prin sat țipătul, guițatul sau *gietul* porcilor. Toată partea bărbătească din casă,— și pe unde nu-i decât bărbatul, se ajută cu cineva din vecini,— sar și prind porcul, îl culcă pe o parte, iar unul care-i mai meșter, îi înfige cuțitul în gât, în așa fel încât pielea să nu se spintece decât atât cât este lățimea cuțitului. În lăuntru, vârful cuțitului se primblă cam de un lat de palmă, ca să se taie bine *vinele* și să se scurgă în totul sângele.

La tăiere nu trebuie să stea nimeni prin prejur dintre acei cari sunt miloși din fire, căci se crede că porcul moare cu mare greutate; carnea unui asemenea porc nu va fi bună. Pe porc să nu-l viaiete nimeni, să nu-i zică «săracul», căci aceasta supără pe Dumnezeu:

— Dumnezeu a lăsat ce-a lăsat: să fie Crăciunul sătul!

Femeile mai ales lipsesc.

Cel ce taie porcul, nu trebuie să *criște*,—să scrâșnească, sau să strângă din dinți, ca să nu iasă carnea porcului tare și să fiarbă cu anevoie.

Prin unele sate din jud. Neamț, pe unde porcii se taie în ziua de Ignat, se adună la tăiatul porcilor mai mulți oameni, «da'ntre ei e unul mai bun, de pe a cărui mână carnea se frăgezește. Adună pâie, găteje și *tuleie* de haldan, cu cari fac foc. Apoi, c'un *juvăt*, scot porcul din coteș și acel care e bun de mână, îl taie. Unii îi vâră cuțitul la inimă; alții îi taie *gătița* sau *înghițitoarea* ².

După ce porcul a murit, se gătește de pârliț. Se aduc două rădăcini, două reteveie sau doi butuci, se pun aproape unul de altul la un pas și peste ele se pune porcul culcat pe-o parte. Gospodina vine îndată și îi smulge părul de pe *coamă*,—de pe gât și de pe spinare,—și dacă este destul de mare, părul se smulge și de pe

1. *Albina*, I, p. 307.—Dat. Rom. din Zlătărei, jud. Vâlcea, împărt. de d-l G. Fira. Cu sângele ce curge, se crede că e bine ca oamenii să se *brezească*, spre a fi feriți de *bubă*.

2. Dat. și cred. Rom. din Balțatești, jud. Neamț, împărt. d. d-l I. Preutescu.

coaste,—făcându-l apoi mănunchiuri. Acest păr va fi folosit la facerea bidinelelor sau va fi vândut ¹.

Prin jud. Muscel, ca să nu se stângă sămânța porcilor, mănuchele de păr astfel smulse se leagă, se moaie în sângele porcului și apoi se pun la păstrare ².

Pe-alocuri, picioarele porcului se leagă înainte de a fi așezat la pârlit ³.

După așezarea porcului, se dă foc paielor, ciocanilor sau puserii de desubt, ca să se pârlască părul.

Prin unele sate din jud. Vâlcea, când se aprinde focul sub porc, se pun într'insul și câteva grăunțe de *tămâie*, ca să fugă Diavolul departe ⁴.

Focul se întreține mereu, dar într'o măsură potrivită, ca să nu fie prea puternic, căci fiind «prea tare», arde nu numai părul ci și pielea sau șoricul porcului, ajungând astfel la slănină, care se topește și curge în foc.

Părul arzând, se face scrum; acest scrum este dat jos de pe

Fig. 19. Pârlitul porcului.

1. V. a mea *Industrie casnică*, p. 1.
2. R. Codin, *Mihalache*, *op. cit.*, p. 104.
3. Dat. Rom. din Balțatești, jud. Neamț, împart. de d-l I. Preutescu.
4. Dat. Rom. din Zlătărei, împart. de d-l G. Fira.

porc cu un băț, ca să se descopere părțile nepărlite spre a se părli și acelea.

Când o parte s'a părlit, focul se mută în cealaltă parte, sub pânțece, pe spinare, gât, picioare și celelalte părți ale porcului, cu multă băgare de samă, până când nu mai rămâne nici un fir de păr.

Dacă din greșeală a plesnit pielea în vreun loc, acolo se udă îndată cu apă rece, ori mai adesea se freacă cu omăt, ca să nu se ardă și mai tare.

De căldură, gazele din porc se umflă și pielea se întărește.

În chipul acesta, porcul este curățit de păr, însă șoricul, cioricul, cioricul sau șoricul îi este negru de rapăn sau de scrum. De aceea, ca porcul să se curățe de această negreță, se mută pe un strat curat de paie, sau pe niște scânduri, — cum ar fi scoarțele carălor, — se udă bine cu apă caldă și astfel, după ce se învelește bine cu saci, toale sau alte lucruri, se lasă ca să se moaie.

Asupra acestui lucru, iată ce înseamnă Ion Creangă în *Amintirile sale* :

«La Crăciun, când tăia tata porcul, și-l părliă, și-l opăriă, și-l învăliă iute cu paie, de-l înădușiă, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc de asupra paielor și făceam un chef de mii de lei».

Când se socotește că pielea s'a muiat bine, gospodarul începe să o radă cu cuțitul, după care o clătește cu apă caldă ; și tot astfel, iar se rade și iar se spală, până când pielea rămâne curată și galbenă.

După aceasta se pregătește alt strat de paie, dar mai ales alte scânduri, pe cari porcul se pune cu pânțelele în jos.

Acum începe *grijitul*, *curățitul*, *cinătuitul*, *ciopățitul* sau *peciutul*¹.

Întâiu i se face porcului în frunte o tăietură cu cuțitul în chip de cruce, zicându-se ca și la facerea semnului Sf. Cruci :

— În numele Tatălui, al Fiului și al sfântului Duh, Amin !

În unele părți din jud. Teleorman, după ce i se face crucea în cap, se presară cu *sare*, crezându-se că numai astfel îi fuge sufletul din cap².

Prin jud. Muscel, după ce-i taie picioarele, și i le așează pe pânțece, i se face porcului la ceafă, în dreptul șirei spinării, o

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 103. Verbele a *grijii*, *curăți* și *curățâ*, *cinătui*, *ciopăți*, *ciopăți* sau *peciă*.

2. Dat. și cred. Rom. din Balaci, împărt. de d-l A. M. Nour.

tăietură în chip de cruce, pe care altul o presară cu sare, urând celor de față :

— Să mâncați porcii sănătoși !¹.

Prin jud. Roman, creștătura în formă de cruce se face la spate și se presară cu sare, ca să fie carnea bine primită de Dumnezeu, dacă dintr'acel porc se va da de pomană,—și ca să nu se strice².

După aceasta i se taie porcului coada și urechile și se dau copiilor, cari așteaptă prin prejur.

— «Mie are să-mi deie coada porcului s'o frig»,— zice Creangă.

Și într'adevăr, dacă porcul este bătrân, coada are sub șoric și o câțime de carne, care nu se poate mânca crudă. De aceea copiii iau această coadă, o scrijală cu cuțitul din loc în loc și apoi o pun pe jăratec. După ce o frig, o împart între dânșii. Tot astfel fac și cu urechile porcului bătrân. Dacă însă porcul este tânăr, *purcel, godac, godăcel, grăsun, grăsunel*, urechile i le mănâncă cu totul³ și tot astfel fac și cu coada, după ce o strujesc de pe oase, rămânând astfel în mână cu conul de soriciu numai.

Prin unele părți se crede că dacă se dă copiilor cari se scapă noaptea în pat cu udul, să mănânce coada porcului, vor scăpa de această slăbiciune⁴.

Porcului i se taie întâiu picioarele dela genunchi în jos și dela coate în jos, apoi urechile și coada din rădăcină, — dacă aceste două părți din urmă n'au fost tăiate mai dinainte. Ele se dau gospodinei. Din ele se vor pregăti *răciturile, aiturile* sau *pistiile*. După acestea se scot șoldurile, câteși patru, tăindu-se din stinghii, astfel că din porc nu rămâne decât trunchiul cu capul, învălit în slănină. Slănina se despică de-a lungul spinării și de-a lungul gâtului, desfăcându-se cu încetul de pe carnea trupului, ca să nu se taie din carne. Desfacerea aceasta urmează până sub pânțece. Când însă slănina nu-i groasă, așa fel ca pe pânțece să aibă măcar grosimea unui deget, cele două *slănini*, adică cele două părți sau jumătăți de slănină, se desprind cu totul de pe la mijlocul coastelor.

1. R.-Codin, *Mihalache, op. cit.*, p. 104.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 102.

3. De aici a rămas zicala : «aista-mi mănâncă și urechile», ce se spune unuia care nu se mai poate mulțumi cu tot ce i se dă.

4. Zanne, *op. cit.*, vol. IX, p. 294.

După desprinderea slăninii, numită la sing. *slănină* sau *platică*¹, se curmă capul. Acesta se desface în două părți, fiecare cu câte o falcă. Falcile se taie și dânsule în două bucăți, rămânând întinate către sfârlă, având grijă la falca deasupra, care-i la olaltă cu capul, să se scoată creierii nesfârâmați.

Prin jud. Muscel, capul se taie înaintea șoldurilor și se duce în casă cu râtul în urmă, pentru ca să nu se spargă *oalele* gospodinei², iar prin alte părți se face acelaș lucru, «ca să fie bine și să aibă [gazda] noroc la porci»³.

După cap, urmăază să se scoată :

Iepurele, alcătuit din osul pieptului cu cei doi muschi dinainte ;

Iepurașii, cei doi muschi ai spinării ;

Rărunchii ;

Cele două coaste, ce se curmă din *osul spinării* ;

Celelalte părți cari mai rămân.

Se scot astfel de-o parte măruntaiele, din cari se desprinde cu băgare de seamă *fierca*, ca să nu se spargă, și care se leapădă sau se păstrează pentru leacuri ; apoi se caută *chișița*, *chișitoarea* sau *beșica*, — bășica udului, — pe care copiii o așteaptă, cum spune Creangă, ca «s'o umplu cu grăunțe, s'o umflu și s'o zurăesc după ce s'a uscat, și apoi vai de urechile mamei, până mi-o spărgă de cap !»⁴.

Se dau apoi de-o parte *maiul* sau *ficatul*, *bojogii* sau *plămânii*, *splina*, *pecia*⁵, — învălitoarea de grăsime a măruntaielor care la miei se chiamă *jighir*, iar la vitele mari *prăpur*, — *osânza*, — lespezile de untură creată, — *mașele* și *chișca* sau stomacul.

Când sparge *bârdanul* sau *bârdăhanul*, toată băgarea de samă

1. C. R.-Codin, *O samă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901 ; la cuv. : «jumătate din untura cu șoricul porcului». Cf. și *Ingerul Românului*, p. 355.

2. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 104.

3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 102.

4. Unii mai fac din această bășică o *pungă*, *jașcă*, *jașcău*, *tarșug* (*V. Industria casnică*, p. 56) sau *teșilă* pentru tutun. Prin jud. Muscel, atunci când din porcul tăiat rămâne prășila, nu se întrebuițează în acest scop, căci se crede că porcii sau purceii prășiți se vor îmbolnăvi și se vor umfla (R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 103).

5. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 104, din Muscel : «Intrând în casă, aleg osânza de-o parte, *pecia*, — carnea slabă, — de alta parte și untura de alta».

a celui ce grijește este la *splină*, căci splina arată felul cum va fi iarna și partea, — direcția, — dincotro vine.

Dacă partea subțire a splinei este îndreptată de pildă spre miazăzi, însemnează că iarna vine dela miazănoapte. Dacă splina este mai umflată către coadă, aceasta însemnează după credința poporului, că iarna, către sfârșitul ei, va fi mai grea. Dacă-i groasă la mijloc, asta însemnează că asprimea iernii va fi în lunile din mijloc. Dacă splina este lungă și subțire, și iarna va fi lungă, dar gerurile nu vor fi aspre. Și tot astfel fac gospodarii fel de fel de socoteli ¹.

Asemenea credințe le au și *Rutenii* ².

Cine vrea să știe greutatea unui porc tăiat, să-i cântărească numai capul; rămășița de carne va fi de zece ori mai grea decât capul ³.

Prin unele părți, gospodarii cred că pot prooroci și alte lucruri! Astfel prin jud. Muscel se spune că «din felul cum se arată o bucată de carne așezată în osânză, unii săteni cunosc dacă în viitor nevestele lor le vor naște fete ori băieți. Dacă în inimă se va găsi mult sânge închegat, aceasta însemnează *bani*, adică stăpânul va avea noroc de mulți bani, fie că va găsi vreo *comoară*, fie că-i va câștiga în vreo afacere» ⁴.

După ce măruntaiele «s'au pus la cale», se spală slănina și în urmă se curăță de bucățelele de carne, cari întâmplător s'ar fi luat pe dânsa. Slăninile se pun într'o covată sau albie cu apă rece, ca să iasă sângele dintr'insele; cărnurile se spală și se pun cu sare într'altă covată, iar măruntaiele: maiul, bojongii, splina, ș. a., se

1. Cred. Rom. din Valea-seacă și Bălțătești, jud. Neamț, împart. de d-l I. Preutescu: Dacă splina-i groasă când se taie porcii, iarna va fi mare.—R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 104: «Splina porcului poate arată dacă iarna grea va mai dură multă vreme d'aci înainte ori nu, și anume: dacă splina va fi subțire mai mult de jumătate, iar groasă mai puțin de jumătate, însemnează că iarna grea e cam pe sfârșite; contrar, însemnează că iarna grea d'aci încolo are de furcă».—*Șezătoarea*, I. p. 126: «Când splina porcului e mai groasă la un capăt ca la celălalt, iarna va fi mai grea, ori la început, ori la sfârșit; dacă e tot una de groasă, iarna va fi de-o potrivă în toată vremea».—*Ibidem*, p. 154.—Vezi și C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 102.—Cosmulei, *op. cit.*, p. 54: Splina porcului când e groasă, iarna va fi grea; când splina e subțire, iarna va fi calduroasă.

2. D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, p. 18.

3. Împart. de d-l C. G. Vartolomeiu, com. Larga, jud. Bacău.

4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, 104.

așează într'alt vas. *Bărbaiele*, adică mațele, cu chișca, sunt luate de femeie, de obicei după masă, la curățit, scurtându-se, spălându-se pe față, întorcându-se și pe dos cu ajutorul unei țevi de trestie ori a unui băț lung aproape de un cot. Prin jud. Vâlcea, acest băț se păstrează, crezându-se «că e bun de întorsuri» ¹.

Beșărăul, — grăsimea de pe mațe, — dacă-i mult, se desface cu încetul; dacă-i puțin, se lasă pe mațe ca acestea să fie mai grase la mâncare.

Mațele subțiri vor sluji la umplutul *cârnașilor* sau *trandafirilor* ², făcuți cu tocătură de carne și slănină, usturoiată și pipărată cu piper roșu pisat și cu piper negru.

Mațele groase vor sluji la umplutul *gâlbașilor* (*câlbași*, *caltaboși*, *câlmoi* ³, *boșomeți* ⁴), cu tocătură amestecată cu păsat făcut în chiuă.

Chișca, adică stomacul porcului, se spintecă, se întoarce pe dos, se curăță, se spală, se opărește și apoi i se iea pielița lăuntrică, după o trudă nu tocmai mică. Ea se pune în urmă la sare și obișnuit se păstrează pentru ziua de *Băbotează*, când se fierbe și se mănâncă cu ouet.

Dacă se vede prin carne și prin slănină un fel de beșicuțe albe ca mazăricea și cari beșicuțe plesnesc când carnea se pune pe jăratec, este semn, pentru cei din casă, după credința lor, că porcul a mâncat zoi spurcate, cum de pildă ar fi zoile dela rufe, cari au săpun, — nu altceva! Se zice că acea carne este spurcată. Prin ur-

1. Cred. Rom. din com. Zlătarei, împărt. de d-l G. Fira.

2. Din veacul XVII ne-a rămas o scrisoare glumeață, trimisă de un Ioan Hăbășescu, către marele logofăt al lui Dabija Vodă, Neculai Buhuș, în preajma Crăciunului: «Altă, pentru rândul peaștelui de sămânță, însemna-te-voiu eu pre dumniata pre cât va t[r]ebui dumitale, c'am pus de-l străn[g] într'un cotețu: numai atăta, de are hi și cu voea dumitale, eu aș hi foarte bucuroș la un schinbu. Eu să înseamnez dumiata[le] de peaște de sămânță, și dumiata să mă înseamni de *unul di ceea ce li-i ciurma în dzuoa de Ignat*; nu pentru altă, ceș trebuie acmù să-s afle *că spune un păcat mare ciceluea ce n'are de-acel feal, ales acum la Crăciun*, și din mațale de știucă nu un poci face... de să spun așa: că mațale știucii sânt supțiri, ia[r] noafi, hiindu oameni de țară, ne-ar foarte trebuì de acel feal, să fie mai groș. Deci, de va hi mila dumitale, de vr'un [porc], mulțimi-vom dumitale; de n'a hi, la prilej tot ș'om mulțami».

3. *Dictionarul limbii române*, la cuv.

4. I. Boceanu, *Glosar de cuvinte din jud. Mehedinți*, București 1913, p. 3.

mare în grabă se chiamă preotul care cetește și o sfințește cu aiasmă¹.

Linți face porcul și atunci când i s'a dat mâncare cu ciurul sau cu sita².

A treia sau a patra zi, carnea se scoate dela saramură, se pune la uscare sau la păstrare în pod, sau se afumă, după datina și învățătura care o are fieștecare gospodar.

Prin unele părți, unii gospodari nu mai părlesc porcii, ci-i jupoaie de piele ca pe vitele mari. Aceștia vor folosi pielea de porc pentru făcutul opincilor cu păr, sau vor vinde-o. *Curățirea* porcului însă, este la fel cu cea arătată până aici.

La grijitul porcului iea parte îndeobște și gosgodina; prin urmare, pentru această zi întâi de Crăciun, — pe unde datina tăierii porcilor este așezată în această zi, — mâncare aleasă nu pot avea căsăni. De aceea se pregătește câte ceva în grabă:

Creierii se prăjesc pe vatra fierbinte și netedă, după ce s'au dat cărbunii de-o lături.

Rărunchii și câteva bucățele de carne macră se pun în frigare ori se face mâncarea obișnuită, care se numește *tochitură* sau *topitură* și care constă în prăjirea din tigaie, cu ceapă, mărunț tăiată, a bucățelelor de carne macră desprinsă de pe slănină. Deci tochitura este foarte grasă și sățioasă și prin urmare, mulțămită ei, se poate unge bietul creștin până la urechi!

Cei din străini, cari ajută la tăiatul porcilor, sunt ospățați la aceasta *pomană a porcului*, când se și cinstește cum trebuie!

1. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 105.

2. Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

CAPITOLUL XIV.

MÔȘII DE CRĂCIUN.

Prin *Môșii de Crăciun*, poporul român înțelege *pomana din mână*, adică acele daruri pe cari le face și le duce gospodina la alte case, spre «a le da de pomană», pentru sufletul răposaților din casa ei.

Môșii de Crăciun se fac atât în ziua de Ajun, când prin urmare sunt de post, cât și în ziua de Crăciun, când vor fi de dulce sau de fruct.

Prin unele părți din Ardeal, în seara de ajun se împart săracilor cari se adună la biserică niște colăcei cari se numesc *pizărei*, cu câte o lumânare lipită. Săracii au cu acest prilej straițele, — trăistuțele, — pe lângă dânșii, ca să aibă unde-și pune pizăreii.

Fiind în biserică, la un semn al diacului, aruncă cu toții în sus *boambe de cucuruz*, — grăunțe de porumb, — strigând :

— Rod în cucuruz!¹.

Alătura cu acești *pizărei*, mai aflăm în unele părți din Oltenia și bețele înflorate la fum, cari se numesc *colinde*, sing. *colindă*.

Prin jud. Gorj, cu două săptămâni înainte de Crăciun, copiii se duc pe la tufișurile de *alun* și taie nuiele cât se poate de drepte, ca să aibă din ce să facă bețe pentru colinde. Ele se taie așa de timpuriu, deoarece copiii au credință, că dacă vor lăsa să treacă ziua *Părintelui Ignați*, 20 Decembrie, acele nuiele s'ar strâmba și prin urmare nu vor mai avea din ce să-și facă bețele.

După ce nuielele se taie, se scurtează și se aduc acasă, unde se pun după sobă ca să se usuce. În noaptea dinaintea Ajunului, părinții copilului le ieau, le retează după lungimea ce vor să le-o

1. *Familia*, XXXIX, p. 51—2, datine din Veșel, comit. Hunedoarei.

dea, le jupoaie de coajă, le lasă la partea mai groasă un capăt cam de o palmă, iar dela acest loc începe să înfășoare peste dânsule o fâșie deopotrivă de lată făcută dintr'o coajă de teiu, în așa fel încât partea dela băț, ce rămâne neacoperită, să fie deopotrivă de lată cu fâșia de teiu. Când fâșia de teiu a ajuns la un lat de palmă de capătul cel subțire al bățului, ea se întoarce în jos, învăluind bățul peste celelalte învălătuciri în sens contrar (fig. 20).

Fig. 20.

După aceasta se ia o lumânare de spermanțetă sau de său, se aprinde și prin fumul flăcării se preumblă bățul dela un capăt până la celalt, întorcându-se pe toate părțile; ca să se înnegrească bine. Când părțile descoperite ale bățului s'au înnegrit, teiul învălătucit se desface de pe băț și bățul rămâne cu un câmp alb, pe care se află niște romburi negre.

Mai de mult, în loc de lumânare, se întrebuițâ pentru aceasta și feștilele cari ardeau în unt¹.

Cu aceste bețe, numite colinde, copiii, după ce mamele lor le dau câte un *pițărău*, pornesc spre cimitir, — «la bătătura, la un cimitir sau la *gromniță*», — unde le înfig la căpătăile mormintelor, alături cu stâlpii sau brazii, unde se aprinde și cățuia cu tămâie².

Tot prin jud. Gorj, și tot despre aceste bastoane, — *boate de alun*, — pe cari copiii și le înfloresc la fum în seara de 23 Decembrie, se întâlnește următoarea credință:

Diavoli, cari rod *furcile pământului*, amenință la toată clipa să dărâme lumea. Noroc numai de *Maica Domnului*, care ia aceste boate dela Crăciun și le arată Diavolilor. Atât cât Dracii se uită la ele, *Maica Domnului* așează la loc *furcile pământului*, — cum de altfel îi înșeală și cu *ouăle roșii*³.

Prin părțile de miazăzi ale Olteniei, copiii umblă din casă în casă având «*ciomage*» și trăiști pentru strâns *colindeții*, — colăcei lungăreți. Indată după cântatul cocoșilor, se aud strigând:

— Colindeți aveți?

1. Pentru acest procedeu de înflorare, vezi și *Industria casnică la Români*, p. 127.

2. Dat. Rom. din Vâlcelele din Topești, împart. de d-1 I. I. Ciuncanu.

3. *Albina*, I, p. 397.

Mai dedemult, în loc de ciomage, aveau *colindele* pe cari le-am întâlnit în partea de miazănoapte ⁴.

Bufanii de prin Banat, despre cari se zice că sunt Olteni, practică datina *colindelor* ² și a *pițărăilor* ³, întocmai ca și prin părțile de miazăzi ale Olteniei. Și pe acolo copii «umblă în pițării» din casă în casă, ca și cu «Buna dimineața!»

Prin Moldova se împart la vecini și la rude de pomană, *turte* și îndeobște bucate din acele ce au stat pe masa Ajunului, ca să le sfințească preotul. Pe lângă acestea, mai ales cei săraci, dau de pomana și numai *colaci* ori bucăți de pâine cu câte o *lumânare* ⁴.

Prin Oltenia, femeile pleacă la cimitir unde tămâie mormintele morților lor; după ce se întorc acasă, scot colacii cari stau la copt în țăst și îi pun pe masă; pe fiecare colac pun câte un ou, ori câte un maț de porc și câte o lumânare, după care toate acestea le trimite prin vecini, și prin ai casei, neamului, zicând:

— Să fie lui cutare!

Iar cel ce primește, răspunde:

— Bodea-prostii!

Sau:

— Să primească Dumnezeu! ⁵

Aromânii trimit în ziua de Crăciun pe la rude și prieteni câte un colac mare, împodobit cu zaharicale. Acest colac se trimite și femeilor măritate, în curgerea anului ⁶.

Prin unele părți se dă de pomană și *coloroage* (*reci, aite, ai-*

1. Șt. St. Tuțescu, *Colinde din popor*, p. 6—7.

2. *Calendarul Ligei* pe 1911, p. 167: *Colindă, bâțicel* de alun curățit de coajă, învălit apoi cu coajă de teiu ce se afumă deasupra unei candelă; desfășurându-se apoi, rămân pe el două spirale, una albă și alta neagră. Colinda se dă de pomană în dimineața de Ajunul Crăciunului, când se umblă în pițării.

3. *Ibidem*, p. 168: *Pițării*, cozonaci ce se dau de pomană la Ajun, dimpreună cu *colinde, nuci alune*, ș. a.

4. Dat. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu și Zorleni, jud. Tutova.

5. Dat. Rom. din Catanele, jud. Dolj, împart. de d-l Șt. St. Tuțescu; a celor din Gorunești, jud. Vâlcea, împart. de d-l C. N. Popescu: în ziua de Crăciun, disdedimineața, femeile se duc la cimitir spre a tămâia morții, că dă, e zi mare. Apoi venind acasă, împart turtele de pâine cu carne proaspătă de porc, pentru sufletul celor adormiți întru Domnul.

6. I. Nenițescu, *op. cit.*, p. 529.

turi, recituri), *borândău* și altele¹. «Din purcelul de Crăciun, membrii familiei, afară de copiii până la 12, 14 ani, nu gustă nicidecum până ce matroanele casei nu au sacrificat (dat de pomană) moșilor, adică morților. Aceasta se ține cu cea mai mare acuratețe, căci a gustă mai înainte de a sacrifica..., se socotește ca cel mai mare păcat și de vătămare pentru sufletele (spiritele) protopărinților cari cer și doresc acel sacrificiu»².

Prin Bucovina se pune înspre Crăciun, pe masă, un *colac* și un pahar de apă, căci se crede că *sufletele* celor răposați vin în această noapte pe la casele lor, gustă din colac și-și udă gura cu apă³.

1. Marian, *Immormântarea*, p. 380.

2. *Ibidem*, p. 394.

3. Voronca, *op. cit.*, p. 389.

CAPITOLUL XV.

POMUL DE CRACIUN.

Pomul de Crăciun e o datină venită din Apus, încetățenită pe la orașe, iar prin ajutorul școalelor, a intrat și la țară, prin casele slujbașilor și moșierilor. Țăranii n'o cunosc.

Petre Ispirescu spune că s'a minunat mult pentru întâiul pom pe care l-a văzut la un *Neamț*. Atunci a socotit că în acea casă a murit cineva :

«După ce m'am făcut mare, — urmează el într'una din *Poveștile unchiașului sfătos*, tocmai cu privire la acest pom, — am văzut că obiceiul... se întinde, precum se întinde și năvălirea în gloată a străinilor de alt neam în orașele noastre. Dela străini, obiceiul acesta a început a se pripăși și pe la Români, și încă tot pe la de-alde cei procopsiți, cari se duc înăuntru de învață procopseala acelor popoare și când se întorc acasă, le e rușine, vedeți d-voastră, să mai și vorbească românește, ci o dă tot prin frantuzește ori prin nemțească».

CAPITOLUL XVI.

ZILELE CRĂCIUNULUI. DATINI ȘI CREDINȚE MĂRUNTE.

În apa în care te speli la Crăciun, să pui o *nucă*, ca să fii sănătos «ca nuca» peste an¹, sau *bani*, ca să fii bănos².

Prin unele părți din jud. Tecuciu, în întâia zi de Crăciun, disdedimineață, femeile fac *leșie* în care se lau toți ai casei, crezând că dacă fac astfel, nu vor face *păduchi* peste vară.

Alte femei coasă, se fac că coasă, împungând cu acul, «o dată, de două ori, că așa-i bine»³.

Gospodarii și gospodinele se duc la biserică, ca să se împlinească pentru unii vorba «măcar din Paști în Crăciun». Tineretul stă pe acasă. Rândul la biserică al fetelor și flăcăilor este ziua a treia a Crăciunului.

Meglenu-Români în dimineța Crăciunului se duc la biserică și când se întorc, înainte de a intra în casă, trec peste *fier*, ca să fie sănătoși peste an. În casă, nici unul nu intră cu mâinile goale, ci caută să aibă surcele sau alte lucruri de ars, pe cari le pun pe foc, zicând:

— Domnu să da birichiët!

Când se duc pe la alții în această zi, la neamuri ori cunoscuți, fac tot astfel zicând:

— Puliū, puliū! Domnu s-va da birichiët!
sau alte urări ca acestea, după priceperea fiecăruia⁴.

1. Dat. și cred. Rom. din Ardeal, împart. de d-l P. Ugliș.

2. *Șezătoarea*, XIV, p. 37.

3. Culegere din Țepu, jud. Tecuciu.

4. P. Papahăgi, *Meglenu-Români*, I, p. 112.— Vezi datinile mărunte din ziua Ajunului, pentru părțile oltene, aici, p. 21-22.

Cei ce se întâlnesc pe drum, se salută cu vorbele :

— Hristos s'a născut !¹

Cea mai mare grijă a gospodinelor este pregătirea mesei. Această masă se va face din carne de porc,—prin acele părți pe unde porcii s'au tăiat la Ignat sau în Ajunul Crăciunului, — sau din paseri ori lăptărie.

De obicei se fac plăcinte, cu cari, dacă se scot din cuptor, se umple sita și se spune :

— Cum e sita mea acum plină, așa să fie plină casa mea de toate bunătățile peste an².

Nimeni nu-și dă împrumut³, cum cred și Românii din Moravia, cari se feresc de vrăjitoare, ca să nu li se fure din bucate⁴.

Femeile își mână bărbații în ogradă ca să găurească vreun lemn cu sfredelul sau să răsucească vreun gânj, ca, la clocit, puii să iasă repede din ouă și ieșind, să nu fie cu gâtul sucit⁵. Prin alte părți, oamenii cioplesc și fac treburile cari le au de făcut până la Bobotează, câte puțin, că altfel le fată vacile viței schilozi⁶.

Cât țin zilele Crăciunului, *furca de tors* trebuie ascunsă, căci altfel, cel ce o va vedeă în aceste zile, va fi mușcat de un șarpe atât de gros și atât de lung, ca o furcă⁷.

La masă e bine ca fiecare să mânânce întâiu carne de pasere, ca să fie peste vară ușor ca pasărea⁸; dintre paseri, bună va fi *vrabia*⁹. Tot pentru aceasta ar fi bună și mâncarea de *pește*¹⁰ sau de *iepure*¹¹.

1. I. Nenițescu. *op. cit.*, p. 528.

2. Dat. Rom. din Dragomirna, Bucovina, împărt. de d-l M. Boca.

3. Cred. Rom. din com. Vlăsinești, jud. Dorohoiu, împărt. de d-l D. Furtună.

4. *Revue des traditions populaires*, XVIII, p. 89—90.

5. Dat. și Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu.

6. Idem.

7. Cred. Rom. din Țuțcani, jud. Covurluiu, împărt. de d-l I. O. Zugravu.

8. Cred. Rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St.

Țuțescu.—*Șezătoarea*, VI, p. 47.

9. *Șezătoarea*, VI, p. 42.—Zanne, *op. cit.*, IX, p. 332.—C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 109—10.

10. Cred. Rom. din com. Zlătărei, jud. Vâlcea, comunic. de d-l Gh. Fira: La Crăciun se mânâncă întâiu *pește* sau *pasere*, ca să fie ușor ca paserea și viou ca peștele. Copiii, la Crăciun, fac frigărui de *brabeți* și *scaiciori*, pe cari le usucă la coș și în ziua de Crăciun le mânâncă.

11. Cred. Rom. din Covasna-Falcu, împărt. de d-l G. Polcovnicu.

Prin unele părți din Bucovina, în întâia zi de Crăciun nu se mănâncă de fel carne, ca să nu bolească vitele peste an ¹.

Prin jud. Bacău se crede că-i bine să se mănânce în această zi lapte ori brânză de vaci, ca să fie omul ușor; cel ce mănâncă în această zi carne de porc, va fi greoiu ca un mascur, tot anul ².

Unii caută să mănânce *lichiu*, — pâne de grâu, — nespălat, ca să fie sătul tot anul, adică să se sature degrabă, chiar fără multă mâncare ³.

După masă, unii se odihnesc; în această zi, nu este însă bine să-și caute unii altora în cap, căci se crede că peste vară, găinile vor scurmă în grădină ⁴.

Românii dintre Ceho-Slavi își împodobesc masa cu spice de ovăz ori cu cununa *aldamașului*, — făcută vara, la sărbătoarea secerișului, — cu pâne, grâne și verdețuri cari stau până la Sf. Ștefan; acestea se aruncă apoi în grădină, pentru roade ⁵.

Megleno-Românii, după ce se întorc dela biserică, așează pe masă și mănâncă *mizilic* prăjit, se culcă fără să strângă masa, și după ce se scoală, fac, ca și Aromânii, masă mare.

Tinerii căsătoriți trebuie să se ducă la părinți, nași, mai ales ziua a doua ⁶.

Macedo-Românii, când merg în vizită în ziua de Crăciun, nu șed, ca de obicei, pe velință, ci pe mătură de brad, că altfel *cloșca* nu scoate pui ⁷.

După prânz se face mult dorita horă în fața cărciumelor sau la locurile hotărâte, unde petrece tineretul sub ochii părinților. Flăcăușii și fetnegelele acum ies întâiu la joc, de obicei; pentru aceasta, când la casa părintească le-au venit flăcăii cu colindul, viitoarele «fete mari» au dat flăcăilor, singure, pe lângă bani, dar și un colac cât s'a putut de frumos.

Acest colac adesea este împodobit cu mărgan și berbenoc ⁸.

1. Dat. Rom. din com. Straja, Bucovina, împart. de d-l D. Dan.

2. Cred. Rom. din Larga, jud. Bacău, împart. de d-l C. G. Vartolomeiu.

3. Dat. și cred. Rom. din Țuțcani, jud. Covurlui, împart. de d-l I. O. Zugravu.

4. Voronca, *op. cit.*, p. 52

5. *Revue cit.*, p. 91.

6. Cosmulei, *op. cit.*, p. 43.

7. P. Papahagi, *Megleno-Românii*, I, p. 112.

8. Voronca, *op. cit.*, p. 262.

Meglenu-Românii, la *ïoruri* sau *tulăriși*, au ca obiceiul să se prindă întâiu bărbații și în urmă femeile; hora nu se încheie ca la noi, ci o conduce unul ¹.

În zilele Crăciunului, *gunoiul* se strânge la un loc și după Boboează se aruncă pe straturi, ca să nu le mânânce *viermii* ². Alții ard acest gunoiu la *Sf. Vasile*, când cu el se afumă și vitele, ca să nu le poată nimeni vătămă ³. Unii sar peste acest foc, ca să le piară *frica*, făcându-se aceasta și în ziua de *Sf. Ștefan*, a treia zi a Crăciunului.

Se strânge în tustrelele zile ale Crăciunului apa în care se spală blidele, într'un vas mare, se fierbe bine apa aceea, se pune apoi deoparte ca să se așeze sfărâmăturile cari se află în ea, și dacă nu e limpede cum se cade, se scurge și se pune a doua oară ca să fiarbă. După ce a fiert deajuns, se pune deoparte ca să se facă limpede ca lacrima și apoi se strânge într'un șip și se păstrează până la primăvară. Primăvara, când se scot *albinele* afară, se înconjoară cu apa aceasta stupii și se stropesc, anume ca să nu-i poată nimeni deochia ⁴.

A treia zi de Crăciun, fetele cari vor să se mărite, mătură pe la miezul nopții casa îndărăt, adică dela ușă spre fund. Gunoiul îl duc într'o răspântie, goale și despletite fiind, și strigă :

— Uiu-ii !

Eu strig pe Lacu,

Lacu pe Dracu,

Dracu pe *data* mea ! ⁵.

Dacă la Crăciun e cald, încât se pot țineă ușile deschise, la *Paști* va fi frig ⁶.

1. P. Papahagi, *Meglenu-Românii*, I, p. 112.

2. Dat. Rom. din Dragomirna, Bucovina, împărt. de d-l M. Boca.

3. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 148.

4. Marian, *Insectele*, p. 168.

5. Culegere din Ardeal, împărt. de d-l P. Ugliș.

6. Culegere din com. Cârja, împărt. de d-l V. Cahu.

CAPITOLUL XVII.

HÂRȚA.

Zilele dintre Crăciun și Bobotează poartă numele de *hârța*, «când se mănâncă [de dulce, de fruct] în șir, deavalma».

În acest început al *căslegilor*, gospodinele fac tot soiul de lucru : cămeși însă nu se spală, «nu se face leșie», căci în acest timp sunt apele sfințite. Unele femei nici nu torc, având credința că dacă vor toarce, fetele mari ale lor, cari își așteaptă pețitorii, nu se vor mărită nici în viitoarele cășlegi¹; alte femei nu torc, «ca să nu li se întoarcă vitele la zămislire» și astfel să rămână sterpe²; altele nu coasă rufe, nu cârlesc, dar bucuroase coasă *din nou*, adică lucruri croite³; altele nu lipesc⁴.

În acest răstimp, *furca* nu trebuie să se lase niciodată goală, căci nu va rodi *cânepa*. Cine nu va avea caier, va lega furca cu ața ei, ca și cum ar avea de tors.

Prin jud. Muscel, zilele dintre Crăciun și St. Vasile se socotesc toate ca sărbători, nelucrându-se nimic în casă, de teamă ca să nu fie primejdie de *gâlci*, *friguri* și *lingoare*⁵.

Macedo-Românii cred că în răstimpul dela Crăciun la Bobotează stăpânesc *Dracii* cari la sing. se numesc *Carcandzâl*⁶. De aceea nici nu trebuie să vorbească cineva noaptea, căci se poate întâmplă vreun drac care caută să iee *boacea*,—vocea, graiul,—celui ce ar vorbi⁷.

Tineretul copt «își fierbe piatra cea scumpă». Dacă vremurile-s mănoase și voia-i cea dragă, inimile-și bat drumurile dorite, mânând, tot pe aceleași drumuri, pețitorii și pisării foilor de zestre!

1. Cred. Rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoiu, împart. de d-l N. V. Hânțescu.

2. Cred. Rom. din jud. Botoșani, împart. de d-l V. Moisiu.

3. Cred. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

4. Nici n'au pentru ce, căci casele s'au grijit înainte de Crăciun.

5. R. Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 105.

6. P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 558.

7. Cosmulei, *op. cit.*, p. 43.

ADAOSE

I.

Insemnări cu prilejul apariției unei culegeri de colinde.

Cu toate că poartă un număr de rândueală mai mic, înaintea prezentei lucrări, și în aceeaș publicație, a apărut cea mai însemnată culegere de colinde din câte avem. Ea se datorește d-lui Al. Viciu, profesor în Blaj, cunoscutul autor al *Glosarului de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Culegerea este intitulată: *Colinde din Ardeal, datini de Crăciun și credințe populare, culegere cu anotațiuni și glosar*.

În totul, ne dă 306 bucăți, împărțite în *religioase, sociale și urări*. Înaintea lor, pe 16 fețe, autorul rezumează,—silit de aprețierile d-lui A. Bârseanu, — datinile și credințele cari la olaltă alcătuesc sărbătoarea Crăciunului. Asupra acestora, mai ales, trebuie să fac câteva însemnări, pentru a pune în legătură *datinile, credințele și anotațiunile* d-lui Viciu, cu capitolele înșirate în prezenta lucrare, al căror număr și întindere cred că nu se va putea spori.

Crăciunul. Despre persoana legendară a lui *Crăciun*, am vorbit la cap. VIII. *Crăciun* este omul care a izgonit din casa sa pe *Maica Domnului* în ceasul nașterii, dar care după naștere s'a pocăit și a adus slăvire lui Dumnezeu. Aceasta ne-o spun atât legendele,—cari în straiul lor larg de proză, o pot păstră mai limpede, lucru ce nu se poate cere dela un *colind*, adesea ieșit de sub pana unui cărturar, care, tot «socotind cu poietica»¹, a ajuns să contopească sărbătoarea Crăciunului cu Pruncul Isus Hristos și să zică :

Moș Crăciun cel *mititel*,

Mititel

Și 'nfășețel..

1. Bianu, Hodoș, *Bibliografia românească veche*, II, p. 97.

Nu văd, cum vede d-l Viciu¹, că sărbătoarea Crăciunului ar fi personificată. Crăciunul cuprinde multe datini, ca și Paștele, și deci nu-i cu puțință ca poporul să le personifice. De asemenea nu pot crede că-s bine culese sau bine spuse versurile :

Că nu intrară bine în casă,
Și Crăciun eră pe masă
C'un purcel fript lângă el,

ca să recunoșc că «bucatele puse pe masă sunt însuș Crăciunul». Căci de va fi așa, *purcelul fript*, ce-i decât tot un fel de bucate? Versurile, se vede, vor să spună :

Că nu intră bine în casă,
Și Crăciun eră la masă
C'un purcel fript lângă el.

Că porceii fripți erau în cinste și pe vremea Saturnaliilor, e adevărat, dar e și firesc; pe iarnă, purcelul e mai bun ca vara, cheme-se ori cum sărbătoarea aceea care prin ea cere un ospăț, și deci înjunghierea unui godac.

Colindul². «De multe ori merge greu învățătura, pentru că textul este așa de vechiu, încât, în unele locuri [colindătorii] nu-l mai înțeleg. Atunci zic vorbe neînțelese, ca odinioară Saliu lui Marte, când cântau al lor *carmen saliare*. Cuvintele neînțelese ușor se potesc într-o atâta, cât numai cu greu sau de loc nu se pot recunoaște». Astfel fiind, d-l Viciu, care s'a folosit pentru culegerea colindelor tot de copii, n'a făcut bine, după socotința mea, dacă a explicat acele cuvinte neînțelese, întocmai cum mai demult a explicat provincialismele. Corupția trebuie însemnată, căci traducând, — folosind fără a spune, înțelesul ce iese din curgerea versurilor, — însemnează a o recunoaște ca vorbă. Dacă *paingănul*, *painjănul*, *păianjănul*, *păiajenul*, *păiajenul*, ș. a., sunt egale între dănele, «aftomobilul» și «amatobiul» nu pot figura într'un glosar pentru *automobil*. Astfel *dușinic*-ul³ nu-i purpură, căci *dușinic* e o rostire stâlcită și o transcriere greșită : *d'ușinic*, *d'urșinic* ; *flăcăi*-le⁴ sunt o stâlcire din *făclii*-le ; *pororașul*⁵ e *păcurar*-ul ; *belit*⁶ însemnează *jupit*, *jupuiait*, și nicide-

1. P. 8.

2. P. 8—10.

3. P. 26.

4. P. 34.

5. P. 60.

6. P. 65.

cum tăiat; *conceure*¹ nu-i sfârșit, ci o corupție din *conținere*; *sfârșitul vileagului*² nu-i sfârșitul lumii³, ci o corupție din *sfârșitul veletului*, *veletul* fiind anii hărăziți lumii ca vieața; *bojul*⁴ albinelor este o fabricație ad hoc pentru *băzâitul* albinelor; *arghisii*⁵ e o stâlcire din *argșii*; *halcă*⁶ înseamnă *bucată*, *dărâp*, *dărâb* și acolo «pare» a însemnă *ceată*, iar nu *șgomot*; *peliță*⁷ înseamnă *față*, *înfățișare*, *feleșag*, *fier*, *boiu*, și nicidecum *carne*, *trup*; *bumni* e o stâlcire din *bufni* și prin urmare nu trebuie tradus prin *bate*, *lovî*; *vidra ne 'nflorită*⁸ mai sigur pare a fi *piele de vidră ne 'nspicată*, decât «o plantă de apă», căci ce caută pe culmea cu haine?; *șbon*⁹ e o stâlcire din *șvon*; *cet*¹⁰ nu 'nseamnă *lin*, căci *cet* trebuia scris *'ncet* și astfel se vedeă că-i *încet*; *păgânici*¹¹ se înrudesce cu *șogonici*, nu cu *șogan*; *crenguța*, *cotorul* și *mănunchiul* nu-s tot una și *stibla* e o crenguță; *storcuții*¹² vin dela *stărcuți*, *stăricuți*, bătrâni, uncheșei; *a nimeri*¹³ nu înseamnă *a sosi*, ci *a sosi din întâmplare* sau *cu ajutorul străin*; *a șurcede*¹⁴ înseamnă *a plecă* și nu *a merge*; *a șghiciulă* nu-i *a șbici*, ci *a bate*, despre vânt; *chisălița*¹⁵ nu-i *borș*, ci o fiertură de poame: poame (vișine, cireșe, perje, ș. a.) fierte și mâncate în zeama dulce ce iese; *șuriepe* nu pare a însemnă *șurige*, ci *șuri-iepe*, *iepe șure*, ș. a. Acest fel de a întocmi glosare este și nefolositor și păgubitor, căci încă odată, numai foarte rareori un cuvânt corupt poate rămâneă curent în graiu.

Colindele sunt împărțite de d-l Viciu în *religioase*, *lumești*, *sociale*; după bucățile cari intră în aceste capitole, este însă peste putință să se poată face o deosebire.

Colindele, ca și *cântecel de stea* ca și *plugușoarele*, trebuie să fie socotite ca având însemnătatea ce-au avut-o altă dată, anume, aceea a *cântecelor de ospete*, menite să mărească veselia mesenilor prin po-

1. P. 77.

2. P. 78.

3. Cfr. a da 'n vileag, a spune la lume.

4. P. 81.

5. P. 81.

6. P. 90.

7. P. 99.

8. P. 103.

9. P. 105.

10. P. 106.

11. P. 111.

12. P. 151.

13. P. 160.

14. P. 161.

15. P. 175.

vestiri cari plac, prin laude cari măgulesc, prin urări cari încălzesc sufletul. Ele fac aceeaș slujbă ca și baladele ce se cântau odată la ospețele de biruință¹ și cari se mai cântă și astăzi pe la mesele de nunță, de cumetrii și de zile onomastice; ele au menirea cântecului pentru cei ce se «încurcă» la un «păhărel», acasă la dânsii, ori în alte părți.

Fiecăruia îi place să cânte sau să i se cânte *ceva, potrivit stării lui sufletești, potrivit împrejurărilor*. Tineretul va ascultă bucuros cântecul haiducesc, iar bătrânul se va înduioși mai mult auzind «Paharul mântuirii» sau «Veniți să bem băutura nouă»; nunta va pofti un cântec, sărbătoarea altul.

Dacă cercetăm cu deamăruntul cuprinsul colindelor, ne vom incredința că prea puține vor fi casele cărora colindătorii să nu aibă ce le spune «pe plac». La o casă cu fată mare, se va potrivi povestea fetei pețite; la o casă cu flăcău, va fi bine primită povestirea tânărului care prinde leul împărătesc, care ucide dulful, ori care își fură singur ibovnica; la casa unui iconom de vite se va descrie scoborîrea turmelor și cirezelor pe coaste; iar preotului, cel mai cărturar om din lume, îi vor veni corăbiile cu cărți. Așă se va fi cântat odată celor ce puteau întinde mesele, destupau vasele și desfăceau pungile, toți «boieri bogați», «boieri mari» și «domni», cu adevărat *boieri, domni și gazde*. Când datina a degenerat în colindarea de astăzi a copiilor, cari ieau casele dearândul pentru un colăcel ori un golagan cât de mic, nu s'a mai putut zice fiecărei case «colindul casei»,—cel bine potrivit cu împrejurarea unei gospodării,—ci s'au alcătuit de cărturari colide cari puteau fi cântate *pretutindeni*; atunci au venit colindele cari povestesc cum Dumnezeu a făcut cerul, cum s'a născut Isus Hristos, cum Sfânta Vineri a fost chinuită de păgâni, cum Iuda a prădat raiul. Să nu uităm însă, că și acestea se termină,—ca și minunata povestire a plugăriei lui *Bădica Troian*,—tot cu o urare de sănătate și bună sporire. Deci, a căută să se toarne toate colindele într'un singur calapod, cheme-se el imn mitric, odă saturniană ori elegie aureliană, e o greșeală. Ici și colo, din toate acestea, va fi câte ceva, căci cultul mitric a fost, a făcut parte din *manifestațiunile vieții popoarelor pe cari le-am moștenit*, dar numai *vieța cea complexă cu formele ei cele intense*, numai acestea lasă urme caracteristice, cari sunt, înainte de toate, foarte felurite.

1. N. Iorga, *Balada populară românească în Cursurile de vară din Vălenii de munte*. An. II, p. 132—7.

Datinile supraviețuiesc împrejurărilor : «lupul mai vine pe unde a mâncat oaia». Colindele încă trăesc, dar multe din ele nu mai corespund situațiilor prezente ; pentru aceasta întâlnim într'însele șiruri de versuri fără de înțeles, cari se tot îmulțesc, mulțumită și graiului copilăresc, spre cea mai mare trudă e unor cercetători, cari și-au uitat anii copilăriei lor și n'au cunoscut pe ai altora.

Lăturenia. D-l Viciu face din *lăturenie*¹ o datină de Crăciun, pe care o și descrie după împărțășirea unui școlar : Feciorii dintr'un sat merg de *joacă* într'alt sat, — *lăturaș*, — ziua a doua, a treia și a patra de Crăciun, după ce în satul lor, împărțiți în două *beri*, — tabere, — au colindat, strângând colacii și celelalte daruri.

Am arătat în cap. *Așteptarea sărbătorilor* cu cât neastâmpăr se gândesc flăcăii la zilele Crăciunului, când încep jocurile la lăutari, când, — lucru de căpetenie, — fiecare va putea să-și joace ibovnica. Dacă aceasta este adevărat, ce poate fi mai nefiresc decât ca acești flăcăi să-și lese

Pădurea cu floricele,
Satul cu mândrele mele,

și să se ducă într'alt sat ! D-l Viciu nu deslușește pricina pentru care feciorii merg «lăturenii, oaspeți la joc în satele învecinate» și «cu junii de-acolo încheie un fel de *hospitium*, legătură de ospitalitate, pe timpul cât țin sărbătorile Crăciunului vesel».

Cu adevărat, datina de a merge oaspeți la joc o aflăm și în țară ; prin Moldova, flăcăii merg oaspeți la joc în satele vecine, dar aceasta n'o fac, n'o pot face la Crăciun și la Paști, când încep cele două perioade de petreceri ale lor, ci mai târziu, când, săturați oarecum de satul lor, vor sări gardul să vadă dacă nu cumva «găina vecinului e mai grasă!». Se duc oaspeți apoi, când, din mai multe pricini, nu pot găsi, «nu pot împacă» lăutari în satul lor. Se duc oaspeți la joc puțini flăcăi din cătunele mici, cari n'au cum înjgheba o horă, — dar atunci, și cu ei, pleacă și fetele, cu părinții lor, și în acest caz, ducerea la joc în alt sat nu mai poate fi socotită ca o *lăturenie*.

Cred că împărțășirea pe care d-l Viciu și-a întemeiat datina, trebuie controlată ; ea trebuie să aibă una din înfățișările pomenite pentru Moldova, și deci, nu poate fi pusă în legătură cu Crăciunul.

Să nu uităm apoi, că *lutărenia* are mai întotdeauna urmări neplăcute, cum bine spune un cântec :

— Foaie verde baraboi,
Ce cați, Barbule, la noi ?
Ori nu-s fetele 'n sat la voi ?
— Fete-s multe,
Da's mărunte.
Nu-s fete de sama mea,
Ca să-mi petrec eu lumeà!

— Barbule
Bărbuțule,
Să-ți iei drumul de-acoleà :
Nu-s fete de sama ta.
Și Barbu se supără,
Și-acasă că se duceà,
La grea boală că pică...¹

Petrecerea bătrânilor. D-l Viciu scrie : «In ziua II de Crăciun pornesc doi *bătrâni din comitet* (reprezentanță) și umblă pe la toată casa. Dela fiecare gazdă capătă colac și carne de porc (mușchi). Toate darurile adunate la un loc le vând și banii îi varsă în lada (cassa) bisericii. Seara fac o *cină comună* din colacii căpătați și din carnea de porc ce au rezervat. Adună comitetul și se oaspătă. Așa se începeau și saturnalele cu cină comună, dată în fața templului lui Saturnus. In legătură cu acest obicei de a ospăta, însemn că și *Săcuii* serbează tot cu mese întinse și mâncări trei zile, începând din seara Ajunului. *Sărbii* din Timiș își caută câte un oaspe *bărbat*, care *două* zile să petreacă la ei, mâncând și bând cât poate. A treia zi îl duc acasă, însoțindu-l cu muzică și cu multă veselie»².

Firește, nici aici nu avem de a face cu o datină a Crăciunului. E un simplu prilej de pantahuză, care se poate face și în altă zi de sărbătoare, când vor fi oamenii acasă. Eu îmi amintesc, cum la noi în sat, acum 25 de ani, bătrânul popă Vasile, cu oameni de ajutor, strângea toamna, într'o zi de sărbătoare, banițele de pâne, ploconul «poporului» «pentru popă». Seara, se înțelege, cei ce ajutau, erau cinstiți cum se cade. Tot astfel și acum se strâng ofrandele pentru facerea *fântânilor*, ridicarea *bisericilor*, *podurilor*, ș. a.

Butucul Crăciunului. Despre acesta, d-l Viciu scrie : «După miez-noapte umblă feciorii a colindă. Astfel oamenii adulți, nici nu se mai culcă, ci pun de cu seară un *butuc* mare pe foc (unde mai sunt cuptoare vechi). Lângă acele stau povestind și ascultând colindele. Bătrânii se îngrijesc ca în seara de Crăciun să nu se gate *fânul din ieslea vitelor*, nici să nu se stingă focul în vatră. Obiceiul de a arde butucul Crăciunului se află doară și la Francezi, sub de-

1. T. Pamfile, *Cântece de țara*, p. 96.

2. P. 15.

numirea *calendeau, chalendal...* Dintre popoarele din patrie, îl aflăm la Sârbii din Bácska, cari ard butucul (*budnjak*) în timpul cinii și al prânzului în trei zile după olaltă. A treia zi apoi, copilul cel mai tânăr din familie îl trânteste de uștior. Câte scântei sar din rămășița de butuc, atâți pui vor scoate galițele în anul viitor»¹.

Nici aici nu văd o datină. Este iarnă și focul trebuie să ardă, ca și la clăcile sau șezătorile ce se fac pe atunci, pentru a încălzi pe cel ce trebuie să stea treaz. E un amănunt și nu o datină. Butucul *ține* foc...

Bucuria slugilor. D-l Viciu, doritor de a vedea în cât mai multe amănunte ale colindatului rămășiți din cultul roman, scrie:

«În timpul Saturnalelor la Romani încetă deosebirea de clase. Sclavii înșiși se bucurau de libertate, stăpânii le serviau la masă. Amintiri simbolice din etatea de aur din timpul domniei lui Saturn. Urmă de acest obicei aflăm în colindele dela Crăciun:

Acum voi, ortacilor,
Voi diecii bunilor,
Cântați, lăudați și vă bucurați,
Cu gazdele dimpreună
Să ne facem voia bună,
Că ni s'a născut Hristos...

Dați cu toții de-om cântă,
Doar gazda colac ne-a da...
Sluga și cu slujnică
Ei acum s'or bucură,
C'au ajuns și Nașterea!².

D-lui Viciu îi opun acest început de colind, unde dimpotrivă, colindătorii îndeamnă pe «boieri» să *deștepte și să pună slugile la treabă*:

Sculați, sculați, boieri mari,
De vă sculați slugile,
Să deschidă porțile,
Să măture curțile,
S'aprinică făcliile...

1. P. 15—6.

2. P. 17.

INCHEIERE

II.

Cu privire la «Sărbătorile păgânești» și «credințele deșerte».

Cu lucrarea de față se încheie descrierea sărbătorilor păzite de poporul român în curgerea unui an întreg¹. Aici vom găsi toate tradițiunile, legendele și credințele ce se leagă de Sfinții și sărbătorile pomenite în literatura bisericească, iar pe lângă dănele, vom afla încă și toate tradițiunile, legendele și credințele vechilor culturi autohtone sau împrumutate de părinții neamului nostru. *Toate*, —relativ,—fiindcă atâtea câte s'au înșirat sunt îndeajuns ca număr, spre a ne putea face, după sintetizarea lor, o idee limpede cu privire la caracterul religiei ce stăpânește poporul român. De bună samă, tot cu privire la sărbători, vor mai fi multe de cules; materialul acela însă nu va face altceva decât să întărească pe ici-colea amănuntele, colorile: icoana o avem întregă.

Bate la ochi, întâiu de toate, ștearsa față creștinească ce o au toate sărbătorile noastre, chiar și acele al căror nume ni l-a dat biserica; însă ca datină și ca literatură orală, poporul a împrumutat dela biserică foarte puțin. Ce putem afla în popor din bogata literatură narativă bisericească? Povestirile Evangheliștilor se cunosc întru cât se aud des și în forme neschimbate, lucru care nu îngăduie imaginațiunii populare să le transforme, amplificându-le sau reducându-le. În afară de aceasta, însuș cuprinsul lor, cu totul străin de împr-

1. Ale răposatului S. Fl. Marian : *Cârnelegile* (1898), *Păresimile* (1899) și *Cincizecimea* (1901); ale mele : *Sărbătorile de vară* (1911), *Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului* (1914) și prezenta, — toate apărute în ediția Academiei Române.

jurările vieții de astăzi, face ca asupra lui să nu lucreze puterea crea-
toare a minții poporului.

Pe lângă Evangheliile, mai aveam ca material de cetire, în trecut, voluminoasă hagiografie; dar și povestirile cuprinse în *Viețile sfinților*, fie din pricina lungimii lor, fie din pricina numelor proprii greu de reținut, fie mai ales din pricina monotonului caracter martirologic, n'au putut rămâne în popor. A fost ceva «minunat»? — a rămas. Și dacă totuș aflăm împrejurul unor Sfinți un număr foarte mare de povestiri, aceasta se datorește «cinstirii» bisericesti, și nu literaturii religioase; când poporul n'a aflat despre un sfânt acele povestiri *tari*, cari să îndreptățesc «marea slujbă» cu care biserica îl proslăvește, poporul i-a născocit merite aceluia Sfânt, i-a urzit povestiri, și l-a legat de anume credințe. Cu chipul acesta, Sfântul își are vaza sa întemeiată de ceva. Martiriul pentru dreapta credință, după socotința poporului, este puțin lucru, pentru a da dreptul unei venerațiuni; toți Sfinții au pățimit, s'a zis, și dacă totuș nu toți sunt cinstiți de o potrivă, «*trebuie să mai fi avut și ale daruri*». Astfel lui *Sf. Petru*, pentru marea lui dragoste de Dumnezeu, i s'au dat *cheile rainului*, — *Sfântului Nicolae: pavăza corăbierilor și a fetelor nemăritate*, pentru bărbăția cu care i-a apărat în viață, — *Sfântului Ilie*, cel ce plutește cu trupul viu în noul sburător către cer, i s'a pus în mână *trăsnetul* ucigător de Diavoli și alte atâtea fapte minunate. Și tot astfel peste tot.

Toate aceste creațiuni populare au venit ca să explice și să îndreptățesc formele unui cult așezat după o socotință omenească, deci cu neapărata ei stângăcie și lipsă. Aceste producțiuni populare copleșesc textele și învățăturile religiunii creștine, cari rămân aproape înecate, cu toată oficialitatea de care ce bucură.

Poporul român, ca și toate popoarele creștine, sunt creștine aproape numai cu numele, — prin practicarea câtorva semne, despre cari adesea nici nu-și dă samă. Incolo..., o dovedește cuprinsul lucrărilor pomenite.

Și acum să trecem la pricina unei asemenea stări.

Dacă religiunea creștină propovăduiește o singură credință, — cea în ajutorul lui Dumnezeu, oricine va recunoaște că e prea puțin; toate religiunile și-o au, mai sporită, — înainte de cea creștină și după primirea creștinismului. E prea neîndestulătoare pentru acoperirea tuturor nevoilor, — și-a zis poporul; prea este cu neputință în acelaș timp să dea Dumnezeu ploaie pentru câmp, și soare pentru

sbicitul pânzelor la ghiltoare. E cunoscută povestirea sfatului ce a căutat să-l ia Dumnezeu dela oameni, cu privire la ziua cea mai nimerită pentru ploaie: atunci, unul nu s'a învoit pentru Luni,— căci aveà pusă năsadă pe arie,— altul pentru Marți,— când trebuia să plece la pădure,—și așa mai departe și când, învoindu-se pentru Duminică, zi de odihnă, a auzit și a văzut pe preot sculându-se și zicând că «nu se poate în altă zi, Stăpâne? ar fi păcat, pentru sfânt numele tău să nu vină nimeni în această zi la biserică, din pricina ploii!»

În lumea aceasta, unde interesele se ciocnesc în fiecare clipă, unde între fire și om se deslănțue cea mai neîmpăcată luptă, o singură credință orbească, un singur izvor de nădejde nu este cu puțință; de aceea, fiecare individ, fiecare clasă socială, a căutat cărări deosebite pentru a ajunge la limanul dorit. Și ce-i depănarea unei astfel de cărări, decât *credința*? *Credința este calea pe care cineva poate ajunge la țință, este mijlocul care răstoarnă piedecile ce i se așternă cuivă înainte.*

Deci, câte credințe poate aveà un om? Câte nevoi, câte dorințe! Ele sunt menite să potolească neastâmpărul și să aducă pacea în suflet. Oricum vor fi socotite de cei din afară, *pentru individ, aceste credințe sunt sfinte*; prin urmare e o brutalitate să le botezăm «deșerte» când tocmai ele *umplu* inima de nădejde. O pildă. Iată o fată care se pârjolește de dragoste, care se usucă văzând cu ochii, care se pierde. Frumuseța trupească, precum și celelalte însușiri sufletești ale ei, răscolite de căldura sângelui inerentă vrâstei, au făcut-o să creadă că este un drept al ei dragoste *lui*. Și cu toate acestea *el* nu se mlădie... hotărît, fiind împiedecat de ceva. O piedecă! Și un chip de a trece această piedecă *trebuie să fie!* *Fata aceea crede și credința ei mărturisită a dat naștere unei superstiții, unei datine: întâiu, își face «pe ursită» și dacă nu va izbuti, va pune lumânare să ardă la icoana Sfintei Varvara, iar dacă nici așa nu va fi mai norocită, se va ruga Maicei Domnului, în cutare chip; după a treia neizbândă,—se vede că piedeca este grozavă! —va chema pe părintele să cetească ceva deslegări pentru casă, și *trebuie* să se sfârșească în bine. Și, firește, în atât răstimp, plutind cu nădejde din val în val, chiar dacă *el* e tot neînduplecat, și nu s'a întors spre dânsa, sufletul ei a avut răgaz să se întărească, să biruească și să se ușureze oftând: «Doamne, ferește-mă, Doamne, de mai rău!» Cu chipul acesta pă-*

rintele, Sfânta marea mucenică Varvara, Prea cuvioasa Maică a Domnului și cine știe ce lele Nastasie, au scăpat-o de pojar.

Toate aceste înlănțuiri de credințe mântuitoare nu pot fi «deșerte», ci, cel mult—li s'ar putea zice *păgânești*, fiindcă nu-s arătate în tipicurile cărților religioase oficiale: ele sunt însă înscrise în altă lege, care ne-am făcut-o sau ni s'a dat înainte de creștinism, când noi, sub un nume care aici nu are nici o însemnătate, eram ca popor, eram ca oameni pe deplin legați cu *firea* de pe atunci, prea puțin schimbată astăzi. Ne vom fi închinat în nimicnicia noastră focului, — de vom fi locuit în miază noaptea Europei, — ne vom fi plecat într'un fel crocodilului, — de vom fi sălășluit în Egipt, și, mai cu putință, vom fi adorat cerul pământului unde locuim și astăzi, cu soarele lui ce arde vara, cu tunetele, fulgerele și trăsnetele nourilor noștri, cu «piatra» noastră, și cu toate cele minunate din preajmă-ne. Acestea nu s'au putut șterge, căci religiunea n'a avut, *învederat*, ce să ne pună în loc. «Mare este Dumnezeu!» dar insuficiența acestei idei, pentru omul prins în mrejele «minunatelor sale fapte», a dat naștere unei foarte cuprinzătoare zicale: «până la Dumnezeu te mănâncă sfinții!».

Evreii au foarte puține superstiții, se zice, și cu drept cuvânt. Religiunea lor, deși nici dânsa nu se bizue în totul pe cea firească, deși nu este, deci, cea mai veche, are un caracter cu totul practic; învățătura mozaică se confundă cu istoria evreească și e explicabil de ce egoismul personal și naționalismul cel mai orb al acestei învățături poate reține pe Evreu dela crearea superstițiilor. Biblia a așezat totul:

«Ingerul meu, —zice Iehovă către Evrei, — va merge înaintea ta și te va duce în pământul Amoreilor, și al Heteleilor, și al Ferezeilor, și al Cananeilor, și al Heveilor, și al Iebuzeilor; și-i voi trimite viespi înaintea ta, cari vor alungă pe Hevei, și pre Cananei, și pre Hetei de dinaintea ta. Eu nu-i voi alungă pre ei de dinaintea ta într'un an, ca pământul să nu rămână deșert, și ca fiarele să nu se îmulțească contra ta. Cu încetul, cu încetul îi voi alungă de dinaintea ta, până ce te vei îmulți tu și vei luă țara în stăpânire. Și hotarele tale le voi pune dela Marea Roșie până la Marea Filistenilor, și dela deșert

1. Moisi, II, 23, 23.

până la fluviu ; că voi da în mâinile voastre pre locuitorii aceluia pământ, ca tu să-i alungi pre dânșii de dinaintea ta» ¹.

Ce alt Dumnezeu mai pot născoci Evreii, mai prielnic lor, și ce alt ajutor mai pot cere decât pe cel ce li-l-a dat Iehovà ? Se aseamănă Iehovà cu Sfântă Treimea creștinească, poruncitoare să dai cămașa ta celui ce n'are, să întorci obrazul drept celui ce ți-a lovit pe cel stâng, ca să fie «pe pământ pace și între oameni bună învoire» ?

Iehovà pedepsește pe Egipteni cu nouă plăgi, pentru că au persecutat poporul *ales* ; Iehovà dă Evreilor flămânzi mană, și prepelețe, și apă din stâncă, le pune judecători și le dă de-a gata asezăminte ca acestea :

Privitoare la însurare cu roabe :

«De va vinde carevâ fata sa slujnică, ea să nu iasă cum ies servii. De nũ va plăceã ea domnului său, după ce va luã-o de femeie, să o lase să se răscumpere, darã să nu aibã putere să o vândã la popor străin, după ce i-a fost fără credință. Iar de o va mãritã după fiul său, să facã cu dânsa după dreptul fetelor. Darã de va luã lui și pe alta, atunci el acesteia să nu-i împruțineze nimica din hrana ei, nici din vestmintele ei, nici din petrecerea ei. Iar dacã el pe aceste trei lucruri nu le va face, să iasă ea în dar, fără argint» ².

Privitoare la bătăi, cu scoatere de ochi și rupere de dinți :

«Iar de va lovi carevâ ochiul servului său sau ochiul servei sale, și-l va orbi, îl va lãsã pe el liber pentru ochiul lui. Și de va face să cadã dintele servului său sau dintele servei sale, el îl va lãsã liber pentru dintele lui» ³.

Privitoare la vitele bune de mâncat :

«Uriciune să nu mâncați. Acestea sunt vitele pe cari le puteți mânca : boi, oi și capre, cerb și câprioară, și ciută, și gazelã, și girafã, unicorn, camelopard. Și toatã vita ce are copite despicate în douã, care rumegã între vite, pre acestea le puteți mânca. Iar acestea să nu le mâncați, din cele ce rumegã sau din cele ce au copite despicate : cãmila și iepurile și vaberul, cã ele rumegã, darã copitele nu le au despicate ; necurate fie vouã. Și porcul, cã copitele le are

1. Moisi II, 23, 28—31.

2. Moisi II, 21, 7—11.

3. Moisi II, 26, 26—27.

despicate, dară nu rumează : necurat să fie vouă ; din carnea lor să nu mâncați și de stârvul lor să nu vă atingeți !» ¹

Privitoare la sângele animalelor tăiate pentru mâncare :

«Și tot omul din casa lui Israel sau dintre cei străini ce locuiesc între voi, care va mânca verice sânge, opune-voiu fața mea contra aceluia, care va fi mâncat sânge și stârpî-l-voiu din poporul său. Căci vieța corpului în sânge este, și eu pre el l-am dat vouă, ca să-l puneți pe altar, spre a face espiare pentru sufletele voastre, căci sângele este, prin care se face espiare pentru suflet. Drept aceea am zis fiilor lui Israel : Dintre voi nimeni să nu mânânce sânge ; nici străinul ce locuiește între voi să nu mânânce sânge » ².

Privitoare la amestecuri :

«Vitele tale, din două soiuri deosebite, să nu le lași a se împerechi și în țărâna ta să nu semeni deosebite soiuri de sămânță ; și vestmânt din două soiuri de fire, de lână și de in, să nu pui pe tine » ³.

Toate se cuvin poporului ales, să le știe :

«Și când fratele tău va scăpata și averea lui se va clăti lângă tine, atunci dă-i ajutor, fie străin sau nemernic, ca să trăească cu tine. Să nu ieai dela dânsul nici camătă, nici dobânbă, ci te teme de Dumnezeuul tău, ca fratele tău să trăească cu tine. Banii tăi să nu-i dai cu camătă, nici bucatele tale să-i împrumuți cu dobândă. Eu sunt Iehovă, Dumnezeuul vostru, care v'am scos pre voi din pământul Egiptului, ca să vă dau pământul Canaan, pentru ca să fiu vouă Dumnezeu. Și de cumvâ fratele tău va scăpata lângă tine, și el se va vinde ție, să nu-l pui pe dânsul să-ți facă munca de sclav. Ca un nemernic, ca un năimit să fie cu tine și până la anul, jubileu să servească la tine. Și el atunci să iasă dela tine, el și fiu lui împreună cu dânsul și să se întoarcă la familia sa și iarăș să intre în moșia părinților săi. Căci ei sunt servii mei pre cari i-am scos din pământul Egiptului. Ei să nu se vândă precum se vând sclavii. Tu să nu-l stăpânești cu asprime, ci să te temi de Dumnezeuul tău. Și servul tău și serva ta, pre cari voești a-i avea, să fie din națiunile cele dimprejurul vostru ; dintr'acestea să vă cumpărați servi și serve, precum și dintre fiii nemernicilor cari pe-

1. Moisi IV, 14, 3—8.

2. Moisi III, 17, 10—12.

3. Moisi III, 19, 19.

trec între voi ; și dintr'aceștia vă puteți cumpără ; și din familiile acelor care i-au născut în pământul vostru ; și aceștia pot fi în stăpânirea voastră. Și să-i luați pre ei de moștenire fiilor voștri după voi, ca ei să-i moștenească drept stăpânire, și să-i aveți pre ei de sclavi, totdeauna. Iar cât pentru frații voștri, fiii lui Israil, nimenia să nu stăpânească preste fratele său cu asprime»¹.

Și tot astfel mai departe,—orându-li trebuincioase pentru viața unui popor. Creștinii nu vor afla în învățătura Mântuitorului astfel de întocmiri, și negăsindu-le, și le-au creat. Acestea sunt credințele sau superstițiile :

«Să nu faci cutare lucru, că-i primejdie pentru cutare» ;

«Să faci cutare lucru, ca să fie cutare».

Vor fi «deșearte», «băbești», «păgânești», însă printr'însele poporul caută și crede că subjugă elementele firești ; ele zugrăvesc destoinicia unui popor. Poporul care nu le are, *nu simte, nu vrea*, e ca o vită pe care o poartă copilul de funie.

Că multe din aceste superstiții sunt trebuincioase, am văzut, și că unele din ele au o înrăurire negativă asupra vieții, nu putem contesta. Astfel, ca pildă, ar fi mult mai bine ca plugarul să-și are adânc pământul și să și-l muncească la vreme și în chip priceput, decât să-și piardă vremea și din agonisită, umblând să prindă solomonarii cari leagă ploile ori pândind clipa nimerită ca să fure toaca bisericii și s'o arunce în fântână, crezând că cu chipul acesta Dumnezeu va slobozi ploile ; este mai bine să-și asigure holda la vreo societate de asigurare împotriva grindinii, decât să-și piardă,—după cum cred unii că se întâmplă,—nouă Joi, nouă mijloace de săptămâni de după Paști, când este toiul muncii, sărbând «pentru piatră».

Au aceste credințe părți bune și părți rele prin demodarea lor, dar trebuie să se știe că stărpirea celor netrebnice urmează să se facă în mod firesc, și nicidecum lovind ; lovind, se lovește în sufletul poporului. Să se lucreze asupra cauzelor ce le-au născut. Ca pildă : să nu zicem «popor ticălos și leneș pentru că serbează cutare zi pentru *friguri*, ori bea cutare buruiană pentru *friguri*», ci să facem să nu zacă de friguri, să-l încredințăm despre alte leacuri puternice împotriva frigurilor, și cu chipul acesta, superstiția va fi uitată.

Până acum nu s'a urmat așa ; s'au făcut greșeli din toate

părțile, și mai ales de cei cari sunt în măsură să cunoască mai bine rostul acestor credințe, adică de învățători și preoți.

Învățătorii, mai în tot anul, își aleg de desvoltat, cu prilejul cercurilor culturale, nelipsitul subiect despre «sărbătorile băbești» sau despre «credințele deșerte», nu fiindcă sunt încredințați că astfel vor lumina în întunec, ci fiindcă vor da celor mari dovadă că luminează.

Iată ce vorbește un bun învățător din Mușcel, sătenilor în ședința unui cerc cultural în ziua de Duminică, 15 Fevruar 1909, cuvântare care se tipărește apoi în «Buletinul activității sociale a preoților și învățătorilor» ¹.

«Oameni buni, timp de un an de zile eu am însemnat într'un caiet, zi cu zi, toate sărbătorile necreștinești ținute de femei, fiindcă ni le cereau niște profesori dela București, doritori să afle și ei droaia de sfinți ținuți de femeile noastre dela țară. Și ce credeți dumneavoastră c'am aflat? *Mai bine de o sută de sărbători păgânești, zile bune de lucru*, în cari femeile nu fac altceva decât să stea vara de vorbă pe marginea drumului pe la câte o umbră, iar iarna să facă sfaturi prin câte o casă, vorbind ori râzând aia d'ailaltă, împilduindu-se una pe alta, iar de multe ori sfârșind prin câte o ocară sau părueală, să mai dea de lucru domnului judecător..., ba să mai piardă și zilele de lucru, bătând drumurile până la «ocol».

Vă spusei că voiu da pe față pricina pentru care sărbătorile păgânești îmbulzesc pe femeile noastre. Știți care-i pricina? **Lenea**, frați săteni, **lenea**, «că ea e cucoană mare, care n'are demâncare». Da! **Lenea** femeilor cari le-au născocit, și **lenea** femeilor și fetelor de azi, cari le îmulțesc și le moștenesc, în loc de a le părăsi, spunând că «așa au apucat». Dar când e vorba de port, nu se mai îmbracă ca'n vremea veche, când portul era mult mai curat, mai românesc ca azi. Când e vorba de găteală, nu-ți mai spun: «mă îmbrac, ori mă port așa, fiindcă așa am pomenit din bătrâni», ci îți vor zice: «hei! s'au schimbat timpurile!» ori, «s'a schimbat lumea; nu mai e ca'n vremea când era bătrânică fată mare».

Iată dar, cum părăsim ce-i bun din vremea veche și moștenim ce-i rău.

Și ca să întărească cele spuse, ca mărturie, acelaș învățător adaugă chiar cântecul următor, despre care insinuează că reprezintă adevărul:

Lunia, Marția, n'am lucrat

Mai de când m'am măritat,

Căci nici mama n'a lucrat.

Miercurea e zi de post,

Și eu «obricită»—am fost.

Joile le țin pe toate,

Că mi-e teamă de păcate.

Viner'le sunt «sfinte Vineri»,

Toate sărbători cu țineri.

Sâmbătă, Dracu-a lucrat?

Știi c'a fost pomană'n sat,

Am băut, m'am îmbătat,

Și pe urmă m'am culcat.

Duminică m'am sculat

Și-am plecat la popa'n sat

Să'ntreb când e de lucrat!

fără ca să arate că acest cântec cu nesfârșit de multe lui variante este tocmai o satiră pentru femeile cari ar îndreptăți o lene prin ființa prea multelor sărbători.

După învățători, «cari trimit știri domnilor din București», cum foarte bine mărturisește unul, mai sus, se ieau «domnii», și, când pe temeiul mărturiilor, când pe temeiul propriilor lor socotințe, scriu și dâșii împotriva «sărbătorilor băbești» și a «credințelor deșerte». Iată într'adevăr ce cetim într'o carte alcătuită de unul din cei mai mari poeți ai noștri, care, judecându-l după producțiile sale, nu pare a avea despre țărâtime niște idei atât de urite. Pe fața 94, după ce pomenește un cântec ca cel mai de sus, adaugă:

«Așa e cu poznașele aceste de zile. Ai lucră și n'ai când. Lunia nu e bine să umbli cu sapa și cu secerea, Marția cu fusul și furca, Miercurea cu sita, Joia cu albia de spălat, Sâmbăta cu mătura, iar Vinerea cu nimic. Două lucruri să le țineți minte dela mine: nu e bine să coși și să te speli.

Lunia, că de ești fată, îți plouă la nuntă, de ești nevestă, îți moare bărbatul. Marția, că de ești fată, nu-ți crește părul, de ești nevestă, îți cade. Miercurea, de ești fată, rămâi nemăritată, de ești nevestă, rămâi văduvă. Joia, de ești fată, te iea unul urit, de ești

1. *Ibidem*, p. 875. — Cântecul îl au și Francezii :

Lundi, mardi, fête;

Mercredi, je n'y puis être;

Jéudi, saint Thomas,

Vendredi, je n'y serai pas;

Samedi, au marché (sau : à la ville);

Dimanche à la messe;

Ma semaine est faite.

nevestă, îți îngropi norocul. Vinerea, ori ești fată, ori nevestă, te pocește Sfânta Vineri; iar Sâmbăta, de ești fată, o să te deoache, de ești nevestă, ai să naști copii morți. Duminica nu e rea de lucrat, că n'are nici o putere, dar vorba aia : de-o lucră popa, oi lucră și eu !

Și așa. Acum că femeile noastre cele harnice nu pun mâna pe ac nici într'o zi a săptămânii, nu e lucru mare. Și bine fac. Las să coase calicele și cele ce vreau s'o pață pe cea lume ! De ! Par'că nu pot copiii până sunt mici să umble pe uliți după vorba cântecului «imbrăcați și învăscuți cum din mame au fost născuți», iar celor mari, și bărbatului, și ție, cinstită gospodăreasă, nu vă puteți cumpără de-a gata cusut, tot ce vă trebuie din oraș ? Iar dacă se rupe cămașa, ce să umbli cu acul ; poart'o ruptă, mai încinge-o cu curmeiu și-o leagă cu sfori de teiu.

Și cu spălatul, tot așa. Lunia nu te speli, Marția nu, și așa câte zile are săptămâna ! Da ce ? Dumnezeu a dat apa pentru alte cele, să poată umblă morile de apă, să rupă malurile și să facă noroiu pe ulițe. Alți oameni zic că a dat-o Dumnezeu pentru că să ne spălăm cu ea și s'o bem. Iartă-le, Doamne ! Dar atunci țuca și basamacul de ce l-ai dat ? » 1.

După laici, în batjocorirea datinilor străbune, părinți de taină în mijlocul cărora am trăit și ne-am arătat cine suntem, — vin preoții, cari o fac cu mult mai puțin meșteșug, cu toată competența ce nu li se poate contesta în materie de religiuine și suflet : țin predici, sfătuesc și afurisesc, dar, firește, vor ceti când vor fi chemați, «pentru viermi», «pentru scoaterea dracilor», «pentru balaurii căzuți din cer la vremuri de ploi mari», — cum mărturisește novelistul I. Agârbiceanu, în-suș față bisericească, — «pentru vrăjmași», și la urma urmei, pentru ori și ce. Vor sta pe pat la zi'ntâi, ca să le stea gospodinelor cloștele pe ouă și vor da fetelor busuioc muiat în căldărușa cu aghiasma Iordanului, ca să aibă, bieteile fete, cu ce să-și facă de dragoste.

Alte fețe bisericești au mers încă mai departe. Nu numai ca au socotit ca păgâne și vătămătoare sărbătorile «nelegate», cele aducătoare de lene, dar s'au apucat să sfărâme chiar și sărbătorile domnești, după ce au îngăduit ca legea răpăusului duminical să le desfințeze aproape cu totul :

«Mai ales iarna asta, — scriă un Mitropolit, acum câțiva ani, —

1. Cartea se numește «Dintr'ale neamului nostru», iar articolul poartă ca titlu : *Un capitol despre lene și superstiție.*

vremea muncii s'a întârziat din pricina iernii lungi ce am avut, așa că urmează neapărată trebuință a vă folosi cât mai mult de timpul priincios pentru muncă. Intrebuințați deci în interesul muncii, care este izvorul bogăției celei binecuvântate, *toate zilele săptămânii și deci nu numai Joile de după Paști, ci la trebuință chiar a treia zi de Paști, a doua zi de Duminica Mare precum și ziua de Rusalii (sic), Lucrați în aceste zile și vă săvârșiți munca de nevoie a câmpului, care nu poate suferi întârzieri*). Astfel, zice P. S. Mitropolit, făceau și vechii creștini. Ei mergeau dimineața la biserică «și după aceea mergeau la lucrul câmpului până seara. Faceți și voi astfel, fraților, chiar în ziua *Duminicii* la nevoie și veți fi mult mai bine plăcuți lui Dumnezeu, decât cei ce petrec Duminica în jocuri și în tot felul de desfătări» ¹.

Se înțelege foarte bine de ce acest soi de sfaturi, venind ele dela oricine vor fi venind, rămân fără nici o urmare. Când toate se întemeiază pe neadevăr ², nici ironia, nici înalta situație a scriitorului nu se pot cu nimic impune.

Sunt multe «sărbători păgânești» și foarte multe «credințe deșerte», dar dacă cetim că Joile după Paști nu se muncеște la vie, că le bate piatra», nu însemnează că în acele zile *toți* Românii dorm toată ziua; ei pot munci la câmp, și dacă pe alocuri se va socoti din această cauza primejdut și câmpul, fac alte treburi, *chiar și cei ce nu numai vor zice că «se zice», dar vor și crede*. Dacă «Vinerea nu se împunge cu acul, pentru bube și înțepături», nu însemnează ca Româncele își petrec ziua Vineri șezând. Ele pot toarce, țese, croi, spălă, griji casele și câte alte treburi nu pot face! Vrea să zică, o credință cu privire la o muncă, nu exclude *celelalte munci*.

«Marți să nu te speli și să nu faci leșie...». — «Miercuri nu face leșie, nu fierbe cămăși (nu spălă cămăși)...». «Lunia, știu de-acasă, de copil, că nu e bine să te speli. În toate aceste «spălături» intră,

1. *Ion Ceanga*, II, p. 138.

2. Mărturisesc și eu pentru un Vlădică ce într'o zi de lucru, venit cu automobilul într'o biserică de țară, a batjocorit pe săteni și pe sătence cari nu știau despre vizita sa, că nu s'au strâns în număr mare și în straie curate. Sătenilor, niște oameni foarte harnici, cărora cu adevărat că nu le ajuns 7 zile de lucru în săptămână, le-a vorbit și i-a sfătuit să nu dea nici o crezare... adventismului! Atunci au auzit și oamenii ce-i aceea, — numai de-or fi înțeles și atunci!

se înțelege și scăldatul (baia); de aceea nu face baie Româncea mai niciodată».

Acesta e un citat din *capitolul despre lene și superstiție*, pe care trebuie să-l credem însă, așa cum rezultă din cele scrise, adică *Româncea nu se spală niciodată din pricina felurilor superstiții*. Concluzia însă este cu totul falsă. Pentrucă:

Intâiu, «a spală, a face leșie», nu însemnează a se spăla pe față, pe cap, pe corp, cum insinuează scriitorul, care, cum vedem, nu vorbește de *Sâmbătă*, sfârșitul săptămânii de muncă grea ori ușoară, când de obicei femeia spală rufele și cu prilejul acesta își lă pe cap și-și piaptăna tot poporul casei sale¹.

Al doilea, dacă de pildă s'a găsit o credință care oprește în Mehedinți spălarea în ziua de Luni, alta în Olt pentru cea de Marți, alta în Brăila pentru Miercuri, și așa mai departe până Sâmbătă, nu însemnează că *toate* Românele din curprinsul neamului nostru nu spală Luni, Marți, Miercuri, Joi, Vineri și Sâmbătă.

Al treilea, credința este o vorbă tot așa de sfântă, ca și cea care o spune de pe carte, preotul în biserică, și se știe că în lume merg «nici toate ale popii, nici toate ale omului!»

Și al patrulea, multe credințe, nu numai că-s culese rău, dar sunt chiar și transcrise greșit. Astfel criticul de mai sus, arătând că citează din S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, tom. I, p. 100—104, zice:

«Marți... să nu te speli și să nu faci leșie...», pe când în locul citat scrie:

«Femeii care se laie ori face leșie în aceasta zi, îi moare bărbatul».

Vrea să zică nu-i vorba de spălar, cu apă și cu săpun, ci e vorba de lăutoare și leșie.

Și tot astfel:

«Joi... să nu te speli, că e rău de năpaste», pe când în izvor cetim:

«Joi nu trebuie să se lea cinevă (să se spele pe cap), că e rău de năpaste».

Și când criticul reproduce astfel, vedem ce preț putem pune pe mărturia sa cu privire la ziua de Luni, despre care zice că știe «de-acasă, de copil, că nu e bine să te speli».

1. Vezi *Industria casnică la Români*, p. 370—2, unde pe larg este tratată chestiunea spălatului rufelor și a capului.

Și acum, cu astfel de critici bine văzuți, ne putem da samă de ce împrejurul hărniciei țaranului nostru s'a format o atmosferă înăbușitoare ! «Românul este leneș, este nespălat», și la cel dintâiu prilej, profesorul, ofițerul, judecătorul, a putut să strige : «nespălaților, puturoșilor !»

Cu răbdare și cu dregoste de om muncitor, credințele trebuiesc cercetate și înțelese. Dintr'însele, unele vor părea sau chiar vor fi fără nici un rost : acestea ne vor fi venit moștenire din niște timpuri și despre timpuri cari s'au schimbat ; acestea, dacă mai trăesc, se datorește țării etnice, conservatoare, tradiționalistice a poporului român ; ele vor slăbi cu vremea. A le izgoni, nu se poate ; a le brutaliza, iarăș nu se poate, căci jignim simțul etnic. Cele mai multe credințe însă, se pot explica : dintre acestea, unele se sprijină pe un adevăr dovedit ; astfel vor fi mai toate preceptele medicinei «băbești», leacuri din buruieni, cuprinzând între acestea și descântecele ; altele sunt adevărate povețe practice, consfințite de experiență, cum ar fi ; aceasta : «Seara să nu dai gunoiul afară, sau chiar să nu mături» ; se poate ca într'însa va fi o rămășiță din cultul soarelui, a cărui sfântă față nu trebuie colbăită atunci când el trece peste pragul apusului, dar este și o bună povață, căci seara, pe lângă că nu se poate mătura cum se cade, dar s'ar putea întâmpla să dăm afară cu mătura și lucruri mici, căzute jos din întâmplare. «Să nu torni apă, cu mâna pe dos» sau «peste mână», — căci din pricină stangăciei, poți turna alături sau chiar răsturnă paharul. «Femeia însărcinată să nu dea cu piciorul în câne, căci va naște copilul cu păr pe tot trupul, ca și cânele», ni se pare minunată recomandatie pentru igiena sarcinii.

Și de acestea s'ar putea înșira mii.

Alte superstiții, cele privitoare la muncă, au tocmai rostul de a împărți, pentru femeie mai ales, munca, în gospodăria sa, de a face ca această muncă să nu fie unilaterală : Luni, nu-i bine să faci cutare lucru, însă rămân atâtea de făcut, că numai femeia să fie vrednică să le isprăvească ; Marți tot astfel, și așa toată săptămâna.

Să cercetăm, să înțelegem și să cinstim credințele gloatelor, căci în gloatele cele fără de dascăli și-a vărsat Dumnezeu înțelepciunea sa, mai vărtos decât în cea mai luminată minte. Invățăturile nouă au menirea «să plinească legea», iar nu să o strice, și fericiți vor fi acei ce vor zice cu Hristos, sutașilor de azi :

«Duceți-vă, și fie precum credeți voi» ¹.

1. Mateiu, 8¹³.

INDICE ȘI GLOSAR

A

- Adam*, s., p. 75, 127.
adecâtea, adv., 126.
aghiasmă, s., 20, 24.
ăituri, s. pl., 201.
Ajun, s., baciul lui Crăciun, 114.
alămâie, s., concepere mirosind—, 117.
albină, s., ca să fie bielșug în —, 20, 25, 30, 214.
albinat, cuvânt corupt în care se află cuvântul *Banat*, 86; cf. no. 76, p. 87.
aldamaș, s., 213.
Ales, s. (22 Aprilie), 24.
aluat, s. — dela Crăciun, 6; 30.
alun, s., mugur de —, 6; 206.
aluneș, s., 208.
Ana, s. Sf. —, 110.
Andrei, s. Sf. —, 34.
apă, s. — de flori, 17; vrajă cu —, 32.
arat, s., datină la —, 6.
Ardelean, s., 190.
ardeș, v. *arde-ș*, *arde-și*, *își arde*, *arde*, 58.
argint, s. ban de — pus în steag, 10.
Arnăuț, s., 190.
arniciu, s., 34.
așiș, adv., 111.
arsa, adv., 192.
atărnaț, s., pentru *târnaț*, cerdac, 83.
ăți, s., lapte (în grainul copiilor), 2.

B

- Babă*, s., 190, 192, 194—5.
bădan, s., un fel de căldare, 49.
băgă, v. a —, a tocmi (slugi, lăutari, ș. a.).
bagatâr, s., 181.
baidir, s., 189.
băiețesc, adv., 48.
balan, s. porc, 2.
Baltazar, s., 157.
ban, s., — de pus în steagul colindătorilor, 10; ca să fie bielșug de —, 27; 203, 211.
Banat, s. țara lui —, 87.
bancheriță, s., 83.
barbafir, s., 77.
bârdâhan, s. 202.
bârdui, v. a —, a ciopli cu barda, 52.
bârhaie, s. pl., 204.
barză, s., 183.
bască, s., 190.
băț, s., — colindătorilor, 38.
bătăios, adv., năbădăios, neastâmpărat, 87.
bătut, adv., împodobit, 52.
beci, adv., 113.
berbec, s., de când e — blagosloviț, 118.
bere, s., 177.
bertiță, s., 166.
beșică, s., 202.
bezârâu, s., 204.
bidenar, s., perier, care de obicei

face și bidinele, 80.
birău, s., 166.
biță, s., bade, 70.
blajin, s., 184.
blaznă, s., 181.
blăzni, v., a se —, p. 178.
blocuc, s., 3.
bloj, s., 172.
boabe, s. pl., — ca plată colindătorilor, 12.
boambă, s., bob, grăunte, 206.
boată, s., 207.
bob, s., — pentru saț, 27; ca să fie frumos, 24; 28.
boblêtec, adv., prostănac, «care n'are nici un Dumnezeu».
Bobotează, s., 4, 18, 20, 23, 26, 51.
bocluc, s., 3.
bodicăi, v. a —, 11.
bogățate, s., bogăție, 14, 81.
bojogărie, s., 49.
boldan, adv., poate că : ochios, bulbuc, cu ochii mari, 49.
bolindeț, s., colăcel pentru colindători, 12.
borândău, s., 209.
bornac, s., colac pentru colindători, 11.
borș, s. — cu mazere, 18.
boșomeți, s. pl., 204.
bostan, s., 12.
Botez, s. Sf. —, 97.
bou, s., 188; când vorbește —, 32; de când e blagoslovit —, 111, 119, 120.
brabete, s., 212.
Brăila, s., 86.
brâncă, s., mână, 69.
brău, s., vrajă cu —, 31.
brezaie, s., datina —, 7, 162.
brezi, v., a se —, 198.
broască, s. umflături multe la picioarele cornutelor; de când e — blagoslovită, 114.
bruș, s., 24.
bubă, s., ca să fie ferit de —, 18.
bubat, s., ca să fie ferit de —, 198.

buboiu, s., ca să fie ferit de —, 22.
bucate, s. pl., ca să fie sloată în —, 27; cele nouă feluri de —, 27.
buci, s. pl., când se torc —, 1.
bucină, v. a —, 75.
buciumaș, s., 161.
București, s., 56, 58.
buna-dimineata, s. datina umblării cu —, sau cu — la moș Ajun, 7.
bunătatate, s., lucru bun de muncare, 17.
burduș, s., 13.
burghiaș, s., 22.
busuioac, s., — pus în steag, 11, 194.

C

Cal, s., de când este blestemat, 111, 119; cel însărcinat să poarte cevă, 166; de-a —, 184; 190, 193, 196.
câlbaș, s., 204.
câlmoiu, s., 204.
calomfir, s., 70.
caltaboș, s., 53, 204.
călugăr, s., persoană în Vielem, 157.
cămăraru, s., 176.
câne, s., piele de —, 38; «crești cănele, ca să-ți rupă vinele»; celor ce nu-și arată recunoștința; 183.
cânepă, s., 215; ca să crească curată, 24; — pentru vrajă, 33—34.
cap, s., naștere prin creștetul capului, 115.
Căpcân, s., 177.
căpetenie, s., — de ceată de colindători, 36.
căpitan, s., — de brezaie, 162, 194.
capră, s., datina umblării cu —, 2, 162, 169—180; de când este — blăstămată, 120.
căprioară, s., 170.
cărbune, s., de-a —, joc copilăresc,

- 1; vrăjire cu —, 6.
cârd, s. — de colindători, 36.
cardaboș, s., 53.
cârnat, *cârnaț*, s., 2, 12, 44, 204.
caș, s., 118.
câșlegi, s. pl., 215.
castană, s. 108.
catâr, s. de când este blăstămat, 120.
ceapă, s. 25, 183.
ceată, s. — de colindători, 37.
oenușă, s., 25.
cer, s., când se deschide —, 33.
cerb, s., 172.
cerbuț, s., 172.
cerc, s., 23.
cercel, s., «cerceii mi-au căzut, dar urechile mi-au rămas», averea am prăpădit-o, dar nu mă las...
cerneală, s., vopsea neagră pentru păr, 88.
cetaș, s., 51.
cete, s., 48.
ceteră, s., 42.
ceteraș, s., 166.
cetinică, *cetioară dragă*, refren de colind, 85.
cetinule, *cetioară dragă*, refren de colind, 88.
cetoare, s., cheotoare, 54.
cheș, s., 104.
Chila, s., 73.
chiroșcă, s., 2.
chișcă, s., 2, 202.
chișită, s., 92, 202.
chișitoare, s., 202.
chivot, s., — Irozilor, 159.
cigheraș, s., 2; poate că *cighir*, *jighir*, *jibir*, plăcintă făcută din măruntaie de miel, tocate, cu ou și cu verdeață, ca umplutură și învelită în jighir, — prapurul mielului.
cinățui, v. a —, 200.
cinste, s., dar, 167.
cinsti, v., a —, a bea, 54.
cioară, s., 187.
cioban, s., persoană la Vicleem, 157—158.
cioloboc, s., 167.
ciocan, s., — de coasă, 25.
ciopăți, *ciopăți*, v., a —, 200.
cioric, s., 200.
cioricu, s., 200.
ciorpănel, s., 92.
cireș, s., mugur de —, 6.
ciucură, s., 30.
ciumăgeală, s., 135.
ciumpăvi, v., a se —, 53.
ciucitor, s., 4.
ciupi, v. a —, a pișcă (de aici: *pișcătură*), a fură puțin lucru, 15.
ciur, s., 23.
ciuruc, s., vitele cari nu pot fi puse la plug, din pricina micimii vrăstei: cum dă colțul ierbii, ciurucurile se duc la suhatul satului, unde *ciumurlesc* ori *ciufurlesc*, până când iarba crește mai mare, când se aduc de acolo.
ciutalină, s., 80, 81.
clacă, s., 1.
clanță, s., 170.
clepcâni, v., a —, 179.
clipulă, s., clipeală, clipă, 110.
clit, s., 4.
cloci, v., a —, a ședeă zadarnic, 110.
cloșcă, s., ca să aibă cinevă multe —, 6, 10; ca să stea cloștele pe ouă, 19, 20; 28—29, 213.
coaleă, adv., aproape, 93.
coamă, s. părul de pe gâtul și spinarea porcului, 198.
coasă, s., 23, 25, 32.
cociniță, s., 87.
cociu, interj., *cüttă* (cu care se mână viței).
cocor, s., 169.
cocoș, s., 169, 178, 183.
codi, r. a —; făcut dinadins din *coadă*; altfel, a se *codi*, a atârna, 92.
colac, s., 4, 5, 18, 40, 108, 109, 208, 209.

colăcel, s., 5, 40.
 colăcer, s., 90.
 colceriu, s., 162.
 colimandros, s., 49.
 colind, s., datina umblării cu —, 235; seara mare a —, 39; mântuirea prin —, 40; — de fereastră, 41; 50—1.
 colindă, s., 7, 35, 51, 206.
 colindar, s., 126.
 colindat, s., 3, 35.
 colindător, s., bățul —, 912; 126.
 colindeață, s., colacul colindătorilor. 11.
 colindeț, s., 5, 7, 8, «în—» 14; 207.
 colindete, s., 14, 15.
 colindiș, s., 7.
 colivă, s., ca plată colindătorilor, 12.
 comănac, s., 58.
 comoară, s., 32, 203.
 copil, s., ca să facă cinevă—, 9; 196.
 cor, s., 167.
 corb, s., «corb alb», despre unul care se învederează printr'o în-sușire neobișnuită altora.
 corindă, s., 51.
 cormăncit, s., 14.
 corn, s.,—de masă, 18; — de stea, 126.
 cosas, s., de când este insecta numită —, 121.
 coster, s., 93.
 costiță, s., 2, 44.
 costreiu, s., 93.
 cotor, s., — de pom, 100.
 cotozoage, s., pl., 208.
 coțovaică, s., coajă, 12.
 covrig, s., 5, 7, 8, 12, 40.
 Crăciun, s. peste tot, dar mai ales : 1—3, 15, 18, 52, 54, 63, 109, 111, 113—117; — cel mic, 172; mōșii de —, 206; pomul de —, 210.
 Crăciuneasa, s., 54, 109.

Crăciunoaie, s., 58, 113, 116
 crainic, s., 172.
 craiu, s., 126, 158.
 crășmar, s., 166.
 creciun, s., 6.
 crește, v. a. — (despre aluat), 5.
 crin, s., 70, 71.
 crișcă, v. a. —, a scrișcă, a scrășni, 198.
 cruce, s., 25, 34, 106; la 106 se vede lămurit pricina pentru care se pun *troițele* pe lângă drumuri. Adăugăm aici următorul cântec împărt. de d-l I. N. Popescu, din Ștefănești, jud. Vâlcea, deci de prin părțile nude se află multe *cruci* pe lângă drum :
 — Foaie verde și-o granată,
 Fină, finișoara mea ¹
 Lasă poarta descuiată,
 Și perdeaua ridicată,
 Să te văz cum ești culcată;
 Dacă-i fi culcată bine;
 Să viu și eu lângă tine;
 Dacă-i fi culcată rău,
 Să-mi caut cu Dumnezeu!
 — Nașule, n'o fi păcat,
 Nașule, nașicile ¹,
 Să te culci cu mine 'n pat!
 Trei copii mi-ai botezat,
 Pe mine m'ai cununat!
 — Nu te teme, finișoară,
 Fină, finișoara mea ¹,
 Care nași-tău parale,
 Să plâtească sărindare,
 Și să cumpere icoane
 Să le pui la drumul mare,
 Că așa-i lăsat de soare,
 Să iubească finișoare!

crupe, s. pl. când se fierb, 17.
cucuruz, s., 206.
cumbăni, v. a. —, 86.
cumută, adv., 6).

¹ Refren după fiecare vers.

cunună de vinețele, refren la colinde, 89.

curăți, v., a —, 200.

cute, s., — pentru coasă, 25.

cuteză, v. a — pe cinevă, 85.

cuțiti, v. a —, a lucra, a ciopli un lemn cu *cuțitoaia*; *a cuțitoi*.

cutnie, s., 1, 56.

D

Dacă, interj., ei și ?, ș'apoi ! și dacă este așa ! 52.

dâlcă, s. a aveă o —, a aveă de furcă, a se îngriji, 2.

dailerui, refren la colinde, 82.

dârbornic, s., plantă, care seamănă la frunze cu urzică, dar este mai galbenă. Se freacă în mâni spre a miroși; se pune în țoale și fețele îl poartă în sân, în locul busuiocului, ca să le miroase pieptul (Câineni-Vâlcea).

daramit, corupție, probabil din *durmit*, adormit, 82.

dată, s., destin, dat, 214.

David, s. 117.

deochiu, s., ca să nu sufere vitele de —, 6.

deslegare, s., îngăduire, voie, 1.

desploia, v. a se —, a se schimbă [la față], a se desfigură.

Diamant, s., 95.

Diavol, s., 40, 115, 207.

Diiu, s., Vidin, 87, 95.

dimie, s., 58.

dimineata lui Crăciun, refren de colind, 68.

diochiși, 90.

Doamnele, refren de colind, 100.

dobă, s., 38, 42.

dobar, s., 42.

dobaș, s., 38.

doctor, *doftor*, s., 190.

dodomete, s., 6.

Domn din cer, refren de colind, 95.

domnie, s., scaun domnesc; reșe-

dință domnească, 54.

dovlete, s., 12, 27.

Drac, s., 29, 162, 174, 190, 215.

drăcăvenie s., drăcovenie, minune: ei — dracului!

drojdie, s., — de vin ca plămada, 5.

dubă, s., 42.

dubăi, v. a —, 42.

dulf, s., 84.

Duminică, s., Sf. —, 136.

Dumnezeu, s., 29, 64, 74, 115.

duși, s. pl., de-a —, joc de copii, 1.

E

Econom, s., 166.

elerui Doamne, refren de colind, 76.

Eva, s., 127.

Evreu, s., 64.

F

Făcăli, v., a —, *a făcăliu* (despre bob), a slei, 18.

fân, s., 32.

fârși, v. a —, 75.

fărtate, s., 165.

fasolă, s., ca să crească frumos, 10, 24.

fată, s., persoană la capră, 191, 192.

femeie, s., persoană la Irozi, 160.

feșter s., 195.

feșteniță, s., 195.

fier, s., 32, 211.

fișău, s., 189 fr; *fichu*.

fiștoc, s., 34.

flăcău, s., 192.

floare, s., apă de —, 17; *florile dalbe*, refren la colinde, 4, 77; — *soarelui*, 70, 71.

Florii, s., pl. *mățișori dela* —, 26

fluier, s., 42.

fluieră, s., 42.

fluierar, s., 184.

fluieraș, s., cântător din fluier, 166.

fluierică, s., 76.

flurinți, s. pl., 87.
foc, s., «a pune pe —», a sili cu toată stăruința, 7. când nu se imprumută, —, 24.
Frânc, s., 86, 87.
frică, s., 214.
friguri, s., fereală de—, 27, 215.
frunte, s., — mesei, capul mesei, 176.
frunți, v. a. —, făcut dinadins din frunte, 92.
fuior, s. — de cânepă dat preotului, 18.
funigină, s., — pentru rod la vie, 25.
furcă, s., 24, 212, 215; — pământului, 207.
furceriu, s., furcă de fier, 47.
furcărie, s., 1.
furnicar, s., 24.
furțișag, s., 24; noroc la —, 31.

G

Găină s., ca să fie sănătoase și să se ouă, 5, 20, 23.
gâlbaș, s., 204.
gâlcă, s., 28, 215.
gălușcă, s., 18.
Gaspar, s., 117.
gătiță, s., gătlej, 198.
Gavriil, s., Arhanghelul —, 110.
gazdă, s., — de turcă, 162, 166, 174; 76.
găzdoaie, s., 166.
general, s., 194.
gheros, adj., 14.
ghilosi, v. a. —, 2; de obicei a se spăla.
ghindesi, v., a —, 86.
ghindisi, v., a —, 86.
ghindoși v., a — 86.
ghirău, s., 162.
giu, adj., frumos, drăgălaș, 111.
Golgota, s., 65—66.
gorun, s., mugur de —, 6.
grădină, s., ca să fie încărcată 6, 20, 30.

grădile, s. pl., nuiele îngrădite, 5.
grândură, v., a —, 99.
grăsun, s., 201.
grăsunel, s., 201.
grâu, s., — din sângele Domnului 67; spicul grâului, 70, 71, 77; ca să crească frumos, 10; 18—20, 25, 28, 30, 31.
griji, v. a. — porcul tăiat, 200.
grițaras, s., creițaras, 46.
gromniță, s., 207.
groșiță, s., 121.
griet, s., 198.
gunoiu, s., 31, 214.
gurguiel s., 98,

H

Harap, s., persoană la Vicleem, 158.
hărdô, interj., cu care se mână oile.
hărgău, s., 2.
hârță, s., 215.
hașchie, s., 27.
heredeiu, s., nutreț pentru vite pe timp de iarnă.
hoară, s. pl. ca să nu moară, 22, 69.
hoi d'aler lui Domn din cer, refren de colind, 163.
hoi linu, linu, lăr-mălinu, refren de colind, 79.
holbi, v. a. — ochii, a holbă ochii.
holeroiu, leroloiu Domnului, refren de colind, 89.
hopor, 84; vine dela *hop*, *hop-hop*; subst. pl. hopuri; verb silit: *hopură* (jud. Tecuciu), pentru rimă;
 hopuri hopurate,
 la mulți ani cu sănătate!
hraniță, s., graniță, 113.
hribi, s., pl. hrighi, 18.
hurmoz s., hurmuz, urmuz, 193.

I, î

Iapă, s., 22; purtător, 179.
iarnă, s., prevestiri, cu privire la—, 203.

icoană, s., datina umblării cu—, 15; 131.
ied, s., 129, 193, 194.
iederă, s., 167.
iepure, s., 102.
iepurăș, s. 202.
Ignat, s., 197.
Ignati, s., Parintele —, 206.
Ilimiu, s., 158.
îmlădoaia, v. a se—, 72.
împărat, s., persoană la capră, 181.
împongi, v. a —; când l-a văzut taurul, ca un fulger a'mpongit-o spre dânsul și'ntr'o clipeală l-a trântit la pământ.
împotrivi, v., a se —, pentru : a se potrivi, a se asemăna, 102.
împupistră, v., a —, 85.
încălzi, v., «a-și încălzi locul», a ședeă mult într'un loc.
încărcă, v., a—[masa], p. 57.
închină, v., a — [steaua], 135.
închiotoare, s. cheotoare, colț de casă încheiat din bârne, 69.
închișurlui, v., —, 38.
îndereptă, v., a —, 74.
înfășețel, adv. dela înfășat, 52, 54.
inger, s., — la stea, 143; —la Irozi, 158; când fuge—de om, 160, 166.
înghițitoare, s., gâtlej, 198.
întinde, v., a—aluatul, 4.
învîrtejà, v., —, 98.
învăscut, adv., 60.
Ioan s., Sf.—, 54, 62, 68, 69, 72, 81, 102.
Iordan, s., 31, 73.
Iosif, s., 73, 114.
Iova, s., nevasta lui Crăciun 114.
Irod, s., 73, 112, 136, 155, 160.
Irozi, s., pl. datină, 155; —de seară, 160, 188.
ișlic, s., 98.
Ișpas, s., 120.
Isus Hristos, 18, 32, 62, 115, 117.
Iuda, s., 64—65.
Iudeu, s., 66.
iznoavă, s., glumă, petrecere, ghi-dușie, 1; corupere din *snoavă*.

J

Jelit, adj., sărman, biet, 15.
jențurel, ? 63.
Jidan, s., «cînd vor ieși—la secere», niciodată, 161; 185, 192, 194.
jidăncuța, s., joc cu lăutari, 193.
Jidaucă, s., 192.
Jidov, s., 66, 67, 71, 117.
jidoveasca, joc cu lăutari, 192.
jidovie, poate cu *Jidovia*, țara Jidovilor, 61.
jîghir, s., 202.
jîtniță, s., 99.
Jiu, s., 95.
joardă, s., pătăchie, jărdic, nuiă.
jofă, s., 17.
jolfă, s., 17.
jude, s., — de colindatori, 36, 44, 124, 166, 168.
județ, s., judecată, 61, 75.
juflă, s., 17.
jugrăvi, v., a —, a zugrăvi, 86, 99.

L

Laiță, s., 23.
lapte, s., când nu se dă —, 25.
lăsă, v., a se—, a se desface de o tovarășie, 35.
lăutar, s., 44, 49, 193.
lemnul Dumnezeuului, s., lemnul Domnului, 71.
lemnuf, s., chibrit, 161.
leni, v., a —, a ședeă de geaba, 63.
ler, florile dalbe—de măr, refren în colinde, 60.
leroi, o *leroi Doamne*, refren în colinde, 61; *leroi Doamne*, tot astfel.
lerui leo, refren în colinde, 81; — *Doamne*, tot astfel, 100.
lerului Domnului, refren în colinde, 60, 89, 94; — *Doamne*, tot astfel, 88.
leșie, s., 211.
lichtu, s., 213.

lighion ? 63.

lilîac, s., — bun de dragoste, 24.

lină mirlină, leroi mirlină, refren în colinde, 84.

lingoare, s., ca să nu zacă de —, 197, 215.

linîi, s. pl., 205.

loc, s., de —, pe loc, pe dată 109.

logoditor, s., ca să stea —, 51.

lopociță, s., 11.

lotru, s., hoț, 76.

loză, s., lozie, coardă, 78.

lubeniță, s., 197.

lucefăr, s., de când e — de seară și cel de miezul nopții, 117; umblatul cu—, 129.

lumânare, s., — pentru vrăji, 34; 208.

lume, s., sfârșitul —, 75.

lună, s., 116.

Luni, s., 197.

lup, s., 169, 183.

M

Mac, s., 24; — împotriva farmecelor, 25.

mădamă, mădaramă, s., poreclă femeilor de pe la târguri, ori târgoveșite, 70.

mag, s., 10.

Maica Domnului, s., 18, 26, 27, 36, 69, 71, 72, 109.

malamă, s., pentru *mahramă*, 86.

malancă, s., datina umblării cu—, 194.

malic, s., un fel de bubă în grebăn la cai.

mama pădurii, s., 166.

măncătură, s., cum se vindecă—, 6.

măntâni, v. a —, pentru a mulțumi, 112.

mânzare, s., oaia pe care o suge mielul se chiamă —; celei care se mulge, după ce mielul i s'a vândut ori i s'a tăiat, i se zice *aplecătoare*; cea fără lapte se

chiamă *stearpă*.

măr, s., muguri de —, 6; — dat ca plată colindătorilor, 8, 9, 12; 18; floare de —, 78.

mărgări, v. a —, 61, 105.

mări, v. a —, a preamări, 54.

măritiș, s., 21.

mărlui merișor de aur, refren de colind, 84.

marne, s., 80.

mărului cu flori în dalbe, s. a., refren în colinde, 86, 87, 90.

mătănie, mătâni, s., 34, 189.

mazere, s., 18.

Melhior, Melihor, s., 157, 158.

Melută, s., 82.

Mesopotame, s., 73.

mieluț, s., de ce se vede un—lângă pruncul Isus Hristos, 117.

mieoară, s., numele, deci, se dă și căprioarelor tinere, *ciutalină*, 82.

miere, s., 17.

migdală, s., 17.

mir, s., din ce este făcut —, 106.

mire, s., 194.

mireasă, s., 194.

mișcă, s., de-a —, joacă copilărească; are câte o coajă de *mălaiu* într'însa, 1.

mlădeă, s., 93.

mlădoacă, s., 90.

moașă, s., de când are — mâni de aur, 114.

mocâncuța, s., danț, 192.

mort, s., cum se hrănește sufletul mortului, 31.

moș, s., persoană la Irozi, 158; la capră, 178.

moș Ajun, s., datină, 2 și urm.

moși, s. pl. — de Crăciun, 206.

moșnegi, moșnegi, s. pl., datine umblării cu —, 2, 162, 185, 188, 192, 194, 195.

moștenitor, s., numele unui colăcel pentru colindători, 9.

mugurel, s., 69.

munciu, s., 75.

muscă, s., «rău de muscă», prea lumeț; «i-a pierit musca», s'a potolit.
muzicesc, adj., 90.

N

Năpârcă, s., 83.
năsălnic, adj., 110.
nătăvălos, adj., (despre zăpadă), 13.
năstrăpată, adj. fem., 56, 58.
năut, s., 108.
năzuros, adj., mofturos, 35.
nea-a-neă, interj. cu care se cheamă boii, vacile.
neamâneă, interj. cu care se cheamă caii.
Neamț, s., 190.
nea-nea-nea, interj. cu care se cheamă oile.
neațaluș, ?, 11.
neleăpcă, adj., mânzată într'al doilea an; se numește și *gonitoare*, iar când fată într'al treilea an, se zice că a fătat de neleăpcă.
nemestie, s., 81.
nestimat, adj., (ne stemat, ne pus în stemă?), 55.
nevastă, s., femeie, 195.
Nicolae, s., Sf. —, 74.
nin! interj., 46.
noauă, adj. și pron. se pronunță astfel atât în Dolj, cât și în Suceava, 65.
Noe, s., 177.
noroc, s., ca să nu se înstrăineze, 24*, 25, 31, 33.
notaresș, s., 162.
nucă, s., ca plată de colindat, 7, 9; 22, 29, 208, 211.
nucet, s., livadă de nuci, 90.

O

Oachim, s., Sf. —, 110.
oaie, s., 23, de când e — blagos-

lovită, 108, 118; de când e — blăstămată, 119.

obârși, v. a —, a începe, 77.
obrăzar, s., 189, 192.
obrici, v. a —, 197.
odravă, v. a —, pentru a otăvi, 95.
ofițer, s., persoană la Vicleiem, 157; la capră, 193.
oi leroi Doamnele, refren în colinde, 81.
oi leroim dai leroi Doamne, refren în colinde 104.
oi leron daleru Doamne, refren în colinde, 102.
olac, s., 90.
oleranda lerului Doamne, refren în colinde, 42.
Olt, s., 81, 85.
opreă, s., popreă. propteă: «la deal cu opintele și la vale cu oprele», greu la deal, greu la vale; rău-i și așa, rău-i și așa.
oră, s., horă, 86.
orșag, s., 45, 125.
osânză, s., 202.
ospăț, s., 167, 174.
ostaș, s., persoană la Irozi, 158.
ostăvit, adj., 77.
ou, s., - - roș, 207.

P

Păcurar, s., 76.
păduche, s., 211.
păgân, s., 173.
pahar, s., «ca un—», foarte curat, drăguț, 3.
paiață, s., 158.
păingânăraie, s., 112.
paiu, s., 22, 26.
pălâi, v. a —, 110.
Palestina, s., 66.
palincă, s., 46.
pământ, s., furca pământului, 207.
panclică, s., 164.
pâne, s., v; vrajă cu —, 34.

- păpușă*, s., datina umblării cu —, 158, 196
- pară*, s., ca plată colindătorilor, 12; 18.
- pârăură*, s., «mi-a venit o—», un gând, o părere.
- pârgar*, s., 168.
- pârleji*, v. a —, *à pârliji*, a prileji, 68.
- pasere*, s., ca să nu facă stricăciuni —, 22; ca să vină acasă, 23; 212.
- Paște*, s., 2, 214.
- paun*, s., 169.
- peciă*, s., 171.
- peciă*, v. a —, 202.
- pecie*, s., 202.
- pelincă*, s., — Domnului, 4.
- pelincuța*, s., 4.
- Petru*, s., Sf. —, 69, 71, 84.
- perdeă*, s., cu—, fără—, 158.
- pereche*, s., — de colindători, p. 36.
- perjă*, s., 18, 27.
- pește*, s., a vinde—, joc copilăresc; când trebuie să se mănânce —, 27, 212.
- petiac*, s., pățul de uscat fân prin copaci (jud. Argeș).
- pețitor*, s., ca să vină la fete, 19, 31.
- piatră*, s., — în cuptor pentru uliu, 23.
- pică*, v. a —, a picură, 106.
- picur*, s., picătură, 120.
- piele*, s., — de câne, 38.
- pieptene*, s., — pentru vrajă, 34.
- pietrar*, s., — ce leagă piatra (grindina), 26.
- pietroiu*, s., «a coace un—», a sta, mult într'un loc.
- piftie* și *piftie*, s., 201.
- piftier*, s., cuvânt făcut dinadins din *piftie*, 81.
- Pilat*, s., 65, 57.
- pinten*, s., 170.
- pisică*, s., persoană la turcă, 181.
- pițărău*, s., 9; plată colindătorilor, 12; 207, 208; «în pițărăi», datină, 9.
- pițareu*, s., colindator, 9.
- pițereu*, s., copil colindator, 9.
- pizereu*, s., copil colindator, 9.
- piuă*, s., chiuă, 25.
- plachie*, s., 18.
- plăcintă*, s., 2.
- platică*, s., 202.
- plămada* s., puțină făină muiată și amestecată cu drojdie, ce se va pune în *pâne*, 5.
- plantici*, s. pl. 163.
- plăvioară*, s., dela plăvie, plăghie (j. Tecuciu), 85.
- plean*, s., 86, 87.
- plecățel*, adj., *aplecățel*, se pare, miel care se *apleacă*, se dă să sugă la o altă oaie decât cea ce l-a născut (jud. Tecuciu), 85.
- plit*, s., 167.
- plită*, s., 4.
- plociun*, s., 53.
- plodî*, v., a se —, a se înmulți.
- plug*, s., 4.
- pluguleț*, s., datină, 7.
- plugușor*, s., datină, 2, 39.
- pom*, s., ca să fie—rodos, 25, 29; — de Crăciun, 210.
- pomăi*, v. a se —, 115.
- pomană*, s., — turcei, 176; — porcului, 205.
- popor*, s., parohie, 19.
- poșos*, s., popas, 65.
- poșușoiu*, s., 21.
- porumb*, s., ca să crească frumos, 10.
- porc*, s., 33; păr de—, pentru vrajă, 34; de când e—bлагословит, 118; tăiatul —, 197; pomana, — 205.
- portofel*, s., 38.
- post*, s., 1; — negru, 26; de când e—Crăciunului, 115.
- postî*, v., a —, de ce se —, 26.
- potcoavă*, s., — pusă în apa de spălat, 22.
- poteraș*, s., 46.

potop, s., 177.
poturi, s., pl. 189.
prăftur, s., 85.
prânzuț, s., 168.
prapur, s., 202.
prăscuț, v. a —, a împroșcă, a stropi, 77.
prăsad, adj., 93.
prilosti, v. a —, 146.
prinde, v. a —, a deprinde [colindul], 36; a lua [tovărăși], 35.
pripaș, s., vaca bună de —, este cea care fată în fiecare an.
pristav, s., 168.
pristivnicel, s., pentru pristăvnicel, 85.
priveghiu, s., cum se petrece la —, 1.
privigheală, s., 54, 61.
probă, v. a — colindul, 38.
pròhir, adj., 119.
promoroacă, s., 34.
prooroceă, s., 134.
provodî, v. a —, 46.
prun, s., mugur de —, 6.
prună, s., ca plată a colindătorilor, 7.
prunar, s., 22.
prunc, s., persoană între Irozi, 158.
Pruț, s. 80, 96.
pufui, v. a —, 119.
puii, s., surcel, 22, 29; ca să iasă toți puii de-odată, 29.
pupăză, s., fel de colac, 44.
purece, s., ca să nu fie vara —, 19, 20, 24; — de verdeață, 25.

R

Răcitură, s., 2, 201.
răcoare, s., — apelor, 153.
râiă, v. a —, a se umplea de râie, 27.
râie, s., 27.
rămuri, v. a se —, a se ramifica, 176.

rană, s., ca să nu facă cineva —, 22.
rând, s., ceată, cârd, 47.
răsări, v. a — (despre aluat), 5.
rășchitor, s., 31.
răștitor, s., rășchitor, 10.
răură, v. a —, 99; poate: a roură.
răvârsel, adj., răvârsășel; cf. *în-fășeșel*.
reci, s. pl., 208.
recitură, s., 209.
righi, s. pl., 18.
rod, s., ca să fie — în câmp, 32.
rodini, s. pl., 117.
roiu, s., ca să nu se rătăcească, 31.
roură, v. a —, 97.
rupt, s., rupt de zi, răvârsat de zori.
rupe, v. a [o] —, a începe a vorbi, 103.

S, Ș

Săciuiu, s., trăistioară, 8.
sălcui, s., 62.
sănătate, s., 25.
saiele, s. pl., 100.
Sâmbătă, s., Sf. —, 136.
sânge, s., 27.
sare, s., 25, 200.
sarmă, s., de când nu se mânâncă —, 27.
șarpe, s., 212.
saț, s., sațiu, ca să aibă omul —, 27.
sbereguială, s., 9.
sburătăci, v. a —, a crește (mare), 2.
scaicior, s., 212.
Scaraoschi, s., 152.
schinduf, s., 82.
scorțar, s., covor, 52.
scutec, s., scutic, — Domnului, 4.
seară, s., — mare a colindelor, 39.
șezitoare, s., 1.
simig, s., — ca plată pentru colindători, 12.
șimultoc, s., 193.
Sireț, s., 80.
sită, s., 23.

slănină, s., ca plată de colindat, 12; 201.
 sloveni, v. a —, a silabisi, 44.
 soare, s., de când este —, 116.
 sobon, s., 91.
 sobor, s., adunare, norod, 96.
 soiman, s., 89.
 soldat, s., 194, 158.
 sold-bold, 47.
 Șolotru, 81.
 somnă, v. a —, 103, 123.
 sopon, s., — pentru vrajă, 34.
 șoric, s., 200.
 șoricu, s., 200.
 spelcă, s., 19.
 splină, s., 203.
 spune, v. a — colindul, 36.
 stâlț, s., — pământului, 70.
 stâlpos, adj., 57.
 stână, s., din stană, 82.
 stare, s., avere, 83.
 stavăr, s., 77.
 stea, s., de când este —, 116; da-
 tina umblării cu — 2, 126, 160.
 stelar, s., 126.
 șterghină, s., 75.
 știft, s., 189.
 stobor, s., 71).
 stoborî, v. a —, 58, 79, 97.
 straiță, s., 47, 53.
 strat, s., ca să fie păzit de păsări,
 25, 26.
 Stratiode, s., 158.
 steag, s., — colindătorilor, 10.
 strechioară, s., poate că pentru
 tretioară, 68.
 strefedă, v. a —, a strănută, 83.
 strulechiuși, pl., 87.
 sucitor, s., 4.
 suflet, s., 209.
 sugaciu, s., sugător, 77; bețiv.
 șuierită, s., 79.
 supre, prep., 75.
 surceă, s., 27.
 surcel, s., 21.
 surze, a surzi; surle? 67.

T, Ț

Tablă, s., tinicheă, 4.
 țacă, s., 183.
 tăini, v. a sta de vorbă, 15.
 tămăie, s., — pusă în steag, 10;
 199.
 tâlhar, s., ca să nu vină—, 32.
 țanc, s., colț, multe pietroasă și
 înaltă; a venit la —, când tre-
 buia.
 țop, s., 169, 178.
 țarcă, s., 183.
 Țarigrad, s., 56, 58, 60.
 taur, s., 165
 Țelegrad, s., 52.
 teșilă, s., 202.
 ticăit, adj., domol, nehotărît, încet.
 Țigan, s., 49, 194, 195.
 tigău, s., tigeie, 12.
 ținut, s., județ, 153; dar și: țară,
 regiune.
 tioc, s., — pentru coasă, 25.
 țipău, s., pânișoară, 74.
 tirean, s., 111.
 Țisariu, s., 66.
 toană, s., ceată, 168.
 tocmagi, s., pl., 18.
 topitură, s., 205.
 topor, s., 29, 32.
 Țoșcă, s., — colindătorului, 38.
 traistă, s., «traistă goală, față
 ușoară», 2; — colindătorului, 38.
 trandafir, s., 70, 71, 204.
 Tratiod, s., persoană la Irozi, 158.
 trupină, s., 96.
 tufăi, v. a —, 48.
 țuică, s., ca plată colindătorilor,
 12.
 tuleu, s., puzderie,
 Turc, s., 86, 87, 183, 188, 192, 194,
 195.
 turcă s., datină, 162, 177.
 țurcă, s., 172.
 turcaș, s., 162.
 Turcia, s., 83.
 tureac, s., tureacă, 48.

turiş, s., turişte, 119.
turmă, s., ca să fie — ferită, 108.
turn, s., corn de stea, 127, 135.
turtă s., «turte-rupte» 12; 2, 4, 17,
 208.

U

Ucişaş, s., Diavol, 178.
ugni, v. a se —, a se uimi, 112.
uliţă, s., «pe — mare», 158.
uliu, s., ca să fie ferite cloştele de—,
 6, 23, 24, 32.
umblă, v. a — [cu colindul], 40.
unchias, s., persoană la Irozi, 161.
ungureanca, s., joc cu lăutari, 181.
urat, s., datina uratului, 2, 39.
ureche, s., ca să nu suferă cunevă
 de —, 51.
urechiuş, s., după înţeles: cercel,
 87.
urghisi, v. a —, 154.
urs, s., 194, 195.
ursitor, s., ca să vină, 27, 31, 32-34.
urzică, v., a —, beşică, 82.
uşpetă, v. a —, 77.
usturoiu, s., — pentru deochiu,
 25; când se mănâncă —, 29.
uşunic, s., 58.
uşurel, adv. indecent, porcous.

V

Vac, s., vieaţa lumii, 76; vieaţa;
 vieţuire, 111, 151.
vacă, s., ca să fie vaca lăptoasă,
 4, 25; ca să nu i se iea mana, 6;
 ca să fete, 19; de când e blagos-
 lovită —, 118; — Domnului, 120;
 32.
văcălie, s., 127.
vadră, s., cofă, doniţă, 89.
Valtuzar, s., 155.
vămeşoaică, s., 79.
vână, s., — de sânge, 198.
vârfete, s., 100.
vârşe, s., pentru obârşe, 91.
vârvâr, s., 58.
vârzare, s., 2, 34.

Vasile s., Sf. — 26, 39, 97.
vâsc, s., 167.
vătaf, s., 36.
vătaş s., 51.
vătav, s., 38, 163.
vătraiu, s., vătaf de colindători, 12.
vedeală, s., 110.
veşcă, s., 127.
Vicleşem, s., 155.
vie, s., ca să fie — rodoasă, 25.
vierme, s., ca să nu fie —, 25, 214.
viers, s., melodie, 36; timbru vo-
 cal, 48.
Vifleem, s., 110.
vin, s., drojdie de— ca plămadă,
 5; —ca plăta colindătorilor, 12;—
 din sângele Domnului, 57; loza
 vinului, 78; din ce este făcut,
 106.
vinar, s., podgorean, 77, 197.
Vineri, s., 73, 136.
vişinet, s., livadă de vişini, 90.
vită, s., ca să se plodească, 5; 23,
 25; ca să fie sloată în—(dobitoa-
 ce), 27; 31.
viţă, s., 5, mugur de —, 6; — vi-
 nului, 71.
voleranda, ş. a., refren de co-
 linde, 88, 93, 87, 106.
vornic, s., 166, 168.
vornici, v. a —, 167.
vrăbie, s., de ce—trăeşte mult, 111.
vrăjmaş, s., 30.
vulpe, s., 183, 189.
vultur, s., 183.

Z

Zahăr, s., 17.
zaraf, s.—de colindători, 42.
zarzam, s., 126.
zdopăi, v. a —, 87.
zgârduţă, s., 176.
zice, v. a—colindul, 36, 48.
zori s., pl. datină, 123.
zorit, s., datină, 123.
zorzoană, s., îmbrăcămintă, veş-
 mânt, 99.

CUPRINSUL

	Pag.		Pag.
<i>Cap. I. Așteptarea sărbătorilor</i>	1	<i>Cap. XI. Vicleiemul sau Irozii</i>	155
<i>Cap. II. Turtele și colacii.</i>	4	<i>Cap. VII. Capra, Turca, Brezaia</i>	162
<i>Cap. III. Moș-Ajunul</i>	7	<i>Cap. XIII. Tăiatul porcilor-</i>	197
<i>Cap. IV. Icoana</i>	15	<i>Cap. XIV. Mășii de Crăciun</i>	206
<i>Cap. V. Sfințirea mesei de Ajun</i>	17	<i>Cap. XV. Pomul de Crăciun</i>	210
<i>Cap. VI. Datini și credințe mărunte la Ajun</i>	21	<i>Cap. XVI. Zilele Crăciunului. Datini și credințe mărunte</i>	211
<i>Cap. VII. Colindatul.</i>		<i>Cap. XVII. Hârța</i>	215
<i>I. Colindatul</i>	35	<i>Adaose:</i>	
<i>II. Colindul</i>	51	<i>I. Insemnări cu prilejul apariției unei culegeri de colinde</i>	217
<i>III. Colindele la Aromâni.</i>	107	<i>I. Incheiere cu privire la „Sărbătorile păgânești“ și „credințele deșerte“</i>	224
<i>Cap. VIII. Nașterea Domnului</i>	109	<i>Indice și glosar</i>	237
<i>Cap. IX. Zorițe</i>	123		
<i>Cap. X. Steaua</i>	126		
<i>I. Umblatul cu steaua</i>	126		
<i>II. Căntece și uralii de stea</i>	136		

INDREPTĂRI

Pag.	15,	rândul 11,	în loc de	conștinței	trebuie	cunoștinței.
"	22	" 20	" "	trăască,	"	trăească.
"	39,	nota 3, rând. 2,	" "	provenite	"	pomenite.
"	64,	rândul 1	" "	lihgion	"	lighion.
"	74,	" 15-16	" "	haideți	"	haidaiți.
"	78,	" 11	" "	ni	"	vi.
"	87,	" 15	" "	Francii	"	Frâncii.
"	98,	" 4	" "	porembeii	"	porumbeii.
"	100,	" 17	" "	copofeți	"	logofeți.
"	111,	" ultim	" "	giuguli	"	giugiuli.
"	134,	" 4 de jos	" "	născui	"	născut.